जिल्लास्तरीय वन क्षेत्र प्रोफाइल

आ.व. २०८१/०८२

बागमती प्रदेश सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

वन निर्देशनालय

डिभिजन वन कार्यालय चितवन

भरतपुर , चितवन

दुई शब्द

नेपाल प्राकृतिक स्रोतसाधनले भरिपूर्ण मुलुक हो । यो देश वनजंगल, नदीनाला तथा सुन्दर हिमालजस्ता प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण छ । प्राकृतिक स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु ख्यालठट्टाको विषय होइन । वनजंगलको संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्य प्रजातान्त्रिक कालमा विभिन्न स्वरुपको सांगठनिक संरचनामा वन विभागले गर्दै आएको छ । पछिल्लो समयमा देश संघीयतामा गइसकेपछि विगतको सांगठनिक संरचनामा आमूल परिवर्तन भई वन संरक्षण र व्यवस्थापनको दायित्व प्रदेश सरकार मातहत आएको छ र स्थलगतरुपमा कार्यान्वयनको दायित्व भने यस कार्यालयमा विरासतको रुपमा यथावत रहेको छ ।

यस जिल्लामा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज समेत रहेको छ । यस जिल्लाको पहिचान बनेको वन्यजन्तु संरक्षणको सवाललाई सम्बोधन गर्न पहिलोपटक वि.सं. २०३० मा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको स्थापना भएको हो । शुरुवातमा ५४४ व.कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस राष्ट्रिय निकुञ्जको क्षेत्रफल सीमावर्ती मकवानपुर, पर्सा र नवलपरासी (व.सु.पू.) जिल्ला समेतमा विस्तार भई हाल ९५२.६३ व.कि.मी. राष्ट्रिय निकुञ्ज र ७२९.३७ व.कि.मी. मध्यवर्ती क्षेत्र कायम भएको छ, जुन पूर्णतः यस कार्यालयको क्षेत्राधिकार बाहिर पर्दछ ।

वन्यजन्तु आफ्नो प्राकृतिक वासस्थानमा मात्र सीमित भएर रहने होइन । राष्ट्रिय निकुञ्जको सीमा वरिपरिको निश्चित क्षेत्र छुट्याई त्यसको चारकिल्ला तोकी "खण्ड ४६) संख्या ३३ नेपाल राजपत्र भाग ३ मिति २०५३/८/१७" को नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी मध्यवर्ती क्षेत्र तोकिएकोमा त्यसमा केही हेरफेर गरी पछिल्लोपटक मिति २०७३/७/१ मा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरिएको छ । सो सूचना अनुसार छुट्याइएको यस कार्यालयको कार्यक्षेत्रभित्र यथासम्भव तथ्याङ्क संकलन गरी प्रस्तुत पुस्तिकामा समावेश गरिएको छ ।

सूचना प्रविधिको वर्तमान युगमा सूचना नै शक्ति हो । Information is power भन्ने प्रख्यात भनाइ नै रहेको छ । यस पुस्तिकाको तयारीका क्रममा कार्यालयको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत सकेसम्म स्थलगतरुपमै खटिई तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ । कुनै कुनै तथ्याङ्क गुगल अर्थबाट समेत संकलन गरी प्रस्तुत गरिएको छ । कार्यालयको कार्यक्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी स्थलगत तथ्याङ्क संकलन गर्ने कार्य गरिएको छ तथापि कार्यक्षेत्रभित्रका कतिपय तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न छुटेको भए आगामी दिनमा समावेश हुँदै जानेछन् । पुस्तिकामा प्रस्तुत तथ्याङ्कले कानुनी सवालको निराकरणका लागि प्रमाणको वैधता ग्रहण गर्न सक्दैन, त्यसका लागि नेपालको प्रचलित कानुन र सम्बन्धित निकायले अवलम्बन गर्ने आफ्नो प्रणाली नै सर्वोपरि छन् ।

वन संरक्षण र व्यवस्थापनजस्तो गहनतम दायित्व पूरा गर्नका लागि विगतको श्रूति परम्परा मात्र पर्याप्त नहुने भएकोले लिखित दस्तावेजको आवश्यकता खट्किंदै आएकोमा यस कार्यालयको चालु आ.व. ०८१/८२ को वार्षिक कार्यक्रममा सो कार्यक्रम स्वीकृत भई आएकोले सुनमा सुगन्ध महशुस भएको छ । त्यसका लागि प्रदेश वन तथा वातावरण मन्त्रालय हेटौंडा प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । प्रदेश वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधिको परिधिभित्र रही छनोट भएको परामर्शदाता लिपि प्रकाशन प्रा.लि., हेटौंडा-४ ले अथक परिश्रम गरी प्रस्तुत पुस्तिका प्रकाशनलायक बनाएकोमा धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

प्रस्तुत पुस्तिका प्रकाशन गर्नका लागि स्थलगत तथ्याङ्क सङ्कलनमा खटिने फिल्ड कर्मचारीहरु सबै धन्यवादको पात्र हुनुहुन्छ । साथै यस कार्यमा अहोरात्र खटिई मार्गदर्शन गर्नुहुने वन अधिकृत राम नारायण सुवेदीलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

कुनैपनि कार्य वा दस्तावेज आफैंमा परिपूर्ण हुँदैन र सदैव सुधारको आवश्यकता रहेको हुन्छ । प्रस्तुत प्रोफाइलमा पनि आगामी दिनमा सुधार हुँदै जानेछ, भावि पुस्ताले सो जिम्मेवारी पूरा गर्ने नै छन् भन्ने अपेक्षा छ । महत्त्वपूर्ण सुझाव तथा पृष्ठपोषणका लागि डिभिजन वन कार्यालय चितवन सदैव आभारी रहेको छ । धन्यवाद !

आषाढ २०८२

थीर बहादुर कार्की

डिभिजनल वन अधिकृत

विषय सूची

भाग १

समग्र चितवन जिल्ला सम्बन्धी

चितवन जिल्ला सम्बन्धी विस्तृत जानकारी ३

१. जिल्लाको परिचय ३

चितवनको उत्पत्ति ३

२. चितवन जिल्लाको नामाकरण ४

३. चितवन जिल्लाको भौगोलिक अवस्थिति ४

४. चितवन जिल्लाको राजनैतिक र प्रशासनिक विभाजन........ ५

५. जिल्लाको भौगोलिक विभाजन ५

६. स्थल स्वरुप (Topography) ६

६.१ शिवालिक क्षेत्र ६

६.२ मध्य पहाडी क्षेत्र ७

७. जिल्लाको भू-स्वरुप (Physiography) ७

(क) चुरे पर्वत ८

(ख) उपत्यकाको मैदानी क्षेत्र वा दून प्रदेश ८

(ग) महाभारत पर्वत तथा पहाडी प्रदेश ९

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम ११

८. हावापानी १५

(क) ग्रीष्म ऋतु १६

(ख) शरद ऋतु १६

(ग) शीत ऋतु १६

(घ) वसन्त ऋतु........ १६

(१) उष्ण मौसमी हावापानी १७

(२) समशीतोष्ण हावापानी १७

९. खनिज स्रोत साधन १७

१०. वनस्पति तथा वन्यजन्तु १८

११. जलभण्डार (Water Resourses) १९

११.१ नदी नाला १९

११.२ ताल तलैया २०

१२. चितवनका केही प्रमुख धार्मिक र ऐतिहासिक स्थलहरु २१

(क) चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज २१

(ख) देवघाट २४

(ग) वागीश्वरी ... २५
(घ) गणेशस्थान ... २८
(ङ) शिवघाट ... ३०
(च) त्रिवेणी ... ३०
वाल्मीकि आश्रम ... ३२
(छ) सौराहा ... ३३
(ज) गोद्धक ... ३३
(झ) विक्रम बाबा ... ३४
(ञ) चित्रसारी ... ३५
(ट) जुटपानी कालिका ... ३७
(ठ) गंगानगरकी सीतामाई ... ३७
(ड) बीसहजार ताल र पशुपंक्षी ... ३८
(ढ) जलवीरे झरना ... ३८
१३. चितवनका जिल्लाका मुख्य मुख्य गढीहरू ... ३८
(अ) उपरदाङगढी ... ३९
(आ) सोमेश्वर गढी ... ४०
(इ) कविलासपुर गढी ... ४१
(ई) पुरानो (चिसापानी) गढी ... ४२
(उ) कान्द्राङगढी ... ४२
१४. जिल्लास्थित सरकारी कार्यालय तथा संस्थानहरुको विवरण ... ४३
१५. जनसंख्या र लैङ्गिक विवरण ... ५०
१६. शैक्षिक अवस्था ... ५०
१७. स्वास्थ्य क्षेत्र ... ५२
१८. आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी ... ५३
१९. फिल्ड सर्भेक्षण गरिएका वस्तुहरुको स्थानमान सूची ... ५६

भाग २
डिभिजन वन कार्यालय चितवन सम्बन्धी

परिच्छेद १

वन संगठन तथा डिभिजन वन कार्यालयको परिचय ... ८५
नेपालमा वन संगठनको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि... ८५
डिभिजन वन कार्यालयको संगठनात्मक संरचना, कार्यक्षेत्र, कर्मचारी दरबन्दी र नागरिक बडापत्र ... ८५
डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्षेत्र ... ८७
सब डिभिजन वन कार्यालयहरुको भौगोलिक क्षेत्र ... ८७

कर्मचारी दरबन्दीको अवस्था ८९
नागरिक बडापत्र ९१
पूर्वाधार/संसाधनको विवरण ९६
जिल्लामा हालसम्म कार्यरत प्रमुखहरुको नामावली ९८

परिच्छेद २

जिल्लाको वन सम्पदा, वन्यजन्तु तथा अन्य विवरण १००
क) जिल्लाको वनक्षेत्र १००
ख) जिल्लामा रहेको वनको प्रकार एवं मौज्दात १००
चिउरी चेपाङ र चमेरो १०१
व्यवस्थापकीय पद्धतिको आधारमा चितवन जिल्लाका वनको किसिम (प्रचलित ऐन नियम अनुसार)........ १०५
राष्ट्रिय वन........ १०५
निजी वन........ १०५

परिच्छेद ३

समुदायमा आधारित व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार हस्तान्तरण र दर्ता भएका वनको अवस्था १०६
१) सामुदायिक वन........ १०६
२) कबुलियती वन........ १०९
३) धार्मिक वन........ ११२
४) निजी वन ११३

परिच्छेद ४

कार्यालयबाट सम्पादन गरिने प्रमुख कार्यक्रम तथा विविध गतिविधिहरु ११४

परिच्छेद ५

चुनौती तथा अवसर........ ११६
प्रमुख चुनौतीहरु........ ११६
अवसरहरु........ १२१
सन्दर्भ सामग्री........ १२२

तालिका सूची

तालिका नं. १. भौगोलिक क्षेत्रको विवरण ६
तालिका नं. २. चुरेक्षेत्रका भूखण्डको क्षेत्रफल र जनसंख्या वितरण ११

तालिका नं. ३. चुनढुङ्गा उत्खननका लागि वन विभागसँग करार गरेका संघसंस्थाको विवरण.................. १८
तालिका नं. ४. चुनढुङ्गा उत्खननका लागि निजी जग्गामा सञ्चालित खानीहरुको विवरण...................... १८
तालिका नं. ५. चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा पाइने वन्यजन्तुको विविधता.. २२
तालिका नं. ६. जिल्लास्थित सरकारी कार्यालयको विवरण.. ४३
तालिका नं. ७. प्राविधिक धार सञ्चालित विद्यालयको विवरण.. ५१
तालिका नं. ८. चितवन जिल्लामा सञ्चालित स्वास्थ्य संस्था सम्बन्धी स्थानीय तह अनुसार विवरण ५२
तालिका नं. ९. स्वास्थ्य जनशक्ति विवरण.. ५३
तालिका नं. १०. चितवन जिल्लामा दस वर्षभन्दा माथिका उमेर समूहका व्यक्तिहरुको पेशाको संरचना ५४
तालिका नं. ११. क्षेत्रअनुसार आर्थिकरुपले सक्रिय जनसंख्या दस वर्ष वा सोभन्दा माथि.......................... ५५
तालिका नं. १२. सब डिभिजन वन कार्यालयको भौगोलिक क्षेत्र विभाजन.. ८८
तालिका नं. १३. कार्यरत कर्मचारीको विवरण.. ८९
तालिका नं. १४. नागरिक बडापत्र... ९१
तालिका नं. १५. कार्यालयको जग्गाको विवरण.. ९६
तालिका नं. १६. भवन संरचनाको विवरण.. ९७
तालिका नं. १७. भौतिक सम्पत्ति विवरण.. ९७
तालिका नं. १८. हालसम्म कार्यरत कार्यालय प्रमुखहरुको नामावली र कार्यकाल.................................. ९८
तालिका नं. १९. आ.व. अनुसार हस्तान्तरण भएको सामुदायिक वनको संख्या...................................... १०६
तालिका नं. २०. कबुलियती वन हस्तान्तरण समयरेखा.. ११०
तालिका नं. २१. आ.व. अनुसार हस्तान्तरण भएको धार्मिक वनको विवरण.. ११२
तालिका नं. २२. कार्यालयबाट सम्पादन गरिने प्रमुख कार्यक्रमहरु.. ११४
तालिका नं. २३. वन अतिक्रमण विवरण.. ११७

चित्रहरु

चित्र नं. १. जिल्लाको वस्तुगत नक्सा ८१
चित्र नं. २. कार्यालयको सांगठनिक ढाँचा.. ८६
चित्र नं. ३. जिल्लाको वनक्षेत्रको विभाजन.. १००
चित्र नं. ४. भौगोलिक उचाइ तथा वनको प्रकार दर्शाउने नक्सा १०३

अनुसूचीहरु

अनुसूची १. मध्यवर्ती क्षेत्रको सीमाबिन्दुको स्थानमान र स्थलगत फोटो सम्बन्धी १२३
अनुसूची २. बेवारिसी तथा घाइते वन्यजन्तु उद्धार सम्बन्धी.. १३५
अनुसूची ३. सामुदायिक वन दर्ता सम्बन्धी... १४२
अनुसूची ४. कबुलियती वन दर्ता सम्बन्धी.. १४६
अनुसूची ५. निजी वन दर्ता सम्बन्धी... १६०

भाग १
समग्र चितवन जिल्ला सम्बन्धी

चितवन जिल्ला सम्बन्धी विस्तृत जानकारी

१. जिल्लाको परिचयः

करिब छ दशक अघिसम्म औलोको घरको रुपमा चिनिने चितवन जिल्ला मानव बसोबासको लागि प्राथमिकतामा परेको थिएन । तर हाल नेपालका सतहत्तरै जिल्लाका मानिसहरु बसाइँसराई गरि यस जिल्लामा आई बसोबास गर्ने गरेको पाइन्छ । यसर्थ चितवन विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी र संस्कृतिको विविधतामा एकता भएको जिल्लाको रुपमा चिनिन्छ । यहाँ एकातिरको मैदानी भागमा बर्षौंदेखि बसोवास गर्दै आएका आदिवासी थारु जाति छन् भने अर्कोतिर पहाडी क्षेत्रमा अर्को आदिवासी चेपाङ जाति रहेका छन् । यिनै विविधताको कारणले गर्दा नै आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटनको हिसाबले समेत यस जिल्ला अग्रणी स्थानमा रहेको छ । सौराहा, मेघौली, टाइगरटप्स, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, नारायणी, त्रिशुलीमा गरिने जलविहार बाह्य पर्यटनका आकर्षणको रुपमा रहेका छन् भने देवघाट, त्रिवेणी, वाल्मीकि आश्रम, गोद्धाक, विक्रमबाबा, वागेश्वरी, चित्रसारी जस्ता धार्मिक स्थलहरु धार्मिक एवम् आन्तरिक पर्यटनको केन्द्र बन्दै आएका छन् । त्यस्तै चितवन जिल्ला नेपालको राजधानी काठमाण्डौसंग जोड्ने निकटतम राजमार्ग र पूर्व पश्चिम राजमार्गको संगमस्थलको रुपमा रहेको छ । जसबाट कृषि, व्यापार, उद्योग, पर्यटन लगायतका क्षेत्रमा समेत चितवनले प्रशिद्धि कमाएको छ । (साभारः जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवन मिति २०७५/१२/२५)

चितवनको उत्पत्ति

चितवनको विकासक्रम शुरू भएको धेरै भएको छैन । बहादुर शाहका छोरा शत्रुभञ्जन शाहले वि.सं. १८८५ चैत्र १ गते उपरदाङगढी बनाए पछि यसलाई सदरमुकामको रूपमा २०१८ सालसम्म कायम राखेको भन्ने इतिहासमा लेखिएको छ । पछि यातायातको असुविधाले राजा महेन्द्रको समयमा हालको भरतपुरमा सदरमुकाम सारिएको भन्ने देखिन्छ । पछि राजा महेन्द्रको महत्त्वकांक्षी योजना अन्तर्गत बनेको महेन्द्र राजमार्गले यसलाई छिचोलेर गए पछि यो ठाँउको विकास तिब्र रूपमा बढेको हो ।

चितवनलाई पहिले चित्रवन भनिन्थ्यो । यो ठाँउमा पहिले ठूलो वन थियो । वनमा थारूहरूको राजा चित्रसेनले राज्य गर्दथे । यहि चित्रसेन राजाको वन भएकोले चित्रवन भन्न थालियो जो पछि चितवनको नामले चिनिन थाल्यो । हाल पनि थारूहरू हरिवोधनी एकादशीको दिनमा भगवान "चित्रसेन बाबा" को रूपमा पूजा गर्ने गर्दछन् ।

पछि यो स्थानमा भारतीय राजनीतिको प्रभाव कम गर्न राजा महेन्द्रले पहाडवासी जनतालाई निशुल्क जग्गा वितरण गरेपछि यहाँको जनसंख्या बढ्न थाल्यो । बन्दिपुरका नेवारहरु पनि बिस्तारै यहीं स्थानान्तर हुँदै आए । राजा महेन्द्रले २०१९ सालमा यहीं नजिकै गैडाकोटमा महेन्द्र राजमार्गको शीलान्यास गरे पछि यो स्थानको विकासक्रम तिब्र रूपले बढ्न गयो ।

नारायणी नदीको किनारमा अवस्थित भएकोले नारायणघाट या नारायणगढ पनि भन्न थालियो । (स्रोतः- विकीपिडिया)

तत्कालीन श्री ५ को सरकारबाट मिति २०१९/९/२ गते प्रकाशित नेपाल गजेट भाग ४ अनुसार नेपाल अधिराज्यलाई १४ अञ्चल र ७५ विकास जिल्लामा विभाजन गर्ने क्रममा चितवन विकास जिल्लाको पनि घोषणा भएको पाइन्छ । सो गजेट अनुसार क्रम संख्या ६ नारायणी अञ्चलका पाँच जिल्लामध्ये एक चितवन जिल्ला र यसको

सदरमुकाम भरतपुर तोकिनुका साथै जिल्लाभित्र पर्ने भूभागहरुमा "सोह्र हजार चितौन वन, चितवन, कालाबंजार, टांडीवेलोभांडी, सेतीबंजार, राकिली बंजार" भनी जिल्ला सिमाना छुट्र्याएको पाइएको छ।

२. चितवन जिल्लाको नामाकरणः

जिल्लाको नामाकरणका सन्दर्भमा समेत विभिन्न रोचक किस्सा तथा किम्वदन्तीहरु सुन्न पाइन्छ । तीमध्ये केही किम्वदन्तीहरु निम्नानुसार वर्णित छः-

१. प्रशिद्ध ग्रन्थ पञ्चतन्त्रमा "हिरण्यको नाम मुषक राजो गण्डकी तिरे चित्रवने निवसति" (हिरण्यक नाम गरेका मुसाका राजा गण्डकी नदीको किनार स्थित चित्रवनमा बस्दछन्) भनेर लेखिएको छ। यी राजा गण्डकी नदीको किनार चित्रवनमा बस्दछन् भन्ने तथ्यबाट पुष्टि हुन्छ कि चित्रवनबाट चितवन नामाकरण भएको हुन सक्दछ।

२. चित्रसेनको नामवाट यस स्थानको नाम चितवन भएको कुरा चितवन जिल्लाका आदिवासी भनिने थारु जातिका जानकारहरु बताउछँन् । चित्रसेन नामक राजावाट चित्रसारी हुँदै अन्त्यमा चितवन नाम रह्यो भन्ने धारणा छ । चित्रसारी बाबाको भव्य मन्दिर रत्ननगर नगरपालिका वडा नं. ८ अन्तर्गत बुढी राप्ती खोलाको पश्चिम किनारमा रहेको छ।

३. पहिले चितवनमा धेरै चितुवा पाइन्थे भनिन्छ अनि चितवनमा चार कोसे झाडी (वन) पनि थियो, जसले गर्दा चितुवा वन भन्दाभन्दै अपभ्रंस भएर चितवन हुनपुग्यो भन्ने समेत किम्वदन्ती छ।

४. त्रेता युगमा माता सीताको वनवास यहीँ भएको मानिन्छ। सीताको वास भएको वन भनेर "सीतावन" भनिने गरेको हुनाले कालान्तरमा आएर सीतावनवाट चितवन हुन गएको विश्वास गरिन्छ। वाल्मीकि आश्रम यहीँ रहनु र सीताप्रवासका लक्षण पनि यहीँ नै देखिएकाले भाषाविज्ञानको दृष्टिमा समेत "सीतावन" नै शास्त्र सन्निकट रहेको मानिएकाले उक्त तर्कमा सत्यता भएको विश्वास गरिएको छ।

(स्रोतः जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवन मिति २०७५/१२/२५)

५. चितवन जिल्लामा घना वन भएको र यहाँ विभिन्न किसिमका चित्र-विचित्रका हिंसक जनावरका साथै विभिन्न खाले वनस्पति समेत पाइने भएकोले शुरुमा विचित्र वन त्यसपछि चित्रवन भन्दाभन्दै अपभ्रंशित भएर चितवन भएको हो भन्ने समेत एकथरि मत पाइएको छ। (चूडामणि ओली, रतज स्मारिका, वागीश्वरी आश्रम-२०७९ पेज नं. ८३)

३. चितवन जिल्लाको भौगोलिक अवस्थिति

नेपालको मध्य भागमा अवस्थित चितवन जिल्ला लगभग समकोण त्रिभूजको आकारमा रहको छ। पूर्व तथा दक्षिण तर्फ फराकिलो र पश्चिम तथा उत्तरतर्फ साँघुरिएको चितवन जिल्ला नारायणी नदीको पूर्वी भागमा भित्री मधेश र राप्ती उपत्यकाको नामले समेत परिचित छ । २२३८.३९ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस जिल्ला विश्व मानचित्रमा २७°२१'४५" उत्तरी अक्षांश देखि २७°५२'३०" उत्तरी अक्षांशसम्म र ८३°५४'४५" पूर्वी देशान्तर देखि ८४°४८'१५" पूर्वी देशान्तरसम्म अवस्थित छ। समुद्र सतहबाट १४१ मिटर देखि १९४७ मिटरको उचाईमा रहेको यस

जिल्ला तराईको भावर प्रदेशदेखि महाभारत पर्वतसम्म सुविस्तारित छ । यस जिल्लाको पूर्वतर्फ मकवानपुर र पर्सा, पश्चिमतर्फ नवलपरासी (ब.सु.पू.) र तनहूँ, उत्तरतर्फ गोर्खा र धादिङ्ग जिल्लाहरु पर्दछन् भने दक्षिणतर्फ भारतको विहार र उत्तर प्रदेश राज्य पर्दछन् । यस जिल्लाको उत्तरी बिन्दु इच्छाकामना गाउपाँलिकाको कुरिनटार, दक्षिणी बिन्दु माडी न.पा. को वाँदरझुला, पूर्वी बिन्दु राप्ती नगरपालिका (साविक लोथर गा.वि.स.) को चौरस डाँडा र पश्चिमी बिन्दु चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको नारायणी नदीको किनारी भागहरु पदर्छन् । जिल्लाको पूर्व पश्चिम लम्बाइ बढीमा ८८ कि.मि. रहेको छ भने उत्तर दक्षिण चौडाइ बढीमा ५० कि.मि. र घटीमा २ कि.मि. रहेको छ ।

(स्रोतः जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवन मिति २०७५/१२/२५)

४. चितवन जिल्लाको राजनैतिक र प्रशासनिक विभाजनः

वागमती प्रदेश अन्तर्गत पर्ने चितवन जिल्लामा एक गाउँपालिका, एक महानगरपालिका र पाँच नगरपालिका गरी जम्मा सात वटा स्थानीय तह रहेको छ । निर्वाचन क्षेत्रको आधारमा तीन वटा प्रतिनिधि सभा निर्वाचन क्षेत्र र छ वटा प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ । सात वटा स्थानीय तहमध्ये क्षेत्रफलको आधारमा सबैभन्दा ठूलो भरतपुर महानगरपालिकाको क्षेत्रफल ४३२.९५ वर्ग कि.मि. र सबैभन्दा सानो रत्ननगर नगरपालिकाको क्षेत्रफल ६८.६८ वर्ग कि.मि. रहेको छ । त्यस्तै एक मात्र इच्छाकामना गाउँपालिकाको क्षेत्रफल १६६.७३ वर्ग कि.मि. रहेको छ ।

हावापानी : समशीतोष्ण र ऊष्ण हावापानी

जलभण्डार

पहिलो स्तरको नदी : नारायणी (नेपालको सबैभन्दा गहिरो)

अन्य स्तरका नदीहरु : राप्ती, लोथर, रिउ, कयर खोला, रिग्दी

ताल तथा कुण्डहरु : बीसहजारी ताल, सत्रहजार ताल, सत्ताइसहजार ताल, अठ्ठाइस हजार ताल, नन्दभाउजु ताल, तमोरघैला ताल, कसरा ताल, मन्जुरा ताल, अन्जुरा ताल, गडुवा ताल, मुण्डा ताल, देवी ताल, वैकुण्ठ ताल, अन्जना ताल, परशुराम कुण्ड आदि ।

ऐतिहासिक, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरु : देवघाट, वागेश्वरी, गणेशस्थान, शिवघाट, त्रिवेणी, गोद्धक, पाण्डवनगर, सोमेश्वर कालिका, विक्रमबाबा, चित्रसारी, जुटपानी कालिका, उपरदाङगढी, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, सौराहा, कुरिनटार, पुरानो गढी, सोमेश्वर गढी, कविलासपुर गढी, सिराईचुली, कान्द्राङ गढी

मुख्य बजार केन्द्रहरु : नारायणगढ, टाँडी, पर्सा, खैरहनी, पर्साढाप, मुग्लिन, चनौली, रामपुर, मंगलपुर, जगतपुर, गितानगर, शिवनगर, भण्डारा, कुरिनटार, वसन्तपुर, बरुवा बजार, पटिहानी, पार्वतीपुर, शारदानगर, मेघौली आदि ।

(स्रोतः ऐजन)

५. जिल्लाको भौगोलिक विभाजन

चितवन जिल्लालाई दुई प्रकारको भौगोलिक क्षेत्रमा विभाजन गर्न सकिन्छ । सो अनुसार, यस जिल्लाको कुल भू-भागको ३८.७५% भू-भाग उपत्यका तथा मैदानी भागमा पर्दछ भने २०.६५% भू-भाग पहाडी क्षेत्रमा पर्दछ । राष्ट्रिय निकुञ्जले ४०.६०% भू-भाग ओगटेको छ ।

तालिका नं. १ भौगोलिक क्षेत्रको विवरण

क्र.सं.	क्षेत्र	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रतिशत
१	मैदानी भाग	८६७.३५	३८.७५
२	पहाडी भाग	४६२.२५	२०.६५
३	राष्ट्रिय निकुञ्ज	९०८.७९	४०.६०
जम्मा क्षेत्रफल		२२३८.३९	१००

स्रोतः- जिल्ला पार्श्वचित्र २०७०, चितवन

६. स्थल स्वरुप (Topography)

नेपालको धरातलीय स्वरुपको आकृति र उचाइमा विविधता रहे जस्तै चितवन जिल्लाको भू-स्वरुपमा पनि विविधता रहेको छ । समुद्री सतहबाट १४१ मी. देखि १९४७ मी. सम्मको उचाइमा रहेको यस जिल्लाको अधिकांश भू-भाग समथर मैदानी भए पनि केही भू-भाग विकट पहाडी क्षेत्रमा पनि पर्दछन् ।

नेपाल सरकार, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय, स्थलरुप नापी महाशाखाद्वारा सन् १९८६ मा संचालित स्थानीय स्रोत नक्सांकन योजना (Land Resource Mapping Project, LRMP) अनुसार नेपाललाई कुल ६ भू-स्वरुपीय क्षेत्र (Physiographic Regions) मा विभक्त गरिएको छ । यी ६ क्षेत्रहरुमध्ये चितवनमा दुई क्षेत्रहरु पर्दछन्: शिवालिक क्षेत्र (Siwalic Physiographic Region) र मध्य पहाडी क्षेत्र (Middle Mountain Physiographic Region) (साभारः- चितवन जिल्लाको जिल्ला वस्तुगत विवरण, तथ्याङ्क कार्यालय, चितवन)

६.१ शिवालिक क्षेत्र

जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको करिब ८०% भू-भाग ढाक्ने यस क्षेत्रमा मुख्यतयाः दुई भू-भागहरु पर्दछन् - चुरे पर्वत र उपत्यकाको मैदानी भाग ।

६.१.१ चुरे पर्वत

यो पहाडी भू-भाग बढी मात्रामा चितवन जिल्लाको दक्षिणमा रहेको छ । यसको सामान्य उचाइ २५१ मिटरदेखि ८६६ मिटरसम्म रहेको छ । यसको पूर्व पश्चिम लम्बाइ ८० कि.मी. रहेको छ । यसमा बढी मुलायम खुकुलो खालको बालुवा, क्वार्टज्, अभ्रख, पत्थर, ग्राभेल जस्ता पत्रे चट्टानी वस्तुहरु रहेको पाइन्छ । यस क्षेत्रले जिल्लाको कुल भू-भागको २५% भाग ओगटेको छ । यसको भिरालोपना उत्तरतर्फ केही भिरालो रहेको छ । यस क्षेत्रमा माटोको बनावट केही खुकुलो भएको हुनाले यो क्षेत्र मानवीय वसोवास तथा खेतीपातीको लागि अनुपयुक्त छ । यस क्षेत्रको अधिकांश भू-भाग चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जले ढाकेको छ । भूगोलशास्त्रीहरुका अनुसार यस क्षेत्रलाई अझ तीन भागमा बाँड्न सकिन्छः सीमावर्ती चुरे, भित्री चुरे एवं गिरिपद चुरे (foothills) ।

६.१.२ उपत्यकाको मैदानी क्षेत्र वा दून प्रदेश

यो भू-भाग चुरे पर्वत र महाभारत पर्वतको बीचमा प्रायः पूर्वपश्चिम भएर रहेको छ। यसको सामान्य उचाइ १४१ मिटरदेखि २५० मि. सम्म छ। यो क्षेत्र हिमालय पर्वत निर्माण हुने तेश्रो चरणमा एक विशाल तालको रुपमा रहेको मानिन्छ र यसलाई नारायणी नदी प्रणालीले खोलेर मैदानी भू-भागको रुपमा निर्माण गराएको हुन सक्छ। स-साना तालहरुमा पाइने कालीमाटीलाई यसको प्रमाणको रुपमा लिन सकिन्छ भन्ने भूगर्भविद्हरुको मान्यता छ।

यस क्षेत्रको बढी उचाइमा नदीले बगाई ल्याएका ढुंगा, बालुवा, माटो, कंकड आदि खस्रा वस्तुहरु पाइन्छन् भने कम उचाइ तथा घोल क्षेत्रहरुमा उब्जानीवर्द्धक जैविक तत्वयुक्त मलिलो पाँगो माटोको बाहुल्यता रहेको छ। यस क्षेत्रले जिल्लाको कुल भू-भागको ५५% भाग ओगटेको छ। यस प्रदेशमा मुख्यतया दुई उपत्यकाहरु पर्दछन्: रिऊ उपत्यका (माडी) र राप्ती उपत्यका।

६.२ मध्य पहाडी क्षेत्र

यसलाई पहाडी प्रदेश वा महाभारत क्षेत्रको नामले पनि चिनिन्छ। यो भू-भाग चितवन जिल्लाको उत्तरमा रहेको छ। सामान्यतया यसको उचाइ २५० मि. देखि १९४७ मि. सम्म रहेको छ। यसमा चुनायुक्त चट्टानी वस्तु तथा क्वार्ट्जाईट, निस आदि चट्टानहरु रहेका छन्। यो भू-भाग पूर्व पश्चिम भई प्राय नागवेली आकारमा फैलिएको छ। यसले जिल्लाको कुल भू-भागको २०% भाग ओगटेको छ। यसलाई स्वरुपको आधारमा सामान्यतया दुई भागमा बाँडिएको छः महाभारत पहाडी क्षेत्रको उत्तर तथा त्रिशूली नदीको किनारी क्षेत्रमा रहेको सामान्यतया २५० मिटरदेखि ५०० मिटरसम्मको उचाइको नदीवेशी तथा टार तथा ५०० देखि १९४७ मिटरको उचाइमा रहेको पहाडी भू-भाग महाभारत श्रेणी।

७. जिल्लाको भू-स्वरुप (Physiography)

तथ्याङ्क कार्यालय चितवनद्वारा प्रकाशित चितवन जिल्लाको जिल्ला वस्तुगत विवरण २०८० का अनुसार नेपालको धरातलीय स्वरुपको आकृति र उचाइमा विविधता रहे जस्तै चितवन जिल्लाको भू-स्वरुप तथा उचाइमा पनि विविधता रहेको छ। १४१ मिटरको उचाइदेखि १९४७ मिटरसम्मको उचाइमा भावर, चुरे, मैदान, टार, नदीबेसी, महाभारत पहाड आदि भू-स्वरुप रहेका छन्। साधारणतया यहाँको भूस्वरुपलाई उसको आकृति र स्वभाव तथा बनौट अनुसार निम्न भागमा बाँडिएको छ -

क) चुरे पर्वत

ख) उपत्यकाको मैदानी क्षेत्र वा दुन प्रदेश

ग) महाभारत पर्वत तथा पहाडी प्रदेश

क) चुरे पर्वत

यस पहाडी भू-भाग चितवनको प्राय दक्षिणी भागमा रहेको छ। औसत उचाइ २५० मि. देखि ८६६ मि. सम्म रही पूर्व पश्चिम भएर फैलिएको छ। यसले कुल भू-भागको करिब २५% क्षेत्र ओगटेको छ। यहाँ खुकुलो वस्तुहरुको बाहुल्य रहेका पत्थर आदि पत्रे चट्टानी वस्तुहरु रहेका छन्। यस क्षेत्र मानवीय क्रियाकलापका लागि प्रतिकूल हुनाको कारण मानव आवादी प्राय शून्य छ। यहाँको अधिकांश भू-भाग चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जले ढाकेको छ। अनियन्त्रित र मौसमी वर्षाको कारण भू-क्षयको समस्या विकराल हुँदै गइरहेको छ।

चुरे क्षेत्रमा पाइने चट्टानलाई प्रमुख दुई वर्गमा विभाजित गर्न सकिन्छ। पहिलो प्रकारमा सानाठूला साइजका बलौटे ढुङ्गा, पातला चुनढुङ्गा आदिले बनेको छ भने दोस्रो प्रकारमा गोलो मसिना मट्याङ्ग्राहरु, मझौला ढुङ्गाहरु पर्दछन्। समग्र चुरे पहाड कमलो चट्टानले बनेकाले भू-क्षयका दृष्टिले अत्यन्त नाजुक अवस्थामा छ। (स्रोतः- डा. स्वयम्भुमान अमात्य समेत, नेपाल फरेष्ट्री ह्याण्डबूक पेज १३)

दक्षिणको सीमावर्ती क्षेत्रमा सोमेश्वर श्रृंखला सीमावर्ती चुरेको रुपमा रहेको छ। जहाँ कुम्भकर्ण, मनदेवा र सोमेश्वर टाकुरा रहेका छन्। यस्तै माडी उपत्यका र राप्ती उपत्यकाको बीचमा लोथर खोलादेखि नारायणी नदी किनारसम्म भित्री चुरे रहेको छ। जसमा त्रिवेणीदेखि वनकट्टासम्म ढिस्काढिस्कीको रुपमा रहेको देखिन्छ भने वनकट्टादेखि पूर्वमा शनिश्चरे डाँडाको नामले प्रख्यात छ। यो शनिश्चरे समान उचाइको रुपमा पूर्व पश्चिम भएर रहेको भाग हो जहाँ निकुञ्जले आफ्नो अधीनमा राखेको छ। महाभारत पहाडको फेदीमा ससाना ढिस्काढिस्की र डाँडाहरु चुरिया पर्वतको रुपमा रहेका छन्। यहाँ स्याउलीडाँडा, गर्दासडाँडा, सीमलढाप, सुमिटार आदि रहेका छन्। यो महाभारतको दक्षिण तथा राप्ती उपत्यकाको उत्तरमा रहेको छ। यसलाई गिरिपद चुरे (Foothills Chure) को पनि संज्ञा दिइएको छ। यहाँबाट विभिन्न खहरे तथा तेस्रो स्तरका ससाना खोलाहरु उत्पन्न भई प्रवाहित भएका छन्।

ख) उपत्यकाको मैदानी क्षेत्र वा दून प्रदेश

चितवन जिल्लाको यस मैदानी भू-भाग दक्षिणको चुरे र उत्तरको महाभारत पर्वतको बीच पूर्व पश्चिम भएर फैलिएको छ। यस भू-भागको उचाइ १४१ मि. देखि २५० मि. सम्म छ। यस मैदानको बीच बीचमा रहेका घोल, सिमसार क्षेत्र, तालतलैया र कालिमाटी जस्ता प्रमाणहरुको आधारमा भूगर्भविद्हरुले यो क्षेत्र हिमालय पर्वत निर्माण हुने तेस्रो अवस्थामा एक विशाल तालको रुपमा रहेको र सो ताललाई नारायणी नदीले खोलेर नै मैदानी स्वरुपमा रुपान्तर भएको अभिमत प्रकट गरेका छन्। यसले कुल भू-भागको ५५% क्षेत्र ओगटेको छ। यो जैविक वस्तुयुक्त मलिलो माटो, ढुङ्गा, बालुवा, कंकड आदि विविध वस्तुहरु मिलेर बनेको छ। यो भू-भागमा वि.सं. २०२१ सम्म अग्ला ढड्डी, खर, खडाई तथा घाँसे क्षेत्रको रुपमा रहेको थियो। यसको बीच बीचमा घोल तथा टाँडी क्षेत्रहरु नगन्य आवादी भूमिको रुपमा रहेका थिए। वर्तमान समयमा यो प्रायः पूर्ण आवादी क्षेत्रमा रुपान्तरित भइसकेको छ।

राप्ती नदीको जलाधार क्षेत्र नै राप्ती उपत्यका हो जुन मैदानी भू-भागकै रुपमा रहेको छ। यो भू-भाग चितवन जिल्लाको मुख्य भू-भाग हो। लोथर खोलादेखि नारायणी नदीसम्मको यस भू-भागले करिब ५०% क्षेत्र ओगटेको छ। यसको पश्चिमी भाग चितवन जिल्लाकै सबैभन्दा होचो भूमि मेघौली समुद्र सतहदेखि १४१ मि. को उचाइमा रहेको छ।

बरण्डाभार जङ्गलदेखि पूर्वको पूर्वी चितवन र पश्चिमको पश्चिमी चितवनको नामबाट परिचित छ। पूर्वी चितवनको भिरालोपना दक्षिणतर्फ ढल्केको छ। यहाँ खगेरी, कयर, पम्फा, बूढी राप्ती, लदरी र लोथर खोलाहरु प्रवाहित भएका छन् । यिनै खोलाहरुबाट यहाँको भूमि सिंचित भएको छ। पूर्वी चितवनमा राप्ती, कालिका, खैरहनी र रत्ननगर नगरपालिका रहेका छन्। पश्चिम चितवनको भू-भाग बढी समथर छ जसको भिरालोपन १०° को ढालभन्दा कम रहेको छ। यसको बीच बीच भागमा घोल र टाँडीहरु रहेका छन्। पश्चिम चितवनमा भरतपुर महानगरपालिका रहेको छ। यो सम्पूर्ण राप्ती उपत्यकामा पाँगो माटो, बलौटे दोमट माटो, कालिमाटी र चिम्टाइलो माटो तथा बलौटे माटो रहेको छ। घोल क्षेत्रमा पाँगो माटाको बाहुल्यता रहेको छ भने टाँडीमा बलौटे दोमट माटो बढी रहेको छ। माटोको मोटोपना घोलमा ५ मि. सम्म छ भने टाँडीमा ५० से.मि. सम्म रहेको पाइन्छ। यहाँको मुख्य नदीमा राप्ती र नारायणी हुन्। पश्चिमी भागमा प्रवाहित नारायणी नदीमा आएको बाढीको कारण शिवघाटदेखि तलको प्रवाह क्षेत्रहरु भयभित हुनुपर्ने अवस्था हरेक वर्षायाममा रहन्छ। त्यसैले नारायणी नदीमा तटबन्धनको टड्कारो आवश्यकता छ। त्यस्तै राप्ती नदीमा पनि बाढीको प्रकोप दिनानुदिन वृद्धि हुँदैछ भने चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको सीमावर्ती क्षेत्रका नगरपालिकाका क्षेत्रहरुमा जङ्गली वन्यजन्तुको प्रकोप पनि बढ्दो मात्रामा रहेको देखिन्छ।

दक्षिणको सीमानामा रहेको सोमेश्वर चुरे श्रृङ्खला र राप्ती नदीको समीपमा अवस्थित शनिश्चरे डाँडाको बीचमा पूर्व पश्चिम भएर रहेको रेवा उपत्यका छ जसलाई माडी उपत्यका पनि भनिन्छ। यो उपत्यका मलिलो पाँगो माटो तथा बलौटे पाँगो माटोद्वारा निर्मित मैदानी भू-भाग हो। यसले कुल भागको ५% भू-भाग ओगटेको छ। यहाँ माडी न.पा. रहेको छ। यहाँ रेवा नदीले आफ्नो प्रवाह मार्गलाई नदी कटानद्वारा बढी फराकिलो बनाएको छ। यहाँ बालुवा, ग्रावेलको मात्रा बढी रहेको देखिन्छ। यसको भिरालोपना उत्तरतर्फ ढल्केको छ। यहाँको मुख्य नदी रेवा (रिउ) हो भने त्यसका अतिरिक्त पांग्रे, बबई, घाघर खोला, पतरे खोला, बाँदरमुढे खोला, रक्तेनी, देउती, चितई खोला जस्ता ससाना खोलाहरु त्यसका सहायक खोलाहरु हुन्। रेवा नदीले पनि प्रशस्त मात्रामा आफ्नो प्रवाह मार्गको आसपासको जमीनलाई कटान गरी प्रवाह मार्गमा विस्तार गरेको हुँदा नदी तटबन्धन गर्नुपर्ने समस्या छ। राप्ती र रिउ खोलामा आवागमनको लागि भर्खरै पक्की पुल निर्माण भएको छ जसको माध्यमबाट माडी उपत्यकासँग आवागमन गर्न सजिलो र भारतको सीमानामा रहेको ठोरीसम्म यातायातका साधन सञ्चालन गर्न सकिनुको साथै भारतसँगको व्यापार विविधीकरण र विस्तारमा वृद्धि हुँदै जानेछ।

ग) महाभारत पर्वत तथा पहाडी प्रदेश

यस भू-भाग चितवन जिल्लाको उत्तरमा अवस्थित छ। यसको सामान्य उचाइ २५० मि. देखि १९४७ मि. सम्म रहेको छ। यहाँ बढी मात्रामा चुनयुक्त खरीढुङ्गा रहेका छन् भने परिवर्तित चट्टानको रुपमा क्वार्टजाइट, निस र स्लेट पनि रहेका छन्। यस्तै नदीवेसी र टारहरुमा बलौटे पत्थरिलो माटो रहेको छ।

नेपाल फरेष्ट्री ह्याण्डबूकका अनुसार हिमालय र महाभारत पर्वत श्रृङ्खलामा खस्रो बनोट भएको क्वार्ट्जको अधिक समिश्रणयुक्त आग्नेय चट्टान पाइन्छ, जुन कडा भएकाले यसको क्षयीकरण विस्तारै विस्तारै क्रमशः हुन्छ र यस्तो चट्टान क्षयीकरणबाट निर्मित माटो कडा अम्लीय हुन्छ। (पेज नं. १३)

यस भू-भागले कुल भागको २०% भू-भाग ओगटेको पाइन्छ। यो क्षेत्र हिमालय पर्वत निर्माणको दोस्रो चरणमा बनेको

हो । महाभारत श्रेणी निर्माण हुने चरणमा इच्छाकामना गा.पा. मा पर्ने मुग्लिनटार, कुरिनटार, लेवाटार, नर्सिङटार, फिसलिङटार बनेका छन् । कुरिनटारको चेरेसबाट नेपालकै पहिलो मनकामना केबुलकार सञ्चालन गरी यातायातको क्षेत्रमा नयाँ आयाम थपिएको छ ।

यहाँका पहाडी भू-भागहरु विभिन्न दिशामा नागवेली आकृतिमा रहेका छन् । यस पर्वत श्रेणीको उत्तरतर्फको मोहडा केही मन्द ढलानको रुपमा रहेको छ भने दक्षिणी मोहडातिर बढी भिरालोपना रहेको छ । यस्तै इच्छाकामना गा.पा. र भरतपुर महानगरपालिकाको वडा नं. २९ मा बढी मात्रामा चुनढुङ्गा, खरिढुङ्गा, स्लेट, बलौटे पत्थरिलो ढुङ्गाहरु रहेका छन् । केही मात्रामा निस, ग्रेनाइट, क्वार्टजाइट जस्ता चट्टानहरु पनि रहेका छन् । चितवन जिल्लाभित्र पर्ने महाभारत क्षेत्रको प्रमुख नदी रिग्दीखोला हो । यो खोला चितवन जिल्लाकै काउलेडाँडाबाट उत्पत्ति भई त्रिशूली नदीमा पुगेर मिसिएको छ । त्यसको अतिरिक्त कालीखोला, सेतीखोला, मौवाखोला पनि यहाँका अन्य खोलाहरु हुन् । यी नदीहरुले झरना, गल्छी तथा कन्दराहरु निर्माण गरेका छन् । यस पहाडी क्षेत्रको सर्वोच्च टाकुरा राप्ती न.पा. मा पर्ने चौरसडाँडा हो जसको उचाइ समुद्र सतहदेखि १९४७ मि. रहेको छ । यसको अतिरिक्त सो नगरपालिकामा सारलाङडाँडा, गोठेडाँडा, बेलडाँडा, इच्छाकामना गा.पा. मा उपरदाङगढी, कोपेडाँडा, लामिडाँडा, नागदहडाँडा, काउलेडाँडा र चक्रवर्तीडाँडा, कालिका न.पा. मा जैसथली र कण्डाँडा आदि रहेका छन् । धार्मिक तथा ऐतिहासिक दृष्टिकोणले कविलासपुरगढी र उपरदाङगढी महत्वपूर्ण स्थान हुन् । यिनको संरक्षण र उत्थान गर्न सकेमा पर्यटकीय क्षेत्रमा समेत टेवा दिन सकिन्छ । मौवाखोलादेखि त्रिवेणीसम्म त्रिशूली, पुनः नामाकरण नारायणी नदी प्रवाहित भएको छ । जसको किनारामा फिसलिङ, कुरिनघाट, मुग्लिन, जुगेडी, देवघाटधाम, नारायणगढ, शिवघाट, सिखौलीघाट र त्रिवेणीधाम आदि रहेका छन् । यस नदीमा राफ्टिङको सुविधा सञ्चालन भइरहेको छ । यस नदीबाट जल यातायातको सुविधा उपलब्ध हुनुको साथै पिउने पानी र सिंचाइको क्षेत्रमा समेत सदुपयोग भइरहेको छ ।

वि.सं. २०२१ सालसम्म खासै आवादी राम्रोसँग भइनसकेको चितवन जिल्ला वर्तमान समयमा एक सघन आवादी क्षेत्रको रुपमा विकासित भएको छ । यसको मुख्य कारक तत्वहरु राप्ती उपत्यकाको समथर मैदान र रेवाको मैदानी भू-भाग मलिलो तथा उब्जाउवर्द्धक अवस्थामा रहेका छन् । साथै वि.सं. २०३२ सालमा औलो उन्मूलनको घोषणा भएपछि पहाडबाट तीब्ररुपमा बसाइँसराइ भई यहाँको जनसंख्या वृद्धि हुँदै गएको हो । यस्तै अवस्थितिको दृष्टिकोणबाट समेत चितवन नेपालकै केन्द्रवर्ती भागमा रही स्थल यातायातका साधनहरुको तीब्र विकास भएर अन्य विकासका पूर्वाधारहरु स्थापना हुनु पनि कारक तत्वको रुपमा लिइएको छ । यति हुँदाहुँदै पनि वर्तमान समयमा यस जिल्लामा शहरीकरणको समस्या, औद्योगिकीकरण र बजार सम्बन्धी समस्या, जनसंख्या सम्बन्धी समस्या, भूक्षय सम्बन्धी समस्या, सिंचाइको समस्या, नियोजित वस्ती विकास सम्बन्धी समस्या र सामाजिक उत्थान गराउने आधारशीलाहरुको राम्रो विकास हुन नसक्नु समस्याहरुकै रूपमा रहेका छन् । त्यसैले यस किसिमका समस्याको उपायहरुको खोजी गर्नु सम्बन्धित निकाय तथा नागरिकको कर्तव्य हुन आउँछ ।

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम

पृष्ठभूमि

चुरे पहाड हिमालय पर्वतमालाको दक्षिणमा अवस्थित हिमालय पर्वतमालासँगै पूर्व-पश्चिम समानान्तर तन्किएर फैलिएको पहाडी श्रृंखला हो । करिब ४ करोड वर्ष पहिले हिमालयको उत्पत्तिको क्रममा नदीजन्य पदार्थहरु (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा र माटो) थुप्रिएर बनेको सबैभन्दा कान्छो पहाड हो, जसलाई शिवालिक पहाड पनि भनिन्छ । यो पहाड पश्चिममा पाकिस्तानको इन्दुस नदीबाट शुरु भई पूर्वमा भारतको ब्रह्मपुत्र नदीसम्म फैलिएको यो पर्वतको लम्बाइ २४०० कि.मि. रहेको छ भने नेपालमा पश्चिम महाकालीदेखि पूर्व मेची नदीसम्म झण्डै ८०० कि.मि. लम्बाइ र चौडाइ १०-५० कि.मि. (अपवाद बाहेक) सम्म फैलिएर रहेको छ । चुरे पर्वत हिमालय भूखण्डको दक्षिणमा अवस्थित नदीजन्य, ढुङ्गा तथा बालुवा थुप्रिएर बनेको सबैभन्दा कान्छो पहाड हो । (साभारः- वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, ०८०/८१, राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइ, भरतपुर, चितवन)

नेपालमा चुरे अथवा शिवालिक भनेर चिनिने भौगोलिक क्षेत्र हिमालय पर्वत श्रृंखलाको महाभारत श्रेणीदेखि दक्षिणी भागमा पूर्व-पश्चिम भई फैलिएर रहेको छ । चुरे क्षेत्रमा मूलतः पाँच भू-खण्डहरु छन् (तालिकामा हेर्नुहोस्) । चुरे क्षेत्रमा अपनाइने संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यले चुरे पहाड र तटीय क्षेत्रको जनजीवनमा प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्दछ ।

तालिका नं. २ : चुरे क्षेत्रका भू-खण्डको क्षेत्रफल र जनसंख्या वितरण

भू-प्रदेश	क्षेत्रफल (हेक्टर)	क्षेत्रफल (प्रतिशत)	जनसंख्या (२०११)
चुरे पर्वत	१३,४८,९५५	३४.४	१७,९२,०८२
साँघुरा खोंच	८८,०७७	२.२	
भित्री मधेश वा दून	३,३०,८६८	८.४	१३,२४,०४३
भावर	५,८४,५८१	१४.९	२८,६७,६८०
तराई	१५,७१,०७५	४०	८५,५९,७०३
जम्मा	**३९,२३,५५७**	**१००**	**१,४५,४३,५०९**

स्रोतः- चुरे संरक्षणको आवश्यकता र उपाय, राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, खुमलटार, ललितपुर

नेपालमा चुरे पूर्व इलामदेखि पश्चिम कञ्चनपुरसम्म ३६ जिल्लामा फैलिएको छ । कुल भू-भागको १२.७८% क्षेत्रफल चुरेमा पर्दछ । करिब चार करोड वर्ष पहिले भौगर्भिक दरारहरु (Main Frontal Thrust र Main Boundary Thrust) बीचमा नदी सतहको गेगर उठेर बनेको पहाडी भू-भाग नै चुरे क्षेत्र हो । (स्रोतः ऐजन)

चुरे क्षेत्रको भू-बनोट, माटोको प्रकृति, जैविक विविधता र वर्षा आदि कारणले यो अति संवेदनशील क्षेत्र भएको हो । जनसंख्याको चाप, अवैज्ञानिक खेतीपाती, पशुपालन, भू-उपयोगले गर्दा वन विनाश र प्राकृतिक स्रोतको अत्यधिक दोहनका नकारात्मक असर र प्रभाव भावरदेखि तराईसम्म बसोबास गर्नेले वर्षौंदेखि भोगिरहेका छन् ।

वातावरणीय दृष्टिकोणले चुरे र भावरलाई संवेदनशील तथा समस्याग्रस्त केन्द्रवर्ती क्षेत्र (Core Area) को रुपमा मानिएको छ। यस क्षेत्रमा भएका मानवीय गतिविधिको प्रभाव र असर दक्षिणको तराईसम्म र उत्तरको दून क्षेत्रसम्म पर्ने गरेको तथ्याङ्कले देखाएको छ। अतः तराई र दून भू-खण्डलाई प्रभाव क्षेत्र (Impact Area) को रुपमा हेर्ने गरिएको छ।

यही संवेदनशीलतालाई मध्यनजर गरेर वन तथा वातावरण मन्त्रालयले उल्लेखित ३६ जिल्लाहरुमध्ये राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम ३१ जिल्लामा सञ्चालनमा रहेका छन्।

चुरे क्षेत्रको बिग्रँदो वातावरणीय अवस्थाले गर्दा चुरे-तराई मधेश भू-परिधिमा परेको प्रतिकूल प्रभावप्रति संवेदनशील भई नेपाल सरकारले आ.व. ०६६/६७ मा राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयनको शुरुवात गरेकोमा आर्थिक वर्ष ०७०/७१ देखि सोही कार्यक्रमलाई राष्ट्रिय गौरवको कार्यक्रमको रुपमा लिइएको छ। यसबाट पनि अपेक्षित नतिजा आउन नसकेकाले नेपाल सरकारले २०७१ आषाढ २ गते विकास समिति ऐन, २०१३ को दफा ३ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति (गठन) आदेश, २०७१ जारी गर्‍यो। नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०७४/२/४ को निर्णयबाट चुरे क्षेत्रको व्यवस्थापन गरी चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिबाट संचालन गरिने कार्यक्रमहरु जिल्लास्थित विभिन्न विषयगत कार्यालयहरुबाट सञ्चालन गरिएको थियो भने आ.व. ०७५/७६ मा सम्बन्धित स्थानीय तहहरु र प्रदेशका उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय समेतबाट कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिएको थियो। आर्थिक वर्ष ०७६/७७ को नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भए बमोजिम चुरे क्षेत्रलाई समेट्ने गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइमार्फत् कार्य सञ्चालन हुनेगरी नेपाल सरकार मन्त्रिमपरिषद्को मिति २०७६/४/६ को निर्णयबाट सो समिति अन्तर्गत अस्थायी दरबन्दी सहितको ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइहरु देशैभर स्थापना भयो। ती कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइहरु १. सलकपुर (मोरङ) २. जनकपुर (धनुषा) ३. चितवन (चितवन) ४. बुटवल (रुपन्देही) ५. लम्की (कैलाली) हुन्। सबै कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइको नेतृत्व नेपाल वन सेवाका उपसचिवले गर्दै आउनु भएको छ। कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइमा उपसचिवदेखि कार्यालय सहयोगी समेत विभिन्न दर्जाका कुल १२ जना कर्मचारीले सेवा प्रदान गर्दै आएका छन्। राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइ चितवनको कार्यक्षेत्र नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व), चितवन, मकवानपुर, बारा र पर्सा जिल्ला हो।

चुरे संरक्षण कार्यक्रमको आवश्यकता र महत्व

औलो उन्मूलनसँगै वनको अतिक्रमण, वन पैदावारको अत्यधिक प्रयोग, अनियन्त्रित चरिचरण, अवैज्ञानिक भू-उपयोगजस्ता कारणहरुले यस क्षेत्रको जैविक विविधता, जमीनको उत्पादकत्वमा ह्रास, भौतिक तथा सामाजिक संरचना लगायत समग्र पारिस्थितिकीय प्रणालीमा नकारात्मक प्रभाव बढ्दै जाँदा नेपालको करिब ५०% भन्दा बढी मानिसहरु प्रत्यक्षरुपमा वातावरणीय एवम् आर्थिक जोखिमतर्फ धकेलिएका छन्। प्राकृतिक स्रोत साधनहरुको अव्यवस्थित र अवैज्ञानिक प्रयोगले पारिस्थितिकीय सन्तुलन बिग्रन गई तराई मधेशको हजारौं बिघाको ऊर्वराभूमि बगरमा परिणत भइरहेको छ। बाढी, पहिरो र नदीको धार परिवर्तनले सयौं बस्तीहरु विस्थापित हुने क्रम बढिरहेको छ। मुलुककै अन्न भण्डारको रुपमा रहेको तराईको वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्न पनि चुरे क्षेत्रको संरक्षण अनिवार्य भएको छ।

चुरे विनाशका असरहरु

वर्षाको समयमा चुरेबाट बगेर आएका बालुवा, ढुङ्गा, गेगर थुप्रिने गर्दछ, जसले बाढी, पहिरो जाने, नदी कटान बढ्ने, भू-क्षय हुन्छ । हिउँदमा जमीनमुनिको पानी तह घट्दै जानु, पानीका मूलहरु सुक्नुले सिंचाइ हुन नसकी कृषि उत्पादनमा ह्रास आउँदा तराई र मधेशको किसान मर्कामा पर्छन् । यसले गर्दा वातावरणीय समस्या र आर्थिक समस्या दुवै बन्न गएका छन् । मुलुकको अन्न उत्पादनमा ६०% भन्दा बढी योगदान दिने तराईको ऊर्वराभूमिलाई मरुभूमीकरण हुने खतरा देखिएकोले यसतर्फ ध्यान जानु जरुरी छ ।

केही नकारात्मक परिणामहरु

- भू-सतहमुनिको पानी रिचार्ज हुन नपाएर भावर र तराई क्षेत्रको इनार, कुवा र हाते पाइपको पानी सुक्दै गएको ।
- नदीको भू-सतहमाथि उठ्दै जाँदा खोलाले वर्षेनि आफ्नो धार परिवर्तन गरेको ।
- नदी किनारा कटानले गर्दा ऊर्वर जग्गा बगरमा परिणत भई किसानहरु भूमिहीन हुँदै गएको ।

१) नदी खोलाको चौडाइ बढ्दोः

चुरे क्षेत्रको क्षयीकरण र चुरे पहाडबाट तीव्र गतिमा ढुङ्गा, गेग्रान बगाएर ल्याउँदा भावर तथा तराई क्षेत्रको खेतीयोग्य भूमि कटान गर्दै खोलाको बहाव क्षेत्रको चौडाइ प्रत्येक वर्ष बढ्दै गएको छ । जस्तैः

- जलाद (धनुषा) ७ देखि १८ मिटर
- रातु (महोत्तरी, धनुषा) १० मिटर
- पसाहा (बारा) २० देखि ३० मिटर

२) कृषि भूमि कटानः

तीव्र गतिमा बग्दै आएको नदी-खोलाले बहाव किनाराको कृषि योग्य भूमिलाई प्रति वर्ष कटान गर्दै बगरमा परिणत गरिरहेछ । जस्तैः

नदीको नाम र जिल्ला	**क्षति (हेक्टर)**
जलाद (धनुषा जिल्ला)	२५
चाँदी (रौतहट जिल्ला)	२७
लालझाडी (कञ्चनपुर जिल्ला)	१४
पसाहा (बारा जिल्ला)	२०
बलान (सिराहा, सप्तरी जिल्ला)	२५

३) बस्ती प्रभावित

नदी खोला छेउका बस्तीहरु बाढी र पहिरोले प्रभावित भएका छन् । जस्तैः धनुषाको नयाँ गाउँ र सप्तरीको बेल्हीका सम्पूर्ण वडाबासी विस्थापित भएका छन् । खोलाले नदीको बहाव क्षेत्र परिवर्तन हुँदा आसपासका बस्तीहरु वर्षायाममा जोखिमपूर्ण बसाइ हुने वा अन्यत्र बसाइ सर्न बाध्य छन् ।

४) वन विनाश

चुरे क्षेत्रमा बढ्दो अव्यवस्थित बसोबास र वन श्रोतको दोहनले विनाश र क्षयीकरण भैरहेको वन स्रोत अध्ययनको प्रारम्भिक तथ्याङ्कले देखाएको छ। चुरे क्षेत्रमा वन विनाश र यसको असर तराई मधेशमा परिरहेको छ। चुरे क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टीको अवैधानिक र अत्यधिक दोहन तथा उत्खननले भू-क्षय, नदीको बहावमा परिवर्तनले खेतीयोग्य जमीन बगरमा परिणत, पूर्वाधार संरचनाहरुमा क्षति, जमीनको पानी संचय (Water Retention) क्षमतामा ह्रास आई पानीको उपलब्धतामा कमी हुँदै गएको छ।

विगतमा भएका प्रयासहरु र व्यवस्थापिका संसदको नीतिगत निर्देशन

आर्थिक वर्ष २०६७/६८ देखि पहिलो प्राथमिकतामा राखी नेपाल सरकारले राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम लागु गरेको थियो। आ.व. २०७०/७१ देखि राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रुपमा कार्यक्रम सञ्चालन गरेको छ। राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम मार्फत् २६ जिल्लाहरुमा वन व्यवस्थापन, जलाधार व्यवस्थापन, वन वनस्पतिहरुको संरक्षण, कृषि र पशु विकासका कार्यक्रमहरु एकीकृतरुपमा सञ्चालन गर्न वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गत राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम समन्वय एकाइको गठन भएको थियो। नेपाल सरकारको मिति २०७४/२/४ को निर्णयानुसार गुरूयोजना स्वीकृत भई सो अनुरूप कार्यक्रम कार्यान्वयन भइरहेको छ।

राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति गठनको अवधारणा

नेपालको कूल भूभागको १२.७८% भाग चुरे क्षेत्र अति नै सम्वेदनशील क्षेत्र रहेको, तराईको भूभाग मरुभूमीकरण हुने डरलाग्दो समस्यालाई निराकरण गर्न बहुआयामिक उद्देश्य एवम् लक्ष्य सहित कृषि, पशु, ताल तलैया संरक्षण, हरियाली प्रवर्द्धन, पहिरो नियन्त्रण, अध्ययन अनुसन्धान गरी एकीकृत नदी प्रणालीमा तल्लो तटीय र उपल्लो तटीय बीचमा सामञ्जस्यता तथा सहकार्य गरी चुरे संरक्षणको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकारले विकास समिति ऐन, २०१३ को दफा ३ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी २०७१ असार ०२ गते राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति गठन गरी वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ को दफा १०(१) बमोजिम ३६ जिल्लाको चुरे अन्तर्गतको भूभागलाई वातावरण संरक्षण क्षेत्र घोषणा गरेको छ। तर, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९, भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९ र वन ऐन, २०४९ अन्तर्गत संचालित कार्यहरु र प्रचलित कानुन अनुसार गठित उपभोक्ता समूह र संस्थाहरुको स्वीकृत कार्ययोजना अनुरुपका कामहरु गर्न भने कुनै बाधा पुग्ने छैन।

चुरे संरक्षणको लक्ष्य चुरेमा पारिस्थितिकीय प्रणालीमा सन्तुलन कायम गरी माथिदेखि तल्लो तटीय क्षेत्रको जीविकोपार्जनमा टेवा पुर्‍याउनु र नदीजन्य प्रकोपको न्यूनीकरण गर्दै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण योगदान गर्नु रहेको छ।

चुरे संरक्षण र विकासका कार्यक्रमहरु

१. चुरे संरक्षणको महत्वबारे जनचेतना अभियानमार्फत् चुरे क्षेत्रको संरक्षण र विकासमा लागेका सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।

२. चुरे विनाशलाई नियन्त्रण र तल्लो तटीय क्षेत्रमा परिरहेको नकारात्मक असर र जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न अति

सम्वेदनशील नदी प्रणालीहरुमा भू तथा जलाधार संरक्षण, नदी नियन्त्रण, वन विकासको साथै स्थानीय जनताको जीविकोपार्जन उत्थान गर्ने आयमूलक, संरक्षण कार्यक्रम तथा कृषि उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

३. बाढी, पहिरो, नदी कटान नियन्त्रण, पानीको मुहान संरक्षण, भूमिगत जल रिचार्जमा सुधार ल्याउने ।

४. वन अतिक्रमण नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गरी वन क्षेत्र पुनर्स्थापन गर्ने, चुरे संवेदनशील भू-परिधिहरुमा संरक्षणमुखी व्यवस्थापन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।

५. नदी उकास जमिनमा हरियाली प्रवर्द्धनको लागि कृषि वन र जडिबुटी खेती गरी स्थानीय समुदायको आय आर्जनमा टेवा पुर्‍याउने ।

६. चुरे क्षेत्रको वनको सम्वेदनशीलताको आधारमा वर्गीकरण गरी दिगो व्यवस्थापनको साथै चुरेमाथिको चाप घटाउन भावर र तराई क्षेत्रको वनको वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गर्न सहयोग गर्ने । साथै वैकल्पिक ऊर्जाका स्रोतहरु बढाउने ।

७. चुरे क्षेत्रका नदी प्रणालीमा उपलब्ध ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा संकलनको नियमन तथा बुद्धिमत्तापूर्ण उपयोगको निम्ति आवश्यक पहल गर्ने ।

८. विभिन्न स्तरमा सञ्चालित कार्यक्रमहरुको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटीको विकास गरी कार्यक्रमहरुको प्रभावकारिता बढाउने ।

९. विगतको अनुभवको आधारमा आगामी आ.व. को लागि भू-उपयोगिता, वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन र नदी प्रणालीमा एकीकृत योजना कार्यान्वयन गर्न पहल गर्ने ।

१०. चुरे क्षेत्रको समग्रमा संरक्षण तथा दिगो विकासको लागि प्रभावकारीरुपमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गुरुयोजना निर्माण तथा चुरेबारे अनुसन्धान र प्रविधि विकास गर्ने ।

८. हावापानी

विकिपिडियाका अनुसार चितवन जिल्लाको हावापानी ओसिलो तथा उपोष्ण छ । यस जिल्लाको हावापानीलाई गृष्म, वर्षा र हिउँद गरी मुख्यतः ती ऋतुहरुमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ । मध्य फागुनदेखि मध्य जेठसम्म गर्मी मौसम हुन्छ । यस बीचमा वैशाख-जेठको तापक्रम उच्च रहन्छ, तथापि रात्रि शीतल हुन्छ । दिउँसोको गर्मी अति कष्टदायी महशुस हुन्छ । जेठको अन्त्यदेखि असोजको अन्त्यसम्म वर्षा मौसम रहन्छ । यसमा अत्याधिक (वर्षभरिको करिब ८०%) वर्षात् हुन्छ । यस मौसमको प्रारम्भमा आँधी बेहरीको समस्या पनि देखा पर्दछ । त्यस्तै, कार्तिक शुरुवातदेखि फागुन शुरुवातसम्म शीत ऋतु रहन्छ । यस मौसममा भने कष्टदायी जाडोको महशुस हुँदैन, आरामदायक अवस्था नै अनुभव हुन्छ । आकाश सफा हुनाले उत्तरी क्षितिजमा हिमाली श्रृङ्खला स्पष्ट दृष्टिगोचर हुन्छ । जलवायु परिवर्तनका कारणले केही दशक यता यस मौसममा प्रत्येक वर्ष मध्य पुसदेखि मध्य माघको बीचमा भने केही हप्ताका लागि मैदानी भागमा कडा शीतलहरको प्रकोप देखा पर्दै आएको छ ।

चितवन जिल्लाको वार्षिक हावापानी निम्नानुसार रहेको छ-

(स्रोतः- जिल्ला वस्तुगत विवरण २०८०, तथ्याङ्क कार्यालय चितवन)

अक्षांशीय विस्तार अनुसार चितवन जिल्ला उपोष्ण जलवायु मण्डलमा पर्दछ भने हावापानीको क्षेत्र अनुसार उष्ण मौसमी हावापानीको क्षेत्रमा पर्दछ । यहाँको हावापानीलाई धरातलीय उचाइ तथा पहाडको उपस्थितिले प्रभाव पारेको छ भने समुद्री दूरी, जंगल, माटो आदिले पनि केही मात्रामा प्रभाव पारेको हुन्छ । यहाँको हावापानीको अवस्थालाई निम्न ऋतुहरुमा वर्गीकरण गरिएको छ ।

क) ग्रीष्म ऋतु

यो ऋतु चितवन जिल्लामा वैशाख महिनाबाट शुरु हुन्छ र भदौ महिनासम्म रहन्छ । यो ऋतुको शुरुमा पहाडी इलाकामा सामान्य न्यानो र मैदानी इलाकामा केही गर्मी हुन्छ । यो ऋतुको शुरुमा शुष्क वातावरण रहन्छ र बिहान बेलुका रम्य (रमाइलो) वातावरण हुन्छ । मैदानी इलाकाको तापक्रम अधिकतम २५°-३०° से. को बीचमा र पहाडी इलाकाको तापक्रम अधिकतम २०°-२५° को बीचमा रहन्छ । न्यूनतम तापक्रम मैदानी इलाकामा १५°-२०° से. को बीचमा र पहाडी इलाकाको १०°-१५° से. को बीचमा रहन्छ । यो ऋतुको मध्य अवधि जेठ, असार र साउन हो । यस अवस्थामा सूर्यको किरण झण्डै सीधा पर्न जानाले गर्मी बढ्न गई मैदानी इलाकामा अधिकतम तापक्रम सालाखाला ३०°-३५° से. सम्म पुग्दछ । पहाडी इलाकामा उचाइ बढे अनुसार तापक्रम घट्दै जान्छ । उक्त महिनाहरुमा मनसुनी वायुको प्रभावले गर्दा आषाढको १५ देखि श्रावण महिनाभर घनघोर पर्वतीय वर्षा हुन्छ । उत्तरको पहाडी इलाकामा बढी वर्षा र मैदानी इलाकामा केही कम वर्षा हुन्छ । यस्तै गरी दक्षिणको सोमेश्वर श्रेणीको पश्चिम चितवनमा सबभन्दा कम वर्षा हुन्छ । पहाडी इलाकामा २०० से.मि. सम्म वर्षा हुन्छ भने मैदानी तथा दक्षिणी इलाकामा वर्षा क्रमशः घट्दै जान्छ । यो ऋतुको अन्त्य महिना भाद्र हो । त्यतिखेर मैदानी इलाकाको दैनिक अधिकतम तापक्रम २५-३०° से. सम्म रहन्छ । बिहानपख केही ठण्डा र साँझतिर वातावरण रमणीय हुन्छ । वर्षा नियमित रुपले नभई कहिलेकाहीं मात्र हुन्छ ।

ख) शरद ऋतु

चितवन जिल्लामा यो ऋतु आश्विन महिनामा शुरु हुन्छ र कार्तिकको १५ सम्ममा समाप्त हुन्छ । यो ऋतु वास्तवमा राम्रो ऋतु हो । यस अवस्थामा मैदानी इलाकाको अधिकतम तापक्रम २०°-२५° से. को बीचमा र पहाडी इलाकाको अधिकतम तापक्रम १५°-२०° से. को बीचमा रहन्छ । आधारात पछि बिहानपख केही ठण्डा हुन्छ र शीत पर्न शुरु हुन्छ । यस ऋतुमा वर्षा प्राय हुँदैन, भइहालेमा पनि ज्यादै थोरै हुन्छ । यो ऋतुमा वातावरण रमणीय हुन्छ ।

ग) शीत ऋतु

चितवन जिल्लामा यो ऋतु कार्तिक १५ बाट शुरु भएर फागुन महिनाको ४, ५ गतेसम्म पनि रहन्छ । मैदानी इलाका तथा होचा बेसीहरुमा शुरुबाटै कुहिरो लाग्ने तथा शीत पर्ने गर्दछ । मैदानी इलाकामा दिनको तापक्रम १०°-१५° से. र पहाडी इलाकामा त्योभन्दा पनि कम हुन्छ ।

घ) वसन्त ऋतु

चितवन जिल्लामा यस ऋतु शरद ऋतुजस्तै छोटो हुन्छ । फागुन महिनाको ४, ५ गतेबाट शुरु भएर चैत्रको अन्त्यसम्म रहन्छ । यो ऋतु पहाडी इलाकामा केही लामो र मैदानी इलाकामा ज्यादै छोटो हुन्छ । खेती बाली थन्क्याएर बसेका

किसानहरु यस ऋतुको आनन्द लिन सक्छन् । साथै दैनिक औसत तापक्रम २५° से. भन्दा तल हुन्छ । ऋतुको शुरुमा अति रमणीय र अन्त्यतिर केही गर्मी हुन सक्छ । यो ऋतुमा वर्षा प्रायः हुँदैन तथा वातावरण शुष्क रहन्छ ।

साथसाथै, नेपालमा प्रचलित सरकारी विक्रम संवतको क्यालेण्डर अनुसार भने १२ महिनाको एक वर्षलाई महिना अनुसार दुई अयण र ६ वटा ऋतुमा विभाजन गरिएको छ । ती ऋतुहरु हुन्:- माघ+फागुन=शिशिर, चैत+वैशाख =वसन्त, जेठ+असार=गृष्म, साउन+भदौ=वर्षा, असोज+कात्तिक=शरद्, मंसिर+पुस=हेमन्त । माघदेखि असार मसान्त सम्मको अवधि उत्तरायण र साउनदेखि पुस मसान्तसम्मको अवधि दक्षिणायण हो । यो वार्षिक ऋतु चक्र युगौं युगदेखि निरन्तर घुमिरहेको छ । (स्रोतः- नेपाल पञ्चाङ्ग निर्णायक विकास समिति)

यद्यपि, माथि उल्लेखित चार मौसमी अवस्था चितवन जिल्लामा देखा परेता पनि यस जिल्लाको वार्षिक अवस्था हिउँद र ग्रीष्म दुई प्रमुख अवस्था हुन् । यिनैको आधारमा चितवनमा दुई प्रकारका हावापानीका प्रदेशहरु पाइन्छन् ।

(१) उष्ण मौसमी हावापानी

यो हावापानी १४१ मि. माथि लगभग ११०० मि. सम्म भित्री मधेश वा मैदान भू-भाग भावर र चुरे पहाडसम्म पाइन्छ । ग्रीष्ममा यहाँको तापक्रम २७°-३०° से. को आसपासमा र हिउँदमा तापक्रम १०°-१५° से. को बीचमा रहन्छ । वर्षा मौसमी वायुले ग्रीष्ममा लगभग १५० से.मि. सम्म र जम्मा वार्षिक वर्षा लगभग १७०० मि.मि. सम्म हुन्छ । यो प्रदेशमा ग्रीष्ममा प्राय आँधी आउने, भूमरी चल्ने र वर्षा हुने गर्दछ । यो एक प्रकारको अर्धमरुस्थलीय हावापानी भएको क्षेत्रजस्तो लाग्दछ । यो क्षेत्रमा हिउँदमा कमै वर्षा हुन्छ ।

(२) समशीतोष्ण हावापानी

यस्तो हावापानी चितवन जिल्लाको लगभग ११०० मि. भन्दा माथि १९४७ मि. सम्म उचाइमा पर्दछ । यस अन्तर्गत उत्तरको महाभारत लेक र सोमेश्वर डाँडाको माथिल्लो भाग पर्दछन् । यो प्रदेशको हावापानी न धेरै गर्मी र न धेरै जाडो हुन्छ । ग्रीष्मकालको तापक्रम २०° से. देखि २५° से. बीचमा रहन्छ । हिउँदमा शीत पर्दछ तर तुषारो पर्दैन । हिउँदमा केही दिन बाहेक हावापानी प्रायः रमणीय हुन्छ । वर्षा ग्रीष्म ऋतुमा हुन्छ । सालाखाला ग्रीष्म वर्षा २०० से.मि. सम्म हुन्छ र जम्मा वार्षिक वर्षा २००० मि.मि. सम्म हुन्छ । यो प्रदेशमा हिउँदमा प्रायः वर्षा हुँदैन र भए पनि सिमसिमे हुन्छ ।

९. खनिज स्रोत साधन

कुनै पनि देश वा क्षेत्रको औद्योगिक विकासका निम्ति खनिज स्रोत साधनको महत्वपूर्ण स्थान हुन्छ । चितवन जिल्लामा पाइने खनिज पदार्थका बारेमा हालसम्म पर्याप्त अन्वेषण वा सर्भेक्षण भएको पाइँदैन । तथापि हालसम्मको सर्वेक्षण तथा अनुमान अनुसार निम्न स्थानमा निम्न बमोजिमका खनिज पदार्थहरु पाइन्छन् ।

फलामः- चितवन जिल्लाको कान्द्राङगढी, जीरवाङ र गोठेडाँडामा फलाम खानी भएको अनुमान छ । तर स्तर र परिमाण भने थाहा हुन सकेको छैन ।

तामाः- यो खनिज पदार्थ जुगेडी तथा यसको आसपासमा भएको अनुमान गरिएको छ ।

चितवन जिल्लाको विभिन्न ठाउँमा चुनढुङ्गा, क्वार्टजाइट, फाइलाइटजस्ता खनिज पदार्थका नमूनाहरु पाइएका छन्। रिग्दी खोला तथा माडीको मगुई खोलाको बालुवामा सुन पाइएको सुनिन्छ। माडी क्षेत्रको दक्षिणमा रहेको सोमेश्वर डाँडाको फेदी तथा चितई खोलाको वरपर कोइला खानी भेटिएको छ। तर स्तर र परिमाण भने थाहा छैन। त्यस्तैगरी चितवन जिल्लामा पेट्रोल खानी पनि भएको अनुमान गरिएको छ।

यस जिल्लामा उपलब्ध चुनढुङ्गाको उत्खननका लागि यस कार्यालयबाट भोगाधिकार लिई निम्न संस्थाहरुले करार गरी कार्य सुचारु गरेका छन्-

तालिका नं. ३ : चुनढुङ्गा उत्खननका लागि वन विभागसँग करार गरेका संस्थाहरुको विवरण

सि. नं.	संघ/संस्थाको		भोगाधिकार पाएको वनक्षेत्रको			करार मिति	करार अवधि	कैफियत
	नाम	ठेगाना	नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल			
१	लक्ष्मी माइनिङ प्रा.लि.	दरबारमार्ग, काठमाण्डौं	झरना सामुदायिक वन	कालिका-९	४.० हे.	२०७५/१०/२	१५ वर्ष	रिद्धि सिद्धि सिमेन्ट

यसका अलावा यस जिल्लामा चूनढुङ्गा प्रचूर मात्रामा उपलब्ध हुने भएकोले नयाँ खुलेका सिमेण्ट उद्योगहरुले निजी जग्गाबाट समेत चूनढुङ्गा उत्खनन गरी कच्चा पदार्थ आपूर्ति गरेका छन्। निजी जग्गाबाट चूनढुङ्गा उत्खनन गर्ने कम्पनीको विवरण यसप्रकार छः-

तालिका नं. ४ : निजी जग्गामा सञ्चालित खानीहरुको विवरण

सि. नं.	संघ/संस्थाको		खानी सञ्चालन स्थल			कैफियत
	नाम	ठेगाना	नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल	
१	स्टार लाइम इण्डस्ट्रिज प्रा.लि.	अनामनगर, काठमाण्डौं				शिवम् सिमेन्ट

१०. वनस्पति तथा वन्यजन्तु

वनस्पतिः साल, सिमल, सिसौ, खयर, सिरिष, टुनी, साज, कर्मा, टाटरी, बर्रो, जामुन, भेल्लोर, पड्के, सतिसाल, वर, पिपल, समी, टिक, चिउरी, कटुस, चिलाउने, भोगटे, निगालो, चुलेत्रो, चुत्रो आदि।

वन्यजन्तुः बाघ, गैंडा, जङ्गली हात्ती, हरिण, जरायो, गौरीगाई, अर्ना, भालु, दुम्सी, लोखर्के, स्याल, बाँदर, चमेरो, ब्वाँसो, मगर गोही, घडियाल गोही, अजिंगर, चितुवा, मलसाँप्रो, मयुर, कालिज, वन कुखुरा, तित्रा, सुगा, मैना, जुरेली, धनेश, गिद्ध, गरुड, चिल, पानीहाँस आदि।

यस विषयमा अलग्गै परिच्छेदमा चर्चा गरिनेछ।

११. जलभण्डार (Water Resourses)

११.१ नदी नाला

चितवन जिल्लामा पहाडी र मैदानी दुवै भूभाग हुनाले यहाँ धेरै नदी र खहरे खोलाहरु छन् । यहाँका नदी तथा खहरे खोलाहरुको संख्या ५०० भन्दा पनि बढी छन् । तर यी नदीहरुको श्रोत अवस्था तथा उपयोगिता एकनासको छैन । यी नदीहरुमध्ये करिब ८८% मौसमी हुन् भने १२% मात्र हिउँद वर्षा बारै महिना बगिरहन्छन् । चितवन जिल्लामा सयौं स-साना खोल्सा खोल्सीदेखि ठूला नदीहरु प्रवाहित भएका छन् । यहाँका नदीहरुलाई उद्गमस्थानका आधारमा निम्न ३ भागमा बाँड्न सकिन्छ-

क) पहिलो स्तरका नदी

हिमालय पहाडबाट उत्पत्ति भएर चितवन जिल्लाको उत्तर र पश्चिम सीमा हुँदै बग्ने नदी सप्तगण्डकी हो । उत्तरबाट त्रिशूली नदी गोर्खा र चितवनको सिमाना हुँदै पछि चितवन र तनहुँको सिमाना छुट्याउँदै देवघाटमा कालीगण्डकी नदीसँग मिसिई नारायणी नदी नामले चिनिन्छ । देवघाटधाममा कालीगण्डकी नदीसँग संगमपश्चात् यस नदीले चितवनको पश्चिमी सिमाना नवलपरासी जिल्लासँग छुट्याउने काम गर्दछ । यस क्रममा त्रिवेणीघाट हुँदै नेपाल भारत सिमानामा प्रवेश गर्दछ । भारत प्रवेश गरेपछि नारायणी नदीलाई गण्डक नामले पुकारिन्छ भने यस नदीले बिहार राज्यको पश्चिम चम्पारण जिल्लालाई उत्तर प्रदेश राज्यको महाराजगंज जिल्लासँग सिमाना छुट्याउने काम गरेको देखिन्छ ।

यो नदी चितवन जिल्लाको महत्वपूर्ण नदी हो । यस नदीले सिंचाइ, जलविद्युत्, यातायात, खानेपानी तथा निर्माण सामाग्रीको स्रोतको काम गरेको छ । नारायणी नदीको लम्बाइ देवघाटधामदेखि त्रिवेणी वा भैंसालोटनसम्म ८४ कि.मि. छ । यो नदीको औसत जलप्रवाह १५६ घन मि. प्रति सेकेण्ड छ । नेपालका प्रमुख तीन नदीमध्ये सबभन्दा गहिरो नदीको रुपमा विख्यात छ । यस नदीको किनारमा रहेको देवघाटजस्तो पवित्र तीर्थस्थलले चितवन जिल्लाको महत्त्व झन् बढाएको छ । त्रिशूली अर्थात् नारायणी नदी पर्यटकहरुका लागि निकै आकर्षक बनेका छन् ।

हिमालय पर्वतलाई उद्गमस्थान बनाएका नदी अन्तर्गत नारायणी नदी पर्दछ । यो नदी चितवन जिल्लाको उत्तर तथा पश्चिमको सिमानामा बगेको छ । मौवाखोलाको सिमानाबाट त्रिशुली नदीले गोरखा जिल्लासँग सिमाना छुट्याउँदै प्रवाहित भएको छ । मुग्लिनमा मर्स्याङ्दी नदी र गाईघाटमा सेती गण्डकी नदी मिसिएको छ भने देवघाटमा काली गण्डकी नदी मिसिएपछि नारायणी नदीको नामले प्रवाहित भएको छ । मौवाखोलादेखि त्रिवेणीसम्म करिब १३० कि.मि. दूरीसम्म प्रवाहित भएपछि यो नदी भारतमा प्रवेश गरेको छ । पानीको आयतन बढी हुनाका कारण यस नदीलाई जल यातायात संचालन, विद्युत् उत्पादनलगायत सिंचाइ एवं खानेपानी आदि विभिन्न प्रयोजनको लागि उपयोग गर्न सकिने सम्भावना छ । यस्तै यस नदीको किनारी क्षेत्रमा हिन्दूहरुको पवित्र धार्मिकस्थल देवघाटधाम, शिवघाट, सिखौलीघाट, त्रिवेणीधाम रहेकोले पर्यटकीय तथा धार्मिक दृष्टिकोणले समेत महत्त्वपूर्ण छ ।

ख) दोस्रो स्तरको नदी

महाभारत पर्वतलाई उद्गम स्थान बनाई यस जिल्लामा प्रवाहित हुने नदी अन्तर्गत राप्ती र त्यसका सहायक नदीहरु पर्दछन् । राप्ती नदी मकवानपुरको चिसापानीगढीबाट उत्पन्न भई हेटौंडाबाट पश्चिमतर्फ बहन्छ । यस नदीको दक्षिणतर्फ

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, सौराहा, कसरा क्याम्प, विक्रमबाबा मन्दिर तथा टाइगर टप्सजस्ता क्षेत्र रहेकोले पर्यटकीय दृष्टिले अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण भएको पाइन्छ। राप्ती नदीका मुख्य सहायक खोलाहरु लोथर, पम्फा, बुढीराप्ती, लदरी, कयर, खगेरी आदि हुन्। लोथर चितवनको पूर्वी सीमानामा प्रवाहित भएको खोला हो। यो खोला चौरसडाँडा, कान्द्राङगढी तथा कण्डाँडाबाट उत्पन्न भएको छ। लोथर खोलामा सार्लिन खोला, कालीखोला, रेउती खोला, इम्ती खोलाहरु मिसिएका छन्। लोथर खोलाको पानी सिंचाइको लागि प्रयोगमा ल्याइएको छ भने जल विद्युत् उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना छ।

कयर खोला पनि महाभारत पहाडबाट निस्कने अर्को महत्त्वपूर्ण खोला हो। ईच्छाकामना गा.पा. को तीनदोभानमा पेमारन, देउजर र मझवाङ खोला मिसिएपछि कयर नामले प्रवाहित भएको छ। चितवनको उत्तरी पहाडी क्षेत्रमा रहेको अर्को महत्त्वपूर्ण खोला रिग्दी खोला हो। यो काउलेको लेकबाट उत्तरतर्फ प्रवाहित छ भने चण्डीभञ्ज्याङमा अत्यन्तै नागवेली आकारमा गल्छी र छाँगाहरु बनाउँदै पूर्व-पश्चिम भएर बहेको छ। यस खोलाको लम्बाइ लगभग ३० कि.मि. छ। यो खोला भालुढुङ्गाघाटमा त्रिशूली नदीमा मिसिएको छ। यस्तै थामडाँडाको पश्चिमी ढालबाट सेती खोला प्रवाहित भई नारायणी नदी मिसिएको छ भने थामडाँडाको उत्तरपट्टिको १८२८ मि. को चिसापानी डाँडाबाट पश्चिमतर्फ कालीखोला प्रवाहित भएको छ, जुन नारायणी नदीमा मिसिएको छ। त्यस्तै मुग्लिनदेखि दक्षिणपट्टि खहरेखोला र उत्तरपूर्वतिर नाग्दीखोला प्रवाहित भएर त्रिशूलीमै मिसिएका छन्। यिनीहरुमा हिउँदको समयमा पानी ज्यादै न्यून मात्रामा बहन्छ।

ग) तेस्रो स्तरका नदी

चूरे पर्वतीय क्षेत्रबाट उत्पन्न भएका यस तहका नदी अन्तर्गत रेवा (रिउ) नदी मुख्यरुपमा दक्षिणको माडी उपत्यकामा पूर्वबाट पश्चिमतर्फ प्रवाहित भएको छ। यो नदी कुम्भकर्ण तथा सोमेश्वर श्रृंखलाबाट उत्पन्न भएको हो। यसमा वाङ्गरे, ऐरेनी, बबई, घाँघर, टुनामुना, घरुई, पतरे, चन्द्रे, बाँदरमुढे, रक्तेनी, मगुई, चितई, देउती आदि खोलाहरु मिसिएका छन्। यसरी रेवा नदी बनेपछि यो नदी राप्ती नदीमा मिसिएको छ। यी खोलाहरुमा वर्षायाममा पानीको मात्रा बढी हुन्छ भने हिउँदमा प्रायः सुख्खा अवस्थामा रहेका हुन्छन्। बीचमा चूरेबाट उत्पन्न भई उत्तरतिर प्रवाहित हुने खोलाहरुमा हर्वा, बरदाह, भालु, भोवारसूत, जर्नेली खोला पर्दछन्। यी राप्ती नदीमा नै मिसिन्छन्।

११.२ ताल तलैया

चितवन जिल्लामा तालहरु पनि रहेका छन्। तथापि राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र तथा राप्ती नदीको नजिकको क्षेत्रमा स-साना तालहरु रहेका छन्। यी तालहरू विशेषतः राप्ती नदीको आफ्नो प्रवाहमार्गमा परिवर्तन हुँदा निर्माण भएका हुन्। केही तालहरु घोलहरुमा लाम्चिएर कम गहिराइमा रहेका छन्। त्यस्तै केही तालहरु सुकेर लोप भएको पाइन्छ। यहाँका तालहरुमध्ये खगेरी नहरसँग जोडिएका घोलहरुमा निर्मित तालहरुको समूह मुख्य छ, जसलाई बीसहजारी ताल भनिन्छ। यो ताल मनमोहक, आकर्षक र नौका विहारको लागि उपयुक्त छ। यस बाहेक अन्य तालहरुमा मुण्डा ताल, देवी ताल, लामे ताल, तमोरघैला ताल, कसरा ताल, नन्दभाउजु ताल, अट्ठाईसहजार ताल, बीसहजारी ताल, सत्रहजार ताल, मन्जुरा ताल, भिल्ले ताल, गडुवा ताल, अन्जना ताल, परशुराम कुण्ड, वैकुण्ठे कुण्ड आदि रहेका छन्।

१२. चितवनका केही प्रमुख धार्मिक र ऐतिहासिक स्थलहरु

चितवन र यसका छिमेकी जिल्लाहरु मानव बसोबासका दृष्टिले पनि महत्त्वपूर्ण रहँदै आएको कुरा ती क्षेत्रमा प्राप्त ऐतिहासिक मानवका अवशेष, प्रस्तर औजार आदिबाट अवगत हुन्छ । यसरी सत्ययुगमा सत्यवती, त्रेतायुगमा तपोवती, द्वापरयुगमा मुक्ति सोपान र कलियुगमा नेपाल नामले प्रसिद्ध यस नेपाल भूखण्ड अन्तर्गत चितवन पनि पर्दछ। चितवन क्षेत्र सत्ययुगदेखि नै विभिन्न योग साधनारत ऋषि महर्षिहरुको तपस्यास्थल भएको कुरा पौराणिक ग्रन्थहरुबाट पनि जानकारी हुन्छ। यस क्षेत्रमा विभिन्न कलाकृति, किल्ला, प्राचीन मानव बस्तीका अवशेष देखिन्छन्। यस क्षेत्रमा उल्लेखनीयरुपमा पुरातात्विक उत्खनन भएको छैन । भएमा यस क्षेत्रले पनि प्राचीन मानव संस्कृतिबारे जानकारी दिनसक्ने बलियो सम्भावना छ। चितवनका केही प्रमुख धार्मिक एवं ऐतिहासिक स्थलहरु बारे यहाँ चर्चा गरिएको छ।

क) चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज

(साभारः- चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय, वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, आ.व. २०७९/०८०)

परिचय र कार्य क्षेत्र

दुर्लभ एकसिंगे गैंडा तथा पाटे बाघको मुख्य वासस्थानको रुपमा रहेको चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज नेपालको पहिलो राष्ट्रिय निकुञ्जको रुपमा वि.सं. २०३० साल असोज ४ गते (सन् १९७३ सेप्टेम्बर २० तारिख) मा स्थापना भएको हो। स्थापनाको समयमा ५४४ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल रहेको यस राष्ट्रिय निकुञ्जको क्षेत्रफल वि.सं. २०३४ सालमा विस्तार भई ९३२ वर्ग कि.मि. कायम भयो । त्यस्तै स्थानीय जनताको वन पैदावारको आवश्यकतालाई सरल र सहजरुपमा परिपूर्ति गर्ने तथा निकुञ्जबाट प्रभावित वासिन्दाहरुको आर्थिक तथा सामाजिक विकास गर्ने मूल उद्देश्य लिई निकुञ्ज वरिपरिको ७५० वर्ग कि.मि. क्षेत्रलाई वि.सं. २०५३ सालमा मध्यवर्ती क्षेत्रको रुपमा घोषणा गरिएको थियो। वि.सं. २०७३ साल कार्तिकमा यस राष्ट्रिय निकुञ्ज र यसका मध्यवर्ती क्षेत्रको सीमानामा पुनः केही हेरफेर गरी निकुञ्जको क्षेत्रफल बढेर ९५२.६३ वर्ग कि.मि. मध्यवर्ती क्षेत्रको क्षेत्रफल ७२९.३७ वर्ग कि.मि. कायम भएको छ। यो निकुञ्ज चितवन, पर्सा, मकवानपुर र नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पूर्व) गरी चार जिल्लामा फैलिएको छ। यस राष्ट्रिय निकुञ्जको कुल क्षेत्रफलको ७४.०४% भू-भाग चितवन जिल्लामा, १५.४५% भू-भाग पर्सा जिल्लामा, ६.९७% भू-भाग मकवानपुर जिल्लामा र ३.५४% भू-भाग नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पूर्व) जिल्लामा सुविस्तारित छ। यो राष्ट्रिय निकुञ्ज मधेश, वागमती र गण्डकी प्रदेशमा फैलिएको छ।

नेपालमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज स्थापना भए पश्चात् जैविक विविधता संरक्षणको क्षेत्रमा संस्थागत शुरुवात भएको मानिन्छ। नेपालमा संरक्षणको इतिहासको अनौपचारिक शुरुवात परापूर्व कालदेखि नै भएको पाइन्छ। धार्मिक तथा सांस्कृतिक परम्परा र आस्थाका आधारमा रुख बिरुवालाई संरक्षण गर्ने, पूजा गर्ने, वन्यजन्तुलाई देवी देवताको वाहनको रुपमा लिने, वन्यजन्तुको शिकार नगर्ने चलन हालसम्म पनि कायम रहेको छ। वि.सं. १९०४ सालमा राणा शासनको शुरुवातदेखि वि.सं. २००४ सालसम्म चितवनको जंगललाई नेपालको राजपरिवार, राणाहरु र उनीहरुका विशिष्ट स्वदेशी तथा विदेशी पाहुनाहरुको लागि शिकार क्षेत्रको रुपमा छुट्याएर भएपनि संरक्षण गरिंदै आएको इतिहास छ। उक्त समयमा यस क्षेत्रमा औलोको प्रकोपले गर्दा आदिवासी थारु समुदाय बाहेकका अन्य मानव वस्ती थिएन। औलो

उन्मूलनसँगै पहाडी क्षेत्रका मानिसहरु तराईमा बसाइ सर्ने क्रम शुरु भयो भने सोही समयमा नै राणा शासनको समाप्ति समेत भएकोले यहाँको जंगल अतिक्रमणमा तिब्रता आएको देखिन्छ । यसरी जंगल फँडानी गरेर घरहरु बनाउने तथा कृषियोग्य जमिनमा रुपान्तरण गर्ने कृयाकलापले वन्यजन्तुहरुको वासस्थान संकुचित हुँदै जानुका साथै चोरी शिकारीको समेत कारणले एकसिंगे गैंडा लगायतका वन्यजन्तुहरुको संख्यामा निकै ह्रास आएको पाइन्छ ।

वि.सं. २००७ (सन् १९५०) सालतिर चितवन उपत्यकामा करिब ८०० भन्दा बढीको संख्यामा रहेको अनुमान गरिएको एकसिंगे गैंडा वि.सं. २०२० को दशकमा १०० भन्दा कमको संख्यामा सीमित भएको अनुमान गरियो । उल्लेखित सन्दर्भमा दुर्लभ हुन पुगेका वन्यजन्तुहरुको संरक्षणको आवश्यकता महशुस गरी वि.सं. २०२० (सन् १९६३) मा राप्ती नदीदेखि दक्षिणको क्षेत्रलाई गैंडा आरक्षण क्षेत्र घोषणा गरी सशस्त्र वन रक्षकबाट गैंडा गस्तीको शुरुवात गरियो भने वि.सं. २०२९ सालमा "राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९" लागु भएपश्चात् नेपालको पहिलो संरक्षित क्षेत्रको रुपमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको स्थापना भै विधिवत् रुपमा वन्यजन्तु र यिनीहरुको वासस्थान संरक्षणको शुरुवात भएको हो ।

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जैविक विविधता संरक्षणको दृष्टिकोणले विश्वमा नेपालको गौरवको रुपमा चिनिएको छ । एकसिंगे गैंडा, पाटे बाघ, गौरीगाई, जंगली हात्ती तथा घडियाल गोही यस निकुञ्जमा पाइने केही महत्त्वपूर्ण दुर्लभ वन्यजन्तुहरु हुन् । यस निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्र दुर्लभ एकसिंगे गैंडाको वासस्थान हो । सन् २०१५ मा गरिएको गणना अनुसार यस राष्ट्रिय निकुञ्जमा एकसिंगे गैंडाको संख्या ६०५ वटा रहेको थियो । सन् २०२१ मा गरिएको गैंडा गणना अनुसार यस राष्ट्रिय निकुञ्जमा एकसिंगे गैंडाको संख्या बढेर ६९४ वटा पुगेको छ जुन विश्वमै दोश्रो ठूलो संख्या हो । पछिल्लो सन् २०२१ को गणना अनुसार गणना अनुसार यो संख्यामा अझ वृद्धि भई ७५२ पुगेको छ । हरेक चार चार वर्षमा बाघको राष्ट्रिय सर्वेक्षण कार्य गरिंदै आएकोमा सन् २०१३ को गणना अनुसार यस निकुञ्जमा १२० भन्दा बढी प्रजनन उमेरका वयस्क पाटे बाघ रहेकोमा सन् २०१८ को गणना अनुसार यस निकुञ्जमा १२८ वटा पाटे बाघ रहेका छन् । पछिल्लोपटक सन् २०२२ मा गरिएको गणना अनुसार सो संख्या बढेर ३५५ गोटा पुगेको छ । (कान्तिपुर राष्ट्रिय दैनिक, श्रावण १३, २०७९)

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको जैविक विविधता

तालिका नं. ५ : चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा पाइने वन्यजन्तुको विविधता

प्रजाति	नेपालमा पाइने संख्या	चि.रा.नि. मा पाइने संख्या	प्रतिशत	कैफियत
स्तनधारी (प्रकार)	२१२	७०	३३.०१	
पक्षी (प्रकार)	८९२	५४६	६१.२१	
सरिसृप (प्रकार)	१२३	४७	३८.२१	
उभयचर (प्रकार)	११७	५५	४७.००	
माछा (प्रकार)	२३२	१२०	५१.७२	
पाटे बाघ (संख्या)	३५५	१२८	३६.०५	सन् २०२२ को गणना अनुसार

प्रजाति	नेपालमा पाइने संख्या	चि.रा.नि. मा पाइने संख्या	प्रतिशत	कैफियत
गैंडा (संख्या)	७५२	६९४	९२.२८	सन् २०२१ को गणना अनुसार
गौरी गाई (संख्या)	५५२	३८८	७०.२८	सन् २०२१ को गणना अनुसार
घडियाल गोही (संख्या)	२५८	२३९	९२.६३	सन् २०२३ को गणना अनुसार

यस निकुञ्जमा विभिन्न किसिमका वन, घाँसे मैदानहरु तथा सिमसार क्षेत्रहरु पर्ने भएकोले यहाँको पारिस्थितिकीय प्रणालीको विविधता उच्च छ। सन् १९७० को तथ्याङ्क अनुसार यस राष्ट्रिय निकुञ्जको कुल क्षेत्रफलमध्ये ७०% भन्दा बढी क्षेत्र साल वनले ढाकेको थियो भने घाँसे मैदान २०% रहेको थियो। त्यस्तै ७% नदी तटीय वन क्षेत्र र करिब ३% सिमसार क्षेत्रले ओगटेको थियो। सिमसार क्षेत्रहरुमा बीसहजारी ताल, देवी ताल, तमोर ताल, लामिताल, चुरे ताल, शेरा ताल, मुण्डा ताल, लामो ताल लगायतका ५८ भन्दा बढी ताल तलैयाहरु, नारायणी, राप्ती र रीउ नदीहरु तथा स-साना खोल्सा तथा घोलहरू यस निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्दछन्।

सन् २०१५ मा यस निकुञ्जमा गरिएको घाँसे मैदानको सर्वेक्षण अनुसार निकुञ्जको करिब १०% भू-भाग घाँसे मैदानले ओगटेको पाइएको छ। घाँसे मैदान खुम्चिनुको मुख्य कारणमा कडा काण्ड भएका रुख बिरुवा (woody vegetation) ले घाँसे मैदानलाई विस्थापन गर्दै जानु हो। एकातिर घाँसे मैदानमा भएको woody vegetation हटाई घाँसे मैदानको पुनस्थापना गर्नु आवश्यक छ भने अर्को तर्फ अग्लो ढड्डी तथा मिचाहा प्रजातिले भरिएका घाँसे मैदानलाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने चुनौती छ।

अनुपम भौगोलिक बनावट तथा अद्बितीय जैविक विविधताले भरिपूर्ण यो निकुञ्ज वि.सं. २०४१ (सन् १९८४) मा विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत भएको थियो भने निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा अवस्थित बीसहजारी तथा वरपरका तालहरु रहेको ३२ वर्ग कि.मि. क्षेत्रलाई वि.सं. २०६० (सन् २००३) मा अन्तर्राष्ट्रिय महत्त्वको सिमसार क्षेत्रको रुपमा रामसारमा सूचीकृत गरिएको छ। त्यस्तै गरी सन् २००५ देखि यस निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने बरण्डाभार क्षेत्रलाई महत्त्वपूर्ण चराहरुको क्षेत्र IBA (Important Bird and Biodiversity Area) मा राखिएको छ। सन् २०१५ को फेब्रुअरी ६ मा यो निकुञ्ज बाघ पाइने देशहरुमा CATS (Conservation Assured Tiger Standard) को उपाधि पाउने विश्वको पहिलो निकुञ्ज बनेको छ। त्यस्तै चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज नेपालको तेश्रो पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा मानिन्छ।

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको उद्देश्य:

यस राष्ट्रिय निकुञ्जको स्थापना एकसिंगे गैंडा संरक्षण गर्ने उद्देश्यले भएको थियो भने नेपालमा वन्यजन्तु संरक्षणको क्षेत्रमा भएका नीतिगत सुधारसँगै संरक्षित क्षेत्रहरुको कार्यक्षेत्र र उद्देश्यमा समेत सोही अनुरुप परिवर्तन भएको छ। सोही बमोजिम यस राष्ट्रिय निकुञ्जको उद्देश्यमा समेत समायानुकूल परिवर्तन भइरहेको छ। चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जबाट सम्पादन हुने वार्षिक कार्यक्रमहरुको मुख्य उद्देश्य निम्न अनुसार रहेका छन् -

क) वन्यजन्तु र वनस्पतिको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने,

ख)	वन्यजन्तुहरुको लागि स्थल तथा जलीय पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण, सुधार र व्यवस्थापन गर्ने,
ग)	प्रकृतिमा आधारित पर्यटनको माध्यमबाट स्थानीय समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा टेवा पुर्‍याउने,
घ)	जैविक विविधता संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा जनसहभागिता जुटाई संरक्षण कार्यलाई दिगो बनाउने,
ङ)	स्थानीय जनतामा वन्यजन्तुप्रति अपनत्वको भावना विकास गरी मानव वन्यजन्तु बीच सह-अस्थित्व कायम गर्ने।

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जबाट सम्पादन गरिने मुख्य मुख्य कृयाकलापहरु

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय कसराबाट प्रत्येक वर्ष सञ्चालन गरिंदै आएका मुख्य मुख्य कृयाकलाप तथा प्रमुख गतिविधिहरु निम्नानुसार छन्-

- चोरी शिकार नियन्त्रण।
- घाँसे मैदान व्यवस्थापन।
- सिमसार क्षेत्र तथा पानी पोखरी व्यवस्थापन।
- घडियाल गोही प्रजनन तथा प्राकृतिक वासस्थान (In-situ) र बाह्य वासस्थान (Ex-situ) संरक्षण।
- कछुवा/ठोटरी संरक्षण।
- हात्ती प्रजनन।
- घाइते वन्यजन्तुको उपचार।
- वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र सञ्चालन।
- वनपथ निर्माण तथा मर्मत सम्भार।
- अग्निरेखा निर्माण तथा मर्मत सम्भार।
- मेसजाली सहित तारबार निर्माण।
- मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन।
- वन्यजन्तुका खानेपानी पोखरी निर्माण तथा मर्मत संभार।
- बाघ गणना।
- गैंडा गणना।
- गौरीगाई गणना।
- घडियाल गणना आदि।

ख) देवघाट

देवघाट पश्चिमोत्तर दिशाबाट बग्दै आएको कालीगण्डकी र पूर्वोत्तर क्षेत्रबाट बग्दै आएको त्रिशूली गण्डकीको संगम स्थानमा पर्दछ। यो स्थान चितवन, तनहुँ र नवलपरासी (ब.सु.पू.) तीनवटा जिल्लाको संगम स्थलको रुपमा रहेको छ। यो स्थल नारायणगढ बजारदेखि करिब ६ कि.मि. पश्चिमोत्तर कोणमा पर्दछ। जलदेवीको पसिनाबाट झरेका सात धारा (काली, त्रिशुली, मर्स्याङ्गदी, दरौंदी, सेती, मादी र बुढीगण्डकी) ले नदीको रुप लिई बगेको पौराणिक मान्यता छ। यिनै सात गण्डकीको सामुहिक रुपलाई सप्तगण्डकी नामले सम्बोधन गरिएको कुरा स्कन्दपुराणको हिमवतखण्डमा

उल्लेख भएको पाइन्छ । विक्रमको सोह्रौं शताब्दीको अन्त्य र सत्रौं शताब्दीको शुरु तिरका पाल्पाली राजा मुकुन्द सेन प्रथम पनि यसै क्षेत्रमा आई करिब १२ वर्ष तपस्वीको रुपमा रहेर यहीं प्राण विसर्जन गरेको इतिहास छ । मुकुन्द सेनको स्मृतिमा यस स्थानमा मुकुन्द सेन गुफा अद्यापि मौजुद छ । देवघाट क्षेत्र अन्तर्गत तनहुँको धेरै भाग तथा नवलपरासी र चितवनको केही भाग पर्दछ । देवघाटलाई देव सभास्थल पनि भनिएको छ । मकरस्नान लगायत विभिन्न पर्वहरुमा देवता र अप्सराहरुको जमघट हुने धार्मिक विश्वास रही आएको पाइन्छ । स्वर्गीय माइली महारानी प्रिन्सेप शाह (अधिराजकुमार हिमालय वीरविक्रम शाहकी धर्मपत्नी) सरकारद्वारा पदयात्रा गरी देवघाटको परिधि निर्धारण गरिएको थियो । (चूडामणि ओली, वागीश्वरी रजत स्मारिका-२०७९ पृष्ठ ८४)

चितवन, तनहुँ र नवलपुर तीन वटा जिल्लामा गरी करिब पाँच हजार ४३४ हेक्टर क्षेत्रफलमा देवघाट क्षेत्र फैलिएको छ । यस क्षेत्र अन्तर्गत देवघाट हरिहर क्षेत्र, शालग्राम क्षेत्र, चक्रतीर्थ, वराह क्षेत्र, कदम्बतीर्थ, गजेन्द्रतीर्थ, तपोवन, प्रयाग, सिद्धाश्रम यज्ञभूमिलगायत पर्दछन् । (विश्वराज सुवेदी, गोरखापत्र, २७ पुस २०८१, शनिबार)

यस देवघाट क्षेत्रमा स्थानीय वासिन्दाका अलावा जीवनको उत्तरार्द्धमा परमार्थ प्राप्तिको मनोकामना लिएका सम्पन्न घरपरिवारका वृद्धवृद्धाहरु समेत वसोवास गर्ने गरेका छन् । साथै घरपरिवारबाट परित्यक्त मानिसका लागि विभिन्न दाताहरुले वृद्धाश्रम सञ्चालन गरेका छन् । त्रिशुली तथा कालीगण्डकीको संगमस्थललाई बेनिघाट भनिन्छ । यस घाटमा मृत देहको दाहसंस्कार गर्ने गरिन्छ ।

ग) वागीश्वरी

नेपालको मध्य भागमा रहको काली र त्रिशूली नदीको सङ्गमस्थललाई देवघाट भनिन्छ । यो देवस्थलको दक्षिण पूर्वपट्टिको भागमा भरतपुर महानगरपालिका पर्दछ । यस महानगरपालिकाको वडा नम्बर एकमा वागीश्वरी क्षेत्र छ । देवघाट जाने बाटोमा रहेको जङ्गलको दक्षिण-पूर्वमा रामनगरदेखि बग्दै आएको ढ्याङ्ग्री खोला, उत्तरमा खहरे खोला र पश्चिममा नारायणी नदीसम्मको सीममाभित्र रहेको २८ हेक्टर जमिनलाई वागीश्वरी क्षेत्र भनिन्छ । यस क्षेत्रमा वागीश्वरीको मन्दिर छ । यहाँ श्रीवागीश्वरी आध्यात्मिक परिषद् योगी नरहरिनाथ आश्रम नामक संस्थाले योगी नरहरिनाथ आश्रम, गौशाला, गौअर्क उद्योग, योगी नरहरिनाथ योग तथा प्राकृतिक चिकित्सालय र संस्कृत पाठशाला सञ्चालन गरेको छ । (स्रोतः प्रा.डा. कर्णबहादुर बानियाँ, वागीश्वरी रजत स्मारिका-२०७९, पेज ३९)

मुस्ताङ जिल्लाको दामोदरकुण्ड उद्गम भएर बगेको कालीगण्डकी र रसुवा जिल्लाको गोसाइकुण्ड उद्गम भएर बगेको त्रिशूली नदीको मिलन स्थल देवघाट पछि तटबन्ध बनेको नारायणी नदीको किनार नारायणगढभन्दा उत्तरमा रहेको प्राकृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक र पुरातात्विक महत्त्व रहेको वागीश्वरी देवघाट क्षेत्र विकास समितिको भौगोलिक क्षेत्रभित्र दुर्लभ वनस्पति र लोपोन्मुख वन्यजन्तु रहेको देवघाटधाम प्रवेश मार्ग भरतपुर महानगरपालिकाको वडा नं. १ मा विद्याकी देवी सरस्वतीको छैठौंरुप वागीश्वरीको प्राचीन मन्दिर रहेको हुनाले यस ठाउँलाई वागीश्वरी भनिंदै आएको हो । यस मन्दिरमा बोली नफुटेका बालबालिकालाई दर्शन गराएर पूजापाठ गरेमा बोली फुट्छ भन्ने मानिसहरुले विश्वास गर्ने गरेको पाइन्छ । वशिष्ठ गुरुकुलम् को कुल मन्दिर भनेर मानिने यस मन्दिरलाई रामचन्द्र भगवानका गुरु वशिष्ठको आश्रय स्थलको रुपमा पनि चिनिन्छ । वागदेवीको पूजा आराधना गरिने वागीश्वरीको मन्दिर आजभन्दा ९०० वर्ष पहिले निर्माण भएको पुरातत्वविद्हरुको भनाइ छ । यस क्षेत्रको केही देवालयहरुको निर्माण राजा मुकुन्द सेनले

गरेको पनि किम्वदन्ती छ। यस क्षेत्रमा भएका मन्दिर र संरचना विस्तारै जीर्ण हुँदै ढल्न थालेको अवस्थामा विक्रम संवत् २०१७ सालतिर पुरातत्वको ज्ञान भएका योगी नरहरिनाथले यस क्षेत्रलाई अवलोकन गरेर राजा महेन्द्रलाई यसै क्षेत्रको नजिक पर्ने दियालो बङ्गालामा दरबार बनाउन सल्लाह दिएको पनि भनाइ छ। दरबार बनाउन पर्ने भएकाले यस क्षेत्रमा बसोबास गर्ने मानिसलाई बसाइँ सारिएको थियो। देवघाटलाई देशको सांस्कृतिक राजधानी हो भन्नु हुने योगी नरहरिनाथले वि.सं. २०१८ सालमा सांस्कृतिक सम्मेलनको आयोजना गरी यस क्षेत्रको संरक्षणमा तनमन दिएर लाग्नु भएको थियो। यहाँ वि.सं. २०२२ सालमा राजा महेन्द्रले देवघाट वेणीमा राति साहित्यिक सम्मेलन गरेपछि योगी नरहरिनाथ निर्वासनमा रहेका कारण १६ वर्षपछि मात्र वागीश्वरी क्षेत्रमा योगी नरहरिनाथको व्यवस्थापन र दण्डीस्वामी आशुतोषानन्दको अध्यक्षतामा वि.सं. २०३९ चैत्र ८ गते भएको भेलाबाट संस्कृत विश्वविद्यालय स्थापना गर्ने उद्देश्यका साथ बनेको समितिलाई दियालो बङ्गलाबाट उक्त कार्य गर्न रोक लगाएपछि संस्कृत विश्वविद्यालय बनाउने परियोजना दाङ जिल्लाको बेलझुण्डीमा सारिएको थियो। यसपछि वि.सं. २०४९ मा योगी नरहरिनाथले कोटिहोम सञ्चालन गरी वागीश्वरीमा आफ्नो कुटी बनाएर बस्न थाल्नु भएको थियो। त्यसै समयदेखि गाईहरु ल्याएर यहाँ गौ-संरक्षण केन्द्र सञ्चालन गर्न शुरु गर्नु भयो। यस क्षेत्रको ४२ बिगाहा जग्गालाई वि.सं. २०५०/११/१६ गते मन्त्री परिषद्को बैठकबाट निर्णय गरेर नाफा कमाउने संस्था इन्टरनेसनल सोसाइटी फर मेडिकल एजुकेसन प्रा.लि.लाई दिएपछि योगी नरहरिनाथले उक्त कार्यको चर्को विरोध गर्नु भएको थियो। उहाँ र विभिन्न पत्रपत्रिका, स्थानीयवासी, स्थानीय निकाय, समाजसेवी राजनीतिक दलका नेता कार्यकर्ताले विरोध गरे पनि सुनुवाइ नभएपछि वि.सं. २०५१/२/८ गते अदालती प्रकृयाद्वारा लड्ने निचोड सहित सर्वोच्च अदालतमा मुद्दा दिइएको थियो। यसरी दिएको मुद्दामा वागीश्वरीको पक्षमा मुद्दा जितेपनि चितवन साइन्स अफ मेडिकल टिचिङ अस्पतालले सर्वोच्च अदालतले दिएको आदेश पालना नगरेको कारण शान्तप्रसाद पोखरेल, खिमलाल भण्डारी, पूर्णबहादुर श्रेष्ठ र शैलेन्द्रकुमार पिया लगायतका समाजसेवीहरुको नेतृत्वमा देवघाट क्षेत्र विकास समिति, वागीश्वरी आध्यात्मिक परिषद्, योगी नरहरिनाथ आश्रम, जलदेवी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका उपभोक्ताहरु, भरतपुर महानगरपालिका, गैंडाकोटवासी सचेत नागरिक र राजनीतिक दलका नेताहरु समेतको समर्थनमा वि.सं. २०६९ सालमा भेला गरी यस क्षेत्रबाट मेडिकल कलेजलाई हटाऊ भन्ने नारा सहित सङ्घर्ष समिति बनाएर सङ्घर्ष गर्दै गर्दा चितवन जिल्ला प्रशासन प्रमुख श्री हेमराज दवाडीज्यूको पहलमा मेडिकल कलेज र सङ्घर्ष समितिको बीचमा वार्ता सम्झौता गरेपछि मेडिकल कलेजले उक्त स्थानसहित त्यहाँका घरहरु खाली गरेको पत्रकार सम्मेलनबाट जानकारी गरायो। त्यसको लगत्तै तत्कालीन जिल्ला वन कार्यालयले आफ्नो क्षेत्रभित्र पर्ने भनी मेडिकल कलेजले छोडेका सबै घरहरुमा ताला लगाएकोले त्यस कार्यको विरुद्ध आन्दोलन निरन्तर गरी नेता मन्त्री र सम्बन्धित निकायबाट माग पुरा भयो। मेडिकल कलेजले निर्माण गरेका २२ वटा भवनमध्ये दुईवटा भवन बाहेक बाँकी २० वटा भवनलाई प्राकृतिक चिकित्सालयको सञ्चालनका लागि भोगचलनको अधिकार समेत उक्त समयका माननीय मन्त्री विक्रम पाण्डेज्यूको मन्त्रीस्तरीय निर्णयबाट प्राप्त भएको छ। सो कार्यमा पूर्व माननीय शङ्कर पाण्डेको भूमिका पनि स्मरणयोग्य देखिन्छ।

योगी नरहरिनाथले यस स्थानलाई विद्वान्, ज्ञाता, भद्रभलादमीहरु समेत भेला गराएर विविध कार्यक्रम गरी वागीश्वरीलाई अझ परिचित गराउनु भएको थियो। २०५० सालमा वागीश्वरी आउने भक्तजनहरुका लागि बास बस्ने आश्रमको अभाव महशुस गरी भक्त रणबहादुर शाहले ईंटा र माटोको गारोमा टिनको छानो लगाएर आश्रम तयार गरी वागीश्वरीको पूर्वाधार तयार गर्न शुरु गर्नुभएको थियो। यस ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय क्षेत्र जहाँ पुरातत्वविद्हरुले

समेत अध्ययन गरेका थिए। यस ठाउँको महत्त्वलाई बुझी २०५२ सालमा योगी नरहरिनाथ प्रमुख संरक्षक रहेर जिल्ला प्रशासन कार्यालय चितवनमा **श्रीवागीश्वरी अध्यात्मिक परिषद्, योगी नरहरिनाथ आश्रम**को नाममा संस्था दर्ता गरेर नाफारहित, सेवामूलक कार्य गर्ने उद्देश्यले गौ-संरक्षण प्राकृतिक चिकित्सालय, योगी नरहरिनाथ आश्रम, समावेशी संस्कृत गुरुकुलम्, धार्मिक वन लगायतका प्रकल्पहरु सञ्चालन गरिएको छ। यस क्षेत्रको विकास, विस्तार र प्रगतिको अवस्था लिखितरुपमा प्रमाणहरु प्राप्त गर्न नसकेपनि मौखिकरुपमा आत्मानुभूति गर्न सकिन्छ। यस संस्थाको दर्ता २०५२ सालमा भए पनि वि.सं. २०५८ बाट वि.सं. २०७५ जेठसम्म श्री शान्तप्रसाद पोखरेल अध्यक्ष, वि.सं. २०७५ जेठबाट २०७५ मंसिरसम्म श्री ऋषिराज पाण्डे कार्यवाहक अध्यक्ष, वि.सं. २०७५ मंसिरबाट २०७५ चैतसम्म श्री टंकप्रसाद पौडेल कार्यवाहक अध्यक्ष र वि.सं. २०७५ चैत ११ गतेबाट हालसम्म श्री शैलेन्द्रकुमार पियाले अध्यक्षको जिम्मेवारी वहन गर्दै आउनु भएको छ।

संस्था दर्ता तथा अभिलेख

- मिति २०५२/५/२३ मा **श्रीवागीश्वरी आध्यात्मिक परिषद्, योगी नरहरिनाथ आश्रम** दर्ता- जिल्ला प्रशासन कार्यालय चितवनमा।
- मिति २०७३/६/९ मा **वागीश्वरी धार्मिक वन** दर्ता- तत्कालीन जिल्ला वन कार्यालय चितवनमा, क्षेत्रफलः- ३.९ हे.।
- मिति २०७४/६/२९ मा **योगी नरहरिनाथ योग तथा प्राकृतिक चिकित्सालय** दर्ता- जिल्ला आयुर्वेद कार्यालय, रत्ननगर-१, चितवनमा।

वि.सं. २०४८ सालबाट चलेको गुरुकुलम् २०५० चैत्रबाट बन्द भएको थियो। आश्रमको भूमि मेडिकल कलेजलाई दिने निर्णयले गर्दा सबै अस्तव्यस्त बनेको थियो। पुनः २०७५ साल वैशाखमा शिक्षा कार्यालय चितवनमा **श्री योगी नरहरिनाथ संस्कृत गुरुकुलम्** दर्ता गरी ६ कक्षादेखि पठनपाठन सञ्चालन भइरहेको छ। राष्ट्रगुरु योगी नरहरिनाथको विचार अनुरुप यस श्री वागीश्वरी आध्यात्मिक परिषद् योगी नरहरिनाथ आश्रमको व्यवस्थापनमा सबै जात-जातिहरुको समावेसी गुरुकुल स्थापना गर्ने निर्णय भए अनुरुप संस्थाका संरक्षक श्री शान्तप्रसाद पोखरेलज्यू र यदुनाथ पोखरेलज्यूको सक्रियतामा हीरालाल कंडेलज्यूले नेपालको सुदूर पश्चिमबाट ५ कक्षा उत्तीर्ण गरेका ८ जना बटुकहरुको व्यवस्था गर्नु भएपछि संस्कृत विश्वविद्यालयबाट अनुमति लिई २०७५ सालदेखि कक्षा ६ को समावेसी गुरुकुल सञ्चालन हुँदै आएको छ। यसमा हालसम्म समावेशी गुरुकुलका रुपमा मगर, गुरुङ, थारु, तामाङ, राई, लिम्बु, ब्राह्मण, क्षेत्री, दलित जम्मा संख्या २१ रहेका छन्।

वागीश्वरी स्थलमा सम्पन्न महत्त्वपूर्ण कार्यक्रमहरु

- ❖ वि.सं. २०४९ मा कोटीहोम सम्पन्न।
- ❖ मिति २०५०/११/१७ मा महाशिवरात्रि पर्वको अवसरमा विश्वयोग तथा आयुर्वेद सम्मेलन आयोजना, सम्मेलनका निष्कर्षहरु
    - ➢ एशियामै विरलै प्राप्त हुने जडिबुटीहरु यस क्षेत्रमा पाइने खुलासा।
    - ➢ विश्व योग तथा आयुर्वेद विश्वविद्यालय स्थापना गर्ने निर्णय।

- ❖ वि.सं. २०४८ मा पुरातात्त्विक उत्खननः- उत्खनन् बाट प्राप्त नतिजा
  - ➢ प्राचीन शिखर शैलीको प्रस्तर मन्दिरमा पलाएको सिमलको रुख बढ्दै गएर मन्दिर भत्किएको ।
  - ➢ मन्दिरमा रहेको पुरातात्त्विक वस्तुहरुको खोजी गर्न सिमलको रुखको वरपर खन्दै गर्दा रुख ढलेको ।
  - ➢ सो स्थानमा खन्दै जाँदा शिवालयका साथै भैरवका दुई प्रस्तर मूर्तिहरु, घाँटीमा घण्टसहितको सिक्री, ढाडमा शिवको आसनस्वरुपको चित्रसहितको साँढेको मूर्ति, कमलो प्रस्तरको खण्डित डुँड, मन्दिरको आकार कुँदिएका खम्बाकार आकृतिका दुई ठूला प्रस्तरहरु ।
  - ➢ भैरव आकृतिमा कुँदिएका चारवटा खम्बाकार प्रस्तरहरु ।
  - ➢ बज्रलेपका टुक्राहरु ।
  - ➢ तामा तथा फलामका पाताहरु ।
- ➢ श्री ५ पृथ्वी वीरविक्रम शाहकालीन तामाका पैसाहरु ।
- ❖ मिति २०५०/९/२४ गते सातवटा गाईहरुबाट गौशाला आरम्भ, ती सातवटा गाईहरु माडीबाट ल्याइएको ।
- ❖ मिति २०५४/८/१९ गते विवाह पञ्चमीदेखि ८०औं कोटीहोम सञ्चालन ।
- ❖ मिति २०७८/८/१८ मा वागीश्वरी आध्यात्मिक विचार गोष्ठी सम्पन्न ।

वागीश्वरी स्थलमा भएका मूर्तिहरु

- हाँसको आसनमा बसेकी, चारहातमा क्रमशः वीणा, पुस्तक, अक्षयमाला र फूल लिएकी देवी सरस्वतीको मूर्ति ।
- आठवटा हातहरुमा विविध हतियारहरु समातेर अनेक गरगहनाले सजिएर सिंहमा बसेकी दुर्गामूर्ति (शाक्त) ।
- शङ्ख, चक्र, गदा, पद्म हातमा लिएका चतुर्बाहु विष्णुमूर्ति (वैष्णव) ।
- कमलासनमा अवस्थित दायाँ अभयमुद्रा र बायाँ हात घुँडामाथि लगाएका, रुद्राक्षको माला र सर्प गहना लगाएका, काँधसम्म बाघमा चढेर जटा फिंजारेका शिवमूर्ति (शैव) ।
- चुच्चे टोपी लगाएका, कानमा शिवदर्शनी मुद्रा (कुण्डल) लगाएर ध्यानमग्न भई कमलासनमा बसेका योगी नरहरिनाथ मूर्ति ।
- मन्दिरको प्रवेशद्वारमा १८/१९औं शताब्दीको अनुमानित सिंह सिंहिनीको आकर्षक मूर्तिहरु ।

(स्रोतः- शैलेन्द्रकुमार पिया अध्यक्ष, श्री वागीश्वरी आध्यात्मिक परिषद्, योगी नरहरिनाथ आश्रम)

घ) गणेशस्थान

चितवनका धार्मिक एवं पुरातात्विक महत्त्वका स्थानमध्ये भरतपुर-११ स्थित बसेनीको गणेशस्थान पनि पर्दछ । यस गणेशस्थान मन्दिर परिसरभित्र विभिन्न समय र कालखण्डहरुमा बनेका विविध देवीदेवताहरुको मन्दिर एवं मूर्तिहरु रहेको पाइन्छ ।

स्थानीय रविन्द्र बरालको दावी अनुसार यो गणेशस्थान भरतपुर महानगरपालिकाकै सबैभन्दा पुरानो ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थल हो । पाल्पा राज्यका प्रतापी राजा मणिमुकुन्द सेनको राज्यकालमा निर्मित ऐतिहासिक इनार समेत यस स्थानमा रहेको छ । यस धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थललाई धामको रुपमा विकास गर्न स्थानीय भरतपुर

महानगरपालिका, वागमती प्रदेश सरकार र केन्द्र सरकारको आर्थिक सहयोगमा अनुमानित रु. ८० करोड रकम खर्च गरी विकास गर्ने लक्ष्य रहेको र त्यसका लागि DPR समेत तयार गरिएको । यस धामको विकासका लागि आ.व. ०७५/७६ मा वागमती प्रदेश सरकारबाट रु. ९० लाख विनियोजन गरिएको कुरा तत्कालीन मुख्यमन्त्री डोरमणि पौडेलले बताउनु भएको थियो ।

यस गणेशस्थानको DPR अनुसार सो क्षेत्रमा जलविनायक मन्दिर, शिवपार्वतीको मूर्ति, हस्तान्तरित धार्मिक वन क्षेत्रमा तलाउ, पार्क लगायत संरचना निर्माण गर्ने योजना रहेको र यस धामलाई चितवन र नवलपरासीका विभिन्न धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरुसँग जोडेर एकीकृत विकास गर्ने तत्कालीन प्रदेश सांसद विजय सुवेदीले बताउनु भएको थियो ।

मन्दिर क्षेत्रको संरक्षण र संवर्द्धनका लागि विभिन्न निकायबाट प्रयास गरिंदै आएको तर सार्थक बन्न नसकेको हुँदा यस धामको विकासका लागि आर्थिक सहयोग संकलन गर्ने उद्देश्यले २०७५ मंसिर महिनामा स्थानीय दिनेश कुमार चुकेको अध्यक्षतामा धनधान्याञ्चल ज्ञान महायज्ञ तथा आध्यात्मिक महोत्सव २०७५ गठन गरी युवावाचक दीनबन्धु पोखरेलको मुखारविन्दबाट वाचन गरी मिति २०७५/८/२२ देखि २०७५/८/२९ सम्म महायज्ञ सञ्चालन गरिएको थियो । सो ज्ञान महायज्ञ तथा महोत्सवको वागमती प्रदेशका तत्कालीन मुख्यमन्त्री डोरमणि पौडेलले मिति २०७५/८/२३ मा उद्घाटन गर्नु भएको थियो ।

यस गणेशस्थान परिसरलाई समेटी तत्कालीन जिल्ला वन कार्यालय, चितवनले मिति २०६७/६/१ मा गणेशथान धार्मिक वन दर्ता गरी २.४३ हेक्टर हस्तान्तरण गरेको देखिन्छ । हाल यस परिसरभित्र रहेका मन्दिर एवं मूर्तिहरु यसप्रकार छन्-

(अ) सिद्धि विनायक गणेश मन्दिर

यस क्षेत्रका मूर्ति र मन्दिरमध्ये गणेशको पत्थर मूर्ति र सो मूर्ति स्थापना गरी बनेको मन्दिर पुराना हुन् । यो मूर्ति मध्यकालतिरै निर्माण भई मन्दिर बनेकोमा सो भत्किई मूर्तिचाहिं जंगलमा रहेको थियो । हाल मानव बसोबासका क्रममा २०१६ सालमा सो मूर्ति प्राप्त भएको हो । पछि २०२२ सालमा आएर सो मन्दिरको निर्माण भएको थियो ।

(आ) शिवपार्वती मन्दिर

गणेशको उक्त मन्दिरदेखि पश्चिमतर्फ शिवपार्वतीको मन्दिर रहेको छ । यो मन्दिर वि.सं. २०४८ सालमा श्री प्रेमकुमार श्रेष्ठ र निजको परिवारले बनाएको कुरा उक्त मन्दिरका भित्तामा अंकित अभिलेखमा उल्लेख छ ।

(इ) सन्तोषी माताको मन्दिर

उक्त शिवपार्वतीको मन्दिरदेखि पश्चिमतर्फ सन्तोषी माताको मन्दिर रहेको छ । मन्दिरको द्वारनिर बाहिरी भित्तामा राखिएको अभिलेख अनुसार सो मन्दिर २०४५ सालमा कृष्ण कुमार श्रेष्ठ र निजको परिवारले बनाएको कुरा अवगत हुन्छ ।

(ई) सरस्वती मन्दिर

गणेश मन्दिरदेखि पूर्वतर्फ सरस्वती मन्दिर रहेको छ । यस मन्दिरको निर्माण शैली अरु मन्दिरको भन्दा बेग्लै छ । यस मन्दिरको निर्माण २०२८ सालमा भएको अवगत हुन्छ । यस मन्दिरभित्र सरस्वती र बुद्धका मूर्ति राखिएका छन् । मन्दिर निर्माणमा स्तुप शैली समेत मिसिनुका कारणले यसलाई धार्मिक सहिष्णुताको प्रतीकको रुपमा पनि लिन सकिन्छ ।

ङ) शिवघाट

भरतपुरका सुन्दर नगरीहरुमा गनिएको स्थानमध्ये यस शिवघाटको नाम समेत समाविष्ट छ । भरतपुर महानगरपालिका अन्तर्गत वडा नं. ४ र १६ मा यो घाट पर्दछ । चितवन घुम्न आउने पर्यटकलाई यहाँको सफा र शान्त वातावरण तथा रोमाञ्चक दृश्यले एकोहोर्‍याउने गर्दछ । कलाकारको चित्रकारीजस्तो नारायणी किनार आफ्नो स्वच्छ वातावरणको लागि विख्यात भएकोले यस्तो अद्भुत स्थानमा आनन्दित हुन आगन्तुकहरु आउँछन् । नारायणीको लहर आफ्नो किनारामा ठोक्किएको मधुर आवाज र चिसो सरर बतासले सबैलाई पूर्ण आनन्दित तुल्याउँदछ । किनारको बालुवामा आगन्तुकहरु विस्तारै विस्तारै हिंडेर वा बालुवामा लेटेर घाम ताप्न अथवा कुनै पुस्तक अध्ययन गर्न पनि मनासिब हुन्छ । यो किनार प्राकृतिक वातावरणको आनन्द लिनका साथै आफ्नो परिवार वा साथीभाइसँग पिकनिक मनाउन पनि उपयुक्त स्थान हो । किनारसम्म छुने मस्त हरियालीको शितल छहारीमा दिउँसोको प्रचण्ड गर्मीबाट राहत पुग्दछ । प्रकृतिप्रेमीहरुका लागि शिवघाटले सूर्योदय र सूर्यास्तको रोमाञ्चक दृश्य प्रदान गर्दछ, साथै त्यस्तो सूर्योदय र सूर्यास्तको तस्विर खिच्ने उपयुक्त स्थान पनि यही हो । यस किनारामा वर्षैभरि पुग्न सकिन्छ । यहाँ भ्रमण गर्न कुनैपनि शुल्क नलाग्ने भएकोले मितव्ययी पर्यटकहरुका लागि वैकल्पिक स्थान समेत हो । एकल वा जोडी जुनसुकै अवस्थामा भएपनि भरतपुर घुम्न आउनेका लागि शिवघाट पुग्नैपर्ने गन्तव्य हो । हालै नारायणी नदीमा सञ्चालनमा ल्याइएको जलविहार Rhino Cruise नारायणी पुलदेखि यहीं शिवघाटसम्म सञ्चालन गरिएको छ ।

यो स्थान नारायणगढबाट करिब ५ कि.मी. दक्षिण पश्चिम नारायणीको किनारमा शिवघाट क्षेत्र पर्दछ । यहाँ हाल मुकुन्देश्वर महादेवको अतिरिक्त वि.सं. २०४१ सालमा हरि कुमार श्रेष्ठद्वारा स्थापना गरिएको एक अर्को शिवालय मन्दिर पनि छ । यहाँ गणेश, रामसीता, हनुमान आदिका मूर्ति स्थापना गरी बनेका मन्दिर पनि उल्लेखनीय छन् ।

च) त्रिवेणी

राप्ती उपत्यकाबाट निस्केर नारायणी नदी दक्षिणतर्फ बहने स्थान (गोलाघाटबाट दक्षिण) मा पूर्वतर्फबाट सोना नदी र तमासा नदी आएर मिल्दछन् । यिनै तीन नदीको संगमलाई त्रिवेणी भनिएको हो । यस क्षेत्रको पवित्रता र सुसभ्यताले गर्दा धेरै अगाडिदेखि मानव आकर्षित हुँदै आएका प्रशङ्ग पौराणिक ग्रन्थहरुमा पनि पाइन्छ । स्कन्द पुराणको हिमवतखण्ड परिशिष्टमा प्रकाशित गण्डकी माहात्म्यमा यी क्षेत्र परम पूजनीय त्रिवेणी भनी समस्त पृथ्वीभरमा चिनिएको कुरा उल्लेखित छ ।

चितवन जिल्लाको माडी उपत्यका जसलाई रिउ उपत्यका पनि भन्ने गरिन्छ । यो उपत्यकाको अधिकांश भूभाग निकुञ्जमा पर्दछ । माडी उपत्यकाको उत्तरमा चुरे श्रृंखला र दक्षिणमा सोमेश्वर पर्वत पर्दछ । यही क्षेत्रबाट बग्दै आउने

सोना अर्थात स्वर्णभद्रा, पूर्णभद्रा अर्थात तमसा र नारायणी नदीको संगमस्थल हो त्रिवेणी धाम। नारायणी, स्वर्णभद्रा र पूर्णभद्रा नदीको संगम स्थलको रुपमा रहेको त्रिवेणीमा मोक्ष प्राप्तिका लागि विशेष गरी माघे औंशीमा स्नान गर्ने तीर्थयात्री लाखौको संख्यामा पुग्ने गर्दछन्।

पर्यटनका लागि त्रिवेणीमा आदिकवि वाल्मीकि आश्रम, गजेन्द्र र गोहीको युद्धमा भक्तवत्सल नारायणले गजेन्द्रलाई रक्षा गरेको गजेन्द्रमोक्ष धाम लगायतका अनेकौँ महत्वपूर्ण तीर्थस्थल रहेको छ । त्रिवेणी धाम नेपाल र भारतको सीमानामा पर्दछ। त्रिवेणीमा नेपाल र भारत दुवैतर्फबाट तीर्थाटनका पर्यटकहरु पुग्ने गर्दछन्। त्रिवेणी धामलाई हरिहर क्षेत्र पनि भनिन्छ। यस स्थानमा स्वरर्णभद्रा, पूर्णभद्रा र नारायणीको संगम रहेकाले यस स्थानलाई त्रिवेणी भनिएको हो। यी नदीलाई सोना, पञ्चा र नारायणी नदी पनि भनिने गरिन्छ। त्रिवेणी क्षेत्र त्रिकुट पर्वतको बिच भागमा रहेको छ। यी त्रिकुट पर्वतमध्ये एउटा पर्वत स्वर्णस्वरुप, अर्को पर्वत ताम्रस्वरुप र अर्को लौहस्वरुपको मानिन्छ। त्यसैले स्वर्णस्वरुप पर्वतको काखबाट बहने नदीलाई स्वर्णभद्रा, ताम्रस्वरुप पर्वतको काखबाट बहने नदीलाई पूर्णभद्रा वा तमसा र लोह्यस्वरुप पर्वतको काखबाट बहने नदीलाई कृष्ण गण्डकी अथवा नारायणी नदी मानिन्छ।

त्रिवेणी धामको बारेमा वराह पुराण र स्कन्द पुराणको हिमवत्खण्डले पनि वर्णन गरेको पाइन्छ । त्रिवेणी धाममा गजेन्द्रमोक्ष, भक्तेश्वर शिव मन्दिर, लक्ष्मी वेंकटेश्वर मन्दिर, नागाबाबा कुटी, राधाकृष्ण मन्दिर, कोटिहोम यज्ञशाला, संस्कृत विद्यालय छन्। यो स्थान प्राकृतिकरुपमा सुन्दर र धार्मिकरुपमा महत्वपूर्ण स्थल मानिन्छ। त्रिवेणीमा स्नान, पितृतर्पण, श्राद्ध, उपनयन, कर्णभेदन, अन्नप्राशन, चूडाकर्म तथा अन्य संस्कारहरु पनि हुने गर्दछ । तीर्थाटनका पर्यटकहरुले त्रिवेणी धामको भ्रमणपछि डुङ्गाबाट नारायणी नदी तरी चितवनको क्षेत्रमा प्रवेश गरेपछि रामायण कालिन ग्रन्थसंग मिल्ने वाल्मीकि आश्रममा पुग्न सकिन्छ।

त्रिवेणीको एकै स्थानबाट धार्मिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक महत्वको विषयमा अध्ययन गर्न सकिन्छ । खोज अध्ययनमा रुचि राख्ने पर्यटकहरुको लागि त्रिवेणीको यात्रा महत्वपूर्ण मानिन्छ। त्रिवेणीमा धार्मिक गतिविधि मात्र होइन गण्डक बाँधले बनाएको तालले समेत त्रिवेणी पुग्ने पर्यटकहरुलाई आनन्द दिलाउँछ। त्रिवेणीमा नारायणी नदीको स्नान, शिवालय मन्दिरको दर्शन र त्यहाँ रहेका अन्य देवी देवताको मन्दिरको दर्शन गर्नुका साथै गण्डक नहरले बनाएको नारायणी नदीको तालमा डुङ्गाबाट छुट्टै आनन्द लिन सकिन्छ।

वाल्मीकि आश्रम बाहेक त्रिवेणी पुग्दा हेर्नुपर्ने अर्को तीर्थस्थल हो भारतको भैंसालोटन तर्फको जटाशङ्कर मन्दिर। जटाशङ्कर मन्दिरको तीर्थाटन गरेपछि नरदेवी र लवकुश घाट हुँदै नेपालकै भूमिमा रहेको गढीमाई, शिवपुर, केउलानीमाई, लक्ष्मीनारायण र राधाकृष्ण मन्दिर हुँदै त्रिवेणीको सुरुमा तीर्थाटन गरेको शिवालयको मन्दिरमा पुगेपछि धार्मिक यात्रा समाप्त हुन्छ। त्रिवेणीधामका यी सबै स्थलहरु भ्रमण गर्दा १५ किलोमिटरको यात्रा तय गर्नु पर्दछ। त्यसैले यो यात्रालाई पञ्चकोशी यात्रा पनि भनिन्छ। त्रिवेणीधाममा अन्य बेलाभन्दा माघे संक्रान्तिको बेला यात्रुहरुको भिड हुने गर्दछ। चितवनको देवघाट र पाल्पा, गुल्मी र स्याङ्जाको संगमस्थल रिडीको तीर्थाटन गरेपछि त्रिवेणी जानु पर्दछ भन्ने धार्मिक मान्यता रहेको छ। त्यसैले माघे संक्रान्तिका बेला त्रिवेणीधाममा जाने तीर्थाटनका पर्यटकहरुको संख्या पनि धेरै हुन्छ।

आजभोलि त्रिवेणी धार्मिक दृष्टिकोणले मात्र नभएर बुटवल, भैरहवा र भारतका विभिन्न स्थानबाट पिकनिकमा समेत विद्यार्थी एवं अन्य पेशाका मानिसहरु पुग्ने गर्दछन्। पिकनिकमा जाने मानिसहरु त्रिवेणीका ताजा माछा अनि अन्य

परिकार लिएर डुङ्गाको सयरमा आनन्द लिंदै खान रुचाउँछन् । जसले गर्दा त्रिवेणी जाने पर्यटकहरुको संख्या दिन प्रतिदिन बढ्दै गएको छ । नेपालका हिमनदीहरुमध्ये नारायणी नदी ऐतिहासिक धार्मिक ग्रन्थसंग जोडिएको छ । नारायणी नदीमा मिसिने काली, सेती, मर्स्याङ्दी र त्रिशुली जस्ता नदीहरुको शीरमा धार्मिकस्थल हुनाले पनि यो नदी अन्य नदीभन्दा पवित्र मानिन्छ । कालीनदीको शीर दामोदरकुण्ड, मुक्तिनाथ र त्रिशुली नदीको उद्गम स्थल गोर्साईकुण्ड मात्र होइन नारायणी नदीको सहायक नदी जती छन् ती नदीहरुका सयौं स्थानमा पवित्र घाट र शिवालय मन्दिरहरु छन् । देवघाट, गोसाइकुण्ड, मुक्तिनाथ जस्ता धार्मिकस्थल नेपालको मात्र नभएर छिमेकी मुलुकका हिन्दु एवं बौद्ध मार्गीहरुको आस्थाको केन्द्रबिन्दु बनेको छ । नारायणी नदीको पानी भारतको भूमिमा पुगेपछि पनि पवित्र गंगाको नामले प्रख्यात छ । जसका कारण त्रिवेणीमा वर्षेनि लाखौंको संख्यामा भारतीय नागरिकहरु पनि तीर्थाटनका लागि आउने गर्दछन ।

यातायातका साधनः- अहिले त्रिवेणी-अरुङखोला नारायणी नदीको तिरैतिर मोटर मार्ग निर्माणाधीन अवस्थामा छ । यसको दूरी करिब २५ कि.मि. रहेको छ । यो मार्ग पूरा भयो भने नारायणघाट तिरबाट त्रिवेणी जानका लागि छोटो दूरी पर्दछ । बुटवलदेखि ४५ किलो मिटर र नारायणघाटदेखि ७० किलो मिटरको बीचमा पर्ने वर्दघाट बजारबाट त्रिवेणीधाम २८ किलो मिटरको दूरीमा पर्दछ । पश्चिम नेपालका मानिसहरु भैरहवा-परासी भएर पनि त्रिवेणी जान सकिन्छ । भैरहवा-परासी १७ कि.मि. र परासी-चौपट्टा १४ कि.मि. यात्रा गरेपछि बर्दघाट त्रिवेणी पुग्ने सडक भेटिन्छ ।

त्रिवेणीधाम अन्तर्गत रहेका केही महत्त्वपूर्ण तीर्थस्थलहरु यसप्रकार छन्:-

वाल्मीकि आश्रम

तीर्थाटनका लागि वाल्मीकि आश्रम त्रिवेणी क्षेत्रको महत्वपूर्ण स्थल हो । यो आश्रम त्रिवेणीबाट लगभग ४ किलोमिटर पूर्व दक्षिणतर्फ भारतको सीमा नजिकै चितवन जिल्लामा पर्दछ । नेपालीभन्दा बढी भारतीय पर्यटक तीर्थाटनका लागि वाल्मीकि आश्रम पुग्ने गर्दछन् । त्रिवेणीबाट वाल्मीकि आश्रम पुग्ने नारायणी नदीमा पुल बनेको भएपनि निकुञ्जका कारण सडक बन्न नसक्दा अहिले पनि भारतीय भूमि भएर जानुपर्ने अथवा नारायणी नदीमा डुङ्गाबाट तरेपछि जगंलको बाटो भएर वाल्मीकि आश्रम पुग्न सकिन्छ ।

पौराणिक भूमि महर्षि वाल्मीकिले रामायण रचना गरेको र लवकुश जन्मेको स्थल वाल्मीकि आश्रम मानिन्छ । त्रेतायुगमा भगवान रामले सीतालाई त्याग गरेपछि लक्ष्मणले वाल्मीकि आश्रममा ल्याएर छाडेका थिए । सीताले वाल्मीकि आश्रममै जीवन बिताएको र पछि सीता पाताल प्रवेश गरेको स्थानका रुपमा पनि वाल्मीकि आश्रमलाई मानिन्छ । आश्रम क्षेत्रमा रहेका लवकुश जन्मेको स्थल, सीताले प्रयोग गर्ने सिलौटा, लवकुशले घोडा बाँधेको तबेला, विष्णु चक्र, वाल्मीकि ऋषि अन्तरध्यान भएको स्थल, पचासी हजार ऋषिसहित वाल्मीकि ऋषिले हवन गरेको हवनकुण्ड, अमृत कुवा, विष्णु चक्रलगायत रामायणकालीन सामग्रीहरु तीर्थाटनका पर्यटकहरुले देख्न सक्दछन् । यसै स्थानमा २०५२ सालमा निर्मित एक काठेमन्दिरभित्र वरिपरि दुर्गा भवानी, गणेश, विष्णु, बराह, लक्ष्मीनारायण, हनुमान, सूर्य आदिको पत्थर मूर्ति र बीचमा हरिहरको मूर्ति राखिएको छ । हवन कुण्डको आडमा विष्णु चक्र राखिएको छ ।

विशेषगरी वाल्मीकि आश्रममा माघे सङ्क्रान्ति, औंसी, शिवरात्रि, बोलबमसहित विभिन्न समयमा तीर्थाटनका पर्यटकहरु पुग्ने गर्दछन् ।

साना सवारी साधन भएका पर्यटकहरुलाई वाल्मीकि आश्रम जान भारतको भूमिबाट जान सजिलो हुन्छ । त्रिवेणी क्षेत्रको दशगजाबाट १० किलो मिटर भारतीय भूमिको यात्रापछि वाल्मीकि आश्रम पुगिन्छ । भारतीय भूमिको बाटो जाँदा गण्डक ब्यारेजको पुल तर्नु पर्दछ । पुलपारि भारतको बिहार राज्य पश्चिम चम्पारन जिल्लाको भैसालोटन पर्दछ । भैंसालोटनबाट वाल्मीकि आश्रम १० किलो मिटर उत्तर पूर्वमा पर्दछ । वाल्मिकी आश्रम स्थल भौगोलिकरुपमा चितवनको माडी नगरपालिका-१ मा राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र चुरे पहाडको दक्षिण नेपाल-भारत सीमानामा पर्दछ । त्रिवेणी धाम पुग्दा भारतले निर्माण गरेको भैंसालोटनको गण्डक नहरको पुल पनि हेर्न सकिन्छ ।

यहाँका अन्य संरचनाहरु नवलपरासी (व.सु.पू.) जिल्लामा पर्ने भएकोले यहाँ समावेश गरिएको छैन ।

छ) सौराहा

सौराहा वागमती प्रदेश अन्तर्गत चितवन जिल्लाको राप्ती नदीको किनारमा अवस्थित गाउँ हो । सौराहा नेपालको आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्य पनि हो । चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यमा पर्ने यस क्षेत्रमा धेरै होटल, लज, रिसोर्ट र रेस्टुरेण्टहरु छन् । निकुञ्ज र सामुदायिक वनमा हात्ती र जीप सफारी गर्नका लागि पनि यो ठाउँ प्रशिद्ध छ । सौराहा विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको छेउमा नै अवस्थित छ । ९५२.६३ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस निकुञ्ज जङ्गली हात्ती, गैंडा, बाघ, मृग, जरायो, मयूर, चित्तल, गौरीगाई, बँदेल, नीलगाईलगायतका वन्यजन्तुको साझा वासस्थान हो । सोही कारण पनि सबै खाले पर्यटकहरु देश विदेशबाट वनमा हात्ती र जिप सफारी गरी वन्यजन्तुको अवलोकन तथा मनोरञ्जन गर्न यहाँ आउने गर्दछन् । सौराहामा सामान्य गेष्ट हाउसदेखि पाँचतारे स्तरका होटलहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ।

ज) गोद्धक

गोद्धक क्षेत्रका बारेमा महाभारत तथा रामायणमा रोचक कथा समेटिएका छन् । यहाँ नेपालका विभिन्न जिल्ला तथा भारतदेखि पनि दर्शनार्थी आउने गर्दछन् । यहाँ गोद्धकनाथ बाबा मन्दिर, शिवमन्दिर, सीता गुफा, परशुराम कुण्ड, द्रौपदी कुण्ड, कुकुरनाथ, बिरालोनाथलगायत प्राचीन एवम् धार्मिक महत्व बोकेका ठाउँ गोद्धक क्षेत्रमा प्रशस्तै छन् । मरोट क्षेत्र नजिकैको चौरमा मेला लाग्ने गर्दछ । परशुराम कुण्डमा स्नान गर्न आउने भक्तजनका लागि देउता खोला हुँदै कुण्डसम्म झाडी सरसफाई एवं सामान्य गोरेटो बाटो छ ।

गोद्धकमा पाँचपाण्डवले तपस्या गर्थे भन्ने विश्वास छ । प्राचीन किंवदन्तीअनुसार यहाँ परशुरामले तपस्या गरेका थिए । परशुराम ऋषिले आफ्नै आमाको हत्या गरेर पाप मोक्ष (पाप पखाल्न) गर्न गोद्धक क्षेत्रमा रहेको देउता खोलाको सिरानको कुण्ड (परशुराम कुण्ड) मा पुगी स्नान गरेको धार्मिक विश्वास रहेको छ । धार्मिक पुरातात्विक महत्त्वका मूर्ति, इनार, कुण्ड अवलोकन गर्न र विशेष पर्वहरुमा मठमन्दिरमा स्वदेशी तथा विदेशी भक्तजनहरुको घुइँचो लाग्ने गर्छ । ठूलो धार्मिक महत्त्व बोकेको गोद्धक क्षेत्रमा चैत्र रामनवमीमा नेपाल र भारतका लाखौं भक्तजनहरु उपस्थित भई परशुराम कुण्डमा स्नान गरी गोद्धक क्षेत्रको मेला भर्ने परापूर्वकालदेखिको प्रचलन छ ।

सो क्षेत्रमा पाँच पाण्डवहरु बसेको धार्मिक विश्वास छ । माडी नगरपालिका–१ मा पर्ने गोद्धक क्षेत्र पुग्न माडी–हुलाकी

सडकखण्ड अन्तर्गतको सेरूवा चोकबाट करिब तीन किलोमिटर पश्चिम लाग्नुपर्छ । मेलास्थलबाट भीम इनार अवलोकन गर्न तीन किलोमिटर तथा शिव मन्दिर दर्शन गर्न चार किलोमिटर पश्चिम लाग्नुपर्छ ।

गोद्धक क्षेत्रमा द्रौपदी कुण्ड, परशुराम कुण्ड, युधिष्ठिरको छाता, प्राचीन राजा विराटको गोठ, पुराना मूर्ति, भीम इनार रहेको छ । रिउ खोलाको दक्षिणमा रहेको सोमेश्वर पर्वतको पश्चिमतर्फको अन्तिम शिखरमा रहेको परशुराम कुण्डसमेत गोद्धक क्षेत्रमा पर्दछ । यहाँ प्रशस्त शालिग्राम समेत पाइन्छ ।

श्रीरामले सीता मातालाई त्याग गर्दा पनि यसै देवता खोलाको किनारमा छोडेको र सीता माता शिव मन्दिरमाथि खोलाकिनारमा रहेको गुफामा रूँदै बिलौना गरेकोले सो गुफाको नाम सीता गुफा रहन गएको, सोही समयमा सीता माताको रक्षार्थ कुकुरनाथ, बिरालनाथको उपस्थिति रहेको र सीताजीको रोदन सुनेर वाल्मीकि ऋषि आई आफ्नो आश्रममा लगी संरक्षण दिएको, लवकुश जन्म भईसकेपछि अश्वमेध यज्ञमा छोडिएको घोडा लवकुश खेल्दै आउँदा उत्तर वाहिनी रेवा नदीको किनारबाट समाती वाल्मीकि आश्रम लगी बाँधेको जस्ता पौराणिक कथा धर्मग्रन्थमा उल्लेख गरिएको छ । त्रिवेणीधाम नजिक रहेको वाल्मीकि आश्रम समेत माडी नगरपालिका १ मा पर्दछ ।

त्यसैगरी, द्वापर युगमा पाण्डवहरु यसै क्षेत्रमा आई वनवास बसेका र पछि गुप्तवास बस्न विराटनगर गई छद्मभेषीरुपमा बसेको अवस्थामा विराट राजाका गाईहरू लुटेर कौरव पक्षले यसै मार्गबाट हस्तिनापुरमा लैजाँदै गर्दा अर्जुन वृहन्नलाको रुपमा यहाँ आई बसेको भन्ने कथन छ, जहाँ अहिले गोद्धक मेला लाग्ने गर्छ । यसै मैदानमा घमासान युद्ध गरी विराट राजाका गाई छुटाएको स्थान भएकोले गाइका लागि गरिएको युद्ध "गौ युद्धक"बाट अपभ्रंस भई गोद्धक नाम रहन गएको धर्मशास्त्रहरुमा व्याख्या गरेको पाइन्छ ।

लामो समय बस्ने गरी आउने भक्तजनका लागि बास बस्न शिवमन्दिरसँगै सत्तलको व्यवस्था रहेको छ भने गोद्धक क्षेत्रमा भक्तालु बस्न मिल्ने धर्मशाला तथा नजिकमा होमस्टे सञ्चालनमा रहेका छन् । रामनवमीबाहेक यस स्थलमा शिवरात्रि, बालाचतुर्दशी र श्रावण महिना समेत श्रद्धालु भक्तजनहरुको घुइँचो लाग्ने गर्दछ ।

झ) विक्रम बाबा

पश्चिम चितवन कसरास्थित चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयको आडैको जङ्गलमा विक्रम बाबा पूजास्थल छ । विक्रम बाबाको कुनै स्थायी संरचना भएको मन्दिर छैन । कान्तिपुर राष्ट्रिय दैनिक, चैत्र १९, २०८१ को अङ्क अनुसार चितवन जिल्लामा थारु जातिको उत्पत्ति भएदेखि नै विक्रम बाबाको पूजा हुँदै आएको विश्वास गरिन्छ । पहिले पहिले भक्तजनहरु सेता कपडा लगाएर, कपाल नकोरी, टाढा टाढाबाट पैदलै आउने गरेको भए तापनि अहिले यो तहको निष्ठा नदेखिए पनि सन्तान माग्दै पूजा गर्न आउने क्रम घटेको छैन । सन्तान भएपछि भाकल अनुसार परेवा, बोका चढाउन आउने र बच्चाको कपाल पनि खौरेर चढाउने गरिन्छ ।

विक्रम बाबासँग मागेपछि सन्तान जन्मेमा छोरा भए विक्रम र छोरी भए विक्रमी नाम राख्ने गरिन्छ । 'कसैले यसरी जन्मेका सन्तानलाई छोरा भए यसरमवा र छोरी भए यसरमिया पनि भन्ने गर्छन्,' थारु कल्याणकारिणी सभा चितवनका सचिव सन्तकुमार चौधरीले भने । विक्रम बाबामा कुनै मन्दिर या स्थायी संरचना छैन । एउटा पुरानो सालको रुख तल विक्रम बाबालाई सम्झेर पूजा हुन्छ । विक्रम बाबा शक्तिशाली हुनुहुन्छ भन्ने विश्वास छ । उनका सात दिदीबहिनी थिए

। उनीहरुले कसारामा ल्याएर छाडेको भन्ने मान्यता छ । यससँग जोडिएका धेरै किंवदन्ती छन् । धन मागे धन, सन्तान मागे सन्तान र सुरक्षा मागे पनि पाइन्छ भन्ने विश्वास गरिन्छ। चितवन सदरमुकाम भरतपुरबाट १८ किलोमिटर पश्चिम दक्षिणमा जगतपुर छ । जगतपुरबाट चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको जङ्गलमा दुई किलोमिटर हिँडेपछि विक्रम बाबा पूजास्थल पुगिन्छ । अरु बेला यहाँ जान पाइँदैन । चैते दसैंका बेला १५ दिन पूजाका लागि सुरक्षा प्रबन्धका साथ यहाँ भक्तहरु जाने गर्छन् । विक्रम बाबामा बोकाको बली दिने र परेवा उडाइने गरेको छ । सुरुको पूजाका दिन बली दिन रोक लगाइएको छ । थारु समुदायका मात्रै नभएर देशभरबाट र भारतबाट पनि पूजाका लागि भक्तजन आउने गर्छन् । भरतपुर महानगरपालिका–२३ का वडाध्यक्ष दिपक दवाडीले दिएको जानकारी अनुसार गत वर्ष साढे ६ लाख जना आएर पूजा गरेका थिए ।

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज विश्वमा दुर्लभ पाटे बाघ, ठूलो एकसिंगे गैंडा जस्ता दुर्लभ वन्यजन्तुको मुख्य बासस्थल हो । यी जनावर हेर्न देशविदेशबाट हजारौं पर्यटक चितवन आउँछन् । यही निकुञ्जभित्र रहेको विक्रम बाबा पनि प्रख्यात धार्मिक रुपमा उदाउँदै छ । कसरा नजिक रहेको चितवन निकुञ्जको पटिहानी मध्यवर्ती उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष शंकर महतोका अनुसार पहिला पहिला थारु मात्रै पूजाका लागि आउने र सामान्य चहलपहल हुने विक्रम बाबामा अहिले लाखौं भक्तजन आउँछन्। वन्यजन्तु पर्यटनका लागि कहलिएको ठाउँमा धर्म मान्नेहरु पनि लाखौं आएका छन् । यो धार्मिक पर्यटनको पनि केन्द्र बन्दै गएको छ।

छोटो समयमा धेरै मान्छेको चहलपहल हुँदा संरक्षित क्षेत्रमा जोखिम पनि बढ्छ । निकुञ्जका प्रमुख संरक्षण अधिकृत डा. गणेश पन्तका अनुसार विगतका वर्षमा विक्रम बाबा पूजाकै समय पारेर गैंडाको चोरीसिकारी हुने गरेको उदाहरण पनि छ । यस्तै, वन्यजन्तुले मान्छेलाई आक्रमण गर्ने खतरा पनि हुन्छ । विगतमा जंगली भाले हात्ती 'ध्रुवे' नै पूजास्थल वरपर बसेको थियो ।

ञ) चित्रसारी - शिवनारायण चौधरी, नेपाल रफ्तार, बुधवार, असार २७, २०८१

चित्रसेन बाबाको चिनारी

चितोनिया थारु माझ "चार यार भाईक काथा" प्रचलित प्राचीनकालीन खण्डकाव्य हो। अलिखित यस खण्डकाव्यमा चित्रसेन बाबाको बारेमा जानकारी समेटिएको छ। थारु सँस्कृति अनुसार गुन सिक्ने सहपाठीहरुलाई यार भाई भन्ने गरिन्छ। चार यार भाईक कथामा वर्णन गरिए अनुसार चार यार भाई गुन (तान्त्रिक ज्ञान) सिक्न तल्लीन हुन्छन। उनीहरुको नाम चित्रसेन, बुद्धसेन, जसपाल र गुणपाल हो। यिनीहरुमध्ये एकजना राजाको छोरा, एकजना मन्त्रीको छोरा, एकजना पोतोल (हकपरवा/गाउँको पियन) को छोरा र एक जना महथा (मर्दनिया/हजाम) को छोरा हुन्। यी चार जनाको भावनात्मक मित्रतालाई खण्डकाव्यमा अत्यन्तै मार्मिक किसिमले वर्णन गरिएको छ। गुन सिक्ने क्रममा चार यार भाईले दैवी शक्ति प्राप्त गरेका हुन्। चार यार भाई मध्ये चित्रसेन बाबालाई चितोनिया थारुहरुले देवताको रुपमा पूजा गर्ने गर्दछन्।

चितवनको टाँडी बजारबाट ३ कि.मी. दक्षिण तथा सौराहाबाट ३ कि.मी. उत्तर, टाँडीबाट सौराहा जाने बाटोमा चित्रसारी भन्ने ठाँउमा चित्रसेन बाबा अन्तर्ध्यान (छपित/विलिन) भएकोले सोहि ठाँउमा चित्रसेन बाबाको (देवता) थान बनाएर

पूजा गर्ने प्रचलनमा आएको हो । सहरोती (थारु भाषामा एउटा रुखको नाम) को रुखमुनि रहेको देवताथानलाई पछि स्थानीयबासीहरुले मन्दिर निर्माण गरी संरक्षण गर्दै आईरहेका छन् । थान (मन्दिर) मा थारु पुजारीले मन्दिरको नियमित नित्यकर्म सम्पन्न गर्ने गर्दछन् । चित्रसेन बाबाले दुःख बिमार परेकालाई सुख शान्ति प्रदान गर्ने, मनोकामना पूरा गरिदिने, दाम्पत्य जीवन सुखमय बनाईदिने तथा सन्तान प्राप्त गराई दिने विश्वास गरिन्छ ।

सन्तानको मृत्यु भैरहनेहरुले सन्तानको रक्षाको लागि चित्रसेन बाबालाई भाकल गर्ने गर्दछन् भने सन्तान प्राप्त नभईरहेकाहरुले सन्तान प्राप्तिको लागि भाकल गर्ने गर्दछन् । भाकल गरेमा सन्तान प्राप्त गर्ने यो विश्वास हाल पनि कायम छ । यसरी प्राप्त भएको सन्तान छोरा जन्मिएमा चित्रा वा चित्रसेन र छोरी जन्मिएमा चितरी नाम राखिदिने प्रचलन थारु समुदायमा रहेको छ । पहिला पहिला वस्तुभाउ चराउन लैजादा जंगलमा हराउदा १५–२० दिन खोज्दा पनि नभेटिएको अवस्थामा चित्रसेन बाबालाई भाकल गर्दा भोलि पर्सि नै भेटिने गरेको अनुभव अग्रजहरुले अहिले पनि सुनाउने गर्दछन् । पहिला पहिला थारु समुदायको मात्र आस्था रहेकोमा अहिले आएर चित्रसेन बाबालाई सबै समुदायले उतिकै आस्थापूर्वक पूजा गर्ने गरेका छन् । चित्रसेन बाबाको थान भएर दुलही भित्र्याउँदा नव दुलहादुलहीले चित्रसेन बाबाको दर्शन गरी आशिर्वाद लिने प्रचलन थारु समुदायमा अहिले पनि विद्यमान छ ।

चित्रसेन बाबासँग जोडिएको ऐतिहासिकता:

चित्रसेन बाबाको नामबाट चितवन जिल्लाको नामाकरण गरिएको आम चितोनिया थारुको स्वीकारोक्ति रहेको छ । प्राचीनकालमा थारु समुदायमा आफ्नै मौलिक भौगोलिक विभाजन गरिएको थियो । चितवनको दक्षिणी भूभागलाई माडी, त्यस्तै गरी पटिहानी क्षेत्रलाई बेलोध, शुक्रनगर–चनौली क्षेत्रलाई टार, मेघौली क्षेत्रलाई गहड्वार, रामपुर तलको हरैया–बनगाई क्षेत्रलाई कालाबन्जार तथा बरण्डाभार जंगल पूर्व र लोथर खोला पश्चिमको भूभागलाई चितोन भनेर विभाजन गरिएको थियो र अद्यपि छ । जसरी काठमाडौं उपत्यकालाई मात्र पहिला नेपाल भन्ने गरिन्थ्यो ।

हालको पूर्वी चितवनलाई मात्र पहिला चितवन भन्ने गरिन्थ्यो । थारु अग्रजहरुको भनाईलाई आधार मान्दा चित्रसेन बाबाको थान कायम नहुँदासम्म चितवनमा मानव बसोबासको प्रयास सफल भएको थिएन । त्यस अघि पूर्वी चितवन लोथरको बगरको रुपमा परिचित थियो । चित्रसेन बाबाले दैवी शक्ति हासिल गरी अन्तर्ध्यान भए पछि उनको थान निर्माण भयो र उनकै शक्तिले चितवन मानव बस्न सक्ने भएकोले यस भूगोलको नाम चितवन रहन गएको हो ।

चित्रसेन बाबाको थान बुढी राप्ती नदीको किनारमा अवस्थित छ । अग्रजहरुका अनुसार बुढी राप्तीमा बाढी आएर बाबाको थान कटानी गर्न खोज्दा चित्रसेन बाबाले तोप पड्काई बाढीको कटान भगाउने गरेका छन् । वि.सं. २०५८ सालमा पक्की पुल नबनुञ्जेल बुढी राप्ती नदीले अन्यत्र क्षतविक्षत कटान गर्दा समेत नदी किनारैमा रहेको चित्रसेन बाबाको थान कटान नगर्नुले चित्रसेन बाबामा रहेको दैवी शक्तिलाई विश्वास गर्ने आधार प्रदान गर्दछ ।

एकादशी मेला:

चित्रसेन बाबाको थानमा हरिबोधनी एकादशीको मेला किन र कहिलेदेखि शुरु भएको हो, त्यसको आधिकारिक जानकारी हालसम्म हुन सकेको छैन । यसको लागि अनुसन्धानको खाँचो छ । तथापि सबै समुदायको आस्थाको केन्द्र

चित्रसेन बाबाको थानको प्राङ्गणमा वर्षेनि कार्तिक शुक्ल हरिबोधनी एकादशीका दिन मेला भर्नका लागि श्रद्धापूर्वक पूजाआजा गर्न हजारौं श्रद्धालु भक्तजनको भीड लाग्ने गरेको छ ।

एकादशीको अघिल्लो बेलुकादेखि एकादशीको साँझसम्म दर्शनार्थीको अत्यधिक घुईचो लाग्ने गरेको छ । सन्तान प्राप्तिको लागि भाकल गर्नेहरुले भने चैतलवमी (चैते दशैको नवमी) को दिन कुखुरा, परेवा, बोका बली दिई भाकल पूरा गर्ने प्रचलन रहेको छ ।

प्रचार प्रसार र संरक्षणको खाँचो:

थारु समुदायले देवताको रुपमा पूजा गर्न शुरु गरेको चित्रसेन बाबा अन्य समुदायको समेत आस्थाको केन्द्र बन्न सफल भएको छ । स्थानीय स्तरमा जसरी प्रचलित छ, उचित प्रचार प्रसार नहुँदा राष्ट्रिय रुपमा भने चर्चामा आउन सकेको छैन ।

मुलुकको तेस्रो पर्यटकीय गन्तव्य सौराहा जाने बाटोमा सौराहाको नाकै मुनि रहेको भएतापनि बत्ती मुनिको अध्याँरो जस्तै छाँयामा परेको छ । धार्मिक पर्यटनको अत्यधिक सम्भावना बोकेको चित्रसेन बाबा स्थानीय (सौराहाका) पर्यटन व्यवसायीका नजरमा पर्न सकेको छैन । चित्रसेन बाबाको उचित संरक्षण, संवर्द्धन र प्रचारप्रसार राज्य स्तरबाट नै हुनु अति जरुरी छ ।

सम्बन्धित निकाय पुरातात्विक विभागले संरक्षण, संवर्द्धन गर्नुपर्दछ भने पर्यटन तथा सँस्कृति मन्त्रालयले प्रचार प्रसारको भूमिका निभाउनु पर्दछ । यसको लागि पहलकदमीको भूमिका थारु कल्याणकारिणी सभाले खेल्नु पर्दछ । चित्रसेन बाबा जस्तो धार्मिक र ऐतिहासिक महत्वको सम्पदा राज्यको संरक्षण अन्तर्गत ल्याईनु पर्दछ ।

ट) जुटपानी कालिका

टाँडी बजारबाट उपरदाङगढीतर्फ जाने बाटोमा पर्वतको फेदीमा जुटपानी बजार रहेको छ । यसको आडमा एक प्राचीनकालीन शिलालाई स्थानीय वासिन्दाहरुले कालिका भनी पूजा गर्दथे । २०४८ सालमा प्यागोडा शैलीको मन्दिर बनाई उक्त शिलालाई मन्दिरभित्र स्थापना गरिएको छ । यसका आसपासमा अरु पनि अनेक देवी देवताका मूर्ति, शिला आदि रहेका छन् ।

ठ) गंगानगरकी सीतामाई

भरतपुर महानगरपालिकाको पटिहानी अन्तर्गत श्री सीतामाईको मन्दिर रहेको आसपासमा अरु पनि शिला स्थापना गरी अन्य देवी देवताका नामबाट पूजा गरिन्छ । बरण्डाभार जंगल, गंगानगर, मानववस्ती र राप्ती नदीको बीचको रमणीय स्थानमा यो क्षेत्र रहेको हुँदा धार्मिक दृष्टिले मात्र नभई पर्यटकीय दृष्टिले पनि निकै आकर्षक देखिन्छ ।

यी बाहेक पूर्वी चितवनतर्फ पनि कंकालीकोट कालिका, स्यार्से कालिकाका साथै पहाडी क्षेत्रका देवी देउराली, चण्डी आदिले पनि स्थानीय वासिन्दाहरुलाई आकर्षित गरेका छन् । चितवनमा राप्ती विकास योजना २०१३ लागु भए पछि पनि मानव वस्तीको सँगसँगै अरु पनि देवी देवताका मठ मन्दिर बनेका छन् । यस्ता विविध धार्मिक स्थलले मानवलाई शान्ति सद्ज्ञान र नैतिकताजस्ता सन्देश मात्र दिने नभई धार्मिक पर्यटनका दृष्टिले पनि महत्त्वपूर्ण हुन्छन् । अतः त्यस्ता

क्षेत्र हुँदै जाने परिक्रमापथमा आवास एवं होटलको राम्रो व्यवस्था गरिएमा यिनको माध्यमबाट पर्यटन व्यवसाय समेत वृद्धि हुनुको साथै देशको अर्थतन्त्रमा पनि टेवा पुग्नसक्ने देखिन्छ ।

ड) बीसहजार ताल र पशुपंक्षी

बीसहजार ताल चितवन जिल्लाको भरतपुर महानगरपालिकाको दक्षिण भागमा रहेको टोली गेटदेखि दक्षिण पश्चिमको जंगलभित्र अवस्थित छ । वि.सं. २०२२ सालमा सिंचाइको लागि निर्मित नहर खनी खगेरीखोलाको पानी वस्तीतिर लैजाने क्रममा उक्त स्थानमा पानी जमेर ताल बनेपछि मात्र अगाडि जाने नहरतिर बढेको हो भन्ने सुन्न र पढ्न पाइन्छ । उक्त तालमा भएको पानीको मात्रा तालको एक छेउ किनारामा रहेको नहर हुँदै वस्तीतिर गएको छ ।

ढ) जलवीरे झरना

चितवन जिल्लामा पर्ने जलवीरे गाउँ आफ्नो स्वच्छ, शान्त, प्राकृतिक वातावरणका लागि प्रशिद्ध छ । आगन्तुकहरु यहाँको मस्त हरियाली, झरना एवम् भूदृश्यको भरपूर आनन्द उठाउन सक्छन् । प्रकृतिप्रेमी तथा साहसिक खेलप्रेमीहरुलाई यस ठाउँमा पैदल यात्रा, पक्षी अवलोकन, सांस्कृतिक कार्यक्रमको गर्विलो अवसर उपलब्ध छ । यस ठाउँ पर्यटकका लागि जाडो वा गर्मी दुवै मौसमको लागि आकर्षक गन्तव्य हो ।

जलवीरे गाउँ साविक चण्डिभञ्ज्याङ गा.वि.स. हाल इच्छाकामना गा.पा. वडा नं. ६ मा नारायणघाट-मुग्लिङ सडकखण्डमा अवस्थित छ । नारायणघाटबाट २९ कि.मि. तथा मुग्लिङबाट ७ कि.मि. को दूरीमा यो ठाउँ रहेको छ । यहाँको प्रख्यात लामो झरना राजमार्गबाट १ कि.मि. पूर्वमा पर्दछ । करिब आधा घण्टा पैदल दूरी रहेको यस झरनासम्म पुग्न हाल पक्की सडक समेत निर्माण भइसकेको छ । यस झरनासम्म जान जिप, मोटरसाइकल सहजरुपमा पुग्न सक्छन् । ठूला बसका यात्रुले भने सडक छेउ पार्किङ गरी पैदल हिंड्नु पर्दछ । सडकबाट झरना देखिंदैन ।

यस झरनाको लम्बाइ १०२ मि. छ । झरनातर्फ जाने प्रवेशद्वारमै झरना सम्बन्धी जानकारीमूलक सूचना बोर्ड राखिएको छ । गर्मी मौसममा यस झरनामा घण्टौं भुल्न सकिन्छ । झरनामा क्यानोइङको समेत सुविधा छ । त्रिशूलीमा र्‍याफ्टिङ गर्ने पर्यटकहरु यस झरनामा क्यानोइङ गर्न रुचाउँछन् । झरनामा क्यानोनिङ, क्लाइम्बिङ, स्विमिङ, स्लाइडिङ, जम्पिङ र हाइकिङ गर्न काठमाडौँ तथा विदेशबाट समेत पर्यटक आउने गरेका छन् । कलेज र विद्यालयको शैक्षिक भ्रमणको गन्तव्य प्रायः यही झरना बन्ने गरेको छ । (स्रोतः कान्तिपुर राष्ट्रिय दैनिक, पुस १०, २०७५)

यस झरनाका साथै यस जिल्लामा रहेका अरु झरनाहरु समेतको विवरण स्थानमान सूची पेज नं. ५३ मा राखिएको छ ।

१३) चितवनका जिल्लाका मुख्य मुख्य गढीहरु

प्राचीन हिन्दुशास्त्रका आचार्यहरु मनु, वृहस्पति, भीष्म, चाणक्य लगायतले राज्यका सात अङ्ग : स्वामी वा राजा, अमात्य वा मन्त्री, पुर, दुर्ग वा राजधानी, निवासी वा जनता, भण्डार वा कोश, दण्ड वा बल (सेना) र सुहृत वा मित्रलाइ अभिन्न अङ्ग मानेका छन् । उनीहरुको मत छ : उपरोक्त सात अङ्ग राज्यरुपी शरीरका अङ्ग वा अवयव हुन् । प्राचीनकालका सैन्य बिश्लेषकको भनाइ छ : कोश, बल (सेना) र दुर्ग, किल्ला वा (गढी) को अभावमा कुनैपनि देशको

राजा/राष्ट्रप्रमुख शत्रु देशको अधीन हुन विवस हुनेछ । (मोहन थापा, सुबेदार, अ.प्रा.) । सजीव प्राणीलाई बाँच्नका लागि शरीरका अङ्गहरु महत्त्वपूर्ण भएजस्तै राष्ट्रको जीवनका लागि उक्त सात अङ्गहरु आवश्यक छन् । ती सात अङ्गमध्ये यहाँ दुर्ग वा किल्ला वा गढीको बारेमा चर्चा गरिएको छ ।

नेपाल राष्ट्रको वर्तमान स्वरुपमा एकीकरण हुनुपूर्व बाईसी चौबीसी राज्यहरुमा विभक्त थियो । ती राज्यका राजाहरुका बीच एकापसमा तीव्र वैमनश्यता भएका कारण लडाइँ झैझगडा भइरहन्थ्यो । दुश्मनले कहिले कताबाट आक्रमण गर्ने हो भन्ने सन्त्रास सबै राज्यमा हमेशा रहन्थ्यो । दुश्मनको आक्रमणबाट बच्नका लागि ती राज्यका राजाहरुले अग्ला डाँडाहरुमा विभिन्न गढी वा कोत निर्माण गरी सैनिक ब्यारेक राखी सुरक्षा प्रबन्ध मिलाएका हुन्थे । ती गढीहरुमा सैनिकका अलावा भन्सार, अध्यागमन, आन्तरिक सुरक्षा आदिमा खटिने अन्य कर्मचारीहरु पनि खटाइएका हुन्थे ।

विदेशी सेनाको आक्रमणबाट बच्न र बलियो किल्ला वा गढीमा सुरक्षित रहेर शत्रु सेनाको प्रतिकार गर्न व्यवस्थित किल्ला वा गढीको व्यवस्था गर्न चुकेका पुनःएकीकरण अघिका काठमाण्डु उपत्यकाका राज्यले पटकपटक विदेशी सैनिक सामु पराजय व्यहोर्नु परेको तथ्यबाट राजा पृथ्वीनारायण शाह अवगत थिए । तसर्थ उनले उपत्यका विजयपछिका दिनमा उपत्यकामा सैनिक आक्रमण गर्न आउने मुख्य नाका सिन्धुली, मकवानपुर, नुवाकोट, सिन्धुपाल्चोक, काभ्रे जस्ता स्थानमा रहेका महत्वपूर्ण गढीहरु : सिन्धुली गढी, पौवा गढी, मकवानपुर गढी, हरिहरपुर गढी, चिसापानी गढी, कान्द्राङ गढी, नुवाकोटका विभिन्न गढी, सिन्धुपाल्चोकका गढी र काभ्रेका कोटतिमाल, पलाञ्चोक जस्ता गढीको निरन्तर हेरचाह र सुरक्षा प्रबन्ध मिलाएका थिए । युद्धका अनुभवी सैनिक कमाण्डरलाई ती स्थलमा खान्गी दिएर सपरिवार बसोवासको व्यवस्था गरिदिएका थिए ।

चितवन जिल्लाको इतिहास अध्ययन गर्दा यस जिल्ला अधिकांश समय तनहुँको सेन राज्य अन्तर्गत र कुनै काल मकवानपुरको सेन राज्य अन्तर्गत शासित रहेको पाइन्छ । आफ्नो राज्यको सुरक्षाका खातिर ती राजाहरुले चितवनका महत्त्वपूर्ण गौंडा र अग्ला डाँडाहरुमा विभिन्न गढी निर्माण गरी राज्यको सुरक्षा प्रबन्ध मिलाएको देखिन्छ । चितवन जिल्लामा बनेका मुख्य मुख्य गढीहरुको बारेमा तल चर्चा गरिएको छ ।

(अ) उपरदाङ गढी

चितवन जिल्लाको रत्ननगर न.पा.को टाँडी बजारको महेन्द्र राजमार्गदेखि ६ माइल उत्तरमा महाभारत पर्वत श्रृंखलाको इच्छाकामना गा.पा.को वडा नं. ७ मा यो गढी रहेको छ । यो गढी महाभारत पर्वतमै समुद्र सतहबाट करिब १२७० मिटरको उचाइमा रहेको छ । बनावटका दृष्टिले महाभारत पर्वत श्रृङ्खलामा रहेका गढीहरुमध्ये यो निकै आकर्षक र बलियो देखिन्छ । वि.सं. १८२८ मा चितवनको राजश्व उठाई बहादुर शाहको नायबी कालमा उनका जेठा छोरा शत्रुभञ्जन शाहले यो गढी बनाएको हो भन्ने भनाइ छ । यसको उत्तरतर्फ एउटा १५ फिट चौडा पर्खाल छ, जुन माथितिर साँघुरिंदै गएको र चारैतिर तोप हान्ने मुख निकालिएको देखिन्छ । किल्लाको बाहिर चारैतिर ७, ८ फिट गहिरो र ७, ८ फिट चौडा खाडल खनेको छ । नजिकैको खानीबाट ठूला चाक्ला लाम्चा र बाक्ला ढुङ्गाहरु झिकी यो गढी बनाइएको छ । यो गढीलाई बाहिरबाट तोपले छेड्न नसक्ने खालको बज्र लेपनद्वारा निर्मित छ । यस गढीको दक्षिणतर्फ १०८ फिट उत्तरमा १३४ फिट पश्चिममा १०८ फिट र पूर्वमा ६७ फिट क्षेत्रफलको छ । यस गढीको भित्रपट्टि हतियार राख्ने एक घर र वर्षाको पानी संकलन गर्ने एउटा सुख्खा इनार पनि बनाइएको छ । यो हतियार राख्ने घरमा

हाल प्रा.वि. स्कूल चलाइएको छ । शत्रुभञ्जन त्यहीं सुरक्षाको निम्ति बसेका थिए । वि.सं. २०१३ सालसम्म यो गढीमा चितवनको सदरमुकाम रहेको थियो । पछि वि.सं. २०१४ सालमा यो गढीमा रहेको सदरमुकाम भरतपुरमा सारियो । अनि उपरदाङगढी एवं शेरेवास क्षेत्रबाट मानिसको सम्पर्क घट्दै गरेको हुनाले हाल उपरदाङगढी पनि भत्कने अवस्थामा पुगेको छ । तर यहाँबाट चितवनको मैदान चुरे र हिमाल देख्न सकिने ऐतिहासिक र दृश्यावलोकन गर्न सकिने हुनाले यो गढीप्रति मानिसहरु आकर्षित हुँदै गएका छन् ।

(आ) सोमेश्वर गढी (वसन्त पराजुली, गोरखापत्र अनलाइन १० फागुन २०८१, शनिबार)

गैँडाका लागि चितवन प्रख्यात छ । गैँडा, हात्ती र बाघ अवलोकनकै लागि बर्सेनि हजारौँ पर्यटक चिवतन पुग्छन् । तथापि चितवनका ऐतिहासिक गढी किल्लाको संरक्षण र त्यसको पर्यटकीय विकासले चितवन पर्यटनलाई थप समृद्ध बनाउन सक्ने सम्भावना छ ।

तनहुँको सेन राज्यकालीन चितवनमा सोमेश्वर गढी, उपरदाङ गढी, प्याहुली गढी, सिन्चाङ गढी आदि छन् । प्रेमसिंह बस्न्यातको 'नेपालका गढी किल्ला दर्पण' (सैनिक इतिहास) पुस्तकका अनुसार हिन्दुस्तान, रामनगर, ठोरी, सोमेश्वर गढी, माडी हुँदै उपरदाङ गढी त्यसपछि कान्द्राङ गढी, गल्छी, नुवाकोट, रसुवा गढी हुँदै केरुङ भोट पुग्ने असली व्यापारिक, धार्मिक र पर्यटकीय बाटो थियो । नेपाल सरकारले एक सय पर्यटकीय क्षेत्रमा सोमेश्वर गढीलाई सूचीकृत गरेको थियो । सो क्षेत्रको विकासका लागि गुरुयोजनासमेत बनाइएको थियो । तथापि नेपाल–भारतको सीमा क्षेत्र दसगजामा सोमेश्वर गढी भएकाले त्यसको उचित संरक्षण गर्न नसकिएको माडी नगरपालिकाका प्रमुख ताराकाजी कुमारी महतो बताउनुहुन्छ ।

प्रमुख महतोका अनुसार सोमेश्वर गढीमा कालिकाको मन्दिरसहित पुरातात्त्विक महत्त्वका वस्तु छन् । यसको संरक्षण गर्न स्थानीय निकायको पहलले मात्रै पुग्दो रहेन छ । यसलाई दुई देशबिचको एकीकृत योजना चाहिने रहेछ । अहिले त्यो योजना अघि नबढ्दा यसको सार्थक संरक्षण हुन सकेको छैन ।

सोमेश्वरको शिर श्रीविन्दुबाट उत्तरी ढलो नेपाल हो, दक्षिणी ढलो भारत । यहाँ ४५ नम्बरको सीमास्तम्भ छ । सोमेश्वरको श्रीविन्दुमा कालिका मन्दिरसँगै शिवलिङ्ग छ । यहाँ हरेक चैतेदसैँमा मेला लाग्छ । अहिले यो क्षेत्रमा नेपालीभन्दा भारतीय भक्तजन बढी आउने गरेका छन् । पानीढलोको आधारमा अहिले भारतको क्षेत्र मानिने तल्लो भागमा भरथरी कुटी पर्छ । जहाँ जीर्ण अवस्थामा सेनकालीन दरबार रहेको छ । ढुङ्गाको डुङ्गा, इनार, कुवा, दरबार र गढीका अन्य मूर्तिको भग्नावशेष सो क्षेत्रमा छ ।

स्थानीय डिआर पोख्रेलका अनुसार सोमेश्वर गढी ऐतिहासिक गढी हो । चितवनमा सोमेश्वर गढी, उपरदाङ गढी, कान्द्राङ गढी र कविलास गढी छन् । सबै गढीको अवस्था जीर्ण र अलपत्र छ । उहाँका अनुसार पहिला नेपालको सीमा भरथरी कुटीसम्म थियो । त्यहाँ रहेको सेनकालीन दरबारको भग्नावशेषले पनि त्यही पुष्टि गर्छ । तथापि अहिले पानीढलोको मान्यताले त्यो क्षेत्र छाड्नु पर्दा सोमेश्वर गढी दसगजामा परेको हो ।

पाँच पाण्डव आएर गुप्तवास बसेको गोद्धक सोमेश्वर पहाडकै फेदीमा रहेकाले पनि यसको धार्मिक महत्त्व पनि देखाउँछ । इतिहासकार डा. विष्णुप्रसाद घिमिरेले "लिच्छविकालीन शासकहरू नेपालमा यही बाटो भएर भित्रिएका हुन् भन्ने मान्यता पनि छ । यसलाई राजा अंशु वर्माले व्यापारको मुख्य नाकासमेत बनाएका थिए," भन्नुभएको छ ।

इतिहासकार प्रेमसिंह बस्न्यातले 'नेपालका गढी किल्ला दर्पण' मा सोमेश्वर गढीलाई 'काठमाडौँबाट ठोरी हुँदै हिन्दुस्तान छिर्ने मुख्य नाका थियो' भनी उल्लेख गर्नुभएको छ । सो पुस्तकमा भनिएको छ, "यो गढीमा राजा, रानी, प्रधानमन्त्रीलगायत देशका ठुलाबडाको मुकाम हुन्थ्यो, हिन्दुस्तान यात्रामा । यहाँबाट राजधानी तिब्बत र हिन्दुस्तानसँगको व्यापार, धर्मकर्ममा हिँड्दा, लडाइँभिडाइ, विद्रोह (अलौ पर्व) आदिमा प्रयोग हुन्थ्यो । यसलाई राज्यले महत्त्वपूर्ण नाकाका रूपमा लिएको थियो ।"

सोमेश्वर गढी संरक्षण तथा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष पीताम्बर पोख्रेल बजेटको अभावमा सोमेश्वर क्षेत्रको ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा धार्मिक क्षेत्रको संरक्षण अभियान थाल्न नसकिएको बताउनुहुन्छ । नेपाल–भारत सीमा क्षेत्र भएकाले समेत यसको संरक्षणमा बजेट पहलका लागि समस्या रहेको पोख्रेलको धारणा छ । पुरातत्व विभागका प्रवक्ता रामबहादुर कुँवर दुई देशको संयुक्त संरक्षण अभियानका लागि पनि पहिला त्यो क्षेत्रको ऐतिहासिक र पुरातात्त्विक महत्त्व अध्ययन हुनुपर्ने बताउनुहुन्छ। उहाँका अनुसार सोमेश्वर गढीको पुरातात्त्विक र ऐतिहासिक महत्त्वका बारेमा पुरातत्व विभागले अध्ययन गरिरहेको छ। पहिला त यो कुन स्तरको गढी हो भनेर पत्ता लगाउनु पर्‍यो नि ! अनि मात्रै सीमा क्षेत्रमा रहेका गढीको भारत सरकारसँग समन्वय गरेर संरक्षण गर्न सकिन्छ।

सोमेश्वर गढी संरक्षण र पूर्वाधार विकासमा पहल हुँदै नभएको चाहिँ होइन। माडी नगरपालिकाले ६३ लाख र बागमती प्रदेश सरकारले १० लाख रुपियाँ बजेट विनियोजन गरेको छ। गढी क्षेत्रमा मूर्ति कार्यशाला गरी दर्जनौँ मूर्ति बनाइएका छन्। इन्जिनियर विनिय घिमिरेका अनुसार सोमेश्वर क्षेत्रको संरक्षणमा दसगजासँगै चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र त्यसको मध्यवर्ती क्षेत्र पनि बाधक बनेको छ। सरकारी निकायकै अल्झनले ऐतिहासिक र पुरातात्त्विक महत्त्व बोकेको सोमेश्वर क्षेत्रको विकासमा समस्या रहेकाले त्यसको समाधानको पहल केन्द्रीय सरकारकै तहबाट खोजिनुपर्ने धारणा इन्जिनियर घिमिरेको छ।

नेपाल भारत दुवैतर्फ देख्न सकिने स्थानमा रहेको यस गढीले दृश्यावलोकन केन्द्र र ऐतिहासिक धार्मिक महत्त्व बोकेको छ।

(इ) कविलासपुर गढी

चितवन जिल्लामा रहेका विभिन्न ऐतिहासिक स्थलहरुको सूचीमा कविलासपुर गढीले प्रमुख स्थान ओगटेको छ । मध्यकालमा बाईसी चौबीसी राज्यहरुको समयमा चितवन जिल्ला तनहुँ राज्य अन्तर्गत पर्दथ्यो । सेन राजाको शासनकालमा यो गढी वि.सं. १८३६ सम्म ग्रीष्मकालीन राजधानी थियो । यस गढीमा तत्कालीन अवस्थाको भग्नावशेषहरु रहेकोले सो कुराको पुष्टि हुन आउँछ। संरक्षणको अभावमा त्यस्ता ऐतिहासिक तथ्य र प्रमाण नष्ट हुने जोखिम अत्यन्त प्रबल रहेको कुरा वागमती प्रदेशका पूर्व मन्त्री विजय सुवेदीले बताउनु भएको छ। उहाँका अनुसार गढीको जग्गा यकिन गरेर तत्काल तारबारले संरक्षण गरी किल्लामा तत्कालीन समयमा बनेका संरचनाको नक्सा बनाएर डिपिआर बनाउनुपर्ने तर पछि बनाइएका अतिरिक्त संरचना भने हटाउनुपर्ने धारणा व्यक्त गर्नुभयो।

यो गढी भरतपुर महानगरपालिका वडा नं. २९ मा पर्दछ। समुद्र सतहबाट ११८४ मिटर उचाइमा यस गढी अवस्थित छ। नारायणगढ-मुग्लिन सडकखण्डको भोर्लेबाट १० कि.मि. दूरीमा पर्दछ। यस गढीको दक्षिणतर्फ ठाडो भिर रहेको छ। गढीको पूर्व, पश्चिम धारिलो पहाड छ। पहाड निकै परसम्म फैलिएर रहेको छ। भरतपुर भ्रमण वर्षको अवसरमा

यस गढीको पनि जीर्णोद्धार गर्ने कार्यक्रम रहेको भएतापनि भ्रमण वर्ष रोकिएकाले जीर्णोद्धारको काम पनि अघि बढ्न नसकेको कुरा भरतपुर-२९ का वडाध्यक्ष सूर्यबहादुर गुरुङले बताउनुभएको छ ।

यस गढीमा तत्कालीन पाल्पाका राजा मुकुन्द सेनले सुरक्षा किल्ला निर्माण गरेका थिए । सेन राजाको शासनकालमा निर्माण भएको भए पनि यो गढी धेरै पछिसम्म प्रयोगमा आएको थियो ।

गढीबाट अवलोकन गर्दा उत्तर–दक्षिण दुवैतर्फ धेरै परसम्मको भूभाग दृश्यावलोकन गर्न सकिन्छ । यहाँ पुरानो बंकर, तोप हान्ने यन्त्र, प्रशासनिक भवन, चौकी तथा कविलास दरबारका भग्नावशेष ऐतिहासिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण सामग्री छन् । प्रकाशित: नागरिक दैनिक, १२ पुस २०८० ०७:१४ बिहीबार

कविलासपुर गढीको ऐतिहासिक महत्व समेत रहेको छ । वि.सं. १८३० ताका चौबीसे राज्य अन्तर्गतको तनहुँका राजा हर्ककुमार दत्त सेनको पालामा अंग्रेजसंग लड्नको लागि यो गढी बनाइएको हो । त्यस बेला उत्तर, दक्षिण आवतजावत गर्ने प्रमुख किल्लाको रुपमा परिचित रहेको यस किल्ला तत्कालीन राजाहरु तराईमा शिकार खेल्न यस बाटो प्रयोग गर्ने गरेको किंवदन्ती रहेको भरतपुर महानगरपालिकाका उपप्रमुख चित्रसेन अधिकारीको भनाई छ । तराईमा शिकारको लागि दक्षिणको सोमेश्वर गढी, ठोरी, धादिङ, काठमाण्डौँ, नुवाकोट आवतजावत गर्ने, भिसा चेक गर्ने, सैनिक नियन्त्रणको अति रणनीतिक इलाका रहेको कुरा उहाँले बताउनु भयो । यो गढी राजा प्रताप सिंह शाह र गोल्मै रानीको पालामा वि.सं. १८३४ साउन ५ गते कमान्डर इन चिफ अभिमान सिंह बस्नेतको कमाण्डमा नेपाल एकीकरण भएको बताइन्छ । यहाँ राजा रानीले प्रयोग गर्ने सिलौँटा समेत अझै छन् ।

प्रकाशित: नारायणी अनलाइन, १५ मंसिर २०८१, शनिबार

(ई) पुरानो (चिसापानी) गढी

तथ्याङ्क कार्यालय चितवनबाट प्रकाशित चितवन जिल्लाको जिल्ला वस्तुगत विवरण २०८० अनुसार यस पुरानो (चिसापानी) गढी हाल इच्छाकामना गा.पा. साविक चण्डीभञ्ज्याङ गा.वि.स. अन्तर्गत पर्दछ । यसको पूर्वतर्फ धरमथली, पश्चिमतर्फ उपल्लो चण्डिभञ्ज्याङ र दक्षिणतर्फ तुन्तेष गाउँ अवस्थित छ । इच्छाकामनाको दक्षिण पश्चिम फेदीमा रहेको यो गढी उपरदाङ गढीभन्दा पहिले नै बनेको हुनाले यसलाई पुरानो गढी र यसैको काखमा सानो कुवामा जम्मा भइरहने पानी अत्यन्तै चिसो भएकोले यसलाई चिसापानी गढी पनि भनिएको बुझिन्छ ।

(उ) कान्द्राङ गढी

यो गढी हाल राप्ती न.पा. वडा नं. १३ तथा धादिङ जिल्लाको बेनिघाट-रोराङ गा.पा. वडा नं. २ अन्तर्गत अवस्थित छ । यो गढी चितवन र धादिङ जिल्लाको सीमावर्ती गढी हो । यस गढीको उचाइ १४५० मि. रहेको छ । संरक्षणको अभावमा यो गढी ओझेलमा पर्दै गएको छ । जीर्ण अवस्थामा रहेको यस गढीमा चारैतिर ढुंगाको पर्खाल लगाइएको छ । गढी नजिक साना-ठूला गरी चारवटा सुरुङहरु समेत छन् ।

यस गढीबाट धादिङ, मकवानपुर, गोरखा र चितवन जिल्लाका विभिन्न भूभागहरु सजिलैसँग देख्न सकिन्छ । तत्कालीन सेन शासकहरुले पनि धादिङ, गोरखा र नुवाकोटतर्फबाट दुश्मनहरुले आक्रमण गर्न नसकून् भनेर कान्द्राङमा गढीको निर्माण गरेको हुनसक्ने जनविश्वास छ । केही वर्षअघिसम्म गढीमा शिलालेख रहेको भए पनि त्यति बेला संरक्षणका

निम्ति कसैले चासो नदिँदा ती शिलालेखहरु अहिले हराइसकेको बेनिघाट रोराङ गाउँपालिका वडा नम्बर २ का अध्यक्ष टंकबहादुर थापा बताउनुहुन्छ।

तत्कालीन सेन वंशहरुको राज्य रहेको मकवानपुर राज्यलाई गोरखाका राजा पृथ्वीनारायण शाहले एकीकरण गरेर गोरखा राज्यमा गाभेको इतिहासका पुस्तकहरुमा उल्लेख गरेको पाइन्छ। पृथ्वी राजमार्गको मलेखुबाट भण्डारा जोड्ने लक्ष्यका साथ निर्माण भइरहेको मलेखु–भण्डारा सडकखण्डको छेवैमा पर्ने कान्द्राङ गढीलाई संरक्षण र प्रचारप्रसार गर्न सके पर्यटकीयस्थलका रुपमा विकास गर्न सकिने स्थानीय सामाजिक अगुवा तुलसी थापाको सुझाव छ। पृथ्वी राजमार्गको मलेखुबाट २२ किलोमिटर कच्ची सडक हुँदै गढी पुग्न सकिन्छ।

ऐतिहासिक महत्व बोकेको कान्द्राङगढीको संरक्षणका लागि अहिलेसम्म राज्यका तर्फबाट कुनै चासो देखाइएको छैन। मुलुकको स्वाधीनता र अखण्डतासँग जोडिएको महत्वपूर्ण धरोहरका रुपमा रहेको गढीको पुनःनिर्माण र संरक्षणलाई प्राथमिकतामा राखेर काम गर्न स्थानीय तहले समेत चासो देखाएको छैन।

संरक्षण हुन नसकेर जीर्ण हुनुका साथै वर्षौंदेखि घाँस र झाडीले छोपिएको अवस्थामा गढीको भग्नावशेष देख्न सकिन्छ। नेपाली सेनाको टोलीले बेलाबेलामा सरसफाई गर्नु बाहेक अरु कुनै पनि निकायको ध्यान गढी संरक्षणमा पुगेको देखिंदैन। पृथ्वीराजमार्गको मलेखुबाट २२ किलोमिटर कच्ची सडक हुँदै गढी पुग्न सकिन्छ । चीनको केरुङ, रसुवा, गल्छी, मलेखु हुँदै भारतको ठोरी नाका जोड्ने निर्माणाधीन सडकसँगै यो गढी जोडिएको छ ।

नेपाली सेनाका अवकास प्राप्त रथी प्रेमसिंह बस्न्यातका अनुसार कान्द्राङ गढीको हालको गढी ठूलो गढी हो भने यसै गढीको करिब ३०० मि. पूर्वतर्फ पञ्चकन्या मन्दिर मुनि अर्को एउटा सानो गढी समेत बनाइएको थियो। हाल सानो गढी भत्किसकेको छ। यसको नामोनिसान समेत भेटिंदैन।

उहाँका अनुसार यस गढीको गारो सिन्धुली गढीको गारोभन्दा बलियो र बाक्लो छ।

१४. जिल्लास्थित सरकारी कार्यालय तथा संस्थानहरुको विवरण

जिल्लावासीलाई सुशासन र विकासको प्रत्याभूति दिलाउनका लागि संविधानले तीन तहको सरकारको परिकल्पना गरी सोही बमोजिम सेवा प्रवाह गर्ने उद्देश्यले विभिन्न कार्यालय तथा सार्वजनिक संस्थानहरुको व्यवस्था गरेको छ। संघ तथा प्रदेश मातहतका सरकारी कार्यालय तथा संस्थानहरु सदरमुकाम भरतपुर केन्द्रित छन् भने स्थानीय तह मातहतका कार्यालयहरु आआफ्नो स्थानीय तहको मुकाममा केन्द्रित रही सेवा प्रवाह गर्दै आएका छन्। जिल्लास्थित मुख्य मुख्य सरकारी कार्यालयहरुको विवरण यसप्रकार छः-

तालिका नं. ६ : जिल्लास्थित सरकारी कार्यालयहरुको विवरण

सि. नं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुख		सम्पर्क नं.	
		दर्जा	नाम	मोबाइल	टेलिफोन
१	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	प्र.जि.अ.	प्रकाश पौडेल	९८५५०१७७७७	०५६-५२१९४४ ५२००४६
२	चितवन जिल्ला अदालत	श्रेस्तेदार	विष्णुप्रसाद आचार्य	९८५१३१०२८९	५३४१७७

सि. नं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुख		सम्पर्क नं.	
		दर्जा	नाम	मोबाइल	टेलिफोन
३	जुनियर प्रहरी अधिकृत शिक्षालय	प्र.ना.म.नि.	भूपेन्द्र बहादुर खत्री	९८५५०५२५६७	०५६-५३१११८
४	डिभिजन वन कार्यालय	डि.व.अ.	थीर बहादुर कार्की	९८५५०५७२१५ ९८५५०९२२२२ (सूचना अधिकारी)	५१०२१५
५	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	प्र.उ.	गोविन्द पुरी	९८५५०१५५५५	५१४२५५
६	वागमती प्रदेश ट्राफिक प्रहरी कार्यालय रामनगर	प्र.उ.	नरेश राज सुवेदी	९८५५०९००१७	५२०१५५ ५२०९९९
७	सशस्त्र प्रहरी बल हेडक्वार्टर १७ नं. गण आँपटारी	स.प्र.उ.	धिरेन्द्र राज न्यौपाने	९८५१२७२११३	४१४०५५
८	सशस्त्र प्रहरी बल, विपद व्यवस्थापन तालिम केन्द्र, कुरिनटार	स.प्र.उ.	मनिष थापा	९८५१२७२०५९	
९	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय	उप.अनु. निर्देशक	मनोज ढकाल	९८५५०११२११	
१०	श्री नं. २ विपद् व्यवस्थापन गण, रसौली	प्रमुख सेनानी	सन्तोष थापा	९८५५०५४५०३	
११	श्री सिंहनाथ कमाण्डो ब्यारेक शक्तिखोर ब्यारेक	प्रमुख सेनानी	रविन्द्र बुढाथोकी	९८४१३५८३२८	
१२	सबुज गण, भरतपुर ब्यारेक	प्रमुख सेनानी	दिनेश लामा	९८५५०७२१७४	
१३	नयाँ गोरख गण, कसरा ब्यारेक	प्रमुख सेनानी	शिवराज बस्नेत	९८४३३७६९५१	
१४	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय	जि.स.अ.	हरि प्रसाद शर्मा	९८५५०७७२२२	५९०३३२ ५२०१७८
१५	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय	नि.प्र.को.नि.	याम नारायण शर्मा	९८५५०८२७२९	५२०२६० ५२०७२९
१६	जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय	जि.न्या.व.	रवि न्यौपाने	९८५५०६३३२२	५२०३२२ ५२०१७८
१७	प्रदेश लेखा इकाइ कार्यालय	कोष नियन्त्रक	सागर कुमार पाठक	९८५५०७५२०९	
१८	मालपोत कार्यालय चितवन	प्र.मा.पो.अ.	रमेश प्रसाद गौतम	९८५५०६४१९१	५२०१९१
१९	आन्तरिक राजश्व कार्यालय	प्रमुख राजश्व अधिकृत	पुण्य विक्रम खड्का	९८५५०५३५५५	५२०१०६ ५२३५५८
२०	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ	इकाइ प्रमुख	लक्ष्मण देवकोटा	९८५५०६३३६३	५२०१५१
२१	सडक डिभिजन कार्यालय, भरतपुर	डिभिजन प्रमुख	नारायण प्र. लामिछाने	९८५५०११९२६	५२०२१८ ५२१४१८
२२	जलस्रोत तथा सिंचाइ विकास डिभिजन का.भरतपुर	डिभिजन प्रमुख	हरि प्र. गुरागाईं	९८५५०८१३२४	५२०७४९ ५२०३२४
२३	नारायणी नदी व्यवस्थापन आयोजना	आयोजना प्रमुख	चक्र विक्रम सिंह	९८५५०९२०७७	५२४४६१, ५२४४७१
२४	संघीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	आयोजना प्रमुख	सुन्दर सुवेदी	९८५५०३२२०४	५२२२०४

सि. नं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुख		सम्पर्क नं.	
		दर्जा	नाम	मोबाइल	टेलिफोन
२५	राष्ट्रिय पंक्षीरोग अन्वेषण प्रयोगशाला	वरिष्ठ पशु चिकित्सक	डा. विजय कुमार श्रेष्ठ	९८५५०५२१६६	५२७५४१
२६	पशु सेवा कार्यालय चितवन	पशु विकास अ.	सुशील के.सी.	९८५५०६५१७६	५२०१७६
२७	मत्स्य विकास केन्द्र भण्डारा	कार्यालय प्रमुख	माधव प्र. दाहाल	९८५५०६२०८५	५५००८५
२८	राष्ट्रिय मकैबाली अनुसन्धान, रामपुर	कार्यालय प्रमुख	राजेन्द्र दराई	९८५५०७६८०१	५८१००१
२९	राष्ट्रिय गाई अनुसन्धान कार्यक्रम, रामपुर	कार्यालय प्रमुख	देवी प्र. अधिकारी	९८४५०४६६७०	५९१०७१
३०	सघन शहरी तथा भवन निर्माण आयोजना	आयोजना प्रमुख	झपड ब. थापा	९८५५०६३१४९	५२०१४९
३१	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	प्र.सं.अ.	डा. गणेश पन्त	९८५५०५४२३४	४११०२५
३२	जिल्ला हुलाक कार्यालय	जि.हु.अ.	रमेश ज्ञवाली	९८५५०८१२६१	५२०२६१
३३	सहकारी शिक्षालय भरतपुर	प्राचार्य	विष्णु अधिकारी	९८५५०६३२८२	५२०१४५ ५२१५५६
३४	पूर्वाधार विकास कार्यालय	सि.डि.ई.	विरेन्द्र कु. चौधरी	९८५५०८३८२०	५२७८२०
३५	भरतपुर महानगरपालिका	प्र.प्र.अ.(स.स.)	लक्ष्मी प्र. पौडेल	९८५५०५८०६६	५२०१६७
३६	रत्ननगर नगरपालिका	प्र.प्र.अ.(उ.स.)	सुकदेव लम्साल	९८५५०१४१११	५६०५०६
३७	खैरहनी नगरपालिका	प्र.प्र.अ.(उ.स.)	विष्णु प्र. सापकोटा	९८५५०१५१११	५८२००६
३८	कालिका नगरपालिका	प्र.प्र.अ.(उ.स.)	देवराज चौलागाईं	९८५५०१९१११	४१३१२७
३९	राप्ती नगरपालिका	प्र.प्र.अ.(उ.स.)	शिव कु. पौडेल	९८५५०६३८१६	५५००१५
४०	माडी नगरपालिका	प्र.प्र.अ.(उ.स.)	जगत प्र. भुसाल	९८५५०५०३०६	५०१०४१
४१	स्वास्थ्य कार्यालय वागमती प्रदेश	व.जन.स्वा. प्रशासक	दिनेश रुपाखेती	९८५५०३०६६४	५२०१६३
४२	कृषि ज्ञान केन्द्र, चितवन	व.कृ.वि.अ.	झलकनाथ कँडेल	९८५५०५९५७०	५२०११५
४३	सशस्त्र वन रक्षक तालिम केन्द्र टिकौली	स.व.अ.	विष्णु न्यौपाने	९८५५०६१३५८	५६००५४
४४	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	वरिष्ठ उद्योग अधिकृत	विनोद पौडेल	९८५५०९२२१०	५९४११६
४५	नापी कार्यालय भरतपुर	प्र.नापी अ.	सुवास भण्डारी	९८५५०४६१८९	५९८३९८
४६	तथ्याङ्क कार्यालय (हाल मकवानपुरमा गाभिएको)	तथ्याङ्क अधिकृत	विमल कुमार यादव	९८५५०११५०९	
४७	जिल्ला निर्वाचन कार्यालय	जि.नि.अ.	भिमसेन कार्की	९८५५०८२७९१	५२४५०१
४८	वि.पि. कोइराला मे.क्या. अस्पताल	कार्यकारी निर्देशक	डा. शिवजी पौडेल	९८४५०८२७९१	५२०११४
४९	कारागार कार्यालय	जेलर (कारागार प्रशासक)	रविन्द्र प्र. ढुङ्गाना	९८५५०१२७७७	५२०११४
५०	भरतपुर आँखा अस्पताल	कार्यालय प्रमुख	दया शङ्कर चौधरी	९८५५०७७३३३	५२०३३३
५१	भरतपुर अस्पताल	मे.सु.	डा. कृष्ण प्र. पौडेल	९८५५०८१४११	५२०४६०
५२	भरतपुर नागरिक उड्डयन	विमानस्थल प्रमुख	दिपक वि.क.	९८४९७९१५०४	०५६४९३५७३
५३	नारायणघाट-मुग्लिन सडक आयोजना, मुग्लिनबजार	आयोजना प्रमुख	केदार प्र. नेपाल	९८५११०९७२१	५४०१०६
५४	किम्बु नर्सरी व्यवस्थापन केन्द्र, भण्डारा	कार्यालय प्रमुख	पुर्णिमा क्षेत्री	९८५५०५६००२	५५००९१
५५	जिल्ला ट्राफिक कार्यालय	प्र.नि.	गायत्री राज शर्मा	९८५५०९०१००	५२४८९९

सि. नं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुख		सम्पर्क नं.	
		दर्जा	नाम	मोबाइल	टेलिफोन
५६	सैनिक ईक्वाइन बृडिङ सेन्टर	प्रमुख सेनानी	डा. मुसहर प्र. साहा	९८६०८२११३४	५२१५७५
५७	जिल्ला आयुर्वेद कार्यालय रत्ननगर	कार्यालय प्रमुख	कोपिला अधिकारी	९८४१३९६५६९	५६२०३२
५८	यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय	कार्यालय प्रमुख	विष्णु कुमार भट्टराई	९८५५०३४३१०	५३१३१०
५९	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष	कार्यालय प्रमुख	राज कुमार गुरुङ	९८५५०८००६२	५८०२८८
६०	स्कूल अफ हेल्थ साइन्स	प्रमुख	डा. रञ्जनी शाह	९८५५०४८६९४	५२३७७०
६१	मौरी पालन विकास कार्यक्रम, भण्डारा	प्रमुख	गोविन्द प्र. पोखरेल	९८५५०६६६५३	५५०६५३
६२	रत्ननगर अस्पताल	प्रमुख	डा. मदन ज्ञवाली	९८४१३९२७९२	५६०५००
६३	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, भरतपुर शाखा	प्रमुख	रमेश कान्त पौडेल	९८५५०८१०८८	५२०८८० ५२५४२३
६४	नारायणी लिफ्ट, खगेरी सिंचाइ व्यवस्थापन कार्यालय	सि.डि.ई.	प्रकाश तिमल्सिना	९८५५०४६४०४	५३३४०४ ५२७४७४
६५	इलाका प्रशासन कार्यालय माडी	शाखा अधिकृत	कृष्णलाल श्रेष्ठ	९८५५०८१९४४	५३३४०४
६६	मालपोत कार्यालय खैरहनी	प्र.मा.पो.अ.	नरहरि सापकोटा	९८५५०८४४१५	५८३४१५
६७	नापी कार्यालय खैरहनी	नापी अधिकृत	शालिग्राम लम्साल	९८५५०८४४१५	५८३५८४
६८	मालपोत कार्यालय चनौली	मा.पो.अ.	हेम कु. तिमल्सेना	९८५५०८३१९१	५९११९१
६९	नापी कार्यालय चनौली	नापी अधिकृत	निशन गुरुङ	९८५५०८३२८८	५९१८८८
७०	मालपोत कार्यालय माडी	मा.पो.अ.	नवराज घिमिरे	९८५५०११०७५	०५६५०१०७५
७१	नापी कार्यालय माडी	नापी अधिकृत	निर्मल कुमार भट्ट	९८५५०११०३६	
७२	इच्छाकामना गा.पा.	प्र.प्र. अधिकृत	चन्द्रकान्त बस्नेत	९८५५०५०९९९	
७३	जिल्ला खेलकुद विकास स.	अध्यक्ष	रामजी ढकाल	९८५५०६४७८०	
७४	जिल्ला आयोजना कार्यान्वयन इकाइ (अनुदान व्यवस्थापन तथा स्थानीय पूर्वाधार)	आयोजना व्यवस्थापक	लक्ष्मण देवकोटा (स्थानीय शिक्षा इकाइमा गाभिएको)	९८५५०६३३६३	५२३८०४
७५	सैनिक आवासीय मा.वि. चैनपुर	प्रमुख सेनानी	प्रकाश घिमिरे	९८५११३३४५०	५८३०८१
७६	केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाइ (शिक्षा) (जिल्ला आयोजना का.इ.)	इकाइ प्रमुख	माथि नं. २१ मा गाभिएको		
७७	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण जिल्ला आयोजना	आयोजना प्रमुख	कार्यालय खारेज		५३१६५६
७८	खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण डिभिजन कार्यालय	कार्यालय प्रमुख	प्रमोद चन्द्र पौडेल	९८५५०३४१४५	५९८०४५
७९	शहरी विकास तथा भवन कार्यालय मकवानपुर	सि.डि.ई.	सोवो अधिकारी	९८५५०१५२७५	०५७५२०३४४
८०	सडक विभाग हेभी इक्वुपमेन्ट डिभिजन हेटौंडा	कार्यालय प्रमुख	रामबाबु साह	९८५५०७७७१४	०५७५२००३१
८१	माडी अस्पताल	मे.सु.	डा. विज्ञान कार्की	९८४३८४०४५५	०५६५०१०९५
८२	पशु क्वारेण्टाइन चेक पोष्ट रामनगर	कार्यालय प्रमुख	कृष्ण पौडेल	९८४५३६४८४१	

सि. नं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुख		सम्पर्क नं.	
		दर्जा	नाम	मोबाइल	टेलिफोन
८३	नारायणी बेसिन फिल्ड कार्यालय	कार्यालय प्रमुख	गोविन्द झा	९८५२०३४७४१	५२६४०९
८४	राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइ भरतपुर	कार्यालय प्रमुख	प्रकाश नेपाल	९८५५०१६९७९	०५६५२६९७९
८५	खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन नं. १ मकवानपुर साइट कार्यालय चितवन	कार्यालय प्रमुख	रविन श्रेष्ठ	९८५५०७२७२६	
८६	जलश्रोत तथा सिंचाइ विभाग चितवन भूमिगत संयोजनात्मक जल सिंचाइ आयोजना	आयोजना संयोजक	विश्वबन्धु के.सी.	९८५५०७६९२२	५९६९२२
८७	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र भण्डारा	कार्यालय प्रमुख	नारायण कु. श्रेष्ठ	९८५१२७९७५२	
८८	स्वास्थ्य बिमा बोर्ड सम्पर्क शाखा कार्यालय चितवन	कार्यालय प्रमुख	डोल कुमारी पौडेल	९८४६३१११०२	४९०१३४

संस्थानहरु

सि. नं.	कार्यालयको नाम	दर्जा	कार्यालय प्रमुख	सम्पर्क	
				मोबाइल	टेलिफोन
८९	कृषि विकास बैंक मध्यमाञ्चल तालिम केन्द्र विरेन्द्रनगर	सूचना अधिकारी	सुरूचि त्रिपाठी	९८५५०९२२५५	६४१९३३
९०	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक भरतपुर	प्रबन्धक	हेमराज मरहठ्ठा	९८५५०६१२०७	५२१९००/ ५२५३०७
९१	नेपाल बैंक लि. नारायणगढ शाखा	प्रबन्धक	केशव बरुवाल	९८५५०४६९९१	५२०१७०
९२	नेपाल बैंक लि. टाँडी शाखा	प्रबन्धक	सरोज खनाल	९८५५०५७५५५	
९३	नेपाल बैंक लि. पर्सा शाखा	प्रबन्धक	रेमा महर्जन	९८५५०५९०४४	
९४	नेपाल बैंक लि. रामपुर शाखा	प्रबन्धक	सविता के.सी.	९८५५०६५५९२	
९५	नेपाल बैंक लि. गीतानगर शाखा	प्रबन्धक	किरण बराल	९८५५०८१४०४	
९६	नेपाल बैंक लि. हाकिमचोक शाखा	प्रबन्धक	रविन्द्र गिरी	९८५५०६८१२२	
९७	विद्युत् प्राधिकरण भरतपुर	कार्यालय प्रमुख		९८५५०८२३८०	५२०३२९
९८	विद्युत् प्राधिकरण रत्ननगर टाँडी वितरण केन्द्र	कार्यालय प्रमुख	राजेन्द्र प्र. चौधरी	९८५५०८३६५५	५६०८१६
९९	विद्युत् प्राधिकरण सब स्टेशन भरतपुर			९७४५३८८३८८	५१०२३७
१००	दूर सञ्चार कार्यालय भरतपुर	कार्यालय प्रमुख	लभ कुमार दत्त	९८५५०००२३४	५२१२३४
१०१	दूर सञ्चार कार्यालय टाँडी	कार्यालय प्रमुख	मिलन कु. श्रेष्ठ	९८५५०९४९९०	५६०१४४/ ५६०२३४

सि. नं.	कार्यालयको नाम	दर्जा	कार्यालय प्रमुख	सम्पर्क	
				मोबाइल	टेलिफोन
१०२	जनक शिक्षा सामाग्री केन्द्र	क्षेत्रीय प्रमुख	धन ब. के.सी.	९८५५०७६३२१	५२०३२१/ ५०१०५७
१०३	साझा प्रकाशन क्षेत्रीय कार्यालय	प्रमुख	हरिभद्र घिमिरे	९८४१३५५७२३	५२०२१७
१०४	साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेशन	प्रबन्धक	बुद्धि विनोद दहाल	९८५५०५६८७१	५२०२२७
१०५	कृषि सामाग्री कम्पनी लि.	शाखा प्रबन्धक	विष्णु प्र. पोखरेल		५२०११३
१०६	नेपाल वन निगम लि.	कार्यालय प्रमुख	हिमलाल बराल	९८६४७११११११	५२०३३०
१०७	भरतपुर खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	कार्यकारी निर्देशक	सन्जय बराल	९८४१४५१७१९	५२४९१६
१०८	कृषि विकास बैंक लि. भरतपुर शाखा	कार्यालय प्रमुख	दिनेश बाबु नेपाल	९८५१३१८४६७	५९४१२२
१०९	राष्ट्रिय बीमा कम्पनी	कार्यालय प्रमुख	उषा सापकोटा	९८५५०८५१७५	५९६२५८
११०	राष्ट्रिय बीमा संस्थान	शाखा प्रबन्धक	डोल कुमारी पौडेल	९८४६३१११०२	५९६६०५
१११	दिवाकर स्मृति प्राविधिक शिक्षालय, माडी	शिक्षा प्रमुख	रोज नेपाली	९८५५०३९१२३	
११२	कलेज अफ मेडिकल साइन्स		राजेश कु. यादव	९८४५०९८५९९	
११३	चितवन मेडिकल कलेज		प्रताप देवकोटा	९८०२९५५३५५	
११४	नेपाल विद्युत् प्राधिकरण चनौली शाखा		विनोद सापकोटा	९८५५०१९३१२	
११५	पर्यटन कार्यालय सौराहा	प्रमुख	प्रेम प्र. ढकाल	९८५५०७२५४९	
११६	नेपाल बैंक लि. भरतपुर	शाखा प्रबन्धक	सुदिप खतिवडा	९८५५०८३१९७	

केही अत्यावश्यक सम्पर्क नम्बरहरुः

आकस्मिक एम्बुलेन्स सेवा

रेडक्रस चितवन	५२०१३३
रेडक्रस लंकु	९८४५७९३५४९
रेडक्रस कावासोती	५४०४१८
रेडक्रस परासी	५२०१२५
रेडक्रस रत्ननगर	५६०२०१
रेडक्रस चनौली	९८४५०५६९३९
रेडक्रस ज्योतिनगर	९८५५०८४४७४
रेडक्रस गितानगर	९८४५०६५९६३
रेडक्रस महेन्द्रचोक	९८४५११२२८४
रेडक्रस गैंडाकोट	५०११००
रेडक्रस पर्सा	९८५५०५७१७२
रेडक्रस पिठुवा	५६१२७४

रेडक्रस पटिहानी	९८४५०७४४८७
रेडक्रस शारदानगर	९८४५०५६६३७
रेडक्रस भण्डारा	५५०१३३
शक्तिखोर	९८४५०५६०३३
सहमति, गैंडाकोट	९८५५०५६५५९
नेपाल क्षयरोग निवारण संस्था	९७४५०६७४००
दमकल सेवा भरतपुर	०५६-५२१०८३, ९८४५१४३८७८ मिन बहादुर श्रेष्ठ ९८४५१५५९८४ रमेश परियार ९८४५५८१३२१

दमकल सेवा खैरहनी (पूर्वी चितवनका ४ न.पा.हरु रत्ननगर, खैरहनी, राप्ती र कालिका मिलेर खरिद गरेको) दमकल स्टेशनः- पुरानो पर्सा (पुरानो खैरहनी न.पा. भवन)	०५६५८२५५५, खेम श्रेष्ठ ९८५५०८२६५०, श्रीराम चौधरी ९८६५३७७१०५ र ९८६३०४९९७०
दमकल सेवा भरतपुर एयरपोर्ट	रविन परियार ९८४१६५०३६८, ९८५११४७८७७

दमकल सेवा माडी	संजय थापा ९८१११२४८६, ९८४०४१९६७५
दमकल सेवा कावासोती, नवलपरासी पूर्व	०७८-५४०१७० न.पा., तारा गिरी ९८४७२७२१९९, नगेन्द्र महतो ९८४७२७१२६१

अस्पताल काठमाडौँ

वीर अस्पताल	४२२३८०७, ४२२१९८८
शिक्षण अस्पताल	४४१२४०४, ४४१२५०५
कान्ति बाल अस्पताल	४४१४७९८
टेकु अस्पताल	४२५३३९६, ४२५३३९५
वीरेन्द्र प्रहरी अस्पताल	४४१२४३०
आँखा अस्पताल	४२६०८१३, ५५२२२६६
मानसिक अस्पताल	५५२१३३३, ५५२१६१२
अस्पताल चितवन	
भरतपुर अस्पताल	५२०१११

क्यान्सर अस्पताल	५२४५०१
आँखा अस्पताल	५२०३३३
कलेज अफ मेडिकल साइन्स	५२४२०३
नारायणी सामुदायिक अस्पताल	५२५५१७
ब्लड बैंक भरतपुर	५२०८८०
विविध	
नेपाल प्रहरी आकस्मिक सेवा	१००
दूर सञ्चार सोधपुछ (NTC)	१९७

वन मन्त्रालय, वागमती प्रदेश अन्तर्गत

श्रीमान् सचिवज्यू	०५७५२५६१७/९८५५०१२६१७
श्रीमान् निर्देशकज्यू	०५७५२०८२९/९८५५०१८४५६ निर्देशक
डि.व.का. हरू	
मकवानपुर	०५७५२०५९३/९८५५०६७९९३ डि.व.अ.
राप्ती	९८६०९०३२३१/९८५५०१९६७८ डि.व.अ.
चितवन	०५६५१०२१५/९८५५०५७२१५ डि.व.अ.
धादिङ	०१०५२०१२५/९८५११७०८०८ डि.व.अ.
नुवाकोट	०१०५६०००७/९८५११४५००७ डि.व.अ.
रसुवा	०१०५४०१०७/९८५११०८८२१ डि.व.अ.
काठमाण्डौ	०११६२०१४६/९८५११९३४८६ डि.व.अ.

भक्तपुर	०१६६३०८११/९८५१२०२८४५ डि.व.अ.
ललितपुर	०१५५२५५५९/९८५१२०५१८२ डि.व.अ.
काभ्रेपलाञ्चोक	०११६२०१४६९८५१२३३९५१ डि.व.अ.
सिन्धुपाल्चोक	०११६२०१४६/९८५११७२१४६ डि.व.अ.
दोलखा	०४९४२०१३५/९८५४०४६१३५ डि.व.अ.
रामेछाप	०४८५४००६९/९८५४०४००६८ डि.व.अ.
सिन्धुली	०४७५२०१३५/९८५४०४११३५ डि.व.अ.
मरिण	९८४९३८७७६२/९८५४०२०१९० डि.व.अ.
भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय ललितपुर	०१५२५१०५३/९८५१२००३९५
भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय सिन्धुपाल्चोक	०११६२०१२४/९८४१४१५८९१
भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय नुवाकोट	९८४९०४६२२४/९८४९०४६२२४
भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप	९८५११४७६७६/९८५११४७६७६
भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय मकवानपुर	०५७५९०८७३/९८५५०३०१४४
स्रोतः- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन - २०७९, वन निर्देशनालय, हेटौंडा, मकवानपुर	

१५. जनसंख्या र लैङ्गिक विवरणः-

नेपालमा वि.सं. १९६८ बाट जनगणना शुरुवात भएपश्चात् प्रत्येक १० वर्षको अन्तरालमा जनगणना निरन्तर जारी छ। चितवन जिल्लाको जनगणनाको अभिलेख भने वि.सं. १९७८ देखि प्राप्त छ। वि.सं. १९७८ को जनगणनाको अभिलेख अनुसार चितवनको जनसंख्या २०,५२० जना र जनघनत्व ९.१७ प्रतिवर्ग कि.मी. थियो। पछिल्लो २०७८ को जनगणना अनुसार चितवन जिल्लाको कूल जनसंख्या ७,१९,८५९ जनामध्ये महिलाको संख्या ३,६८,०७० (५१.१४%) र पुरुषको संख्या ३,५१,७८९ (४८.८६%) देखिन्छ । त्यस्तै महिला पुरुषको लैङ्गिक अनुपात राष्ट्रियस्तरमा ९५.५९ रहेकोमा वागमती प्रदेशको लैङ्गिक अनुपात ९९.३८ र चितवन जिल्लाको ९५.५८ रहेको छ। पछिल्लो २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार चितवन जिल्लाको जनघनत्व ३२१.६० प्रतिवर्ग कि.मी. पुगेको छ।

राष्ट्रिय जनगणनाको नतिजा अनुसार वि.सं. २०३८ देखि २०५८ सम्मको जनसंख्या वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ भने २०६८ र २०७८ को जनसंख्या वृद्धिदर समान रहेको छ। यस जिल्लामा कुल १,७९,३४५ परिवार रहेको र सोमध्ये १,७९,१६७ परिवारहरु व्यक्तिगत घरपरिवारको रुपमा र १७८ परिवार संस्थागतरुपमा वसोवास गरेको पाइएको छ।

स्रोतः- जिल्ला वस्तुगत विवरण, २०८०, तथ्याङ्क कार्यालय, चितवन

१६. शैक्षिक अवस्था

वि.सं. २००७ सालमा देशमा प्रजातन्त्र प्राप्ति अगाडि यस जिल्लामा कुनैपनि शैक्षिक संस्था भएको भेटिंदैन। प्रजातन्त्र वहाली पश्चात् वि.सं. २००९ सालमा तत्कालीन भाषा पाठशालाको सरकारी दरबन्दीका एक जना शिक्षकबाट केही

महिना चात्राङ र पछि तत्कालीन सदरमुकाम उपरदाङ गढीमुनि शेरावासको एउटा ठाँटीमा चितवनको पहिलो सरकारी पाठशाला सञ्चालन भएको थियो । त्यस्तै नारायणी नदीको किनारको ठाँटीमा २०११ माघ १ गतेदेखि सरकारी मिडिल स्कूल सञ्चालन भएको पाइन्छ । यसप्रकार २०११ सालसम्म यस जिल्लामा शेरावास (झुवानीको सरकारी भाषा पाठशाला) १, निजीस्तरमा सञ्चालित पूर्व चितवन खैरहनीको पाठशाला १, पटिहानीको विक्रम पाठशाला १ र नारायणगढमा सञ्चालित मिडिल स्कूल १ समेत गरी जम्मा ४ वटा विद्यालयहरु सञ्चालन भएको पाइन्छ । प्रजातन्त्र वहालीको एक दशकभित्र २०१७ सालसम्म यस जिल्लामा २२ प्राथमिक विद्यालय, ४२ शिक्षक र २६४ जना विद्यार्थी भएको तथ्याङ्क भेटिन्छ । २०१८ सालमा स्थापित चितवन हाइस्कूल यस जिल्लाको पहिलो माध्यमिक विद्यालय हो भने २०२२ सालमा स्थापित वीरेन्द्र ईन्टर कलेज (हाल वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, भरतपुर) उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने पहिलो कलेज हो । वि.सं. २०२६ सालमा झापा जिल्लामा जस्तै यस जिल्लामा पनि अनिवार्य निःशुल्क प्राथमिक शिक्षा (जग्गा विघट्टीमा आधारित शुल्क) लागु भयो । त्यस्तै २०२८ सालमा पहाडी जिल्लाहरुमध्ये कास्की र तराईका जिल्लाहरुमध्ये चितवन राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना (नयाँ शिक्षा योजना) प्रथम चरणमा परीक्षणको रुपमा लागु गर्नको निम्ति छनौटमा परेको थियो । (स्रोतः- जिल्ला वस्तुगत विवरण, २०८०, तथ्याङ्क कार्यालय, चितवन)

हालको अवस्थाः

जिल्लाको साक्षरता प्रतिशत हाल ८३.६८% पुगेको छ, जसमध्ये पुरुष साक्षरता ८८.९१% र महिला साक्षरता ७८.७४% छ । जिल्लामा आधारभूत कक्षा १ देखि उच्च माध्यमिक कक्षा १२ पढाइ हुने सामुदायिक विद्यालयको कूल संख्या ३४६ छ भने सोही कक्षाको पठनपाठन हुने संस्थागत विद्यालयको कूल संख्या १७० छ । सरकारको वर्तमान नीति अनुसार ती विद्यालयहरुमध्ये केही विद्यालयले विभिन्न प्राविधिक विषयको पढाइ समेत सञ्चालन गर्दै आएका छन् । ती विद्यालयहरुको विवरण यसप्रकार छः-

तालिका नं. ७ : प्राविधिक धार सञ्चालित विद्यालयको विवरण, २०७९

सि. नं.	विद्यालयको नाम	स्थानीय तह	सञ्चालित धार	अनुमति लिएको साल	प्रशिक्षक/सहायक प्रशिक्षक संख्या
१	नेपाल मा.वि.	रत्ननगर	बाली विज्ञान	२०६९	४+२
२	बुद्धशान्ति मा.वि.	राप्ती	पशु विज्ञान	२०७४	४+२
३	माडी मा.वि.	माडी	पशु विज्ञान	२०७३	४+२
४	त्रिवेणी वराह मा.वि.	इच्छाकामना	कम्प्युटर ईञ्जिनियरिङ	२०७३	४+२
५	प्रभात मा.वि.	भरतपुर	सिभिल ईञ्जिनियरिङ	२०७३	४+२
६	भिमनगर मा.वि.	भरतपुर	बाली विज्ञान	२०७४	४+२
७	भिमोदय मा.वि.	कालिका	बाली विज्ञान	२०७६	२+२

स्रोतः- शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ, चितवन

१७. स्वास्थ्य क्षेत्र

यस जिल्लामा व्यवस्थित वसोवासको शुरुवात वि.सं. २०१३ सालतिर मात्र भएको देखिन्छ। त्यसपछिका करिब पाँच दशकको दौरानमा यस जिल्लाको स्वास्थ्य स्थितिमा आधारभूतरुपमा धैरै परिवर्तन आइसकेको छ। यस जिल्लामा हाल आएर स्वास्थ्य पर्यटन प्रबर्द्धनका प्रचूर संभावना रहेका छन्। स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएको यो उल्लेखनीय विकासको लागि यस जिल्लामा सरकारी, निजी क्षेत्र, गैर सरकारी एवं नागरिक समाजद्वारा भएको प्रयास र लगानी उल्लेखनीय देखिन्छ। हालको अवस्थामा यस चितवन जिल्ला स्वास्थ्य क्षेत्रको हबको रुपमा विकास हुँदै गइरहेको छ।

सरकारी स्तरमा यस जिल्लाको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार ल्याउने उद्देश्यले नेपाल सरकारबाट वि.सं. २०३२ सालमा जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयको स्थापना भएको थियो। त्यस्तै नेपाल सरकारको क्षेत्रीयस्तरमा सुविधा सम्पन्न अस्पतालहरुको स्थापना गर्दै जाने स्वास्थ्य नीति अनुरुप क्षेत्रीयस्तरको अस्पतालको स्थापना भयो। त्यसैगरी जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय अन्तर्गत जिल्लाभित्र इलाका स्तरीय प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी एवं उप-स्वास्थ्य चौकीहरु क्रमशः स्थापित हुँदै गए।

तालिका नं. ८ : चितवन जिल्लामा सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थासम्बन्धी स्थानीय तह अनुसार विवरण

स्थानीय तह	भरतपुर	रत्ननगर	खैरहनी	राप्ती	माडी	कालिका	इच्छाकामना	जम्मा
महिला सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र	२०७	६१	३६	४६	३८	३७	३७	४६२
प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	१	०	०	०	०	०	०	१
स्वास्थ्य चौकी	१३	३	३	५	३	३	५	३५
नगर स्वास्थ्य केन्द्र	३	४	१	१	१	०	०	१०
सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ	१	०	०	१	०	०	२	४
आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	१४	७	९	७	९	७	३	५६
५/१०/१५ बेड अस्पताल	०	०	१	१	१	१	०	४
१५ बेड माथि	२	१	०	०	०	०	०	३
खोप क्लिनिक	७७	२१	२१	२९	२९	१७	२१	२१५
गाउँघर क्लिनिक	२०	४	०	९	५	१४	१०	६२
मातृशिशु स्वास्थ्य क्लिनिक	१	०	०	०	०	०	०	१
निजी अस्पताल	२५	०	०	०	१	०	२	२८
आयुर्वेद सेन्टर/औषधालय	६	१	०	१	१	१	०	१०
एम्बुलेन्स	५७	७	१६	११	४	११	१	१०७
डट्स (DOTS) सेन्टर	३६	१५	४	१४	६	११	७	९३
बर्थिङ सेन्टर	५	१	१	५	४	३	५	२४
प्रयोगशाला	१०	२	३	३	३	३	२	२६
GeneXpert सेन्टर	२	१	०	०	१	०	०	४

स्थानीय तह	भरतपुर	रत्ननगर	खैरहनी	राप्ती	माडी	कालिका	इच्छाकामना	जम्मा
Implant सेवा केन्द्र	१३	१	२	७	६	४	३	३६
IUCD सेवा केन्द्र	११	१	२	३	४	२	३	२६
सुरक्षित सेवा केन्द्र	५	१	१	३	३	१	१	१५
बहिरंग पोषण उपचार केन्द्र	१	१	१	१	२	२	१	९

स्रोतः- स्वास्थ्य कार्यालय, चितवन

तालिका नं. ९ : स्वास्थ्य जनशक्ति विवरण

सि. नं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति	कार्यरत			
				स्थायी	करार दरबन्दी	करार अन्य	अध्ययन बिदामा रहेको
१	विशेषज्ञ चिकित्सक (MDGP)	१	१	०	०	१	०
२	मेडिकल अधिकृत	५	१०	२	११	७	१
३	रेडियोग्राफी	२	२	०	४	३	०
४	फार्मेसी सहायक	०	०	०	१	०	०
५	हे.अ./सि.अ.हे.व.	७३	६९	६२	२०	२	०
६	स्टाफ नर्स	१०	१०	६	२	२	०
७	विद्यालय नर्स	१३	१२	०	१३	०	०
८	अ.न.मि.	९६	१०३	९०	३३	१०	३
९	अ.हे.व.	४२	४०	२३	२६	१९	३
१०	ल्या.अ./ल्या.टे.	१४	१२	१३	१२	११	०
११	का.स.	३९	४५	४०	५६	२३	०
१२	अन्य	५	५	०	०	५	०
जम्मा		**३००**	**३०९**	**२३६**	**१७८**	**८३**	**७**

स्रोतः- स्वास्थ्य कार्यालय, चितवन

१८. आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी

जिल्लाको आर्थिक वृद्धि, समुन्नत विकास तथा समग्र अर्थतन्त्रलाई गति दिनको लागि उपलब्ध मानवीय श्रोत (श्रमशक्ति) र तिनीहरुको सक्रियताको साथै अर्थतन्त्रका प्रमुख क्षेत्रहरु (कृषि, उद्योग, व्यापार, पर्यटन आदि) को स्थिति र ती विषयगत क्षेत्रले प्रदान गरेको रोजगारीका (Sectoral Employment) अवसरहरुको विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ ।

यस जिल्लाका प्रमुख आर्थिक गतिविधिहरुमा कृषि उत्पादन, पशुजन्य उत्पादन, वन पैदावार, पर्यटन व्यवसाय आदिको प्रमुख स्थान रहेको छ। कृषिमा खाद्यान्न बालीको उत्पादनको स्थिति सबल छ। पशुजन्य उत्पादनमा दूध र दुग्ध पदार्थको उत्पादन, कुखुरा पालन, मौरी पालन, मत्स्य पालन आदि कार्यहरुको संस्थागत विकास भइरहेको छ। यस जिल्लामा वन क्षेत्र प्रशस्त भएको हुनाले वन पैदावारबाट प्रशस्त आम्दानी गरेको तथ्याङ्क छ। त्यस्तै विभिन्न प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदाको अवस्थितिले गर्दा यस जिल्लामा पर्यटन उद्योग पनि निकै फस्टाउने सम्भावना छ। जिल्लामा रहेको चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज देशकै तेस्रो पर्यटकीय गन्तव्य हो। यहाँ उल्लेख गर्नुपर्ने राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय परिप्रेक्ष्यमा यस जिल्लामा उपरोक्त आर्थिक गतिविधिहरुको विशिष्ट स्थानको विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्कहरु जस्तैः जिल्ला, क्षेत्र र राष्ट्रिय तहका गतिविधिहरुमा हुने कुल मूल्य अभिवृद्धि (Gross Value Added) ले जिल्ला, क्षेत्रीय तथा राष्ट्रिय तहमा सिर्जना गरेको रोजगारीको अवसरको साथै सम्बद्ध पेशागत जनशक्तिको स्थितिमा हुने कुल उत्पादनको अभावमा यस जिल्लामा विशिष्ट स्थान हुँदा हुँदै पनि जिल्लाको अर्थतन्त्रको विशिष्टीकरणको विश्लेषण गर्न कठिन छ।

सन्दर्भ अवधिमा जुनसुकै आर्थिक काम जतिसुकै अवधिको लागि गरेका वा कुनै पनि आर्थिक कामको खोजी गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिहरु आर्थिकरुपले सक्रिय जनशक्ति अन्तर्गत पर्दछन्। यसैगरी सन्दर्भ अवधिमा कुनैपनि आर्थिक काम नगरेका र आर्थिक काम नखोजेका व्यक्तिहरु आर्थिकरुपले निष्कृय जनशक्ति अन्तर्गत पर्दछन्। सन्दर्भ अवधिमा कुनैपनि आर्थिक काम गरेको वा आर्थिक काम खोजेको समयको जोड ६ महिना वा सोभन्दा बढी भएका व्यक्तिहरुलाई अक्सर आर्थिकरुपले सक्रिय जनसंख्या मानिन्छ। त्यसैगरी आर्थिक काम गरेको र आर्थिक काम खोजेको महिनाको जोड छ महिनाभन्दा कम भएमा त्यस्ता व्यक्तिहरुलाई अक्सर आर्थिकरुपले निष्कृय जनसंख्या मानिन्छ।

पेशा अनुसार रोजगारीको विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार चितवन जिल्लामा सबैभन्दा बढी कृषि क्षेत्रका दक्ष तथा अर्द्धदक्ष जनशक्तिहरु ३९.६०%, सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदारहरु २३.३२%, व्यवस्थापकहरु ९.०५%, सेवा तथा बिक्री कामदार ७.६३% र यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार ४.२९% रहेको छ। महिला र पुरुषको संरचना हेर्दा पुरुषको अत्यधिक रोजगारीमा संलग्नता रहेको पाइन्छ। कार्यालय सहायकदेखि उच्च वर्गका पदाधिकारीहरुको संख्या कम देखिन्छ।

तालिका नं. १० : चितवन जिल्लामा १० वर्षभन्दा माथिका उमेर समूहका व्यक्तिहरुको पेशाको संरचना

आर्थिक कामको पेशागत क्षेत्र	जनसंख्या	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
जम्मा	३,७७,५८९	१००	१,९८,७६७	१००	१,७८,८२२	१००
सैनिक अधिकारीहरु	२,३३३	०.६२	२,१७८	१.१०	१५५	०.०९
व्यवस्थापकहरु	३४,१७२	९.०५	२२,५७३	११.३६	११,५९९	६.४९
पेशाविद्हरु	१५,५९९	४.१३	८,७९८	४.४३	६,८०१	३.८०

आर्थिक कामको पेशागत क्षेत्र	जनसंख्या	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
प्राविधिक तथा सहायक पेशाविद्हरु	१०,०८६	२.६७	६,०२८	३.०३	४,०५८	२.२७
कार्यालय सहायकहरु	५,७५०	१.५२	२,९२१	१.४७	२,८२९	१.५८
सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरु	२८,८०३	७.६३	१६,८५५	८.४८	११,९४८	६.६८
कृषि वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदारहरु	१,४९,५४४	३९.६०	६५,०१०	३२.७१	८४,५३४	४७.२७
शिल्पकला तथा कालिगढ र यस सम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरु	२६,७९५	७.१०	२१,७२३	१०.९३	५,०७२	२.८४
यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदारहरु	१६,१९०	४.२९	१५,३५३	७.७२	८३७	०.४७
सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदारहरु	८८,०४४	२३.३२	३७,१४८	१८.६९	५०,८९६	२८.४६
उल्लेख नभएका	२७३	०.०७	१८०	०.०९	९३	०.०५

स्रोतः- राष्ट्रिय जनगणना २०७८

क्षेत्र अनुसार रोजगारीको स्थिति

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार चितवन जिल्लामा क्षेत्रगत अर्थात् औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार ४७.३९% रोजगार कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा, औद्योगिक क्षेत्रमा ५.२६%, थोक तथा खुद्रा व्यापारमा १६.१६%, निर्माण क्षेत्रमा ८.८८% आदि रहेका छन्। अन्य क्षेत्रहरुमा रोजगारीमा संलग्नता न्यून रहेको छ। क्षेत्र अनुसार रोजगारीको विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

तालिका नं. ११ : क्षेत्र अनुसार अक्सर आर्थिकरुपले सक्रिय जनसंख्या १० वर्ष वा सोभन्दा माथि

रोजगारीको क्षेत्र	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
१. कृषि, वन र माछा	१,७८,९३९	४७.३९	७८,७६८	३९.६३	१,००,१७१	५६.०२
२. खानी तथा उत्खनन्	५६१	०.१५	४२७	०.२१	१३४	०.०७
३. औद्योगिक (प्रशोधन उद्योग) उत्पादन कार्य	१९,८५३	५.२६	१३,६२९	६.८६	६,२२४	३.४८
४. विद्युत्, ग्याँस	१,२६८	०.३४	१,०७७	०.५४	१९१	०.११
५. पानीको आपूर्ति, ढल, फोहोर व्यवस्थापन तथा उपचार सम्बन्धी क्रियाकलाप	१,१२७	०.३०	८७०	०.४४	२५७	०.१४
६. निर्माण	३३,५२९	८.८८	२३,१६३	११.६५	१०,३६६	५.८०
७. थोक तथा खुद्रा व्यापार, मोटर गाडी र मोटर साइकलको मर्मत	६१,०१३	१६.१६	३१,२६१	१५.७३	२९,७५२	१६.६४
८. यातायात र गोदाम	१२,८३६	३.४०	१२,३०५	६.१९	५३१	०.३०
९. बस्न र खानाको सेवा सम्बन्धी क्रियाकलाप	११,५४६	३.०६	६,६६७	३.३५	४,८७९	२.७३
१०. सूचना तथा सञ्चार	१,५४३	०.४१	१,१६१	०.५८	३८२	०.२१
११. आर्थिक तथा बीमा व्यवसाय	४,८२३	१.२८	२,३४५	१.१८	२,४७८	१.३९

रोजगारीको क्षेत्र	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
१२. रियल स्टेट तथा रेण्टल सेवा	६०५	०.१६	५२६	०.२६	७९	०.०४
१३. पेशागत, वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलापहरु	२,१७२	०.५८	१,६७३	०.८४	४९९	०.२८
१४. प्रशासनिक तथा सामाजिक सुरक्षा	१,२२०	०.३२	९२७	०.४७	२९३	०.१६
१५. सार्वजनिक प्रशासन, रक्षा र अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा	७,९४८	२.१०	६,८३४	३.४४	१,११४	०.६२
१६. शिक्षा	१२,४०९	३.२९	६,२६७	३.१५	६,१४२	३.४३
१७. मानव स्वास्थ्य र सामाजिक कार्य	६,९६०	१.८४	२,८८२	१.४५	४,०७८	२.२८
१८. कला तथा मनोरञ्जन	१,७११	०.४५	१,४७१	०.७४	२४०	०.१३
१९. अन्य सेवा सम्बन्धी कृयाकलापहरु	१४,७३२	३.९०	५,५७९	२.८१	९,१५३	५.१२
२०. घरेलु कामदार सम्बन्धी कृयाकलापहरु	२,३५६	०.६२	६९६	०.३५	१,६६०	०.९३
२१. अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्था र सो अन्तर्गतका निकाय	२५५	०.०७	११४	०.०६	१४१	०.०८
२२. उल्लेख नभएको	१८३	०.०५	१२५	०.०६	५८	०.०३
जम्मा	**३,७७,५८९**	**१००**	**१,९८,७६७**	**१००**	**१,७८,८२२**	**१००**

स्रोतः- राष्ट्रिय जनगणना २०७८

यसप्रकार माथि उल्लेखित बूँदाहरुमा वर्णित यस जिल्लामा रहेका स्थानहरुको स्थानमान सूची अन्तिममा अलग्गै समावेश गरिएको छ । यस जिल्लामा रहेका भौतिक पूर्वाधार, प्राकृतिक स्रोतसाधन, महत्त्वपूर्ण संरचनाहरु, सरकारी निकायहरु, शिक्षा, स्वास्थ्य प्रदायक संघसंस्थाहरु समेटिएको जिल्लाको वस्तुगत नक्सा चित्र नं. १ मा समावेश गरिएको छ ।

१९. फिल्ड सर्भेक्षण गरिएका वस्तुहरुको स्थानमान सूची

जिल्लामा रहेका विभिन्न महत्त्वपूर्ण वस्तुहरु (Landmarks) को सर्भेक्षण गरी चित्र नं. १ मा उल्लेखित जिल्लाको वस्तुगत नक्सामा समावेश गरिएको छ । सर्भेक्षण गरिएका ती वस्तुहरु महत्त्वपूर्ण भूसंकेतहरु हुन् । त्यस्ता भूसंकेतहरुमा टाढैबाट स्पष्ट देखिने वस्तुहरु, वन संरक्षणसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने सरकारी निकायहरु, मानव जीवनका लागि आधारभूत आवश्यकतासँग जोडिएका निकायहरु आदि छन् । यस कार्यालयबाट सर्भेक्षण गरिएका वस्तुहरुमा सब डिभिजन वन कार्यालय, वन कार्यालय अन्तर्गतका सुरक्षा पोष्टहरु, प्रहरी पोष्टहरु, स्वास्थ्य चौकी, सामुदायिक वनको भवन, स्थानीय निकायहरु, महत्त्वपूर्ण सरकारी/सार्वजनिक निकायहरु, मन्दिर, गुम्बा, चर्च, चौतारो, भ्यूटावर, टेलिफोन टावर, शिक्षण संस्थाहरु, खानेपानी ट्याङ्की, तलाउ, झरना आदि छन् । त्यस्ता भूसंकेतहरुको स्थानमान सूची निम्न बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छः-

सर्भेक्षण गरिएका भूसंकेतको स्थानमान सूची

क) सब डिभिजन वन कार्यालयहरु

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२६१०८५	३०६८००७	२९१	कालिका स.डि.व.का. कालिका ८, गैरीबारी
२	२५५९६८	३०६६६४८	२४१	पदमपुर स.डि.व.का., खगेरी
३	२६७७१०	३०५६०४२	२११	राप्ती स.डि.व.का., भण्डारा
४	२४७६२९	३०६७७७८	२२९	भरतपुर स.डि.व.का., आँपटारी
५	२६५६३०	३०८४६४१	३००	इच्छाकामना स.डि.व.का., कुरिनटार
६	२४७४६५	३०६५५५७	२१२	डिभिजन वन कार्यालय, भरतपुर
७	२५९४६१	३०५६०००	२०६	खैरहनी स.डि.व.का., पुरानो पर्सा

ख) वन कार्यालयका सुरक्षा अङ्गहरु

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२५७७८१	३०६८१२५	२६१	थाङ्खोला पोष्ट
२	२५१७९१	३०६४५८९	१९६	लंकालाइन पोष्ट
३	२६०७१३	३०६६७५६	२७४	गंगटे पोष्ट
४	२५१९३३	३०६७७९७	२१५	हरिपुर पोष्ट
५	२४९४३३	३०६५२३३	२१९	भोजाड पोष्ट
६	२५२२७१	३०६१८१६	१९१	प्याउली पोष्ट
७	२३८१८१	३०६५४५८	१६४	झनझने पोष्ट
८	२५९५२६	३०६३८७६	२७९	भुतिया पोष्ट, खैरहनी ४, भुतिया
९	२५१५१२	३०५९३५३	१८४	सशस्त्र वन रक्षक तालिम केन्द्र, टिकौली

ग) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका कार्यालय भवन

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२५७९६०	३०६५३६७	२४०	उदयपुर सावउस, कालिका ७
२	२६२८६६	३०६१३९९	२३६	अमृतधारापानी सावउस, राप्ती ९
३	२३७३६४	३०६५३११	१६४	सेतीदेवी सावउस, भरतपुर १६
४	२६३६१३	३०६९३२४	३३३	जनप्रगति सावउस, कालिका ९

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
५	२६२२१४	३०६९०१८	३३६	प्रगति सावउस, कालिका ९
६	२६५४०८	३०६७४६९	३६४	निबुवाटार सावउस, कालिका १०
७	२३९४६०	३०६६०३८	१६४	ज्ञानेश्वर सावउस, भरतपुर १६
८	२३३७८३	३०६२५१०	१५६	मझुवा सावउस, भरतपुर १७
९	२४७६४७	३०६७८२१	२०८	जलदेवी सावउस, भरतपुर २, आँपटारी
१०	२५८४१३	३०७१०६९	३४३	तिनकन्या सावउस, इच्छाकामना ७, गर्दास
११	२५१२५३	३०७२९३०	२३५	इन्द्रेणी सावउस, भरतपुर २९, भतेरी
१२	२४७८२८	३०६०३८१	१९३	वनदेवी मध्यवर्ती सावउस, भरतपुर ८,९
१३	२३५७९८	३०६४००६	१७१	सिद्धि गणेश सावउस, भरतपुर १६
१४	२४२२५२	३०६४२५९	१७८	नारायणी सावउसको निर्माणाधीन भवन
१५	२७५९४३	३०५३३८६	२६०	परेवाश्वरी सावउस, राप्ती १, लोथर, महादेवटार
१६	२७३३०९	३०५३१७३	२३८	सुरदेवी सावउस, राप्ती १, पिप्ले
१७	२७२६९१	३०५३४८६	२४१	शिवपुरी सावउस, राप्ती २, गड्यौली
१८	२४५५१४	३०५७९७२	१७६	नवज्योती मध्यवर्ती सावउस, भरतपुर ६
१९	२४४५८५	३०५६०००	१६७	दक्षिणकाली मध्यवर्ती सावउस, भरतपुर ६
२०	२४२८८५	३०५४१७९	१७२	बाटुली पोखरी मध्यवर्ती सावउस, भरतपुर १३
२१	२५७८१४	३०७२२७७	३८२	चण्डिथान सावउस, इच्छाकामना ७, स्याङ्दी
२२	२५७४७२	३०७०२७५	३०३	कालिखोला देउराली सावउस, इच्छाकामना ७, भालुमारे
२३	२६००५९	३०७०७४५	३४५	अमलाचुली सावउस, कालिका ८
२४	२५१८२४	३०६४८९०	२००	भीमबली सावउस, कालिका ५
२५	२५२७०१	३०६३५३९	१९६	चतुर्मुखी सावउस, कालिका १, गडुवा साविक जुटपानी ९
२६	२५२७८०	३०६०४३८	१८९	पंचकन्या सावउस, रत्ननगर ११, मंगलपुर
२७	२४९४२१	३०६५२२७	२१४	नवजागृति सावउस, भरतपुर ११, भोजाड
२८	२४९३२३	३०७०७५८	२७२	सतनचुली सावउस, भरतपुर १, रामनगर
२९	२६१८३५	३०६११३०	२११	अजिङ्गरे सावउस, खैरहनी ३, सिद्धिपुर
३०	२६०२२४	३०६०७६१	२११	कङ्काली सावउस, खैरहनी ४, लाफाटोल
३१	२५८८४५	३०६३०२५	२२३	सातकन्या सावउर, रत्ननगर १६, खरेटी
३२	२१९८१९	३०५२४६७	१६६	श्री राप्ती नियन्त्रण मध्यवर्ती सावउस, भरतपुर २८, गोलाघाट
३३	२६४४५३	३०६८५२७	३५०	बटौली सावउस, कालिका ९, दोगरा
३४	२७२०५३	३०५४१३५	२४०	पशुपति कैलाशपुर सावउस, राप्ती २, कैलाशपुरी गड्यौली

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
३५	२४१३००	३०५२३४१	१७२	बेलशहर मध्यवर्ती सावउस, भरतपुर १३
३६	२६०७७५	३०६५०९६	२५३	कालिका सावउस, कालिका ८, न्यूरेनी
३७	२६१०८३	३०६६३५२	२९०	धारापानी सावउस, कालिका ८, न्यूरेनी
३८	२६२१४४	३०६६६६२	३४५	देवीढुंगा सावउस, कालिका ८, देवीटार
३९	२६१९३७	३०६७१०४	३२८	चेलीबेटी सावउस, कालिका ८, देवीटार
४०	२६३८२१	३०६९७९२	३४६	सम्फ्याङ सावउस, कालिका ९, सम्फ्याङ
४१	२३८१९७	३०५१८३९	१९०	विरेन्द्रनगर मध्यवर्ती सा.व., भरतपुर २२
४२	२३६००८	३०५१४९३	१९०	केरुङ उपभोक्ता समिति, भरतपुर २३
४३	२४९५२०	३०६३३४६	१९०	रामबेल सावउस, भरतपुर १२, कालिकाटोल
४४	२६२६८३	३०६९६२७	३७९	जमुना सावउस, कालिका ९, कुवापानी
४५	२४७८९०	३०७५४८९	२१२	अकलादेवी सावउस, भरतपुर २९, स्याउली फेवाटार
४६	२६९४७४	३०५५२१६	२१६	शिखर हरियाली सावउस, राप्ती ४, सुन्दरवस्ती, डडुवा
४७	२६७९८९	३०५६०३१	२१९	शिखर सावउस, राप्ती ५, चौकीडाँडा, भण्डारा
४८	२६६५३३	३०५७११२	२३०	बाघदेवी सावउस, राप्ती ७, शिरकोट
४९	२७१५२४	३०५४३२२	२३१	वनदेवी सावउस, राप्ती २, गड्यौली
५०	२७०३००	३०५५०१२	२१५	जयश्री ब्रह्मस्थानी सावउस, राप्ती ३, झुरझुरे
५१	२६८५६९	३०६०२२४	३३४	सत्यदेवी सावउस, राप्ती १०, कावर थामटार
५२	२६९९४५	३०६१४८१	५४५	पर्वत सावउस, राप्ती १०, किरनटार
५३	२६९६७६	३०५९६५५	३६५	कमिरेपानी सावउस, राप्ती १०, कामीटार
५४	२७११८९	३०५९२२२	४०५	जनकल्याण सावउस, राप्ती ११, आँपपानी
५५	२७४४२०	३०५९४५३	४२२	थाकलटार सालघारी सावउस, राप्ती ११, थाकलटार
५६	२७६५१८	३०६३७६६	६५२	बागेश्वरी सावउस, राप्ती १२, यौरालीटार
५७	२६१७१२	३०६८५६७	३२०	मंगलादेवी सावउस, कालिका ८, भर्लाघारी
५८	२६५६८५	३०५७९९०	२२१	कालिका सावउस, राप्ती ८, श्री ग्रुप
५९	२७२०६८	३०५३७४२	२३८	शिवशक्ति सावउस, राप्ती २, गड्यौली
६०	२६४२४५	३०५९२०६	२३१	दूधकोशी नमुना सावउस, राप्ती ९, वानग्रुप
६१	२५२५८०	३०७४२९५	२९७	वागेश्वरी सावउस, भरतपुर २९, कुसुमटार
६२	२५६४७०	३०७२१५८	३२०	सोमरी सावउस, इच्छाकामना ७, खेतबारी
६३	२५५७८७	३०७१९३३	३४८	कालिका पिपलटार सावउस, इच्छाकामना ७, पिपलटार
६४	२५५४४७	३०७०९१८	२९४	रानीखोला सावउस, इच्छाकामना ७, सिमलढाप
६५	२५३८८२	३०६६११४	२६१	पदमपुर सावउस, कालिका ४, मर्चौलीटोल

घ) प्रहरी चौकी

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२४९०३७	३०७०२९७	२७६	ट्राफिक पुलिस, रामनगर
२	२४९०१९	३०७०२६५	२७७	प्रहरी चौकी, रामनगर
३	२३७००३	३०६४५८१	१६४	अस्थायी प्रहरी चौकी/मंगलपुर स्वास्थ्य खोप केन्द्र
४	२४६२०७	३०७०८०४	२०१	अस्थायी प्रहरी पोष्ट देवघाट
५	२६६३३३	३०८५१३८	३१२	अस्थायी प्रहरी चौकी, इच्छाकामना ४, कुरिनटार
६	२५३६४४	३०५३०९०	१८१	प्रहरी चौकी, रत्ननगर ६, बछौली
७	२५९६१५	३०८३५७६	२५७	इलाका प्रहरी कार्यालय, मुग्लिङबजार
८	२५५८८३	३०८०२९३	२६५	अस्थायी प्रहरी पोष्ट, इच्छाकामना ६, जलविरे
९	२४४२०५	३०५९५७२	१८०	प्रहरी चौकी, भरतपुर ६, सिताराम चोक
१०	२५४८६८	३०६४६०२	२०६	नेपाल प्रहरी बिट, कालिका ४, पदमपुर
११	२५९४७६	३०५९०८८	१९६	प्रहरी चौकी, खैरहनी २, चैनपुर
१२	२३५२२९	३०६०९११	१६७	अस्थायी प्रहरी चौकी, भरतपुर १९, शारदानगर
१३	२५७८६१	३०६०८३४	२०८	अस्थायी प्रहरी चौकी, रत्ननगर १६, पिठुवा
१४	२४२१०४	३०५७१६०	१८५	इलाका प्रहरी कार्यालय, भरतपुर ६
१५	२३४२६७	३०५३७६५	१८५	अस्थायी प्रहरी पोष्ट, भरतपुर २३
१६	२४०२९३	३०६०१८३	१८५	इलाका प्रहरी कार्यालय, फूलबारी, भरतपुर १५
१७	२३३२५२	३०५७७९५	१६३	इलाका प्रहरी कार्यालय, भरतपुर १८, चनौली
१८	२३८०८४	३०६१३३०	१६८	प्रहरी चौकी, भरतपुर १५, रामपुर
१९	२६९३२५	३०५५२९५	२१७	इलाका प्रहरी कार्यालय, राप्ती ४, भण्डारा
२०	२५९७३७	३०५६०४९	१८६	इलाका प्रहरी कार्यालय, खैरहनी ६, पुरानो पर्सा

ङ) स्थानीय निकायहरु

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२६०३११	३०६५९८५	२६६	कालिका ८ नं. वडा कार्यालय
२	२६३५६९	३०६९१३५	३२३	कालिका ९ नं. वडा कार्यालय
३	२५७५७३	३०६४९५९	२१९	कालिका ७ नं. वडा कार्यालय
४	२५४०३९	३०६४७१७	२१०	कालिका ४ नं. वडा कार्यालय
५	२५३००३	३०६१७१९	१९०	रत्ननगर ११ नं. वडा कार्यालय, जिरौना
६	२५१९६०	३०५९११७	१८१	रत्ननगर ९ नं. वडा कार्यालय, टिकौली
७	२४८५३५	३०६५६३१	१९९	भरतपुर ११ नं. वडा कार्यालय, भोजाड

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
८	२४६६९८	३०६७०५३	१८०	भरतपुर १ नं. वडा कार्यालय, पोखरा बसपार्क
९	२४६६८८	३०६५७४०	१८२	भरतपुर २ नं. वडा कार्यालय,
१०	२४७०१४	३०६४४४७	१९७	भरतपुर १० नं. वडा कार्यालय,
११	२५३४२६	३०६५६०९	२१२	कालिका ५ नं. वडा कार्यालय
१२	२५५५४५	३०६५४५७	२१४	कालिका २ नं. वडा कार्यालय, कमलपुर
१३	२५३७५८	३०६४२३०	२०२	कालिका १ नं. वडा कार्यालय, कमलपुर
१४	२५५८४०	३०६३००६	२१७	कालिका ६ नं. वडा कार्यालय, खोलेसिमल
१५	२६८२६१	३०६५५०३	५७२	कालिका ११ नं. वडा कार्यालय, रन्तेस
१६	२६७००९	३०६६६२१	४३१	कालिका १० नं. वडा कार्यालय, सिद्धिबजार
१७	२६५३९५	३०७७८७२	१३४१	इच्छाकामना २ नं. वडा कार्यालय, हपनी
१८	२६८५०४	३०७४८६८	१४३०	इच्छाकामना १ नं. वडा कार्यालय, हात्तीवाङ
१९	२४००२१	३०६३६६७	१६५	भरतपुर १६ नं. वडा कार्यालय
२०	२५६०८१	३०६४८६६	२०८	कालिका ३ नं. वडा कार्यालय, वनकट्टा
२१	२३५२८३	३०६२१३८	१६०	भरतपुर १७ नं. वडा कार्यालय
२२	२४५२५२	३०६४९५०	१८८	भरतपुर ४ नं. वडा कार्यालय
२३	२७३१५९	३०५३२१२	२३६	राप्ती १ नं. वडा कार्यालय
२४	२७१६८०	३०५३८८८	२२८	राप्ती २ नं. वडा कार्यालय, गड्यौली
२५	२७०१२४	३०५५१६३	२२३	राप्ती ३ नं. वडा कार्यालय, झुरझुरे
२६	२६८४१४	३०८३७०५	३१५	इच्छाकामना ३ नं. वडा कार्यालय, चुम्लिङटार
२७	२६६३३३	३०८५१३८	३१२	इच्छाकामना गा.पा.कार्यालय र इच्छाकामना ४ नं. वडा कार्यालय, कुरिनटार
२८	२५५९७४	३०८०२३९	२७९	इच्छाकामना ६ नं. वडा कार्यालय, जलविरे
२९	२५९६०५	३०८३५७६	२५७	इच्छाकामना ५ नं. वडा कार्यालय, मुग्लिङबजार
३०	२५०६४३	३०७४१५९	२११	भरतपुर २९ नं. वडा कार्यालय, कविलास, देवीटार
३१	२४७२२२	३०६२३०४	१९७	भरतपुर ९ नं. वडा कार्यालय
३२	२४६०१५	३०६०१६६	१९०	भरतपुर ८ नं. वडा कार्यालय
३३	२४११४१	३०५४४४७	१६८	भरतपुर १३ नं. वडा कार्यालय, राइनोकुञ्ज
३४	२४२१९३	३०५७३०१	१८४	भरतपुर ६ नं. वडा कार्यालय
३५	२५४१८०	३०५७९०८	१८५	रत्ननगर १ नं. वडा कार्यालय, बकुलहर
३६	२५४८२०	३०५६८५८	१७९	रत्ननगर ४ नं. वडा कार्यालय, भोका चोक
३७	२५६०२७	३०५४१३६	१९०	रत्ननगर ५ नं. वडा कार्यालय, झुवानी
३८	२५३६३७	३०५३३१०	१९०	रत्ननगर ६ नं. वडा कार्यालय, बछौली

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
३९	२५२६६७	३०५३८५१	१८५	रत्ननगर ७ नं. वडा कार्यालय, चराचोक, सौराहा
४०	२५३२३०	३०५५७८३	१६९	रत्ननगर ८ नं. वडा कार्यालय, बाघमाराटार
४१	२५६६००	३०५७१९३	१८७	रत्ननगर ३ नं. वडा कार्यालय, बेल्सी
४२	२५५१५७	३०५७६१५	१९१	रत्ननगर २ नं. वडा कार्यालय, सब्जीमण्डी चोक, टाँडी
४३	२५४५२३	३०५८१६७	१८५	रत्ननगर १० नं. वडा कार्यालय, साई सोडिम टोल, टाँडी
४४	२४२२८०	३०६०७५५	१९०	भरतपुर ५ नं. वडा कार्यालय
४५	२४०२२५	३०६०२१५	१९०	भरतपुर १५ नं. वडा कार्यालय
४६	२३९०८३	३०५७८८७	१९०	भरतपुर १४ नं. वडा कार्यालय
४७	२३६६१९	३०५६२२३	१९०	भरतपुर २१ नं. वडा कार्यालय
४८	२५७३१९	३०५७३०६	१८७	खैरहनी १ नं. वडा कार्यालय, तरकारी चोक
४९	२५९७००	३०५६०६९	१८६	खैरहनी ६ नं. वडा कार्यालय, पुरानो पर्सा
५०	२६०२३१	३०५५४३१	१९१	खैरहनी ७ नं. वडा कार्यालय, चारघरे
५१	२५८५६१	३०५५८३८	१९०	खैरहनी ५ नं. वडा कार्यालय, दुर्गामन्दिर चोक
५२	२५८४७३	३०५२०६५	१९५	खैरहनी १२ नं. वडा कार्यालय, कुमरोज
५३	२५६९७५	३०५२१५०	१८७	खैरहनी १३ नं. वडा कार्यालय, गवै
५४	२६३३३३	३०५३८६४	२०५	खैरहनी १० नं. वडा कार्यालय, कठार
५५	२६२७५४	३०५१७६२	२०३	खैरहनी ११ नं. वडा कार्यालय, सुन्डी
५६	२६१९५८	३०५५८९९	१८५	खैरहनी ९ नं. वडा कार्यालय, सिमलटाँडी
५७	२५९८७९	३०५६४४३	१९३	खैरहनी ८ नं. वडा कार्यालय, पर्सा
५८	२५९५२८	३०५८८९९	२०१	खैरहनी २ नं. वडा कार्यालय, चैनपुर
५९	२५४१७०	३०६०२६९	१९०	रत्ननगर १३ नं. वडा कार्यालय, जयमंगला
६०	२५४७९९	३०६१६३३	२०२	रत्ननगर १२ नं. वडा कार्यालय, जमुनापुर
६१	२५६६८०	३०६२०५०	२०४	रत्ननगर १५ नं. वडा कार्यालय, माधापुर
६२	२५७८७६	३०६०८२०	२०६	रत्ननगर १६ नं. वडा कार्यालय, पिठुवा
६३	२५६७१८	३०५८९४६	१९७	रत्ननगर १४ नं. वडा कार्यालय, लौरीघोल
६४	२३९५३२	३०५४००९	१९०	भरतपुर २२ नं. वडा कार्यालय
६५	२३५४२८	३०५२३४२	१९०	भरतपुर २३ नं. वडा कार्यालय
६६	२३२००४	३०५२४९३	१६०	भरतपुर २४ नं. वडा कार्यालय, ध्रुव
६७	२३०५३४	३०५४५०१	१५९	भरतपुर २५ नं. वडा कार्यालय
६८	२२३३३३	३०५३२१८	१३१	भरतपुर २८ नं. वडा कार्यालय
६९	२२७१२४	३०५३७२३	१४८	भरतपुर २७ नं. वडा कार्यालय
७०	२७७०७८	३०६६५६७	६३२	राप्ती १३ नं. वडा कार्यालय, कालिटार

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
७१	२४४७२७	३०६५७७५	१७१	भरतपुर ३ नं. वडा कार्यालय, नगरवन मार्ग
७२	२४४४३२	३०६२३३२	१८५	भरतपुर ७ नं. वडा कार्यालय, टाइगर चोक
७३	२४९१२४	३०६३७२०	१८७	भरतपुर १२ नं. वडा कार्यालय, दिपेन्द्र टोल, नैरङ्गे
७४	२६९३०१	३०५५१७४	२११	राप्ती ४ नं. वडा कार्यालय, डडुवा
७५	२६७६८५	३०५५५५७	२०५	राप्ती ५ नं. वडा कार्यालय, भण्डारा
७६	२६७३९३	३०५४९३४	२०२	राप्ती ६ नं. वडा कार्यालय, भण्डारा
७७	२६७६१९	३०५५५९४	२०५	राप्ती नगरपालिका भवन, राप्ती ५, भण्डारा
७८	२५६६४२	३०६३८९०	२०५	कालिका नगरपालिका भवन, कालिका ६, रेडक्रसग्राम चोक
७९	२६०९५०	३०५८४८४	१९९	खैरहनी ३ नं. वडा कार्यालय, गोठसोर
८०	२५८९४६	३०६१०७०	२०४	खैरहनी ४ नं. वडा कार्यालय, पुलचोक, चैनपुर
८१	२६९००१	३०६००१९	३५०	राप्ती १० नं. वडा कार्यालय, कोराक
८२	२३५४३३	३०६०२५८	१६५	भरतपुर १९ नं. वडा कार्यालय, शारदानगर
८३	२३३६५३	३०५८८९९	१५७	भरतपुर १८ नं. वडा कार्यालय
८४	२३०२५४	३०५७३१०	१५७	भरतपुर २६ नं. वडा कार्यालय
८५	२३४५३१	३०५९१२०	१६०	भरतपुर २० नं. वडा कार्यालय
८६	२६४६१३	३०५५९०६	१९७	राप्ती ७ नं. वडा कार्यालय, वीरेन्द्रनगर
८७	२६३९७०	३०५६५०१	१९३	राप्ती ८ नं. वडा कार्यालय, बजरहट्टी, खुरखुरे
८८	२६२९३८	३०५९५२६	२१४	राप्ती ९ नं. वडा कार्यालय, पानीसरा ढाप
८९	२५५४५४	३०७०८७३	२८३	इच्छाकामना ७ नं. वडा कार्यालय, सिमलढाप
९०	२७१५४८	३०५९५००	८८५	राप्ती ११ नं. वडा कार्यालय, आँपपानी
९१	२७६५०८	३०६३७४२	६५१	राप्ती १२ नं. वडा कार्यालय, यौरालीटार
९२	२४६४०९	३०६५४१८	१९०	भरतपुर महानगरपालिका भवन, भरतपुर १०
९३	२५४०९३	३०५८००४	१८५	रत्ननगर नगरपालिका भवन, रत्ननगर १, बकुलहर
९४	२५९४६३	३०५५९११	१८६	खैरहनी नगरपालिका भवन, खैरहनी ६, पुरानो पर्सा

च) भ्यूटावर तथा टेलिफोन टावरहरु

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२५६०१६	३०६६६५७	२२८	भ्यूटावर, कालिका ३
२	२५४७५९	३०६५३७५	२१३	रिपिटर टावर Ncell, कालिका २
३	२५५३८१	३०६५३२८	२११	रिपिटर टावर NTC, कालिका २
४	२६३४६२	३०८०९८०	१८०४	रिपिटर टावर NTC, इच्छाकामना २

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
५	२५२१६८	३०६१७६१	१९७	जंगल भ्यू टावर, रत्ननगर ११
६	२४२४७६	३०५२१९९	१७७	ग्रीन टावर, भरतपुर १३
७	२५७२२०	३०५४१८५	१८९	रिपिटर टावर NTC, रत्ननगर ५, टडौली
८	२५५८७६	३०५३६०३	१८४	रिपिटर टावर NTC, रत्ननगर ५, झुवानी
९	२५२७०२	३०५५४०८	१७०	रिपिटर टावर NTC, रत्ननगर ८, हर्दी
१०	२५७९७०	३०५७०५३	१८४	रिपिटर टावर NTC, खैरहनी १, बहेरा चोक
११	२७३१३४	३०५६२७३	९६८	परेवाकोट भ्यू टावर, राप्ती १, परेवाकोट
१२	२६०८५९	३०६२५८६	५७१	कंकाली कोट भ्यू टावर, खैरहनी ४, कंकाली कोट

छ) खानेपानी ट्याङ्की

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२५९५९३	३०६५०१२	२४९	जुटपानी खानेपानी ट्यांकी, कालिका ७ (क्षमता ४.५ लाख लिटर)
२	२४६४५३	३०६९८५२	२०६	ढुंगेधारा विश्रामस्थल
३	२५४७३८	३०६५४७५	२०८	जागृत खानेपानी ट्यांकी, कालिका २, पदमपुर
४	२५५५०९	३०६५४२८	२१६	चुहाङखोला खानेपानी ट्यांकी, कालिका २, कमलपुर (बिग्रेको)
५	२५५८८३	३०६५३७६	२१७	खानेपानी ट्यांकी, कालिका ३ (क्षमता
६	२५७८४९	३०७१६१८	३६२	भालुमारे झुल खानेपानी सतह ट्यांकी, इच्छाकामना ७
७	२५७७५८	३०७०८२७	३२९	भालुमारे झुल खानेपानी कार्यालय, इच्छाकामना ७, भालुमारे
८	२५६१४६	३०६५७२१	२१५	पदमपुर खानेपानी सानो ट्यांकी, कालिका ३ (क्षमता ६० हजार लिटर)
९	२४६३३९	३०७०२००	२०२	देवघाट कल्पवास खानेपानी सतह ट्यांकी, भरतपुर १, देवघाट
१०	२४८९५५	३०६७३०७	२०५	जखेडीमाई खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर ११ (क्षमता ४.५ लाख लिटर)
११	२५३५२९	३०६६०६७	२०८	पदमपुर खानेपानी ट्यांकी, कालिका ५ (क्षमता २.२५ लाख लिटर)
१२	२३६४०८	३०५५५६२	१८५	पार्वतीपुर खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर २१
१३	२५८६००	३०५५८७६	१८७	पर्सा खानेपानी ट्यांकी, खैरहनी ५, दुर्गाचोक (क्षमता ४.५ लाख लि.)
१४	२६१७४१	३०६०९५५	२१३	सिद्धिपुर चैनपुर खानेपानी ट्यांकी, खैरहनी ३, सिद्धिपुर (क्षमता ४.५ लाख लि.)
१५	२३५४१२	३०६०३५४	१६७	शारदानगर खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर १९
१६	२३३४८०	३०५८९७३	१६१	गुञ्जनगर खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर १८
१७	२३०३०९	३०५६५५७	१५६	दिव्यनगर (जोर सिमल) खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर २६
१८	२३०४२४	३०५२९२५	१६३	शुक्रनगर खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर २४, २५
१९	२७६००४	३०५३३६३	२५२	महादेवटार खानेपानी कार्यालय, राप्ती १, लोथर, महादेवटार

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
२०	२४४०२४	३०५५९८४	१८५	देवनगर खानेपानी वितरण केन्द्र, भरतपुर ६
२१	२६०००२	३०८३४९९	२९६	मुग्लिङ खानेपानी ट्यांकी, इच्छाकामना ५, मुग्लिङ
२२	२५६३८२	३०६४३०२	२१०	पदमपुर खानेपानी ट्यांकी, कालिका २, खेखरिया (क्षमता २.२५ लाख लिटर)
२३	२७३७३१	३०६२८४२	९५१	ठूलोखोला खानेपानी सतह ट्यांकी, राप्ती ११, बाघखोर, ट्यांकी डाँडा
२४	२५३८४४	३०५४८८७	१७९	रत्ननगर खानेपानी ट्यांकी, रत्ननगर ८, सौराहा बछौली शाखा (क्षमता ४.५ लाख लिटर)
२५	२५५२७५	३०५८५९५	१९९	रत्ननगर खानेपानी ट्यांकी, रत्ननगर २, सुब्बा चोक (क्षमता ४.५ लाख लिटर)
२६	२५७२१४	३०६२०४५	२१३	पिठुवा खानेपानी ट्यांकी, रत्ननगर १५, माधापुर (क्षमता २.२५ लाख लिटर)
२७	२२३८६७	३०५४२६७	१३२	गोलाघाट खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर २८, सेरुवा
२८	२२७०२६	३०५१९२५	१५३	मेघौली खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर २७, बुद्धनगर
२९	२३३०६८	३०५४८२७	१७१	शुक्रनगर खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर २५
३०	२७५८९४	३०५३६७४	२९८	महादेवटार खानेपानी ट्यांकी राप्ती १, गुम्बाडाँडा
३१	२६९३०१	३०५५१५७	२१०	भण्डारा खानेपानी ट्यांकी, राप्ती ४, भण्डारा
३२	२६८००९	३०५६०४०	२१९	भण्डारा खानेपानी ट्यांकी, राप्ती ५, चौकीडाँडा, भण्डारा
३३	२६४३७२	३०५९५८८	२४०	वीरेन्द्रनगर खानेपानी ट्यांकी, राप्ती ९, वानग्रुप (क्षमता २.५ लाख लिटर)
३४	२४७४२४	३०६५५०८	१९२	भरतपुर खानेपानी ट्यांकी, भरतपुर १०, बाइपासरोड (९ लाख लिटर)

ज) स्वास्थ्य चौकी

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२५४०९९	३०६४७११	२०५	पदमपुर स्वास्थ्य चौकी, कालिका ४
२	२४६९१३	३०६८४५६	२२७	योगी नरहरिनाथ योग तथा प्राकृतिक चिकित्सालय, भरतपुर १, वागेश्वरी
३	२५६४०५	३०६५०१९	२२४	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, कालिका ३, वनकट्टा
४	२५८००६	३०७१३१३	३४०	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, इच्छाकामना ७, स्याङ्दी
५	२५३८०२	३०६४२१९	२०३	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, कालिका १, शमिपुर
६	२६७०००	३०६६६३२	४३०	सिद्धि स्वास्थ्य चौकी, कालिका १०, सिद्धिबजार
७	२६३७८८	३०७७५३७	१४२७	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ केन्द्र, इच्छाकामना २, मायाटार
८	२६८३००	३०७४३१५	१४५३	काउले स्वास्थ्य चौकी, इच्छाकामना १, हात्तिवाङ
९	२४९०४९	३०७२२१८	२०५	ठिमुरा हेल्थपोष्ट (स्वास्थ्य चौकी)
१०	२४९१२०	३०६७२२९	२०४	जलदेवी आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर ११
११	२५४१७०	३०६०२६९	१९०	पञ्चकन्या स्वास्थ्य चौकी, रत्ननगर १३, जयमंगला
१२	२५६५८०	३०६१७८७	२००	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, रत्ननगर १५, माधवपुर

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१३	२५७८६१	३०६०८३४	२०८	पिठुवा स्वास्थ्य चौकी, रत्ननगर १६, पिठुवा
१४	२५६७९१	३०५९२५५	१९७	गुञ्जमान सिंह अस्पताल, रत्ननगर १४, पिठुवा
१५	२३९५३४	३०५३९६६	२००	पटिहानी स्वास्थ्य चौकी
१६	२३६८०४	३०५१८४३	२००	नगर स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर २३
१७	२३२१९२	३०६०८३९	१५९	गुञ्जनगर स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर १७
१८	२४२६१३	३०६४१८४	१६८	राममन्दिर आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर ४
१९	२६६३३३	३०८५१३८	३१२	इच्छाकामना आधारभूत अस्पताल, इच्छाकामना ४, कुरिनटार
२०	२५९६०५	३०८३५७६	२५७	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, मुग्लिङबजार
२१	२५०६४३	३०७४१५९	२११	डालेटार आयुर्वेद औषधालय, देवीटार
२२	२४८२०२	३०६१०२९	१८७	न्यूटन हस्पिटल, भरतपुर ९ को भवन निर्माणस्थल
२३	२४५६४३	३०६०५८१	१८५	भरतपुर स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर ८, गौरीगञ्ज
२४	२४२८६५	३०५७८८४	१९२	शहीद गणेश स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर ६
२५	२४१४३७	३०५४६०४	१६९	खडानन्द दवाडी आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर १३
२६	२४७५८५	३०६२४५३	२०२	शरदपुर आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर ९
२७	२६०५९२	३०६५९४८	२५३	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, कालिका ८, न्यूरेनी
२८	२५४१८२	३०५७९३३	१९०	आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सालय, रत्ननगर १, बकुलहर
२९	२५७२२०	३०५४१८५	१८९	नगर स्वास्थ्य केन्द्र, रत्ननगर ५, टडौली
३०	२५३६३७	३०५३३१०	१९०	बछौली स्वास्थ्य चौकी, रत्ननगर ६, बछौली
३१	२५२८६०	३०५६८८०	१८२	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, रत्ननगर ९, बुद्धचोक, मोहना
३२	२५६०५४	३०५७१९४	१७९	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, रत्ननगर ३, शान्तिचोक
३३	२५५१५३	३०५७८०५	१९६	बकुलहर रत्ननगर अस्पताल, रत्ननगर २, टाँडी
३४	२३२०३३	३०५२५१३	१६०	ध्रुव आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर २४
३५	२३०७१६	३०५३५३३	१५६	शुक्रनगर स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर २५
३६	२३४२७२	३०५३७५५	२००	जगतपुर स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर २३
३७	२४१५७२	३०६०७५५	२००	चितवन मेडिकल कलेज, भरतपुर ५
३८	२४०२७७	३०६०१८८	२००	फूलबारी स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर १५
३९	२३९०७९	३०५७९३२	२००	शिवनगर प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर १४
४०	२३५९९४	३०५५६१६	२००	पार्वतीपुर स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर २१
४१	२५७३१९	३०५७३०६	१८७	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, खैरहनी १
४२	२५९६९१	३०५५९९९	१८७	खैरहनी नगर अस्पताल, खैरहनी ६, पुरानो पर्सा

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
४३	२५८५१४	३०५२०५५	१९८	कुमरोज स्वास्थ्य चौकी, खैरहनी १२, कुमरोज
४४	२६३३३३	३०५३८६४	२०५	कठार स्वास्थ्य चौकी, खैरहनी १०, कठार्
४५	२६२७५४	३०५१७६२	२०३	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, खैरहनी ११, सुन्डी
४६	२५९८७९	३०५६४४३	१९३	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, खैरहनी ८, पर्सा
४७	२५९५४१	३०५९१३९	१९७	चैनपुर स्वास्थ्य चौकी, खैरहनी २, चैनपुर
४८	२६०९२५	३०५८४९७	१९७	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, खैरहनी ३, गोठसोर
४९	२५८९४६	३०६१०७०	२०४	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, खैरहनी ४, पुल्चोक, चैनपुर
५०	२३५३५८	३०५९९९४	१६५	शारदानगर स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर १९
५१	२३१९७१	३०५८८२३	१५९	शशिनगर आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर १८
५२	२२८०२७	३०५३८६९	१६२	मेघौली स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर २७
५३	२६७७०७	३०५५५५८	२०६	भण्डारा अस्पताल, राप्ती ५, भण्डारा
५४	२६९०००	३०६००३२	३४६	खहरे सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ, राप्ती १०, खहरे, कोराक
५५	२२३३३३	३०५३२१८	१३१	जितपुर आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर २८
५६	२३४५३७	३०५७५६१	१५५	भीमनगर आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, भरतपुर २०
५७	२६२६९८	३०६८८५४	३४२	शक्तिखोर स्वास्थ्य चौकी, कालिका ९, नयाँटाँडी हेल्थपोष्ट चोक
५८	२२९९९९	३०५६८२२	१५८	दिव्यनगर स्वास्थ्य चौकी, भरतपुर २६

झ) झरना

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२६०५३६	३०७१९५९	४४५	गैरीबारी झरना, कालिका ८
२	२५६४०७	३०८०२२२	३८०	लामो झरना, इच्छाकामना ६, जलविरे
३	२७१८२४	३०६८४६५	१४२५	चित्राम झरना, कालिका ११, सिद्धि
४	२६९८२४	३०६४४४३	१०८५	सिद्धि झरना, कालिका ११, सिद्धि
५	२६५९४६	३०६९८२६	५५३	सिन्ति झरना, कालिका ९, छेरेबाङ
६	२५६९७८	३०७४८०९	७४९	चेपुवा झरना, इच्छाकामना ७, स्याङ्दी
७	२५८७०६	३०७४२८९	५९६	स्याङ्दी झरना, इच्छाकामना ७, स्याङ्दी
८	२६५६८०	३०६९४४८	५४६	शक्तिखोर झरना, कालिका ९
९	२६७२८२	३०८३०४३	५२१	गर्भे छाँगो, इच्छाकामना ३
१०	२६२६८०	३०७२०३१	६०१	यामानो झरना, कालिका ९, शक्तिखोर
११	२५२६०१	३०७६२१५	५५९	इस्तीखोला झरना, भरतपुर २९

ञ) धार्मिक स्थल

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२६०३८८	३०६६०६८	२६७	कालिका भगवती मन्दिर
२	२५२७०६	३०५८८५४	१८६	कृष्ण मन्दिर, रत्ननगर १०, टिकौली
३	२४६८०५	३०६८६२८	२०८	वागेश्वरी धाम, भरतपुर १
४	२४६०८५	३०७०७८७	१७८	देवघाट स्मशानघाट
५	२४६१०५	३०७१०४९	१८०	देवघाटधाम जात्रास्थल
६	२४६५४८	३०७०९६६	२१८	देछेन थार्बालिङ बौद्ध गुम्वा, देवघाट
७	२४६९२२	३०७०९९९	२१४	बौद्ध समाधिस्थल, देवघाट
८	२४६९३०	३०७१०२०	२१२	शनि संकटा मन्दिर, देवघाट
९	२४७६१६	३०६६८३६	२१०	तीनखोले महाबौद्ध गुम्वा, भरतपुर १०
१०	२४९५८७	३०७२२४६	२३१	ठिमुरा वाप्तिष्ट चर्च
११	२४६७५१	३०६७०६५	१८१	गौरेश्वर पशुपति मन्दिर, भरतपुर १, पोखरा बसपार्क
१२	२४७६५४	३०६६९२४	२१०	जलदेवी मन्दिर, भरतपुर १०
१३	२५६८९२	३०६५४९०	२२७	सिलो आम चर्च, कालिका ३, मिलनचोक, पदमपुर
१४	२५८२०७	३०७०१०२	३१५	चतुर्मुखी माई मन्दिर, इच्छाकामना ७, झाङझुडे, गर्दास
१५	२५७५२३	३०६९३६९	२८४	त्रिएक मुक्ति मण्डली चर्च, इच्छाकामना ७, भालुमारे
१६	२५७३८७	३०६७९९९	२४८	चतुर्मुखी देवी शिवालय मन्दिर, कालिका ३, थानखोला
१७	२४७८६१	३०६७२५६	२०५	गणेशधाम, भरतपुर ११
१८	२४९४१२	३०६७३९३	२१०	जखेडीमाई मन्दिर, भरतपुर ११
१९	२३८३३७	३०६५००३	१६५	ब्रम्हपुर बाप्तिस चर्च, भरतपुर १६
२०	२३२०७३	३०६१९८४	१५७	छेलिङ बौद्ध गुम्बा, भरतपुर १७, गाजीपुर
२१	२३५२९४	३०६३२११	१४९	राधाकृष्ण मन्दिर, भरतपुर १६ र १७ को सीमाना
२२	२३५९३९	३०६४७९५	१६४	सिद्धि गणेश मन्दिर, भरतपुर १६
२३	२७३३१४	३०५३१९०	२४५	सुरदेवी मन्दिर, राप्ती १, पिप्ले
२४	२७२५८७	३०५३४८४	२३७	सुरदेवी मन्दिर, राप्ती २, पिप्ले
२५	२६६१५२	३०८५२२४	३१०	इच्छाकामना माई मन्दिर (सानो), इच्छाकामना ४, कुरिनटार
२६	२५५८८३	३०८०२९३	२६५	जलदेवी दुर्गामाता मन्दिर, इच्छाकामना ६, जलविरे
२७	२३७३०६	३०६५२१९	१६४	जामिया तुल इमान (मदरसा), भरतपुर १६
२८	२४७६४७	३०६६६६३	२०५	नवदुर्गा भवानी मन्दिर, भरतपुर ११, बसेनी
२९	२४५२०३	३०५७५९३	१७६	गणेश/शिव/राधाकृष्ण मन्दिर, भरतपुर ६
३०	२४४९०६	३०५६६९९	१७६	सिद्धि विनायक गणेश सोमेश्वर पाञ्चायन शिव मन्दिर, भरतपुर ६
३१	२४३७०३	३०५४८१०	१६९	दक्षिणकाली देवी पाञ्चायन मन्दिर, भरतपुर ६

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
३२	२४१३७४	३०५२२९५	१७२	कुल पूजा स्थल, भरतपुर १३
३३	२४१४४२	३०५२१५९	१६२	छितामाई, भरतपुर १३
३४	२४१५११	३०५२१४०	१६९	सितामाई मन्दिर, भरतपुर १३
३५	२६३२८२	३०८११९४	१७८५	इच्छाकामना माई मन्दिर, इच्छाकामना ५
३६	२३७७९४	३०६४५९२	१६५	ठूलोगढी कालिका मन्दिर, भरतपुर १६
३७	२५३६५९	३०६१३७६	१९०	कृष्ण प्रणामी मन्दिर, रत्ननगर ११, धर्मधाम, जिरौना
३८	२५३६११	३०५५००३	१८०	चित्रसेन बाबा मन्दिर, रत्ननगर ८, चित्रेसारी (वर पिपल चौतारो समेत भएको)
३९	२५३२१३	३०५५७६२	१७६	श्री सिद्ध इच्छाकामना नर्सिङधाम, रत्ननगर ८, बाघमाराटार
४०	२५३७०५	३०५८२१०	१९०	गायत्री हरिहर मन्दिर, रत्ननगर १, निपनी
४१	२५४५२१	३०५८१९८	१८०	सिद्देश्वर धाम मन्दिर, रत्ननगर १०, टाँडी
४२	२५३७७४	३०६०७२०	१९३	शिवालय मन्दिर, रत्ननगर १२, सालघारी चोक
४३	२५७९८३	३०६०८६३	२०७	वनदेवी मन्दिर, रत्ननगर १६, पिठुवा
४४	२५४९६८	३०६४०१८	२०९	सिद्दश्वर शिवालय मन्दिर, कालिका ६, शिवालय चोक
४५	२५३६२५	३०६४२१४	२०६	थारेछेन न्युङ्ने ल्हाखाङ्ग गुम्बा, कालिका १, बाँस्तोला चोक
४६	२३९९८९	३०६०२२०	१९०	जय बुद्ध गुम्बा, भरतपुर १५
४७	२६३४०७	३०५२७९२	२०२	कल्याणेश्वर शिव मन्दिर, खैरहनी १०, खयरघारी
४८	२६३६८३	३०५३३७४	१९४	काण्ठेश्वर दुर्गा मन्दिर, खैरहनी १०, कठार
४९	२६३५२२	३०५३४०९	१८९	ॐ श्री अर्चना बाबा दिव्यधाम मठ, खैरहनी १०, कठार
५०	२६१०८६	३०५९१०१	२०५	सेतीदेवी मन्दिर, खैरहनी ३, गोठश्वर
५१	२६०१३५	३०६०८३१	२०५	कैलाशेश्वर महादेव मन्दिर, खैरहनी ४, लाफाटोल
५२	२५८३३६	३०६०९०६	२०७	गणेश मन्दिर, रत्ननगर १६, दोबाटो चोक
५३	२४१४६९	३०५२३१९	१६२	छोइलिङ बौद्धगुम्बा, भरतपुर १३
५४	२४१६४४	३०५२७२३	१६९	नव जीवन ए.जी. चर्च, भरतपुर १३
५५	२४२८८७	३०५७९०६	१८५	सिद्धिश्वर शिवालय मन्दिर, भरतपुर ६
५६	२६३७४०	३०७०२०९	३८१	भुयर थान मन्दिर, कालिका ९, सम्फऱ्याङ
५७	२६१७३७	३०६७३०५	२९३	जलदेवी मन्दिर, कालिका ८, देवीटार
५८	२५८८४६	३०६४९८०	२३२	श्री त्रिनाथ मन्दिर, कालिका ७, गैंडाखोला
५९	२५४८५३	३०६४६३२	२०६	साङ्गे कज्युङ गुम्बा, कालिका २, पदमपुर
६०	२५२९५८	३०६४८९८	२०३	भिमबली मन्दिर, कालिका ५, भालुखोला, पदमपुर
६१	२७५६६५	३०५३६३५	३१४	साङ्ग छेथरलिङ् बौद्ध गुम्बा, राप्ती १, महादेवटार, गुम्बाडाँडा धार्मिक वन
६२	२७०५१६	३०५५३३५	२८९	महाकाली मन्दिर, राप्ती ३ भुरभुरे

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
६३	२६११४१	३०६३०६२	५३०	कंकाली देवी मन्दिर, खैरहनी ४, कंकाली कोट
६४	२५६३६७	३०७९५९६	७८१	कोइबो धिं बौद्ध गुम्वा
६५	२४८७४७	३०६३९९०	१९१	धनेश्वर महादेव मन्दिर, भरतपुर ९, धनगढा
६६	२६८२५३	३०५५१३७	२१५	लक्ष्मीनारायण मन्दिर, राप्ती ४, भण्डारा
६७	२५७२३८	३०६४३५८	२२१	भटेनी चर्च, कालिका ६, शान्तिचोक
६८	२६७५९९	३०६४३६२	१०३१	पंचबाल मन्दिर, कालिका ११, सिद्धि
६९	२३५४३२	३०६०१७४	१६७	टसलिङ्ग बौद्ध गुम्बा, भरतपुर १९
७०	२३०७४२	३०५८००५	१६३	कालिका मन्दिर, भरतपुर २६, ज्योतिनगर
७१	२३५४९०	३०५९१३९	१६६	राधाकृष्ण मन्दिर, भरतपुर २०
७२	२२८५७७	३०५४०३३	१४३	धेकी छ्योलिङ गुम्बा, भरतपुर २७, पर्साढाप
७३	२३४६८९	३०५७३२१	१५५	न्ये जाम्बुलिङ गुम्बा, भरतपुर २०
७४	२७३५५४	३०५६२०१	९२५	परेवाश्वरी मन्दिर, व्ए भेटवाल पार्क, राप्ती १, परेवाकोट
७५	२७४४९२	३०५३४०७	२४७	स्यार्से कालिका मन्दिर, राप्ती १, देउराली टोल
७६	२६२९६१	३०५८६२१	२१५	कालिकास्थान मन्दिर, राप्ती ८, ब्रह्मनगर
७७	२४९२६०	३०६४८३२	२०५	कमलादेवी मन्दिर, भरतपुर ११, नौरङ्गे
७८	२६६५३८	३०७२३२८	१६४०	सिराइचुली साल्भेसन चर्च, इच्छाकामना २
७९	२४६७९०	३०६६३६२	१९०	रामेश्वर महादेव मन्दिर, भरतपुर २
८०	२४७५३१	३०६५३८०	२०३	गणेश मन्दिर, भरतपुर १०, बाइपास रोड

ट) शिक्षण संस्था

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२६३१८८	३०६९०४५	३२२	चतुर्मुखी मा.वि. कालिका ९
२	२६१३३६	३०६८१२२	२९६	श्री आ.वि. कालिका ८, छेपेढाप
३	२५३९२३	३०६४७०२	२०६	श्री भीमोदय नमुना मा.वि. कालिका ५
४	२५२६६४	३०६४२९०	१९७	श्री राष्ट्रिय आ.वि., कालिका १, गडुवा
५	२४६३३८	३०७०८०८	२१०	सीताराम संस्कृत मा.वि., देवघाट
६	२४९१५३	३०७२१५२	२१९	श्री राष्ट्रिय आ.वि., ठिमुरा
७	२६७२८१	३०८११७५	१३२२	माझगाउँ मा.वि., इच्छाकामना ३, माझगाउँ
८	२६५७२१	३०८१०५७	१६०३	श्री राष्ट्रिय आ.वि., इच्छाकामना ३, आलडाँडा
९	२६५३४२	३०७८३०२	११०९	श्री आ.वि., इच्छाकामना २, ओल्र्याङ
१०	२६५८३३	३०७६५२०	१४६३	श्री जनप्रिय मा.वि., इच्छाकामना(२, माझ काउले

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
११	२६८३०९	३०७४२८२	१४५४	श्री राष्ट्रिय मा.वि., इच्छाकामना १, हात्तिवाङ
१२	२६६०५८	३०७२०००	१६७९	श्री सिराइचुली आ.वि., इच्छाकामना १, ज्यानदाला
१३	२४६८४६	३०६७०१५	१८०	आदिकवि भानुभक्त मा.वि., भरतपुर १, पोखरा बसपार्क
१४	२४९३११	३०७०७१०	२७०	रामनगर मा.वि., रामनगर
१५	२५४५५७	३०६५४६१	२१०	श्री आ.वि. कालिका २, सहपुर
१६	२५५३८८	३०६५४४३	२१०	श्री आ.वि. कालिका २, कमलपुर
१७	२५६२७०	३०६५१२५	२२५	श्री आ.वि. कालिका ३, वनकट्टा
१८	२५८४१३	३०७११४२	३५०	श्री राष्ट्रिय मा.वि., इच्छाकामना ७, गर्दास
१९	२५७४७९	३०७०२८५	३०३	देउराली राष्ट्रिय आ.वि., इच्छाकामना ७, भालुमारे
२०	२५५०९५	३०६३९७७	२१५	श्री राष्ट्रिय मा.वि., कालिका १, शमिपुर
२१	२५६६८३	३०६३९४१	२२१	श्री मा.वि., कालिका ६, कठ्ठाचौर
२२	२६०१९०	३०७०२९७	३२६	श्री चक्रदेवी आ.वि. कालिका ८, गैरीबारी
२३	२६७०८३	३०६६६२७	४२३	मझबाङ मा.वि. सिद्धि होस्टेल, कालिका ११, सिद्धि
२४	२६६९६५	३०६६७०७	४२२	श्री राष्ट्रिय मा.वि., मझवाङ, कालिका ११, सिद्धि
२५	२६५४९१	३०६७४४८	३६४	श्री कालिका आ.वि., कालिका १०, निबुवाटार
२६	२६१७२५	३०७३६५८	१२४३	श्री राष्ट्रिय आ.वि., इच्छाकामना ७, उपरदाङगढी
२७	२६२०५८	३०७५५७४	११९४	श्री आदर्श राष्ट्रिय आ.वि., इच्छाकामना २, ल्याम्दर
२८	२६३६६६	३०७७३५९	१४३०	श्री राष्ट्रिय आ.वि., इच्छाकामना २, मायाँटार
२९	२६८०८७	३०७८१८९	१४८६	श्री नेत्रज्योति राष्ट्रिय आ.वि., इच्छाकामना २, बाँसपुर
३०	२४२३२९	३०५४८२२	१७१	आ.वि., भरतपुर १३, उज्वलनगर
३१	२४११७३	३०५४५०४	१७०	रा.आ.वि., भरतपुरी १३, ब्रह्मपुरी
३२	२४०६७०	३०५३६४५	१७९	मा.वि., भरतपुर १३, गंगानगर
३३	२४४१७२	३०५६०१६	१६८	देवज्योति आ.वि., भरतपुर ६, देवनगर
३४	२६६७५३	३०६८३१७	८४१	श्री राष्ट्रिय आ.वि., कालिका १०, छेरेवाङ
३५	२३८८६१	३०६५१३५	१६३	आधारभूत विद्यालय, भरतपुर १६, ब्रम्हपुर
३६	२३८५१०	३०६४४३०	१६५	श्री सेकेण्डरी स्कूल, भरतपुर १६, ढड्डाघारी
३७	२३७३०६	३०६५२१९	१६४	जामिया टोल इमान मदरसा, भरतपुर १६
३८	२४०९२५	३०६३५६३	१६९	आधारभूत विद्यालय, भरतपुर १६, मोहनपुर
३९	२३३२७४	३०६१६२०	१६२	आधारभूत विद्यालय, भरतपुर १७, लगौटा
४०	२४५११०	३०६३७९५	१९३	लक्ष्मी मा.वि., भरतपुर ४, लंकु
४१	२७४२४५	३०५३१५२	२४५	श्री राष्ट्रिय मा.वि., राप्ती १, महादेवटार

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
४२	२५९८५४	३०८३४८१	२८९	त्रिवेणी बराह मा.वि., इच्छाकामना ५, मुग्लिङ
४३	२५०७१२	३०७४१०४	२१७	कविलास मा.वि., भरतपुर २९, देवीटार
४४	२४७७४५	३०६६३३६	२०३	सिद्धि विनायक मा.वि., भरतपुर ११, बसेनी
४५	२४६९४४	३०६१८८२	१९३	शरदपुर मा.वि., भरतपुर ९
४६	२४५९५७	३०५९९८३	१९४	मा.वि., भरतपुर ८, गौरीगञ्ज
४७	२४४१६५	३०५८३९३	१८७	शहीद स्मृति मा.वि., भरतपुर ६
४८	२४२९५१	३०५७९०३	१८५	सिद्धेश्वर आ.वि., भरतपुर ६
४९	२४२१६२	३०५७२९०	१८०	अरुणोदय मा.वि., भरतपुर ६
५०	२४२०३३	३०५५७४३	१८४	हिमालय दण्डपाणि न्यौपाने मा.वि., भरतपुर १३
५१	२३९५८६	३०५३८९०	१९०	आधारभूत विद्यालय, भरतपुर २२
५२	२३८३०५	३०५४०४४	१८०	अमर मा.वि., भरतपुर २२
५३	२३७४२६	३०५१९२३	१८०	राष्ट्रिय आ.वि., भरतपुर २२
५४	२३६३८४	३०५२५५०	१८५	लक्ष्मी मा.वि., भरतपुर २३
५५	२४४३१६	३०६०९८७	१९७	प्रेमवस्ती बहुमुखी क्याम्पस, भरतपुर ७
५६	२६२३८२	३०८३०५९	९८०	श्री राष्ट्रिय आधारभूत विद्यालय, इच्छाकामना ५, तामिन
५७	२६०६२३	३०६५९१३	२६०	श्री आधारभूत विद्यालय, कालिका ८, न्यूरेनी
५८	२६१७१२	३०६७२२०	३०७	श्री आधारभूत विद्यालय, कालिका ८, देवीटार
५९	२७४४८०	३०५९५८९	४४३	थाकलटार मा.वि., राप्ती ११, थाकलटार
६०	२५४१९३	३०५७९३०	१८७	श्री बकुलहर मा.वि., रत्ननगर १, बकुलहर
६१	२५६०३७	३०५३५८९	१८७	श्री भुवानी मा.वि., रत्ननगर ५, भुवानी
६२	२५३६२०	३०५३२३२	१८२	बछौली मा.वि., रत्ननगर ६, बछौली
६३	२५३५७६	३०५५०१०	१७९	श्री मा.वि., रत्ननगर ८, चित्रेसारी
६४	२५२८५५	३०५६८६३	१७७	श्री मोहना मा.वि., रत्ननगर ९, बुद्धचोक, मोहना
६५	२५४३६८	३०५९२५५	२०३	श्री बैरिया मा.वि., रत्ननगर १०, बैरिया
६६	२५४५३४	३०६०१८३	१९४	श्रीराम वैदिक संस्कृत गुरुकुलम्, रत्ननगर १३, जयमंगला
६७	२५४११३	३०६०४६४	१९०	श्री पञ्चकन्या मा.वि., रत्ननगर १३, जयमंगला
६८	२५५६३९	३०६१५९३	२०३	श्री राष्ट्रिय आधारभूत विद्यालय, रत्ननगर १२, जमुनापुर
६९	२५७७५५	३०६०८०७	२०९	श्री जनजागृति मा.वि., रत्ननगर १४, पिठुवा
७०	२५५४५९	३०६२७५३	२१२	श्री जमुनापुर मा.वि., कालिका ६, जमुनापुर
७१	२४२१३६	३०५७१५२	१८१	अरुणोदय कलेज, भरतपुर ६
७२	२५९४६९	३०५६३७८	१९३	नेपाल आदर्श शिक्षा सदन, खैरहन ६, जमौली

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
७३	२५९४८७	३०५६२७१	१९०	भुवानी शंकर बहुमुखी कलेज, खैरहनी ७
७४	२५९५३९	३०५६०१५	१९१	खैरहनी मा.वि., खैरहनी ६, पुरानो पर्सा
७५	२५९९९७	३०५४५२१	१८९	आधारभूत विद्यालय, सुल्ताना, खैरहनी ७, सुल्ताना
७६	२३६४४३	३०५२६५१	१८५	केरुङ्गा पुल, भरतपुर २३
७७	२३४५३८	३०५४०९३	१८५	सरस्वती मा.वि., भरतपुर २३
७८	२३४९६६	३०५४९८१	१८५	कालिका आ.वि., भरतपुर २१
७९	२४२६७०	३०६१६६१	१८५	भद्र कुमारी रा.आ.वि., भरतपुर ५
८०	२४२६५९	३०६०५८८	१८५	राष्ट्रिय मा.वि., भरतपुर ५
८१	२४१९४४	३०६०१९३	१८५	कैलाशनगर मा.वि., भरतपुर ५
८२	२४०६२६	३०६०२०२	१८५	श्रीपुर मा.वि., भरतपुर १५
८३	२४०६०६	३०६०१८६	१८५	राष्ट्रिय सुस्त मनस्थिति कल्याण विद्यालय, भरतपुर १५
८४	२४०८७०	३०६११५१	१८५	गौतम आधारभूत विद्यालय, भरतपुर १५
८५	२३८७५२	३०५७९६४	१८५	नारायणी विद्या मन्दिर मा.वि., भरतपुर १४
८६	२३८६७२	३०५६७२२	१८५	आधारभूत विद्यालय हनुमाननगर, भरतपुर १४
८७	२३८७४८	३०५५३२४	१८५	आधारभूत विद्यालय सुन्दरवस्ती, भरतपुर १४
८८	२४०३४१	३०५८५२१	१८५	शक्ति आधारभूत विद्यालय, भरतपुर १४
८९	२३५६६७	३०५५६००	१८५	आधारभूत विद्यालय रंगिला, भरतपुर २१
९०	२३६५५७	३०५६२३२	१८५	अन्नपूर्ण मा.वि., भरतपुर २१
९१	२३६७७०	३०५३९५५	१८५	भानु मा.वि., भरतपुर २१
९२	२५७९२६	३०५७३०७	१८५	कंकाली मा.वि., खैरहनी १, बहेरा
९३	२३५३२१	३०६११३३	१६७	शहीद स्मारक कलेज, भरतपुर १९, बखानपुर
९४	२३३६२२	३०६०३१३	१६६	गुञ्जनगर मा.वि., भरतपुर १८
९५	२३०६०३	३०५९७३६	१५८	राष्ट्रिय आ.वि., भरतपुर २६, मजडिहा
९६	२३२२५७	३०६०८०६	१६२	आधारभूत विद्यालय, भरतपुर १८, भुवनवस्ती
९७	२५८८१८	३०५४६८२	१९०	श्री राष्ट्रिय आधारभूत विद्यालय, खैरहनी ५, सलौली
९८	२५८१५५	३०५१९११	१९०	श्री धर्मेश्वर आधारभूत विद्यालय, खैरहनी १३, धर्मपुर
९९	२५६९७५	३०५२१०४	१७३	श्री माध्यमिक विद्यालय, खैरहनी १३, गवै
१००	२५९९४३	३०५२४९९	१८७	श्री कपिया मा.वि., खैरहनी १३, कपिया
१०१	२६३४२१	३०५१९८१	२००	श्री आधारभूत विद्यालय, खैरहनी ११, पिद्रहनी
१०२	२६३६९२	३०५३४९७	१९२	श्री कठार मा.वि., खैरहनी १०, कठार
१०३	२५९५५७	३०५८९२६	२०१	श्री जनजीवन मा.वि., खैरहनी २, चैनपुर

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१०४	२५९०८४	३०६१४४३	२०९	श्री राष्ट्रिय आ.वि., खैरहनी ४, कुनाघारी
१०५	२५८६९०	३०६२३६७	२२४	श्री भद्रकाली मा.वि., रत्ननगर १६, हात्तीगाडे
१०६	२५७७९५	३०६४१०३	२२५	पृथ्वी मा.वि., कालिका ७, भटेनी
१०७	२६५३७२	३०७८३१४	११९३	श्री राष्ट्रिय आ.वि., इच्छाकामना २, काउले, वर्ल्याङ
१०८	२६७५५८	३०७७५६२	१२००	श्री राष्ट्रिय आ.वि., इच्छाकामना २, काउले, छापडाँडा
१०९	२६७९५५	३०७४५८६	१५८९	श्री भुलभुले आ.वि., इच्छाकामना २, काउले
११०	२६८००६	३०७३२३१	१५१३	श्री जनप्रिय मा.वि., इच्छाकामना २, काउले
१११	२६८३२२	३०७४२७२	१४५५	हात्तीवाङ मा.वि., इच्छाकामना २, काउले
११२	२६८९४७	३०६६०५८	१०३१	मजवाङ स्कूल, कालिका ११, सिद्धि
११३	२७०००३	३०६१७०९	५७१	राष्ट्रिय प्रा.वि., राप्ती १०, कोराक
११४	२३६८८२	३०५९५७९	१७०	किरण अमरजंग गुरुङ मा.वि., भरतपुर १९
११५	२२२४१८	३०५२५६२	१३६	रा.आ.वि. अन्द्रौली, भरतपुर २८, गोलाघाट
११६	२२०७७०	३०५२२७३	१३२	रा.आ.वि. लौखरी, भरतपुर २८, गोलाघाट
११७	२३२३३६	३०५८६४९	१६७	मा.वि. शशिनगर, भरतपुर १८
११८	२३०२८२	३०५६६८३	१५५	श्री आदर्श मा.वि., भरतपुर २६, दिव्यनगर
११९	२३०९१८	३०५८०७६	१५७	जमान सिंह स्मृति आ.वि., भरतपुर २६, ज्योतीनगर
१२०	२३१२२६	३०५७६९४	१६५	युवा मा.वि. ज्योति जुनेली, भरपुर २६, धर्मचोक
१२१	२३१७४३	३०५६४८५	१६७	श्री रातापुर आ.वि., भरतपुर २६, रोदी गाउँ
१२२	२३९३१९	३०६१८८४	१७३	कृषि तथा वन विज्ञान विश्वविद्यालय, भरतपुर १५, रामपुर
१२३	२३८६८१	३०६१५५६	१६९	कृषि क्याम्पस, भरतपुर १५, रामपुर
१२४	२३४५५९	३०५७५१६	१७२	भीमचन्द्र आ.वि., भरतपुर २०
१२५	२३५४९१	३०५९१४७	१६६	आ.वि. सिमलटाँडी, भरतपुर २०, चन्द्रनगर
१२६	२३३७४२	३०५८०८२	१६५	भीमनगर मा.वि., भरतपुर २०
१२७	२३२३९२	३०५५६८५	१६२	राष्ट्रिय आ.वि. दद्राहानी, भरतपुर २०
१२८	२३२१०९	३०५२५२६	१५८	रा.आ.वि., भरतपुरी १४
१२९	२३३२१५	३०५३५८८	१६३	सिद्धार्थ मा.वि. केरुङ्गा, भरतपुर २४
१३०	२३०४२८	३०५४२९५	१५३	श्री रा.मा.वि. शोसी, भरतपुर २५
१३१	२३०४९१	३०५३६१२	१४७	प्रभात मा.वि., भरतपुर २५
१३२	२३०३८३	३०५२१९०	१५६	रा.आ.वि. बयरघारी, भरतपुर २५
१३३	२२६७२९	३०५३६२७	१३१	जानकी मा.वि., भरतपुर २७
१३४	२२५०७५	३०५५२३३	१४८	साझापुर मा.वि., भरतपुर २८

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१३५	२६९४३७	३०५५२४५	२१४	काशिरुपा आधारभूत विद्यालय, राप्ती ४, सुन्दरवस्ती, डडुवा
१३६	२६८०७३	३०५६००२	२१६	शिखर राष्ट्रिय प्रा.वि., राप्ती ५, चौकीडाँडा, भण्डारा
१३७	२२२१८१	३०५३३६२	१३४	आधारभूत विद्यालय सिसावास, भरतपुर २८
१३८	२२३१९९	३०५३४६४	१३६	सरस्वती मा.वि., भरतपुर २८, जितपुर
१३९	२२८८१६	३०५३९७२	१३६	काजीमान आ.वि., भरतपुर २७, पर्साढाप
१४०	२३३१८९	३०५४५९५	१७१	जनज्योति पदमनारायण धर्मकुमारी मल्ल मा.वि., भरतपुर २५, अमृतनगर
१४१	२३५३८८	३०६०९७८	१५५	शारदा मा.वि., भरतपुर १९, शारदानगर
१४२	२२८५५९	३०५३००६	१५५	रा.आ.वि. लेवरनगर, भरतपुर २५
१४३	२७३९५४	३०५६३६१	८६२	श्री राष्ट्रिय आधारभूत विद्यालय, राप्ती १, परेवाकोट टोल
१४४	२७१०३२	३०५४३०४	२१७	बुद्धशान्ति मा.वि., राप्ती २, गड्यौली
१४५	२६७४४२	३०५४९८८	२०७	भण्डारा मा.वि., राप्ती ६, भण्डारा
१४६	२६४५१३	३०५५९९०	२०७	वीरेन्द्र आदर्श मा.वि., राप्ती ७, वीरेन्द्रनगर
१४७	२६४००९	३०५६४५५	१८७	मा.वि., राप्ती ८, बजरहट्टी, खुरखुरे
१४८	२६३१२४	३०५८५९६	२१०	मा.वि., राप्ती ८, ब्रह्मनगर
१४९	२६९९५३	३०६१६७३	५५४	श्री राष्ट्रिय प्रा.वि., राप्ती १०, किरनटार
१५०	२६७७९२	३०५९८५०	३०४	श्री राष्ट्रिय मा.वि., राप्ती १०, स्वामिटार
१५१	२७१६३५	३०५९५००	४८८	श्री राष्ट्रिय आ.वि., राप्ती ११, आँपपानी
१५२	२५५३९७	३०७०९१८	३०५	रानीखोला मा.वि., इच्छाकामना ७, सिमलढाप

ठ) ताल तलैया

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२४८९५९	३०७०७३०	२६९	टोड्के ताल (पोखरी), रामनगर (प्राकृतिक)
२	२४९८४१	३०७०७६२	२५१	जुकेधाप पोखरी, रामनगर (प्राकृतिक)
३	२५८०४१	३०६८७८१	२७०	क्याम्पा ताल पोखरी (ठूलो), इच्छाकामना ७, गर्दास
४	२५८०१७	३०६८७८२	२६२	क्याम्पा ताल पोखरी (सानो), इच्छाकामना ७, गर्दास
५	२५१४४४	३०७१९३३	२५७	खैरेनी चौर पोखरी, भरतपुर २९
६	२६४५७६	३०८०८६२	१७८४	नागदह पोखरी, इच्छाकामना ३
७	२५००५२	३०६७०८५	२०९	मृगकुञ्ज ताल, भरतपुर ११
८	२५००५०	३०६५९०१	२१६	नवजागृति ताल, भरतपुर ११
९	२५०००८	३०६४३२६	२०२	टाइगर ताल, भरतपुर ११
१०	२५०८३७	३०६२६००	१९६	राइनो ताल, भरतपुर १२

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
११	२५११११	३०६१७१९	१८५	कालिमाटी घोल, रत्ननगर ११
१२	२४१७२८	३०५२६४२	१७६	वागेश्वरी ताल, भरतपुर १३
१३	२३९५७९	३०५३९२६	१९०	पोखरी, भरतपुर २२
१४	२३६५९६	३०५९३९७	१५४	पोखरी, भरतपुर १९
१५	२५१२९०	३०६१६२९	१९३	जमुना घोल, रत्ननगर ११
१६	२५२३७७	३०६१९०३	१८३	मनिखोला पोखरी, रत्ननगर ११
१७	२५२३०४	३०६१८८७	१८२	मनिखोला पोखरी, रत्ननगर ११
१८	२५२१२१	३०६३५३१	१९१	गडुवा ताल, कालिका १
१९	२५१६३८	३०६३९०२	१९५	भालुखोला ताल, कालिका १
२०	२४७०४८	३०५७४१८	१७५	बीसहजार ताल
२१	२४५४४०	३०५७८७१	१७९	किङ फिसर ताल, भरतपुर ६
२२	२४३०६४	३०५३८९१	१६९	बाटुली पोखरी ताल, भरतपुर १३
२३	२४१४१२	३०५२३८१	१७८	श्रमिक ताल, भरतपुर १३
२४	२४२३३३	३०५२४२८	१८२	गैंडाताल, भरतपुर १३
२५	२४२०६५	३०५२७३४	१६७	फुकी ताल, भरतपुर १३
२६	२५६३७९	३०७३५६३	४४४	सिमलधाप दह, खाकलाङ खोला, इच्छाकामना ७
२७	२६९५७१	३०६७६९२	७४६	ज्याम्लिङ दह, सिद्धि

ड) विविध

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२६१७७०	३०७३१७४	१२७२	ऐतिहासिक किल्ला उपरदाङगढी, इच्छाकामना ७
२	२६३४६६	३०८१०४३	१८१९	इच्छाकामना गढी, इच्छाकामना ५, गढी
३	२६६५५७	३०७३१२२	१९२७	सिराइचुली डाँडा, इच्छाकामना १
४	२६७१०९	३०७०३१२	१४३९	चौकीडाँडा, इच्छाकामना १, चौकीडाँडा
५	२३९४७६	३०६६०९१	१६४	ज्ञानेश्वर सा.व. पार्क, भरतपुर १६
६	२३७४१०	३०६५१८६	१६५	सेतीदेवी पिकनिक स्पट, भरतपुर १६
७	२३९३९५	३०६६०११	१६६	सानोगढी चोक, भरतपुर १६
८	२३८१८१	३०६३०२०	१६६	गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट रंगशाला, भरतपुर १५
९	२३२१२२	३०६२०१६	१५७	मदन स्मृति पार्क, भरतपुर १७, गाजीपुर
१०	२३५८८८	३०६३९९६	१६५	चितवन विपश्यना केन्द्र, भरतपुर १६
११	२७४२५६	३०५३१६७	२४८	महादेवटार चौतारो (पिपल मात्र), राप्ती १

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१२	२७३१९९	३०५३०५२	२२९	वर पिपलको जोर चौतारो, राप्ती १
१३	२७३१२५	३०५३०८०	२३४	समीको चौतारो, राप्ती १, पिप्ले
१४	२७२५०४	३०५३४३६	२३२	वर पिपलको चौतारो, राप्ती २, पिप्ले
१५	२७२५८२	३०५३४८४	२३७	सुरदेवी मन्दिरको चौतारो, राप्ती २, पिप्ले
१६	२६९९९०	३०८००४७	३०४	चितवन धादिङ सिमाना, इच्छाकामना ३
१७	२६६६८४	३०८४८७२	२७४	वर पिपल चौतारो, इच्छाकामना ४, कुरिनघाट
१८	२६५१०८	३०८५३८१	२६०	वर पिपल चौतारो, इच्छाकामना ४, कुरिनटार
१९	२६०४८२	३०८३८७४	२६६	वर पिपल चौतारो, इच्छाकामना ५, मग्लिङ्बजार
२०	२५५८८३	३०८०२९३	२६५	वर पिपलको जोर चौतारो, इच्छाकामना ६, जलविरे
२१	२५१४३६	३०८००८६	२५६	वर पिपल चौतारो, भरतपुर २९, सिमलताल
२२	२४८३२४	३०७५३६५	२१४	मदन आश्रित पार्क, भरतपुर २९, दासढुङ्गा
२३	२५१२५१	३०७२८८१	२४२	वर पिपल चौतारो, भरतपुर २९, भतेरी (मन्दिर)
२४	२४९१४७	३०७०४६०	२६७	वर पिपल जोर चौतारो, भरतपुर १, रामनगरबजार
२५	२४७६३४	३०६६५५०	२०७	वर पिपल चौतारो, भरतपुर ११, बसेनीचोक
२६	२४७५५३	३०६५७०६	२१०	वर पिपल चौतारो, भरतपुर १०, विशालचोक
२७	२४८८७७	३०६२११७	१९२	वनदेवी बरण्डाभार मध्यवर्ती सावउसले बनाएको गेट, भरतपुर ८,९
२८	२४६७३९	३०५८७०१	१९१	बीसहजार ताल प्रवेशद्वार
२९	२४५४१०	३०५७८२९	१७७	किङ फिसर इको पार्क निर्माणाधीन भवन, भरतपुर ६
३०	२४४९५४	३०५६७१२	१७५	बीसहजार ताल प्रवेशद्वार, खगेडी नहर
३१	२४१३८८	३०५२१९५	१६३	थारु संग्रहालय, भरतपुर १३
३२	२४१५३०	३०५२०८८	१८३	राप्ती नदी किनार सेल्फी प्वाइन्ट, भरतपुर १३
३३	२४५०९७	३०५६६८८	१६३	देवनगर रेञ्जपोष्ट, भरतपुर ६
३४	२४६५४४	३०६१६८७	१९३	क्इक बाल ग्राम, भरतपुर ९
३५	२६२४०७	३०८३०२४	९७१	वर पिपल चौतारो, इच्छाकामना ५, तामिन
३६	२५९६९५	३०६५२१७	२५३	वर पिपल चौतारो, कालिका ८, मझुवा
३७	२६४५४९	३०८५०५५	२७५	पिपल चौतारो, इच्छाकमना ४, कुरिनटार
३८	२६२९४३	३०८५९३७	३०३	केबल कार, इच्छाकामना ४
३९	२५६९९४	३०६४४५९	२१८	वर पिपल चौतारो, कालिका ७, क्लबचोक
४०	२५१८१०	३०६४८३५	१९५	वर पिपल चौतारो, कालिका ५, अजम्बरीचोक, पदमपुर
४१	२७३८०८	३०६२९८५	९१९	अतिक्रमण क्षेत्र, राप्ती १०, बाघखोर
४२	२५३७७१	३०५४८७८	१७७	वर पिपल चौतारो, रत्ननगर ७, मैनाहा
४३	२५६५१५	३०५७१८१	१७४	पूर्वी चितवन कभर्ड हल, रत्ननगर ३, बेल्सी

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
४४	२५४५१६	३०६०१९४	२०८	वर पिपल चौतारो, रत्ननगर १३, जयमंगल चोक
४५	२५३७९०	३०६०७१७	१९३	समी चौतारो, रत्ननगर १२, सालघारी चोक
४६	२५५३८९	३०६१६६२	१९८	वर पिपल चौतारो, रत्ननगर १२, जमुनापुर चोक
४७	२५३७८१	३०६१९८०	१९९	वर पिपल चौतारो, रत्ननगर १२, जिरौना
४८	२५४९५५	३०६४००७	२१५	वर पिपल चौतारो, कालिका ६, शिवालय चोक
४९	२४१५७९	३०५६६९२	१९०	गितानगर आयल स्टोर्स, भरतपुर ६
५०	२३९५३७	३०५३९९०	१९०	सामुदायिक बहुउद्देश्यीय भवन, भरतपुर २२
५१	२३९५४६	३०५३८१६	१९०	पटिहानी कभर्ड हल, भरतपुर २२
५२	२३९३९१	३०५२३२७	१९०	अम्ब्रेला स्ट्रिट, भरतपुर २२
५३	२३८१८२	३०५१८७३	१९०	सोल्टी होटेलँ ख्भ क्तबच ध्भकतभलम च्भकयचत, भरतपुर २२
५४	२३६६६९	३०५११५५	१९०	विक्रम बाबा त्रिचोक यात्रु प्रतिक्षालय चौतारो, भरतपुर २३
५५	२३६३३३	३०५१२६६	१९०	राष्ट्रिय आ.वि., घैलाघारी, भरतपुर २३
५६	२३६६३८	३०५१२३९	१९०	हिटान चौतारो, भरतपुर २३
५७	२५९५७५	३०६५०५०	२४६	समीको चौतारो, कालिका ८, मझुवा
५८	२५९५०६	३०६४८६१	२४६	वर पिपल समी समेत भएको चौतारो, कालिका ७, जुटपानी
५९	२३९०५०	३०५७९४९	२००	वर पिपल चौतारो, भरतपुर १४, शिवनगर
६०	२५७१७२	३०५७२१८	१८५	वर पिपल चौतारो, खैरहनी १, तरकारी चोक
६१	२५८१८८	३०५७०५२	१८६	वर पिपल चौतारो, खैरहनी १, ज्यामिरे चोक
६२	२५६९६१	३०५२१७६	१८६	वर पिपल चौतारो, खैरहनी १३, गवै
६३	२५९२६९	३०५८२८४	२००	वर पिपल चौतारो, खैरहनी २, चैनपुर
६४	२६०९९०	३०५८४६६	१९७	वर पिपल जोर चौतारो, खैरहनी ३, गोठसोर
६५	२३०९९०	३०५६४६५	१६१	काभ्रेचोक चौतारो, भरतपुर २६
६६	२३४५२९	३०५९१५६	१५९	वर पिपल चौतारो, भरतपुर २०
६७	२३५४९०	३०५९१३९	१६६	वर पिपल चौतारो, भरतपुर २०
६८	२३३२२२	३०५७७३३	१६१	चनौली बजार चोक चौतारो
६९	२३२७८१	३०५६६०६	१६४	दद्राहानी खोला पुल, भरतपुर २०
७०	२३२२२४	३०५५५३४	१५४	छहारी चोक समी चौतारो
७१	२३१४५८	३०५३३८६	१६३	किसान चोक चौतारो, भरतपुर २५
७२	२२९२३९	३०५२७१३	१६३	देवीस्थान पार्क, भरतपुर २५
७३	२२७९९४	३०५३८९४	१६६	शिवालय पार्क, भरतपुर २७
७४	२२६७२७	३०५३६२४	१३६	वर पिपल चौतारो, भरतपुर २७
७५	२१९५४२	३०५२०७८	१२८	राप्ती नदीको बाँध

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
७६	२४२२७२	३०६०७५०	२००	शान्ति चोक चौतारा, भरतपुर ५
७७	२४२२७०	३०६०१८१	२००	चौतारो, भरतपुर ५, कैलाशनगर
७८	२४१००३	३०६०७७६	२००	विष्णु चोक चौतारो, भरतपुर ५
७९	२४०२६२	३०६०८०१	२००	फूलबारी चोक चौतारो, भरतपुर ५
८०	२४०६१८	३०६००९८	२००	प्राङ्गारिक सिकाइ केन्द्र, प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन केन्द्र, अर्गानिक घर, भरतपुर १५
८१	२७१७०५	३०५३९५४	२१८	वर पिपल चौतारा, राप्ती २, गडौली चोक
८२	२६५६६४	३०६९४४९	४९८	चमेरे गुफा, कालिका ९, धम्पलिङ्ग
८३	२४८७६४	३०६३९८८	१८८	वर पिपल चौतारा, भरतपुर १२, धनगढा
८४	२५१९९८	३०७४५२३	२७६	ç d]3f>L cf}iflw sf/vfgf, e/tk'/ @(, s';'d6f/
८५	२५५८५७	३०६२९९६	२१४	पशु सेवा शाखा, कालिका ६, खोलेसिमल
८६	२५४१९५	३०५७९६०	१८७	हुलाक कार्यालय, रत्ननगर १, बकुलहर
८७	२५५८७६	३०५३६०३	१८४	झुवानी सामुदायिक पुस्तकालय, रत्ननगर ५, झुवानी
८८	२५९९७८	३०५६५९०	१९८	हुलाक कार्यालय, खैरहनी ८, पर्सा
८९	२३३५७८	३०५८९९७	१६१	नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, चनौली वितरण केन्द्र, भरतपुर १८
९०	२३३१०५	३०५७७२८	१५५	नापी कार्यालय चनौली, भरतपुर २०
९१	२६७४२०	३०५५३०७	२१०	मत्स्य विकास केन्द्र, राप्ती ५, भण्डारा
९२	२६७२५६	३०५५८४०	२०६	कृषि तालिम केन्द्र, राप्ती ५, भण्डारा
९३	२१९५२७	३०५२०९१	१२८	नारायणी नदीको बाँध
९४	२१९८१४	३०५२४९३	१३५	समुदाय स्तरीय बाढी मापन गज (नारायणी नदी तटबन्ध छेउ)
९५	२२६७३०	३०५३६१७	१४०	मेघौली एयरपोर्ट
९६	२३२८३४	३०५७७८०	१६४	राज पेट्रोल पम्प, भरतपुर १८, चनौली
९७	२६४७३३	३९६८६४६	३५०	सिन्ती झरना प्रवेशद्वार, कालिका ९
९८	२५२६३३	३०७६२९१	६३१	गोल्डेन गुफा, भरतपुर २९, इस्तीखोला
९९	२५६१२५	३०६४३२४	२३७	कालिका कभर्ड हल, पदमपुर ३
१००	२४७५३२	३०६५५३६	१९०	बर पिपल चौतारो, भरतपुर १०, बाइपास रोड
१०१	२४१५८०	३०५२१०९	१८४	घडियाल वासस्थान क्षेत्र, भरतपुर १३
१०२	२४५२२२	३०५६४९१	१८२	बाघको खोर, भरतपुर ६
१०३	२५५२४१	३०६४९०७	२१२	भाइरल घर, कालिका २
१०४	२४९८१५	३०७२४१२	१८४	नेपाली भाइरल घर, भरतपुर १, ठिमुरा
१०५	२७१५४८	३०५९५००	८८५	कृषि तथा पशसेवा केन्द्र, राप्ती ११, आँपपानी

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१०६	२३६२४८	३०५००७१	१६८	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय, कसरा
१०७	२४८३५०	३०६८७०६	२४३	जनावर अण्डरपास, रामनगर
१०८	२५०५६३	३०७१७२१	२८९	जनावर अण्डरपास, भरतपुर १, भतेरी

ढ) वन उद्यमहरू

सि. नं.	कोअर्डिनेटहरु			कैफियत
	X	Y	Z	
१	२६१४२१	३०६७६९१	२९५	R.K. फर्निचर उद्योग कालिका ८, सूर्यपुर
२	२६१३३०	३०६७५३५	२७९	सन्तोष श्रेष्ठ, कालिका ८
३	२६१२०७	३०६७४९३	२७५	देवा फर्निचर उद्योग, कालिका ८
४	२५५५८०	३०६२३७५	२०३	निमा फर्निचर उद्योग, रत्ननगर १२, जमुनापुर, चितवन
५	२५५७४२	३०६२३४०	२०५	न्यू पाखिन सःमिल, कालिका ६, खोलेसिमल, चितवन
६	२५४२२३	३०६२०५२	१९६	महांकाल सःमिल उद्योग, रत्ननगर १२, चितवन
७	२६०३००	३०५९९७९	२०२	अम्बिका समिल, खैरहनी ४
८	२५६६०९	३०६३३४३	२१०	लोप्चन सःमिल, कालिका ६
९	२५५०१६	३०६३८००	२१०	रुपेन्द्र काष्ठ सःमिल उद्योग, कालिका १, सूर्यपुर, चितवन
१०	२३८५८०	३०६३३८१	१६६	सम्सरा सःमिल, भरतपुर १६
११	२४५४७१	३०६०६६१	१९६	धौलागिरी सःमिल, भरतपुर ७, प्रेमवस्ती
१२	२४६७१२	३०६३४५०	२०३	वाद्या सःमिल, भरतपुर १०, हाकिमचोक
१३	२४७४१३	३०६५५६१	१९१	जिल्ला वन आपूर्ति डिपो, डि.व.का.
१४	२४७५९२	३०६५३५०	२३६	शिवशक्ति फर्निचर, भरतपुर १०
१५	२४९२७९	३०६६५३१	२०९	स्वस्तिक फर्निचर, भरतपुर ११
१६	२४६६९१	३०६४०९१	२०८	एम.एम. फर्निचर, भरतपुर १०
१७	२५४३८४	३०५९०१३	१८६	धौलागिरी फर्निचर, रत्नगर १०
१८	२४५९६७	३०६१४५१	२०५	नमस्ते सःमिल उद्योग, भरतपुर ८
१९	२६३५६०	३०६९३२१	३४४	आले फर्निचर उद्योग, कालिका ९, मिलनबजार, चितवन
२०	२६३०९६	३०६९०३७	३३७	लुक कालिका फर्निचर उद्योग, कालिका ९, मिलनबजार, चितवन
२१	२६२४५०	३०६९१४६	३४१	संकल्प काष्ठ फर्निचर उद्योग, कालिका ९, शक्तिखोर
२२	२४३८१६	३०५९७६६	१७७	धनलक्ष्मी भेनियर इण्डष्ट्रिज प्रा.लि.
२३	२५६१९९	३०५८७१७	१९०	भैरव भेनियर तथा प्लाई उद्योग प्रा.लि., रत्ननगर १४
२४	२६५०१३	३०५५५५३	२१०	ॐ शिव सःमिल तथा भेनियर उद्योग, राप्ती ६

चित्र नं. १ : जिल्लाको वस्तुगत नक्सा

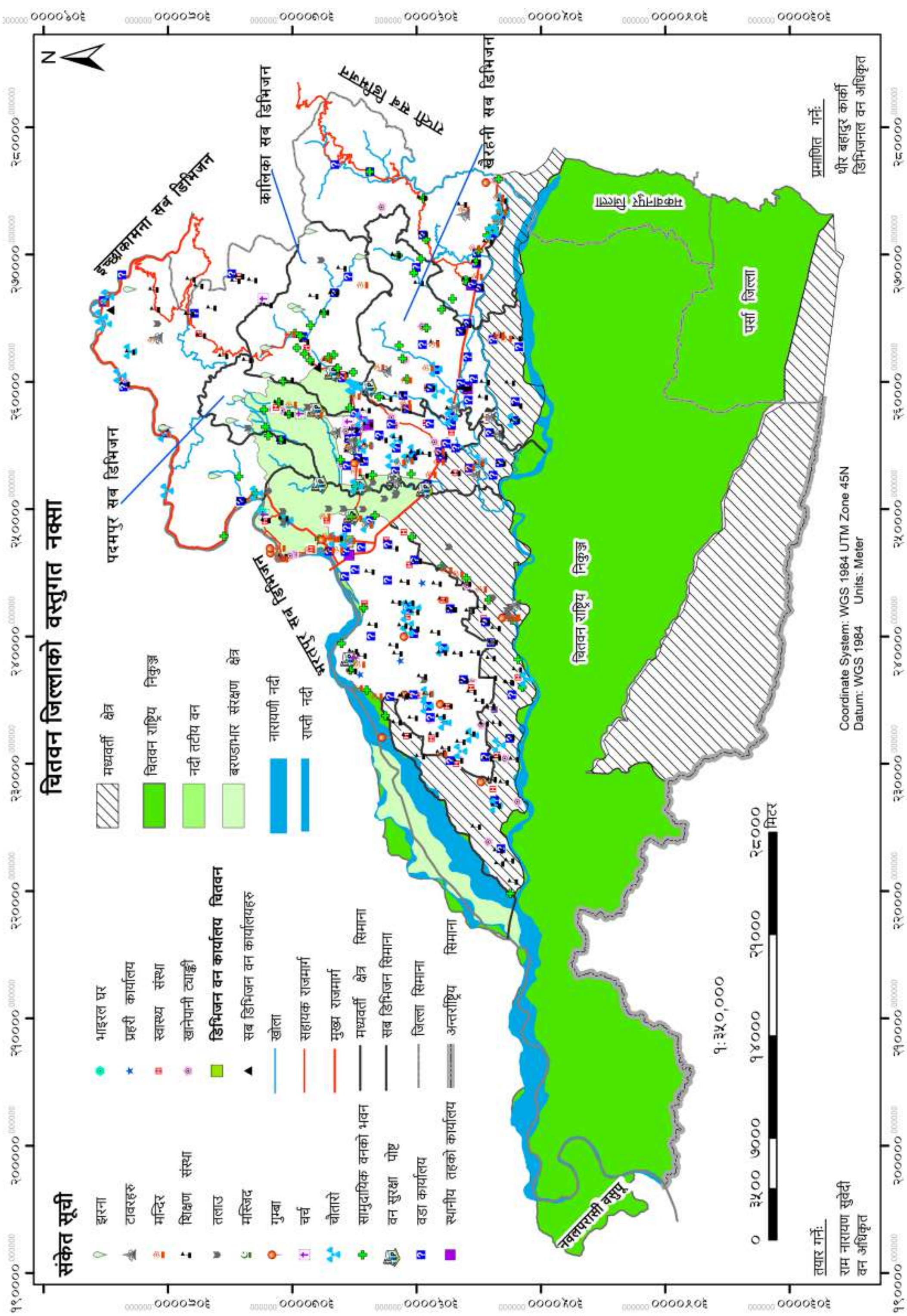

भाग २

डिभिजन वन कार्यालय चितवन सम्बन्धी

परिच्छेद १
वन संगठन तथा डिभिजन वन कार्यालयको परिचय

नेपालमा वन संगठनको ऐतिहासिक पृष्ठभूमिः

- नेपालमा वन व्यवस्थापनको औपचारिक कार्य वि.सं. १९९९ मा काठ महल अड्डाको स्थापनाका साथै सो अन्तर्गत ३ सर्कल र १२ जाँच अड्डाहरु स्थापना गरी शुरुवात गरिएको।
- वि.सं. २००७ सालमा प्रजातन्त्रको बहालीसँगै २ सर्कल, ११ डिभिजन र ४४ रेन्ज कार्यालयहरु सहित वि.सं. २००८ सालमा वन विभागको स्थापना भएको।
- वि.सं. २०१२ सालमा वन विभागको प्रमुख चिफ फरेष्ट अफिसरको पद श्रृजना गरिएको।
- वि.सं. २०१६ सालमा चिफ कञ्जरभेटर अफिस अफ फरेष्टको गठन र सो अन्तर्गत २२ वटा डिभिजन कार्यालयहरु स्थापना भएको।
- वि.सं. २०२६ सालमा केही सर्कल र डिभिजन कार्यालयहरुलाई खारेज गरी प्रधान वन कार्यालय तथा वन कार्यालयहरुको स्थापना गरिएको।
- वि.सं. २०३३ सालमा राष्ट्रिय वन योजना लागु भएपछि पुनः वन संगठनमा परिवर्तन गरी प्रधान वन कार्यालय खारेज गर्नुका साथै ९ वटा सर्कल, ४० वटा डिभिजन र १७४ वटा रेन्ज कार्यालयहरुको स्थापना गरिएको।
- वि.सं. २०४० सालमा विकेन्द्रीकरण प्रक्रियासँग मेल खाने गरी ५ वटा क्षेत्रीय वन निर्देशनालयहरु स्थापना भई सोही अनुसार आर्थिक वर्ष २०४३/०४४ सम्म ७४ जिल्लामा जिल्ला वन कार्यालय स्थापना गरिएको।
- नेपालको संविधान २०७२ कार्यान्वयन भएपश्चात् देशमा संघीय संरचना कायम भएको हुँदा संविधानतः तीन तहको सरकार संघ, प्रदेश र स्थानीय कायम भई जिल्लास्थित वन संगठनलाई प्रदेश सरकार मातहत राखी २०७५ असार मसान्तमा तत्कालीन सम्पूर्ण जिल्ला वन कार्यालय खारेज गरी आ.व. २०७५/०७६ को श्रावणबाट देशभर ८४ डिभिजन वन कार्यालय स्थापना गर्ने सिलसिलामा डिभिजन वन कार्यालय चितवन कायम भएको।

डिभिजन वन कार्यालयको संगठनात्मक संरचना, कार्यक्षेत्र, कर्मचारी दरबन्दी र नागरिक बडापत्र

सांगठनिक ढाँचाः

देशमा संघीय संरचना लागु भएपश्चात् जिल्ला वन कार्यालय चितवन डिभिजन वन कार्यालय चितवनमा रुपान्तरण भएकोले यस कार्यालय अन्तर्गत ८ वटा सब डिभिजन वन कार्यालयहरु शुरुवाती समयमा कायम गरिएको थियो। तत्पश्चात् वागमती प्रदेश सरकार, मन्त्रीपरिषद्को मिति २०८०/६/१५ को स्वीकृत संगठन संरचना तथा दरबन्दी बमोजिम हाल यस कार्यालय अन्तर्गत ७ वटा शाखाहरु र ६ वटा सब डिभिजन वन कार्यालयहरु मार्फत् वन व्यवस्थापनको कार्य सञ्चालन भइरहेको छ। कार्यालयको सांगठनिक संरचना तलको चित्र नं. २ मा प्रस्तुत गरिएको छ-

चित्र नं. २ : डिभिजन वन कार्यालयको सांगठनिक संरचना

डिभिजन वन कार्यालय

भरतपुर, चितवन

डिभिजनल वन अधिकृत
(अधिकृत नवौं/दशौं) वन सेवा जनरल फरेष्ट्री समूह

योजना तथा अनुगमन शाखा
वन अधिकृत (अ. सातौं/आठौं) (वन/जफ)-१
रेञ्जर/अधिकृत (स.पाँचौं/अ.छैठौं) (वन/जफ)-१

वन तथा जैविक विविधता संरक्षण शाखा
वन अधिकृत (अ. सातौं/आठौं) (वन/जफ)-१
रेञ्जर/अधिकृत (स.पाँचौं/अ.छैठौं) (वन/जफ)-१
फरेष्टर (स.चौथो/स.पाँचौं) (वन/जफ)-१

वन व्यवस्थापन शाखा
वन अधिकृत (अ. सातौं/आठौं) (वन/जफ)-१
रेञ्जर/अधिकृत (स.पाँचौं/अ.छैठौं) (वन/जफ)-१
अपरेटर सहायक (स.चौथो/स.पाँचौं) (इञ्जी/मेका)-१

वन उद्यम तथा सदुपयोग शाखा
वन अधिकृत (अ. सातौं/आठौं) (वन/जफ)-१
रेञ्जर/अधिकृत (स.पाँचौं/अ.छैठौं) (वन/जफ)-१

सब डिभिजन वन कार्यालय ६ वटा
वन अधिकृत (अ. सातौं/आठौं) (वन/जफ)-६
रेञ्जर/अधिकृत (स.पाँचौं/अ.छैठौं) (वन/जफ)-१२
फरेष्टर (स.चौथो/पाँचौं) (वन/जफ)-६
वन रक्षक (तह विहीन) (वन/जफ)-१२

सशस्त्र वन सुरक्षा शाखा
सुवेदार, रा.प.अ. प्र. (विविध/विविध)-१
जमदार, रा.प.अ. द्वि. (विविध/विविध)-२
हवल्दार, रा.प.अ. तृ. (विविध/विविध)-४
स.व.र., श्रेणीविहीन (विविध/विविध)-१६
सशस्त्र वन रक्षक नेपाल सरकारले पठाए बमोजिम हुने

कर्मचारी प्रशासन शाखा
अधिकृत (अ.सातौं/आठौं) (प्रशासन, सामान्य प्रशासन)-१
सहायक /अधिकृत (स.पाँचौं/अ.छैठौं) (प्र./सा.प्र.)-१
सहायक (स.चौथो/पाँचौं) (प्र./सा.प्र.)-१
हलुका सवारी चालक (तह विहीन)-३
कार्यालय सहयोगी (तह विहीन)-३
चौकीदार (तह विहीन)-१

आर्थिक प्रशासन शाखा
लेखा अधिकृत (अ.सातौं/आठौं) (प्रशासन, लेखा)-१
लेखापाल /अधिकृत (स.पाँचौं/अ.छैठौं) (प्र./लेखा)-१

नाम	मुकाम	नाम	मुकाम	नाम	मुकाम	नाम	मुकाम	नाम	मुकाम	नाम	मुकाम
कालिका	कालिका न.पा. ८	**पदमपुर**	कालिका न.पा. ३	**इच्छाकामना**	इच्छाकामना गा.पा. ४	**खैरहनी**	खैरहनी-४, पुरानो पर्सा	**राप्ती**	राप्ती-२, गड्यौली	**भरतपुर**	भरतपुर-२, आँपटारी

डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्षेत्र

चितवन जिल्लाको चारकिल्लाभित्रको सबै वन जङ्गलहरु यस कार्यालयको निर्विवाद कार्य क्षेत्र हुनुपर्ने हो तर यस जिल्लामा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज समेत भएकोले निकुञ्जको क्षेत्र र मध्यवर्ती क्षेत्र कटाई बाँकी भू-भागमा मात्र यस कार्यालयले आफ्नो कार्यक्षेत्र ग्रहण गरेको छ। चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्र कटाई बाँकी रहेको क्षेत्रलाई ६ वटा सब डिभिजन वन कार्यालयहरुको कार्यक्षेत्रमा विभाजन गरिएको छ। चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्र जिल्लाको दक्षिणी भेगमा रहेको कारण जिल्लाको पूर्वी, पश्चिमी र उत्तरी सीमा यथावत कायम राखी मध्यवर्ती क्षेत्र छुट्याउने प्रयोजनका लागि दक्षिणी सीमा (मध्यवर्ती क्षेत्रको हकमा उत्तरी सीमा) यसप्रकार उल्लेख गरिएको छ -

मध्यवर्ती क्षेत्रको चारकिल्लाः-

चितवन जिल्ला पिप्ले गाउँ विकास समिति वडा नं. ६ को लोथर पुलबाट महेन्द्र राजमार्ग हुँदै दक्षिणतर्फको सम्पूर्ण भूभागलाई समेटी महादेवटारभन्दा पश्चिमतिरको सानो खोल्साबाट दोराङ्ग सुरदेवीखोला प्रवेश गरी भण्डारा गाउँ विकास समितिबाट आएको दोराङ्ग खोला हुँदै कुमरोज गाउँ विकास समितिसम्म। कुमरोज गाउँ विकास समितिमा कठारबाट आएको घोल हुँदै ट्याङ्ग्राखोला मिसिने दोभान हुँदै बछ्यौली गाउँ विकास समितिको सिमानासम्म। बछ्यौली गाउँ विकास समितिको उत्तरी सिमाना हुँदै बूढी राप्तीको चित्रसारीसम्म। बछ्यौली गाउँ विकास समितिको बूढी राप्तीपार गरी पश्चिम बकुलर जाने बाटो हुँदै अगाडि गई दायाँ मोडिएको बाटो हुँदै महेन्द्र राजमार्गसम्म। त्यसपछि महेन्द्र राजमार्ग हुँदै टिकौली भएर भरतपुर नगरपालिकाको पूर्वी चौकीसम्म। सो चौकीबाट दक्षिणतर्फको बाटो हुँदै बरुवा गाउँलाई भित्र पारी गितानगर गाउँ विकास समितिको पूर्वपट्टि रहेको खोलै खोला हुँदै पटिहानी गाउँ विकास समिति वडा नं. ३ को पूर्वी सिमानासम्म। पटिहानी गाउँ विकास समिति वडा नं. ३ को उत्तरतर्फ वडा सिमाना हुँदै पकौडी बजार स्थित गाउँ विकास समिति भवन माध्यमिक विद्यालय हुँदै पश्चिम खैरान खोलासम्म। त्यसपछि जगतपुर गाउँ विकास समितिमा खैरान खोला हुँदै सो गाउँ विकास समितिको उत्तरी सिमाना हुँदै शुक्रनगर गाउँ विकास समिति वडा नं. २ को सिमानासम्म। शुक्रनगर गाउँ विकास समिति वडा नं. २ को रत्नचोक हुँदै पुठारे खोलासम्म। सो खोला हुँदै सोही गाउँ विकास समिति वडा नं. ५ र ६ भएर बग्ने खोलाको धार हुँदै मेघौली गाउँ विकास समितिको सिमानासम्म। मेघौली गाउँ विकास समितिमा शुक्रनगर गाउँ विकास समितिबाट आएको खोलाको धारबाट गाउँ विकास समितिको उत्तरी सिमाना हुँदै दिव्यनगर गाउँ विकास समितिको सिमानासम्म। त्यस दिव्यनगर गाउँ विकास समितिको पर्साढाप हुँदै दिव्यनगरबाट मगन क्षेत्रसम्म। त्यसपछि गुञ्जनगर गाउँ विकास समिति मगन क्षेत्रबाट आएको बाटो हुँदै विष्णुचोकबाट उत्तर लागी नारायणी नदी किनारसम्म। स्रोतः- नेपाल राजपत्र खण्ड ६६) संख्या ३३ भाग ५ मिति २०७३/७/१

प्रस्तुत राजपत्रमा मध्यवर्ती क्षेत्रको उत्तरी सिमाना पूर्वमा मकवानपुर जिल्लादेखि पश्चिममा नवलपरासी जिल्लासम्मकै भूभाग समेटिएको भएतापनि यस कार्यालयको प्रयोजनको लागि चितवन जिल्लाभित्र पर्ने सिमाना मात्र लिइएको छ। राजपत्रमा उल्लेखित लोथर खोला पूर्वको सिमाना र नारायणी नदी पश्चिमको सिमानाको बारेमा यहाँ उल्लेख नगरिएको हो। मध्यवर्ती क्षेत्रको अधिकांश भाग (करिब ७५%) चितवन जिल्लामा पर्दछ।

सब डिभिजन वन कार्यालयहरुको भौगोलिक क्षेत्र

यस कार्यालय अन्तर्गत विभिन्न ६ वटा सब डिभिजन वन कार्यालयहरु रहेको कुरा माथि नै उल्लेख गरी सकिएको छ। सब डिभिजनको भौगोलिक कार्यक्षेत्र निम्न बमोजिम छ-

तालिका नं. १२ : सब डिभिजन वन कार्यालयको भौगोलिक क्षेत्र विभाजन

सि. नं.	सब डिभिजन वन कार्यालयको नाम	मुकाम	भौगोलिक क्षेत्र
१	कालिका	कालिका-८, गैरीबारी	कालिका न.पा. वडा नं. ७ देखि ११ सम्म
२	पदमपुर	कालिका-३, पदमपुर	कालिका न.पा. वडा नं. १ देखि ६ सम्म
			रत्ननगर न.पा. वडा नं. २, ३ पूरै, ४ को करिब ७५%, वडा नं. १० देखि १५ सम्म
			इच्छाकामना गा.पा. वडा नं. ७
३	इच्छाकामना	इच्छाकामना-४, कुरिनटार	इच्छाकामना गा.पा. वडा नं. १ देखि ६ सम्म
			भरतपुर म.न.पा. वडा नं. २९
४	खैरहनी	खैरहनी-६, पुरानो पर्सा	खैरहनी न.पा. वडा नं. १ देखि ६ सम्म, ७ नं. को करिब ९५% र वडा नं. १३ को करिब ५%
			राप्ती न.पा. वडा नं. ८, ९ र १०
			रत्ननगर न.पा. वडा नं. १६
५	राप्ती	राप्ती-५, भण्डारा	राप्ती न.पा. वडा नं. १ को करिब ७५%, वडा नं. २ को करिब ९५%, वडा नं. ३ को करिब ६०%, वडा नं. ४ पूरै, वडा नं. ५ पूरै, वडा नं. ६ को करिब २५%, वडा नं. ७ पूरै तथा वडा नं. ११ देखि १३ सम्म
६	भरतपुर	भरतपुर-२, आँपटारी	भरतपुर म.न.पा. वडा नं. १ देखि ५ सम्म, वडा नं. ६ को करिब १०%, वडा नं. ७ पूरै, वडा नं. ८ को करिब १०%, वडा नं. ९ को करिब ८०%, वडा नं. १० देखि १२ सम्म, वडा नं. १३ को करिब १०%, वडा नं. १४ को करिब ९०%, वडा नं. १५ र १६, वडा नं. १७ को करिब ४०%, वडा नं. १८ को करिब ८०%, वडा नं. १९ देखि २१ सम्म, वडा नं. २५ को करिब ६०%, वडा नं. २६ को करिब ३०%, वडा नं. २७ को करिब ५%

स्रोतः- चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय, वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, आ.व. २०७९/०८०

सब डिभिजन वन कार्यालयहरुको कार्यक्षेत्र छुट्याइएको नक्सा चित्र नं. ४ मा देखाइएको छ। साथै कार्यक्षेत्रको सिमाना पहिचान गर्न सहजताका लागि कार्यक्षेत्रका मुख्य मुख्य स्थानहरुको सिमाबिन्दुको GPS co-ordinate तथा सो बिन्दुको रंगिन फोटो समेत संकलन गरी अनुसूची-१ मा समावेश गरिएको छ।

कर्मचारी दरबन्दीको अवस्था

कार्यालयमा जम्मा ५९ जना (विभिन्न पदका) कर्मचारीहरुको दरबन्दी रहेकोमा हाल ५० जना कार्यरत छन्। यस बाहेक यस जिल्लाको वनक्षेत्र सुरक्षाको लागि सशस्त्र वन रक्षक तालिम केन्द्र टिकौलीबाट समेत स.व.र. हरु छुट्टै काजमा खटाइएका छन्। यसका अलावा जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समिति र जिल्ला वन नर्सरीमा काम गर्नका लागि दैनिक ज्यालादारीमा नियमित कामदारहरुको व्यवस्था गरिएको छ। स्वीकृत दरबन्दीमा हाल कार्यरत कर्मचारीको विवरण देहाय बमोजिम छ-

तालिका नं. १३ : कार्यरत कर्मचारीको विवरण

सि.नं.	कर्मचारीको नाम	संकेत नं.	श्रेणी/तह	सेवा/समूह	पद	कैफियत
१	श्री थीर बहादुर कार्की	१३३२३६	अधिकृत दशौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	डि.व.अ.	९८५५०५७२१५
२	श्री राम नारायण सुवेदी	१२२०५३	अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८४५५७४११९
३	श्री युगल किशोर लाल	१८७२०३	अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८५५०८७३३७
४	श्री शान्ति कुमारी शर्मा	१३२८४०	अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८४५०४७६२०
५	श्री दिनेश हुमागाईं	१९६१३३	अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८५५०८५३६१
६	श्री बालकृष्ण खनाल		अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८५५०६५१५५
७	श्री देवी प्रसाद पौडेल	१५९९२८	अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८५५०९२२२२
८	श्री मिजन राज रेग्मी	२०१३९६	अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८५५०८७३३९
९	श्री अन्जनी अधिकारी	१७६०३३	अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८५५०८७३४०
१०	श्री सम्झना अधिकारी	२२६२५१	अधिकृत आठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८४५०७३४०२
११	श्री कृष्ण शर्मा	२०४१४३	अधिकृत सातौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	व.अ.	९८५११५९८७७
१२	श्री मनोज कुमार पराजुली	१७०३५६	अधिकृत सातौं	प्रशासन/सा.प्रशासन	अधिकृत	९८४५०६७८५४
१३	श्री खिमानन्द पौडेल	१७४६२९	अधिकृत छैठौं	प्रशासन/लेखा	अधिकृत	९८५५०४०७४०
१४	श्री विराज चौधरी	२२७२१६	अधिकृत छैठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	अधिकृत	९८५५०८७३३८
१५	श्री तारा प्रसाद शिवाकोटी	२२८९२०	अधिकृत छैठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	अधिकृत	९८५११८६६०५
१६	श्री सुजिन लामा गोले	२१५२६४	अधिकृत छैठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	अधिकृत	९८४५७८४५७९
१७	श्री जगदिप गौतम	२३२४६८	अधिकृत छैठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	अधिकृत	९८४५११४६६२
१८	श्री प्रकाश सिग्देल	२३३६४२	अधिकृत छैठौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	अधिकृत	९८४५४१९८५६
१९	श्री रिता भण्डारी		सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८६८३३१२३३
२०	श्री विदुर तिवारी		सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४५८२१३८८
२१	श्री अनिल पौडेल	२५३८७०	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८६४८३६५२९

सि.नं.	कर्मचारीको नाम	संकेत नं.	श्रेणी/तह	सेवा/समूह	पद	कैफियत
२२	श्री पार्वती पौडेल	२५३८६९	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८६५३४९७९१
२३	श्री सागर च्वाई	२५३८४९	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८६९१४१८००
२४	श्री सिर्जना पौडेल		सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४७८९८३०८
२५	श्री लक्ष्मी पौडेल	२५३८४७	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८६२५४६२२६
२६	श्री शुभेच्छा तिवारी	२५३८८१	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४६८४५८०१
२७	श्री सुस्मिता खनाल	२५३८६७	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८६५५०१७६१
२८	श्री विमला खनाल	२५३८५०	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४९६६७७३३
२९	श्री सरस्वती नेपाली		सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९७६७२१५८४०
३०	श्री होम बहादुर कार्की	१६९५८२	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४५६११८५४
३१	श्री इमेज प्रसाद रेग्मी	२१६८६७	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४५०२७९९६
३२	श्री सुदिप हमाल	२१५३६३	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४५३५९०२४
३३	श्री एञ्जिल गौतम	२२३३३२	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४५४६३२६२
३४	श्री आशिष ढकाल	२३०७९२	सहायक पाँचौं	वन/जनरल फरेष्ट्री	रेञ्जर	९८४५१९८७५४
३५	श्री नारायण प्रसाद न्यौपाने	१५२४९२	रा.प.अ.द्वि.	विविध	टे.सु.	९८४५०४७९८९
३६	श्री मोहराज शर्मा	१४१८९०	रा.प.अ.द्वि.	विविध	जमदार	
३७	श्री केशव राज आचार्य	१५४२०३	रा.प.अ.द्वि.	विविध	जमदार	९८४५०५२२६२
३८	श्री याम बहादुर खनाल	१४६६०८	रा.प.अ.पाँचौं	मे./मे.ई.	ह.स.चा.	९८४५०७५२१३
३९	श्री रामजी पाठक	१४६९९४	रा.प.अ.पाँचौं	प्र./सा.प्र.	का.स.	९८४५११०८४७
४०	श्री मोहन बहादुर वि.क.	१७०३४४	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९८४५०४५३९६
४१	श्री सत्यराज ढकाल	१७४५३८	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९८४५२१६०२८
४२	श्री उषा बस्नेत	१७०३५७	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९८४५५५९४३६
४३	श्री हरि बहादुर अधिकारी	१५५५३२	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९७४५०२५२२०
४४	श्री मेम्बर स्याङ्तान लामा	१५१२१९	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९८४५५३१८७४
४५	श्री बल बहादुर पराजुली	१४५०५५	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९८४५०७०२९२
४६	श्री कुल बहादुर कार्की	१५१११६	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९८४५०७१७३३१
४७	श्री यजेन्द्र प्रसाद पौडेल	१७०४८४	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९८४५०७३२२२
४८	श्री टिकाराम श्रेष्ठ	१५८४२४	रा.प.अ.पाँचौं	वन/ज.फ.	व.र.	९८४५१०८६७२
४९	श्री निर्मला निरौला	२३०९८९	श्रेणी विहीन	वन/ज.फ.	व.र.	९८४६९७८८७९
५०	श्री लक्ष्मी चेपाङ	२३०७४५	श्रेणी विहीन	वन/ज.फ.	व.र.	९८६८३२६३१४
५१	श्री रेशम बाबु बस्नेत		श्रेणी विहीन	मे./मे.ई.	ह.स.चा.	९७६५५१२५४५
५२	श्री सन्जोग बस्नेत		श्रेणी विहीन	मे./मे.ई.	ह.स.चा.	९८६४०५९२२१
५३	श्री हरि रेग्मी		श्रेणी विहीन	प्र./सा.प्र.	का.स.	९८६०८६९११०

सि.नं.	कर्मचारीको नाम	संकेत नं.	श्रेणी/तह	सेवा/समूह	पद	कैफियत
५४	श्री मतिलाल अधिकारी		श्रेणी विहीन	प्र./सा.प्र.	का.स.	९८४७१५७३०२
५५	श्री सरिता तिमल्सिना		श्रेणी विहीन	प्र./सा.प्र.	चौकीदार	९८६०६३९२७३
५६	श्री मणिराज गुरुङ		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४५२११५८७
५७	श्री रामु भुजेल		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८१७१८७९२८
५८	श्री सिताराम पोखरेल		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४९०२५४९७
५९	श्री अर्जुन बहादुर अधिकारी		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४५९४९८९४
६०	श्री गणेश कार्की		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४९६९४२३०
६१	श्री मान बहादुर खड्का		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४६०८९२३८
६२	श्री देवेन्द्र बहादुर भण्डारी		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८६५०८७१४५
६३	श्री ऋषिराम रानाभाट		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४९०२०८६१
६४	श्री लाल बहादुर गुरुङ		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४६०९७७७५
६५	श्री राम बहादुर गुरुङ		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४५३२४३४७
६६	श्री राम बहादुर थापा		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४५४५६३६३
६७	श्री जस बहादुर दुरा		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४४७८३३६८
६८	श्री विकास कुँवर		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४११०९२०६
६९	श्री अमर बहादुर रानाभाट		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८६०५०७६९४
७०	श्री याम बहादुर कँडेल		श्रेणी विहीन	विविध	स.व.र.	९८४५७३६०६७

नागरिक बडापत्र

यस कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सम्बन्धमा नागरिक बडापत्र तयार गरी सबैले देख्ने ठाउँमा स्पष्ट अक्षरमा होर्डिङ बोर्डमा लेखी राखिएको छ। कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवाहरु यसप्रकार छन्:-

तालिका नं. १४ : नागरिक बडापत्र

क्र.सं.	सेवाको प्रकार	आवश्यक प्रक्रिया र कागजात	लाग्ने दस्तुर	सम्बद्ध शाखा	लाग्ने समय
१	सा.व.उ.स. एवं क.व.स. गठन	डि.व.का. वा स.डि.व.का. मा निवेदन पेश गर्ने, गा.पा./न.पा. को सिफारिश पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	योजना तथा अनुगमन शाखा	१०-२० दिन
२	सा.व. एवं क.व. दर्ता	समूहको विधान ४ प्रति तयार गरी डि.व.का. मा पेश गर्ने।	नलाग्ने	योजना तथा अनुगमन शाखा	७ दिन
३	सा.व. एवं क.व. को कार्ययोजना तयारी	सब डि.व.का. को सहयोगमा ४ प्रति कार्ययोजना तयार गरी डि.व.का. मा पेश गर्ने।	नलाग्ने	स.डि.व.का. का वन अधिकृत	१-२ महिना

क्र. सं.	सेवाको प्रकार	आवश्यक प्रक्रिया र कागजात	लाग्ने दस्तुर	सम्बद्ध शाखा	लाग्ने समय
४	सा.व. एवं क.व. हस्तान्तरण	समूहद्वारा पारित कार्ययोजना सहित समूहको निवेदन डि.व.का. मा पेश गर्ने।	नलाग्ने	योजना तथा अनुगमन शाखा	७ दिन
५	वन सम्वर्द्धन तथा व्यवस्थापन कार्यमा प्राविधिक सहयोग	कार्यक्रम प्रारम्भ हुनुभन्दा ७ दिन अघि जानकारी सहित प्राविधिक सहयोगका लागि सब डिभिजन वन कार्यालयमा पत्राचार गर्ने।	नलाग्ने	डि.व.का. एवं स.डि.व.का. का वन प्राविधिक	७ दिन
६	सामुदायिक वनको वन कार्ययोजना नवीकरण र विधान संशोधन	समूहको निवेदन, आमभेलाको निर्णय, सब डि.व.का. को सिफारिश र कार्ययोजना तथा विधान ४/४ प्रति पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	डि.व.का. एवं स.डि.व.का. का वन प्राविधिक	१-२ महिना
७	सामुदायिक वनको टाँचा दर्ता	समूहको निवेदन, आमभेलाको निर्णय, सब डि.व.का. को सिफारिश र टाँचा पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	योजना तथा अनुगमन शाखा	सोही दिन
८	सा.व. एवं क.व. उपभोक्ता समूहको खाता सञ्चालन तथा KYC अपडेट सिफारिश	सा.व.उ.स./क.व.स. को निवेदन, आम भेलाको निर्णय, स.डि.व.का. को सिफारिश र बैङ्क खाता सञ्चालनको लागि चाहिने सम्बन्धित बैङ्कको फाराम पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	योजना तथा अनुगमन शाखा	सोही दिन
९	धार्मिक वन दर्ता	नियमानुसार दर्ता भएका धार्मिक निकाय/समूह/संस्था/समुदायको निर्णय सहितको निवेदन, वडा कार्यालयको सिफारिश, धार्मिक वन व्यवस्थापन योजना र संस्थाको विधान ३/३ प्रति पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	सब डि.व.का., योजना तथा अनुगमन शाखा	१४ दिन
१०	निजी वन दर्ता सहजीकरण र स्थानीय तहमा दर्ताको लागि सिफारिश	निवेदन, वडा कार्यालयको सिफारिश, नागरिकताको प्रतिलिपि, जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा, हालसालै तिरो तिरेको मालपोत रसिद, कित्ता खुलेको नापीनक्सा र फिल्डबूक पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	सब डि.व.का., योजना तथा अनुगमन शाखा	७-१५ दिन
११	डि.व.का. को नर्सरीबाट बिरुवा उत्पादन	निजी जग्गाधनीले निवेदन र वृक्षारोपण गरिने जग्गाको लालपूर्जाको प्रतिलिपि पेश गर्नुपर्ने, सार्वजनिक निकायको मागपत्र तथा अन्य समारोहको लागि निवेदन र सिफारिश।	नलाग्ने	सब डि.व.का. तथा योजना/व्यवस्थापन शाखा	१ दिन
१२	निजी आवादीको वन पैदावार संकलन तथा निकासी इजाजत	जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा, तिरोको रसिद, नागरिकता वा उद्योग दर्ताको प्रतिलिपि, वडा कार्यालयको सिफारिश, हालसालै तिरो तिरेको मालपोत रसिद, कित्ता खुलेको नापी नक्सा, बिक्री गर्ने भए बिक्रीनामा वा मञ्जूरीनामा र निवेदन पेश गर्ने	बिक्री मूल्यको १३% मू.अ. कर र २% प्रदेश सेवा शुल्क	वन उद्यम तथा सदुपयोग शाखा	१५-३० दिन

क्र.सं.	सेवाको प्रकार	आवश्यक प्रक्रिया र कागजात	लाग्ने दस्तुर	सम्बद्ध शाखा	लाग्ने समय
१३	सामुदायिक वनको वन पैदावार संकलन सहमति दिने।	संकलनको लागि समूहको साधारण सभाको निर्णय, वन पैदावारको माग संकलनको विवरण, वार्षिक प्रतिवेदन, लेखापरीक्षण प्रतिवेदन, सब डि.व.का. को सिफारिश पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	योजना तथा अनुगमन शाखा	१-२ दिन
१४	सा.व. को वन पैदावार लिलाम सहमति दिने।	समितिको निर्णय, वन पैदावारको उत्पादन तथा आन्तरिक खपतको विवरण, लिलाम गर्नुपर्ने पैदावारको विवरण, सब डि.व.का. को सिफारिश र समूहको पत्र पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	योजना तथा अनुगमन शाखा	१-२ दिन
१५	सामुदायिक वनको वन पैदावार निकासी सहमति दिने।	समूहको पत्र, संकलन पूर्जी, लिलाम भएको भए लिलाम सदर भएको कागजात, समूहको खातामा रकम जम्मा गरेको भौचर, कर जम्मा गरेको भौचर, सब डिभिजनको सिफारिश।	मू.अ. कर र अन्य नियमानुसारको कर	योजना तथा अनुगमन शाखा	१-२ दिन
१६	सरकारद्वारा व्यवस्थित वनबाट जडिबुटी संकलन तथा निकासी इजाजत	संकलन गर्ने प्रजाति, स्थान, परिमाण तथा संकलन गर्ने उद्देश्य खुलाई डि.व.का. मा निवेदन पेश गर्ने। व्यक्ति भए नागरिकताको प्रतिलिपि तथा उद्योग भए दर्ता प्रमाणपत्र लगायतका कागजातको प्रतिलिपि तथा वडा कार्यालयको सिफारिश।	धरौटी राख्नुपर्ने	वन उद्यम तथा सदुपयोग शाखा	७-२० दिन
१७	दैवीप्रकोपमा काठ वितरण	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको सिफारिश, स्थानीय तहको सिफारिश र नागरिकताको प्रतिलिपि सहित डि.व.का. मा निवेदन पेश गर्नुपर्ने।	नियमानुसार	जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समिति	७ दिन
१८	वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको राहतको लागि सिफारिश र वितरण	पीडितको निवेदन, सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिश, नजिकको सा.व.उ.स. को सिफारिश, घटनाको अवस्था देखिने फोटो, नागरिकताको प्रतिलिपि, सर्जमिन मुचुल्का ➢ पशु/बाली क्षति भए पशु सेवा शाखा/कृषि शाखाको सिफारिश, जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा ➢ मानवीय क्षति भए स्वास्थ्य शाखाको सिफारिश र बिल, पीडितको फोटो, मृत्यु दर्ता प्रमाणपत्र वा अपाङ्गताको प्रमाणपत्र, प्रहरी प्रतिवेदन, नाता प्रमाणित कागजात पेश गर्नुपर्ने।	नलाग्ने	जैविक विविधता तथा संरक्षण शाखा	निर्णय तथा सिफारिश गरी पठाउने। रकम प्राप्त भएपछि वितरण १ दिन

क्र. सं.	सेवाको प्रकार	आवश्यक प्रक्रिया र कागजात	लाग्ने दस्तुर	सम्बद्ध शाखा	लाग्ने समय
१९	वन पैदावार सम्बन्धी उद्योग दर्ता (घर जग्गा बाहेक स्थीर पूँजी ५ लाख देखि २० लाख सम्मका उद्योग मात्र)	उद्योग सञ्चालन गर्ने स्थानको जग्गाको स्वामित्व भएको प्रमाण, ढाँचा अनुसारको निवेदन, सब डि.व.का. को सिफारिश तथा वन क्षेत्रबाट दूरी प्रमाणित प्रतिवेदन, सर्जमिन मुचुल्का, नागरिकताको प्रतिलिपि, तिरो तिरेको रसिद, नापी नक्सा, प्रादेशिक कानुनमा तोकिएका अन्य कागजातहरु	प्रादेशिक व्यापार तथा व्यवसाय सम्बन्धी ऐन, २०७६ मा उल्लेख भए बमोजिमको राजश्व	वन उद्यम तथा सदुपयोग शाखा	७ दिन सम्म
२०	पावर चेन सः दर्ता	पावर चेन सःको विवरण, प्रयोग गर्ने स्थान खुलाई निवेदन, चेन सः खरिदको बिलको प्रतिलिपि, स्थानीय तहको सिफारिश, सा.व.उ.स. को सिफारिश।	नलाग्ने	वन उद्यम तथा सदुपयोग शाखा	१ दिन
२१	सःमिलको टाँचा दर्ता	प्रोप्राइटरको निवेदन, उद्योग दर्ता भएको प्रमाणपत्र, सब डि.व.का. को सिफारिश र टाँचा पेश गर्नुपर्ने।	रु. २,५००।- (नयाँ दर्ता) रु. ५००।- (वार्षिक नवीकरण)	वन उद्यम तथा सदुपयोग शाखा	१ दिन
२२	वन संरक्षण तथा प्रशासनिक कार्य	वन संरक्षण तथा वन मुद्दा सम्बन्धी कार्य	नियमानुसार	मुद्दा/प्रशासन शाखा	कानुन अनुसार
२३	धरौटी दाखिला तथा फिर्ता लगायत आर्थिक प्रशासनिक कार्य	निवेदन पेश गर्ने।	नलाग्ने	आर्थिक प्रशासन शाखा	प्रकृति हेरी १-५ दिन
२४	वन मुद्दाको तारिख सम्बन्धी	आफ्नो परिचय खुल्ने सरकारी परिचयपत्र	नलाग्ने	मुद्दा/प्रशासन शाखा	सोही दिन
२५	घरकाजको लागि काठ वितरण	१. निवेदन, २. नक्सापास गरेको पत्रको प्रतिलिपि, ३. नेपाली नागरिकताको प्रतिलिपि, ४. जग्गाधनीको दर्ता प्रमाणपूर्जाको प्रतिलिपि, ५. स्थानीय तहको सिफारिश, ६. सोही आ.व. मा एकीकृत सम्पत्ति कर तिरेको रसिदको प्रतिलिपि	जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समितिको स्वीकृत कार्ययोजनाको दररेट अनुसार	जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समिति	३ दिन

क्र.सं.	सेवाको प्रकार	आवश्यक प्रक्रिया र कागजात	लाग्ने दस्तुर	सम्बद्ध शाखा	लाग्ने समय
२६	विपद् प्रकोपको लागि काठ/दाउरा वितरण	१. निवेदन, २. नक्सापास गरेको पत्रको प्रतिलिपि, ३. नेपाली नागरिकताको प्रतिलिपि, ४. जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूर्जाको प्रतिलिपि, ५. स्थानीय तहको सिफारिश, ६. प्रहरी मुचुल्का प्रतिवेदन ७. जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको सिफारिश वा जिल्ला प्रशासन कार्यालयको सिफारिश	जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समितिको स्वीकृत कार्ययोजनाको दररेट अनुसार	जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समिति	३ दिन
२७	घर मर्मतको लागि काठ/दाउराको वितरण	१. निवेदन, २. नक्सापास गरेको पत्रको प्रतिलिपि, ३. नेपाली नागरिकताको प्रतिलिपि, ४. जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूर्जाको प्रतिलिपि, ५. स्थानीय तहको सिफारिश, ६. सोही आ.व. मा एकीकृत सम्पत्ति कर तिरेको रसिदको प्रतिलिपि			
२८	जन सहभागितामा गरिने विकास निर्माणको लागि काठ/दाउरा वितरण	१. निवेदन (संघ/संस्थाको पत्र), २. लागत इष्टिमेट, ३. जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूर्जाको प्रतिलिपि/भोगाधिकार पत्र, ४. सम्बन्धित निकायको सिफारिश योजना समावेश भए/नभएको, ५. संस्थाको निर्णय, ६. स्थानीय तहको सिफारिश, ७. आवश्यकता अनुसार अन्य प्रमाण र आधारहरु			
२९	बाकल, बेसाइज काठ	सम्बन्धित व्यक्तिको नागरिकताको प्रतिलिपि, निवेदन, स्थानीय तहको सिफारिश			
३०	घरकाजको लागि दाउरा वितरण	सम्बन्धित व्यक्तिको नागरिकताको प्रतिलिपि, स्थानीय तहको सिफारिश			
३१	धार्मिक प्रयोजनको लागि काठ/ दाउरा वितरण	धार्मिक कार्य भित्र पर्ने सम्बन्धित संस्थाको निवेदन, स्थानीय तहको सिफारिश			
३२	दाहसंस्कारको लागि दाउरा वितरण	सम्बन्धित संस्थाको निवेदन वा बिक्री डिपोको निवेदन			
३३	जोखिमयुक्त रुख हटाउने	सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाबाट स्थानीय तहको सिफारिश सहित आएमा सब डिभिजनबाट अनुगमन गराई सिफारिश सहित समितिबाट निर्णय गराउनु पर्ने।	नलाग्ने	वन व्यवस्थापन शाखा	१० दिन

क्र. सं.	सेवाको प्रकार	आवश्यक प्रक्रिया र कागजात	लाग्ने दस्तुर	सम्बद्ध शाखा	लाग्ने समय
३४	राष्ट्रिय वनबाट उत्पादित तथा बेवारिसे एवं मुद्दाको काठ/दाउरा बिक्री वितरण	डि.व.का. बाट राष्ट्रिय स्तरको पत्रिकामा सूचना प्रकाशित गराई प्रतिस्पर्धाको आधारमा सूचीकृत स:मिल मार्फत् मात्र बिक्री वितरण हुने।	मू.अ. कर, कटान मुछान खर्च तथा सकार रकम	वन व्यवस्थापन शाखा	१ महिना
सेवा प्रवाहमा कुनै गुनासो भए डिभिजनल वन अधिकृत/कार्यालय प्रमुखलाई सम्पर्क गर्नु हुन।					
E-mail: divisionchitwan२०२०@gmail.com					
सम्पर्क नं. : ०५६-५१०२१५, ९८५५०५७२१५ (डि.व.अ.), ९८५५०९२२२२ (सूचना अधिकारी)					

पूर्वाधार/संसाधनको विवरण

१) जग्गा तथा भवनको विवरण

यस कार्यालयको प्रयोजनको लागि पर्याप्त जग्गाको व्यवस्था भएको छ। समयानुसार भवनहरु समेत येनकेन व्यवस्था भएको छ। कार्यालय तथा मातहतका सब डिभिजनको नाममा रहेका जग्गा तथा भवनको विवरण यसप्रकार छः-

तालिका नं. १५ : कार्यालयको जग्गाको विवरण

सि. नं.	ठेगाना	जिन्सी खा. पा. नं.	कित्ता नं.	क्षेत्रफल		जग्गाको प्रयोजन	प्राप्तिको स्रोत	प्राप्ति मिति	मूल्य रु.	प्रयोजन	कैफियत
				इकाइ	क्षेत्रफल						
१	भरतपुर-१०	-	३१३ भरतपुर १०घ	बिगाहा	४-१३-१६-३/४	घडेरी/वन नर्सरी	नेपाल सरकार	-	-	कार्यालय प्रयोजन	मा. मन्त्रीस्तरको मिति २०५५/१/२० को निर्णयले कि.नं. ३१३ को जग्गामध्येबाट ८७.५*६३ व.मि. जग्गा जिल्ला खानेपानी का. भरतपुरलाई ग्राउण्ड रिजर्भ र पम्प निर्माण गर्न भोगाधिकार दिइएको।
२	खैरहनी-६, पुरानो पर्सा	-	५१-८-२घ	,,	१-१३-१८	घडेरी/वन नर्सरी	,,			कार्यालय प्रयोजन	
३	पुरानो कोराक स.डि.व.का.	-	२घ	,,	०-१-०	घडेरी	,,			कार्यालय गाभिएको	
४	राप्ती स.डि.व.का.	राप्ती-५, भण्डारा								नयाँ भवन निर्माण	
५	इच्छाकामना स.डि.व.का.	इच्छा.-४, कुरिनटार								नयाँ भवन निर्माण	
६	कालिका स.डि.व.का.	कालिका-८, गैरीबारी								नयाँ भवन निर्माण	

तालिका नं. १६ : भवन संरचनाको विवरण

सि. नं.	भवनको प्रयोजन	भवनको किसिम	तला	ओगटेको जग्गा कि.नं.	ओगटेको जग्गा इकाइ	ओगटेको जग्गा क्षेत्रफल	निर्माण वर्ष	लागत रु.	निर्माण स्रोत
१	कार्यालय भवन	पक्की	३	भरतपुर १०घ ३१३	वर्ग फिट	१८००	२०७४	१३८०००००।	आपूर्ति समिति
२	कार्यालय भवन	पक्की	१	ऐजन	,,	१६००	२०५२	-	नेपाल सरकार
३	आवास भवन	पक्की	१	ऐजन	,,	१५००	२०५२	-	ऐजन (जीर्ण)
४	आवास भवन	पक्की	१	ऐजन	,,	९५०	२०५२	-	ऐजन
५	आवास भवन	पक्की	१	ऐजन	,,	११००	२०४०	-	ऐजन
६	स.व.सु. थुनुवा भवन	पक्की	भूइँतला	ऐजन	,,	७००	२०५४	-	ऐजन
७	तालिम भवन	पक्की	भूइँतला	ऐजन	,,		२०५३	६०८०५६।६४	ऐजन
८	काठको भवन	कच्ची	भूइँतला	ऐजन	,,		०६६/६७	९९९७१।-	ऐजन
९	कार्यालय भवन	पक्की	भूइँतला	ऐजन	,,	१८००	२०५३	-	ऐजन

स्रोतः- वार्षिक प्रगति पुस्तिका, आ.व. ०८०/८१

२) मेशिन औजार तथा अन्य भौतिक सम्पत्तिः-

कार्यालयमा हाल चालु अवस्थामा रहेका मेशिन औजार तथा अन्य भौतिक सम्पत्तिहरुको विवरण निम्न तालिका नं. १७ मा राखिएको छः-

तालिका नं. १७ : भौतिक सम्पत्ति विवरण

सि.नं.	भौतिक सम्पत्ति विवरण	संख्या	कैफियत
१	गाडी	४	
२	मोटरसाइकल	२६	
३	स्कुटर	५	
४	कम्प्युटर	२०	
५	ल्यापटप	५	
६	प्रिण्टर	२०	
७	फोटोकपी मेशिन	१	
८	जि.पि.एस.	१२	
९	रेञ्ज फाइण्डर	२	
१०	दराज	४८	
११	कुर्सी	१२०	
१२	एयर कण्डिस्नर	७	

जिल्लामा हालसम्म कार्यरत प्रमुखहरुको नामावली

नेपालमा वन संगठनको स्थापना काल (वि.सं. २००७) देखि नै यस जिल्लाको वन क्षेत्र हेर्ने स्थानीय निकायको व्यवस्था गरेको देखिन्छ। वि.सं. २०४१ सालमा जिल्लाको लागि छुट्टै जिल्ला वन कार्यालय स्थापना हुनु अघिसम्म चितवन र मकवानपुर जिल्ला समेटेर राप्ती दून वन डिभिजन कार्यालय हेटौंडा मातहत राखिएको थियो। वि.सं. २०४१ देखि भने चितवन जिल्लाको लागि तत्कालीन शाही चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रबाहेकको वन जङ्गल हेर्ने क्षेत्राधिकार ग्रहण गरी जिल्ला वन कार्यालय चितवनको स्थापना भयो। यस कार्यालयले मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणा हुनु अघिसम्म तत्कालीन शाही चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जले ओगटेको क्षेत्रबाहेक जिल्लाभरिको सम्पूर्ण वन क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्दै आएको थियो। वि.सं. २०५३ सालमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणा भएपछि सो मध्यवर्ती क्षेत्रको चारकिल्लामा उल्लेखित क्षेत्र वि.सं. २०५५ सालमा तत्कालीन शाही चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयलाई हस्तान्तरण गरियो। (हेर्नुहोस् नेपाल राजपत्र खण्ड ४६) संख्या ३३ भाग ३ मिति २०५३/८/१७)। तत्पश्चात् राष्ट्रिय निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्रले ओगटेको क्षेत्रबाहेक जिल्लाभरिको सम्पूर्ण वनक्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने दायित्व यस कार्यालयको काँधमा आएको छ। यसका साथै जिल्लाको वन संगठनमा समेत समय समयमा व्यापक फेरबदल हुँदै आएको छ। पछिल्लो समयमा वन सङ्गठनलाई प्रदेश मातहत राखी कर्मचारी दरबन्दी व्यापक कटौती गरिएको छ। यस जिल्लामा हालसम्म कार्यरत कार्यालय प्रमुखहरुको नामावली निम्न तालिका नं. १८ मा दिइएको छ।

तालिका नं. १८ : हालसम्म कार्यरत कार्यालय प्रमुखहरुको नामावली र कार्यकाल

सि.नं.	कार्यालय प्रमुख	नाम	कार्यकाल	
			देखि	सम्म
१	जि.व.अ.	हरि शंकर श्रेष्ठ	२०४१/१/२	२०४३/१०/२५
२	जि.व.अ.	वीरेन्द्र प्रसाद यादव	२०४३/११/२२	२०४५/२/१३
३	जि.व.अ.	नरेश सिंह थापा	२०४५/३/८	२०४६/१२/१८
४	जि.व.अ.	राज बहादुर श्रेष्ठ	२०४६/१२/२२	२०४७/८/२४
५	जि.व.अ.	बद्री राज जोशी	२०४७/८/२४	२०४८/८/२५
६	जि.व.अ.	अरुण कुमार श्रीवास्तव	२०४८/९/२	२०४९/११/२२
७	जि.व.अ.	धिर जंग शाह	२०४९/९/१	२०५०/४/१६
८	जि.व.अ.	रमेश बहादुर चन्द	२०५०/४/२७	२०५१/१२/८
९	जि.व.अ.	जगन्नाथ कोइराला	२०५१/१२/९	२०५२/१/९
१०	जि.व.अ.	यम बहादुर थापा	२०५२/१/१२	२०५३/६/२५
११	जि.व.अ.	टिका राम ढकाल	२०५३/६/२८	२०५६/९/२८
१२	जि.व.अ.	माधव आचार्य	२०५६/९/२३	२०५८/६/२४

सि.नं.	कार्यालय प्रमुख	नाम	कार्यकाल	
			देखि	सम्म
१३	जि.व.अ.	ब्रज किशोर यादव	२०५८/६/२५	२०६०/१०/९
१४	जि.व.अ.	इमामुदिन अन्सारी	२०६०/११/४	२०६३/४/२१
१५	जि.व.अ.	बाबुराम भण्डारी	२०६३/४/१५	२०६४/४/१७
१६	जि.व.अ.	राम प्रसाद लम्साल	२०६४/६/७	२०६५/१२/१३
१७	जि.व.अ.	यम बहादुर थापा	२०६६/१/६	२०६७/१०/१९
१८	जि.व.अ.	जिवन कुमार ठाकुर	२०६७/१०/२०	२०६८/४/१०
१९	जि.व.अ.	डा. ईन्द्र प्रसाद सापकोटा	२०६८/५/१५	२०७०/४/१२
२०	जि.व.अ.	गणेश झा	२०७०/४/१६	२०७१/११/२
२१	जि.व.अ.	सुखलाल प्रसाद जयसवाल	२०७२/१/२३	२०७२/५/२७
२२	जि.व.अ.	गणेश राय	२०७२/६/७	२०७३/६/१९
२३	जि.व.अ.	केदार नाथ पौडेल	२०७३/६/२०	२०७५/७/३०
२४	डि.व.अ.	विष्णु प्रसाद पौडेल	२०७५/७/१२	२०७६/११/२७
२५	डि.व.अ.	पदम राज नेपाल	२०७६/११/२७	२०७८/११/२७
२६	डि.व.अ.	लोक राज नेपाल	२०७८/११/२३	२०८०/६/१७
२७	डि.व.अ.	थीर बहादुर कार्की	२०८०/६/२५	

परिच्छेद २

जिल्लाको वन सम्पदा, वन्यजन्तु तथा अन्य विवरण

क) जिल्लाको वनक्षेत्र

यस जिल्लाको वर्तमान वनको अवस्थामा कुल भू-भागमध्ये ६५.८५% वनक्षेत्रले ढाकेको छ। कुल वनक्षेत्र १,४७,४९० हेक्टरमध्ये चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जले ७१,१०५ हेक्टर र मध्यवर्ती क्षेत्रले १८,७३५ हेक्टर जिल्लाको वनक्षेत्र ओगटेको छ भने यस डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत ५७,६५० हेक्टर वनक्षेत्र रहेको छ। सोही ५७,६५० हेक्टर वनक्षेत्रलाई ६ गोटा सब डिभिजनहरुमा विभाजन गरिएको छ। सब डिभिजन वन कार्यालयहरुको कार्यक्षेत्र र मुकाम तालिका नं. १२ मा राखिएको छ। जिल्लामा भएको वनक्षेत्रलाई चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, मध्यवर्ती क्षेत्र र डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्षेत्र अनुसार देखिने तुलनात्मक विवरण निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छः-

चित्र नं. ३ : जिल्लाको वनक्षेत्रको विभाजन

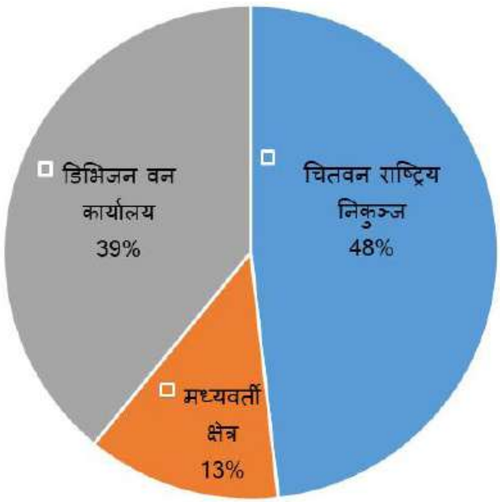

स्रोतः- जिल्लाको पञ्चवर्षीय योजना

ख) जिल्लामा रहेको वनको प्रकार एवं मौज्दात

१) हावापानी र भौगोलिक अवस्थिति अनुसार वनको किसिम

हावापानी र भौगोलिक अवस्थिति अनुसार जिल्लाको वनलाई ऊष्ण वन र उपोष्ण वन गरी दुई प्रकारमा विभाजन गर्न सकिन्छ। हावापानी र भौगोलिक अवस्थिति अनुसार जिल्लामा भएको ऊष्ण वन १८% र उपोष्ण वन ८२% रहेको छ।

(क) ऊष्ण वन (Tropical Forest)

- जिल्लाको सबैभन्दा कम उचाइ १५५ मि. देखि करिब १००० मि. सम्मको क्षेत्रमाम यस प्रकारको वन पाइन्छ।

➲ यस प्रकारको वनले जिल्लाको जम्मा वन क्षेत्रमध्ये ११९४९२ हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको छ। यस अन्तर्गत मुख्यगरी दुई प्रकारका वनहरु पाइन्छन्:-

❖ • **सालको वन (Shorea robusta Forest)**

- यसप्रकारको वन जिल्लाको भरतपुर महानगरपालिका, माडी, कालिका, रत्ननगर, खैरहनी, राप्ती नगरपालिका र इच्छाकामना गाउँपालिकाको १००० मिटरसम्मको उचाइमा विशेषगरी समतल फाँटमा पाइन्छ।
- मुख्य प्रजाति साल रहेको यस क्षेत्रमा बोटधँगेरो, क्यामुन, जामुन, सिमल लगायतका अन्य मिश्रित प्रजातिहरु पाइन्छ भने गैरकाष्ठ वन पैदावारको रुपमा गुर्जो, कुरिलो, हर्रो, बर्रो, अमला, सर्पगन्धा आदि पाइन्छ।

❖ **नदी तटीय वन (Riverine Forest)**

- जिल्लाको नारायणी नदी, खगेडी खोला, बुङ खोला, राप्ती नदी, कयर खोला, लोथर खोला आदि नदी खोलाहरुको आसपासको क्षेत्रमा यस किसिमको स-साना चक्ला वनको रुपमा पाइन्छ।
- यसप्रकारको वनमा खयर, सिसौ, भेल्लर, पड्के, सिमलजस्ता बोटबिरुवाहरु तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको रुपमा बेल, खयर, गुर्जो, हर्रो, बर्रो, अमला आदि पाइन्छ।

(ख) उपोष्ण वन (Subtropical Forest)

जिल्लाको करिब १००० मि. देखि १९४७ मि. सम्मको भू-भागमा यसप्रकारको वन पाइन्छ। यसप्रकारको वनक्षेत्रमा कटुस, चिलाउने, उत्तिस, मौवा, मलेतो, दार, गोगन, रातो कैया, धँगेरी, चिउरी लगायतका बोटबिरुवाहरु पाइन्छ। गैरकाष्ठ वन पैदावारको रुपमा टिमुर, तेजपात, काउलो, भकिम्लो, शिकारी लहरा, पानी अमला, बोझो, रिठ्ठा, अम्रिसो आदि पाइन्छ।

इच्छाकामना सब डिभिजन अन्तर्गतको साविक काउले गा.वि.स. उत्तिसघारीको लागि प्रख्यात छ। यहाँको वनमा उत्तिस प्रजातिको बाहुल्यता रहेको छ। त्यसैगरी सोही सब डिभिजन अन्तर्गतको साविक चण्डिभञ्ज्याङ गा.वि.स. कटुस-चिलाउने वनको रुपमा प्रख्यात छ। यस सब डिभिजन अन्तर्गत प्रसिद्ध इच्छाकामना मन्दिर आसपासको क्षेत्रमा कटुस-चिलाउनेको साथै बाँझ प्रजाति समेतको मिश्रित वन पाइन्छ। (स्रोतः- कृष्ण शर्मा, वन अधिकृत, इच्छाकामना सब डिभिजन वन कार्यालय, कुरिनटार)।

चिउरी चेपाङ र चमेरो

यस उपोष्ण भौगोलिक क्षेत्रमा यिनी तीन चकार चिउरी, चेपाङ र चमेरो एकापसमा अन्तर्सम्बन्धित रहेका छन्। चेपाङ जातिको बासस्थानको प्रसङ्ग चितवन जिल्लासँग जोडिएकोले चितवन, चिउरी, चेपाङ र चमेरो भन्नु अझ बढी सान्दर्भिक देखिन्छ। चेपाङ, चिउरी र चमेरो यहाँको पारिस्थितिकीय प्रणालीका अन्योन्याश्रित तत्वहरु हुन् र यिनले सदियौंदेखि एकअर्कामाथि परनिर्भर रही एकअर्काको सहअस्थित्व कायम गरी यहाँको पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई जीवन्त बनाइरहेका छन्।

नेपालको मध्यभागमा पर्ने जिल्लाहरु चितवन, मकवानपुर, धादिङ र गोरखा जिल्लामा चेपाङ जातिको बसोबास

रहेको छ । यी जिल्लाबाहेक अन्यत्र चेपाङ जाति छैनन् । ज्ञानेश्वर भट्टराई लिखित सामान्य ज्ञानका अनुसार चेपाङ जातिले आफ्नो छोरीको बिहेमा चिउरीको बिरुवा दाइजोस्वरुप दिने प्रचलन छ ।

चिउरी, चेपाङ र चमेरोलाई राज्यका विभिन्न तह र तप्काबाट वर्षौंदेखिको निरन्तर प्रयासले राज्यको मूलधारमा ल्याइएको हो । वागमती प्रदेश सरकारले आर्थिक वर्ष ०८०/८१ मा प्रस्तुत गरेको नीति तथा कार्यक्रममा 'चेपाङ समुदायको उत्थानको लागि चेपाङ, चिउरी र चमेरो संरक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ' भनी बजेटमा समेत सम्बोधन गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ । यसैबाट पनि यिनको एकापसको सम्बन्ध र सहअस्थित्व बुझ्न सकिन्छ । यस सम्बन्धमा राप्ती डिभिजन वन कार्यालय मनहरी, मकवानपुरका तत्कालीन डि.व.अ. विष्णु प्रसाद आचार्यले सङ्कलन/ लेखन/सम्पादन गरी अलग्गै पुस्तिका प्रकाशित गर्नुभएको छ । विस्तृत सोही पुस्तिकाबाट अवगत गर्न सकिनेछ ।

२) जडिबुटी एवं गैरकाष्ठ वन पैदावार

यस जिल्लामा मुख्यतः टिमुर, कुरिलो, हर्रो, बर्रो, अमला, गुर्जो, पिपला, सर्पगन्धा, तेजपात, काउलो, भकिम्लो, शिकारी लहरा, पानी अमला, बोझो, रिट्ठा, अम्रिसो, बाबियो, वन तरुल, निगुरो, बेत, बाँस, थाकल आदि ।

३) वन्यजन्तुको विवरण

जिल्लामा मुख्यतया निम्न किसिमका वन्यजन्तुहरु पाइन्छन्:-

(क) स्तनधारी जनावर : एकसिंगे गैंडा, पाटे बाघ, जंगली हात्ती, भालु, चितुवा, जरायो, चित्तल, चरीबाघ, मलसाँप्रो, मृग, बँदेल, सालक, खरायो, दुम्सी, न्याउरीमूसा, चमेरो, स्याल आदि ।

(ख) चराचुरुङ्गी : मयूर, मलेवा, खैरो धनेश, चिल, चिर, कालिज, काकाकुल, वनकुखुरा, राजहाँस, धनेश, कालो तित्रा, सेतो गिद्ध, हिमाली गिद्ध, न्याउली चरा, थोप्ले ढुकुर, काग, जुल्फे, जुरेली, रानी चरी, फिस्टा, चिचिलकोटे, च्याखुरा, सारस, बकुला, लुइँचे, तित्रा, सुगा, मैना, हुँचिल, लाटोकोसेरो आदि ।

(ग) माछा : असला, सौर, कत्ला, बुदुना, सहर, फगेटा, भोटिया, जलकपुर, ट्राउट आदि ।

(घ) सरिसृप : भ्यागुता, छेपारो, कछुवा, सुन गोहोरो, अजिङ्गर, विभिन्न प्रजातिका सर्प ।

(ङ) कीटपतंग : पुतली, सुनौलो चरीपुतली, हरियो सुनौलो पुतली, फट्याङ्ग्रा आदि ।

घाइते तथा मृत वन्यजन्तुका सम्बन्धमा:- चितवन जिल्ला वन तथा जैविक विविधताको क्षेत्रमा सम्पन्न जिल्ला हो । यस जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको ६६% अर्थात् १४७५ व.कि.मी. वनक्षेत्र छ । यस जिल्लामा वनक्षेत्रको हरियालीसँगै वन्यजन्तुको संख्या पनि प्रशस्त छन् । वन्यजन्तुको संख्या धेरै भएकोले वन्यजन्तु आफ्नो वासस्थानको वरपर विचरण गर्ने क्रममा एकापसमा जुधेर वा राजमार्गमा अन्य सवारी साधनको ठक्करका कारण घाइते वा कहिलेकाहिं मृत्यु समेत हुने गरेको छ । घाइते अवस्थामा फेला परेका वन्यजन्तुलाई तत्काल उद्धार गरी औषधोपचार गरी उसको आफ्नै प्राकृतिक वासस्थानमा छाडी दिने गरिएको छ भने मृत जनावरको धार्मिक विधि अनुसार अन्तिम संस्कार गरी खाडलमा पुर्ने गरिएको छ ।

घाइते तथा मृत वन्यजन्तुको विवरण अनुसूची २ मा दिइएको छ ।

भौगोलिक उचाइ, हावापानी, गाउँवस्तीका साथै वनको प्रकार (साल वन र अन्य मिश्रित चौडापाते वन) दर्शाउने नक्सा निम्न चित्र नं. ४ मा दिइएको छ -

चित्र नं. ४ : भौगोलिक उचाइ, गाउँवस्तीका साथै वनको प्रकार (साल वन र अन्य मिश्रित चौडापाते वन) दर्शाउने नक्सा

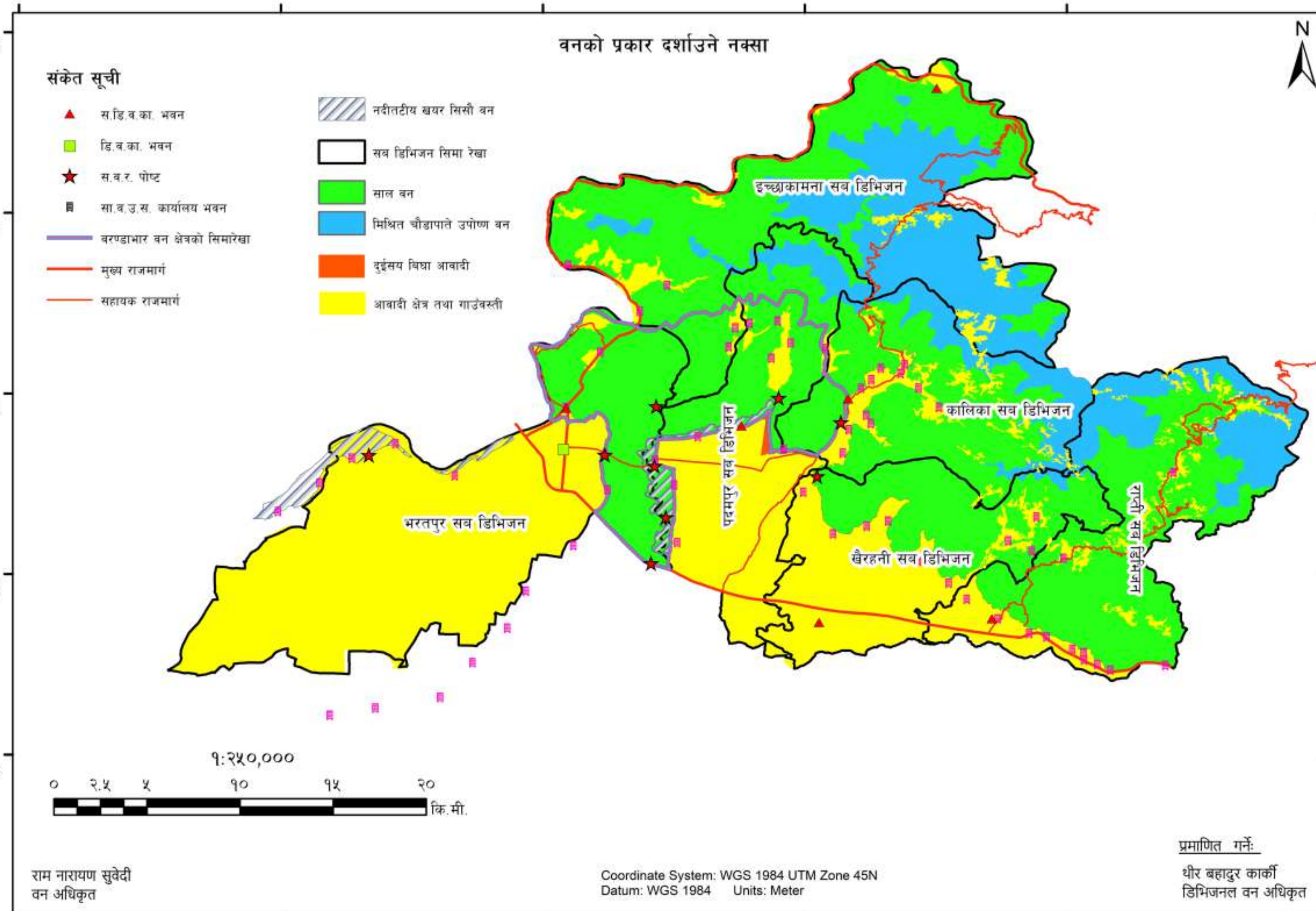

व्यवस्थापकीय पद्धतिको आधारमा चितवन जिल्लाका वनको किसिम (प्रचलित ऐन नियम अनुसार)

प्रचलित ऐन, नियम तथा व्यवस्थापकीय पद्धतिको आधारमा जिल्लामा रहेको वनलाई निम्नानुसार वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन भइरहेको छः- (स्रोतः- वार्षिक प्रगति पुस्तिका २०८०/०८१, डिभिजन वन कार्यालय चितवन)

राष्ट्रिय वन

प्रचलित कानुन बमोजिम मुलुकभित्र रहेका निजी वन बाहेक अन्य सबै राष्ट्रिय वन हुन्। वन ऐन, २०७६ बमोजिम राष्ट्रिय वनलाई निम्नानुसार पुनः वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन कार्य सञ्चालन हुँदै आएको छः-

(क) सरकारद्वारा व्यवस्थित वनः- क्षेत्रफल २२६१८.८२ हेक्टर।

(ख) संरक्षित वनः- यस वर्गमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा यसका मध्यवर्ती क्षेत्रलाई लिइएको छ।

(ग) वन संरक्षण क्षेत्र (बरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्र)

- जिल्लाको दक्षिणतर्फको चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र महाभारत श्रृंखलाको वनक्षेत्रलाई जोड्ने वन्यजन्तुको मुख्य जैविक मार्गको रुपमा रहेको बरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्रलाई लोपोन्मुख दथा दुर्लभ वन्यजन्तुको मुख्य वासस्थानको विविधता समेत रहेकोले प्रथम संरक्षण दिवसको अवसर पारेर मिति २०६७/६/७ मा वन ऐन, २०४९ बमोजिम बरण्डाभार संरक्षित वन (१०,३०२ हे.) घोषणा गरी मिति २०६८/११/१५ को नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गरिएको।
- हाल बरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्रको कार्ययोजना (आ.व. ०७३/७४ देखि आ.व. ०८२/८३ सम्म) तयार भई कार्यान्वयन भइरहेकोमा गाउँवस्ती वरिपरिको क्षेत्रलाई Frienge Area (३३८० हेक्टर) को रूपमा राखी यस अन्तर्गत सामुदायिक वनको संख्या १७ गोटाको ३,२५१ हेक्टर, कबुलियती वनको संख्या ३६ गोटाको १२० हेक्टर र धार्मिक वन ३ गोटाको ९ हेक्टर क्षेत्रलाई उक्त बमोजिम समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन पद्धतिको आधारमा व्यवस्थापन भइरहेको साथै Core Area को रुपमा रहेको ६,९२२ हेक्टरलाई वन्यजन्तुको वासस्थान, जैविक मार्ग आदिको रुपमा व्यवस्थापन भइरहेको।
- बरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्रले जिल्लाको भरतपुर महानगरपालिकाको वडा नं. १,२,११,१२ र २९ वडा, कालिका नगरपालिकाको १,२,४,५,७ र ८ नं. वडा, रत्ननगर नगरपालिकाको वडा नं. ११ र इच्छाकामना गाउँपालिकाको वडा नं. ७ लाई समेटेको।

(घ) समुदायद्वारा व्यवस्थित वनः- समुदायमा आधारित व्यवस्थापन पद्धति अपनाई समूहले व्यवस्थापन गरिरहेको वन निम्नानुसार छन्:-

(अ) सामुदायिक वनः- कुल संख्या ९३ गोटा (बरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्रको समेत), कुल क्षेत्रफल २३,२४१.८८ हेक्टर र लाभान्वित घरधूरी ५२१३४

(आ) कबुलियती वनः- कुल संख्या ४३१ गोटा (बरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्रको समेत), कुल क्षेत्रफल १४५७.४५ हेक्टर र लाभान्वित घरधूरी २८४९

(इ) धार्मिक वनः- कुल संख्या ७ गोटा (बरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्रको समेत), कुल क्षेत्रफल २९.८५ हेक्टर र लाभान्वित संख्याः- ७ गोटा धार्मिक संस्थाहरु

निजी वन

विभिन्न व्यक्ति तथा संघसंस्थाको नाममा जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा जारी भएका यस कार्यालयको कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने निजी जग्गामा आफैंले लगाई हुर्काएका वा संरक्षण गरेका रुखहरुलाई प्रचलित कानुन बमोजिम विधिवतरुपमा निजी वन दर्ता गरी व्यवस्थापन गरिंदै आएको छ। यसप्रकार यस कार्यालयमा विगतमा दर्ता भएका निजी वनको कुल संख्या १७३ गोटा, कुल क्षेत्रफल ३० हेक्टर र लाभान्वित घरधूरी संख्या १७३ रहेका छन्।

परिच्छेद ३
समुदायमा आधारित व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार हस्तान्तरण र दर्ता भएका वनको अवस्था

१. सामुदायिक वन

पृष्ठभूमिः

नेपालमा सामुदायिक वन विकासको अवधारणा वि.सं. २०३० को दशकदेखि लागु भएको भए तापनि यसलाई कानुनीरुपमा अगाडि बढाउने काम वन विकास गुरुयोजना २०४६ अनुरुप वन ऐन र वन नियमावली लागु भइसकेपछि स्थानीय उपभोक्ताहरुलाई समूह गठन गरी सामुदायिक वन हस्तान्तरण गर्ने प्रकृया बढ्दो क्रममा रहेको थियो। वर्तमान सन्दर्भमा सामुदायिक वन विकास कार्यक्रमबाट दिगो वन व्यवस्थापन, वन क्षेत्रमा सुशासन, सामुदायिक विकास, गरिबी निवारण तथा समावेशी आदि पक्षलाई समेटेको छ।

जिल्लामा सामुदायिक वनको हस्तान्तरण क्रमः

- जिल्लामा पहिलो पटक मिति २०५२/३/६ मा खैरहनी नगरपालिका वडा नं. १-४ (साविक चैनपुर गा.वि.स.) मा पर्ने कंकाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह गठन गरी ७६० हेक्टर राष्ट्रिय वन क्षेत्र सामुदायिक वनको रुपमा हस्तान्तरण भएको देखिन्छ। हालसम्म जिल्लामा ९३ गोटा सामुदायिक वन हस्तान्तरण भइसकेको छ।
- जिल्लामा हस्तान्तरण भएका सामुदायिक वनहरुमध्ये क्षेत्रफलको हिसाबले सबैभन्दा ठूलो राप्ती नगरपालिका वडा नं. १ मा अवस्थित परेवाश्वरी सामुदायिक वन (हस्तान्तरण मिति २०५३/६/२१, क्षेत्रफल १३१६ हेक्टर) र सबैभन्दा सानो भरतपुर म.न.पा. वडा नं. १६ स्थित भगवानस्थल सामुदायिक वन (हस्तान्तरण मिति २०७२/३/३१, क्षेत्रफल ६.३४ हेक्टर) हो।
- जिल्लामा सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम आ.व. २०५१/५२ बाट शुरु भई हालसम्म ९३ गोटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुको क्षेत्रफल २३२४१.८८ हेक्टर वन स्थानीय वन उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरण भइसकेका छन्। आ.व. अनुसार हस्तान्तरण भएका सामुदायिक वनको संख्या तालिका नं. १९ मा समावेश गरिएको छ। सो सामुदायिक वन सम्बन्धी विस्तृत विवरण **अनुसूची ३** मा समावेश छ।

तालिका नं. १९ : आ.व. अनुसार हस्तान्तरण भएको सामुदायिक वनको संख्या

सि. नं.	आ.व.	हस्तान्तरित सा.व. संख्या	जम्मा हस्तान्तरण भएका सा.व.	
			संख्या	क्षेत्रफल (हे.)
१	२०५१/५२	१	१	७४९.१३
२	२०५३/५४	३	४	२५३१.७९
३	२०५४/५५	१	५	३३८४.९७
४	२०५७/५८	५	१०	५९६४.५४
५	२०५८/५९	१	११	६१०९.३४
६	२०५९/६०	५	१६	७१०९.२७

सि. नं.	आ.व.	हस्तान्तरित सा.व. संख्या	जम्मा हस्तान्तरण भएका सा.व.	
			संख्या	क्षेत्रफल (हे.)
७	२०६१/६२	५	२१	८३१७.०७
८	२०६२/६३	५	२६	९९२८.७१
९	२०६३/६४	७	३३	१२३८३.२३
१०	२०६५/६६	७	४०	१४४०५.४२
११	२०६६/६७	१	४१	१४४७०.३८
१२	२०६७/६८	२३	६४	१८११६.६३
१३	२०६८/६९	५	६९	१९२३१.५२
१४	२०६९/७०	२	७१	१९७०३.८३
१५	२०७०/७१	५	७६	२०३२२.८२
१६	२०७१/७२	६	८२	२०९३८.३०
१७	२०७२/७३	५	८७	२१७८७.७१
१८	२०७४/७५	१	८८	२१९७४.६८
१९	२०७५/७६	३	९१	२२४८१.४२
२०	२०७६/७७	२	९३	२३२४१.८८

स्रोतः- वार्षिक प्रगति पुस्तिका २०८०/०८१, डि.व.का. चितवन

सामुदायिक वनमा देखा परेका समस्या तथा समाधान

(क) समस्याहरु

सहभागितातर्फ

- समूहको विधान र वन कार्ययोजनामा उल्लेख भएका प्रावधान, नियमकानुन आदि बारे समूहका सीमित सदस्यालाई मात्र जानकारी हुनु ।
- साधारण भेला, समूह समितिको बैठक नियमितरुपले सञ्चालन नहुनु तथा भएकै भेला, बैठकमा पनि उपभोक्ताहरुको न्यून सहभागिता भई निर्णय प्रक्रियामा सक्रियरुपमा सहभागिता नजनाउनु ।
- समूहको आम भेला तथा नियमित बैठकहरुमा महिला, दलित तथा विपन्न वर्गको सहभागितालाई प्राथमिकता नदिनु ।
- वन समूह, समितिबाट वन व्यवस्थापन तथा वन सम्वर्द्धन आदि कार्य सञ्चालन गर्दा उपभोक्ताको उपस्थिति न्यून हुनुका साथै कतिपय क्रियाकलापमा समितिका सीमित पदाधिकारी बाहेक अन्य व्यक्तिहरुलाई जिम्मेवारी नदिनु ।

संस्थागततर्फ

- समितिका पदाधकारीहरुले प्राप्त गरेका सामुदायिक वन विकास सम्बन्धी मार्गदर्शन, सूचना, नियमहरुको प्रचारप्रसारमा कमी ।

- समूह, समितिमा पदाधिकारी तथा उपभोक्ताहरुले तालिम, गोष्ठी आदिबाट प्राप्त ज्ञान, सीप, प्रविधिको प्रचारप्रसार र हस्तान्तरण कार्य सीमित मात्रामा हुनु वा हुँदै नहुनु ।
- वन समूह/समितिले नियमित लेखापरीक्षण नगराउनु, कार्यालयको अभिलेख व्यवस्थापन पक्ष समेत कमजोर हुनु ।
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले गरेको क्रियाकलापको विवरण, लेखापरीक्षण प्रतिवेदन तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तोकिएको समयमा सम्बन्धित कार्यालयहरुमा नबुझाउनु ।
- समिति परिवर्तन पश्चात् पुरानो समितिले साधारण भेला, अन्य कार्यक्रम वा बैठक आयोजना गरी आफ्नो जिम्मामा रहेको नगदी कारोबार, जिन्सी सरसामान तथा अभिलेख र स्रेस्ता कागजातको समयमै बरबुझारथ नगर्नु वा केही समूहमा बरबुझारथ गर्दै नगर्नु ।

वन विकास र व्यवस्थापन क्रियाकलाप र समन्वय एवं व्यवस्थापनतर्फ

- वन विकास कार्य सञ्चालनका लागि समूहले स्वीकृत योजना अनुरुप कार्य गरेको नदेखिनु ।
- महिला, दलित, जनजाति तथा विपन्न वर्गका लागि छुट्टै आयमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न नसक्नु ।
- समूहको विकास, आयआर्जनका क्रियाकलाप सञ्चालन र अन्य सामुहिक विकासका लागि आफ्नो समूहको कोषको रकम मात्र खर्च गर्ने परिपाटी रहेको हुँदा वन विकास कार्यमा कानुन बमोजिमको २५% रकम खर्च गर्न नसक्नु ।
- सामुदायिक वनमा आयमूलक कार्यक्रम, जडिबुटी खेती तथा वनसँग सम्बन्धित रोजगारमूलक कार्यक्रमहरुको ज्ञान, योजना निर्माण गर्ने कार्यको अनुभवको कमी हुनु ।
- समूहको विकासको लागि अन्य सरोकारवाला निकाय, संघसंस्थाहरूसँग समन्वय राख्ने कार्यमा कम पहल हुनु ।
- वन कार्यालयका कर्मचारी र सामुदायिक वन उपभोक्ताहरुबीच नियमितरुपमा अन्तर्क्रिया नहुनु ।

(ख) समाधानका लागि सुझावहरु

- वन उपभोक्ता समूह र समितिले आफ्नो समूहभित्र विभिन्न कार्यक्रम गरी विधान, कार्ययोजनामा भएका व्यवस्था र सामुदायिक वन सम्बन्धी नीति नियम बारे जानकारी दिई वन विकास र व्यवस्थापनमा सहभागिता जुटाउनु पर्ने ।
- समूहको भेलामा सहभागिता बढाउन अग्रिम सूचना दिने तथा महिला, जनजाति तथा पिछडिएका वर्गको सहभागिताका लागि समितिमा रहेका त्यस्ता सदस्यहरुलाई सक्रिय गराउने ।
- नयाँ उपभोक्ता समिति चयन भएपछि पुरानो समितिले आफ्नो जिम्मामा रहेका नगदी, जिन्सी, कागजात तथा रेकर्ड फाइल, रजिष्टरहरु अनिवार्यरुपमा बरबुझारथ गर्नुपर्ने, समयमै बरबुझारथ नगर्ने समितिका पदाधिकारीहरुलाई विधान बमोजिम कारवाही गर्नुपर्ने ।
- समूहले जीविकोपार्जन योजना निर्माण गरी विपन्न, महिला, दलित, जनजातिलाई प्राथमिकताका आधारमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्ने साथै त्यस्ता कार्यक्रमहरुको नियमित अनुगमन गर्नुपर्ने ।

- वन संरक्षणमा विशेष ध्यान दिई जडिबुटी, जैविक विविधता, वन्यजन्तुको संरक्षणका साथै वन क्षेत्र अतिक्रमण नियन्त्रणमा जोड दिनुपर्ने।
- वन समूहको कोष परिचालन गर्दा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको आर्थिक कार्यविधि निर्देशिका, २०७३ ले निर्दिष्ट गरे अनुसार खर्च गर्नुपर्ने।
- समूहले अनिवार्यरुपमा तोकिए बमोजिम लेखापरीक्षण गरी वार्षिक प्रतिवेदन सहित समयमै डिभिजन वन कार्यालयमा बुझाउनुपर्ने।
- वन उपभोक्ता समूह र समितिले आफूले वर्षभरिमा सम्पन्न गरेका कार्यहरु, आर्थिक विवरण लगायत अन्य विविध क्रियाकलापहरुको बारेमा अनिवार्यरुपमा सार्वजनिक सुनुवाइ गर्नुपर्ने।
- वन समूहका सदस्यहरुले विभिन्न तालिमबाट प्राप्त गरेका ज्ञान, सीप र अनुभवको साटासाट गर्नुका साथै त्यस्ता तालिम प्राप्त श्रोत व्यक्ति तयार गरी उनीहरुको माध्यमबाट समूह व्यवस्थापनमा परिचालन गर्नुपर्ने।

(ग) सामुदायिक वनका अवसरहरु

- जिल्लामा रहेका सामुदायिक वनको सघन तथा दिगो वन व्यवस्थापन गर्न सकिएमा स्थानीय स्तरमा रोजगारीको प्रबर्द्धन हुने, स्थानीय वातावरणमा स्वच्छता कायम भई वन पैदावारमा आत्मनिर्भरता बढ्ने।
- वन पैदावार सुलभरुपमा प्राप्त हुनाले वन पैदावारमा आधारित फर्निचर उद्योग लगायत अन्य स-साना घरेलु उद्योग स्थापना भई रोजगारीमा वृद्धि हुने।
- समग्र वनक्षेत्र तथा जैविक विविधताको संरक्षणबाट जलवायु परिवर्तनका कारण हुने असरहरुमा कमी आउने तथा विपद् व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने।
- कार्बन शोषण तथा सञ्चय गरी तापक्रम वृद्धि नियन्त्रणमा राख्न सहयोग पुग्ने।

२. कबुलियती वन

परिचय

नेपालको पहाडी भेगमा वसोवास गर्ने करिब ८० लाख जनतामध्ये धेरैजसोसँग १० रोपनीभन्दा कम जग्गा हुनुको साथै उनीहरुको जीवनस्तर गरिबीको रेखामुनि रहेको र उनीहरुले घरपालुवा जनावरको लागि घाँस, ईन्धनको लागि दाउरा तथा अन्य आयश्रोतको लागि वनजङ्गलमा आश्रित रहनु परेको कारणबाट विगतमा वनक्षेत्रमा असर परी वातावरणीय क्षति समेत भएको सन्दर्भमा हैसियत बिग्रेको वनक्षेत्रमा विविध क्रियाकलाप गरी वातावरण सुधारका साथै गरिबीको रेखामुनि रहेका जनताको आयश्रोतमा समेत वृद्धि गर्न गरिबीको रेखामुनि रहेका जनताको लागि कबुलियती वनको अवधारणा शुरु भएको हो। आ.व. ०४९/५० देखि नेपाल सरकार तथा IFAD/FAO आदि जस्ता दातृ संस्थाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा पहाडी कबुलियती वन तथा चरण विकास आयोजनाको शुरुवात भई क्रमशः कबुलियती वन तथा पशु विकास कार्यक्रमको रुपमा कार्यान्वयन भई जिल्लामा कबुलियती वन समूह गठन तथा कबुलियती वन समूह संस्थागत र सुदृढीकरणका क्रियाकलापहरु सञ्चालनमा रहेका छन्। कबुलियती वन समूहहरुको संस्थागत सुदृढीकरण, प्राविधिक सहयोग तथा अन्य कृयाकलापहरुमा सहयोग पुर्‍याउनको लागि जिल्लामा १ जना प्राविधिक सहायक, १ जना डिभिजन सुपरभाइजर र ८ जना समूह सहयोगीहरुको व्यवस्था रहेको छ। हाल

जिल्लामा कबुलियती वन विकास कार्यक्रमतर्फ सीमित कार्यक्रमहरु मात्र स्वीकृत भई आउने कारणबाट कबुलियती वन समूहहरुमा निस्कृयता देखिएकोले आगामी आ.व.हरु देखि कबुलियती वन समूहहरुको लागि वन व्यवस्थापन, जीविकोपार्जन आदि छुट्टै कार्यक्रमको व्यवस्था हुनुपर्ने देखिएको साथै स्थानीय तहहरुले समेत आफ्नो क्षेत्रमा रहेका कबुलियती वन समूहहरुलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनुपर्ने देखिएको छ।

जिल्लामा कबुलियती वनको हस्तान्तरण कालक्रम

जिल्लामा पहाडी कबुलियती वन तथा चरण विकास आयोजनाको शुरुको चरणदेखि नै कबुलियती वनका क्रियाकलाप सञ्चालन भएतापनि पहिलो कबुलियती वनको रुपमा आ.व. ०५३/५४ मा जमुनेश्वरा कबुलियती वन समूह, साविक कविलास-२ हाल भरतपुर-२९ हस्तान्तरण भएको अभिलेखबाट देखिन्छ। हालसम्म हस्तान्तरित कबुलियती वनहरुमा क्षेत्रफलको हिसाबले सबैभन्दा ठूलो स्याउले कबुलियती वन समूह, भरतपुर-२९ (क्षेत्रफल १५.८१ हेक्टर) र सबैभन्दा सानो बिसाउनेडाँडा कबुलियती वन समूह, इच्छाकामना-६ (क्षेत्रफल ०.३९ हेक्टर) रहेको छ। जिल्लामा हालसम्म ४३१ गोटा कबुलियती वन समूहहरु १४५७.४५ हेक्टर वनक्षेत्र कबुलियती वनमा हस्तान्तरण भई २८४९ घरधूरी लाभान्वित भएका छन्। विभिन्न आ.व.मा गठन र हस्तान्तरण भएका कबुलियती वनको विस्तृत विवरण अनुसूची-४ मा राखिएको छ।

तालिका नं. २० : कबुलियती वन हस्तान्तरण समयरेखा

सि. नं.	आ.व.	कबुलियती वन संख्या	आ.व.सम्म हस्तान्तरित क.व. संख्या
१	०५३/५४	२६	२६
२	०५४/५५	४४	७०
३	०५५/५६	४९	११९
४	०५६/५७	३०	१४९
५	०५७/५८	३०	१७९
६	०५९/६०	१०	१८९
७	०६०/६१	१८	२०७
८	०६१/६२	११	२१८
९	०६२/६३	१२	२३०

सि. नं.	आ.व.	कबुलियती वन संख्या	आ.व.सम्म हस्तान्तरित क.व. संख्या
१०	०६३/६४	२४	२५४
११	०६४/६५	२७	२८१
१२	०६५/६६	५०	३३१
१३	०६६/६७	३२	३६३
१४	०७१/७२	५	३६८
१५	०७२/७३	८	३७६
१६	०७३/७४	१५	३९१
१७	०७४/७५	२०	४११
१८	०७५/७६	२०	४३१

स्रोतः- वार्षिक प्रगति पुस्तिका २०८०/०८१, डि.व.का. चितवन

कबुलियती वनमा देखा परेका समस्या तथा समाधान

(क) समस्याहरु

सहभागितातर्फ

- समूहको स्वीकृत कार्ययोजनामा उल्लेख भएका प्रावधान, नियम आदि बारे समूहका सीमित सदस्यहरूलाई मात्र जानकारी भएको।
- समूह बैठकको नियमितरुपले सञ्चालन नहुनु तथा सदस्यहरुको न्यून सहभागिता रहनु र निर्णय प्रक्रियामा सक्रियरुपमा सहभागिता नहुनु।
- वन व्यवस्थापन क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्दा समूहका सबै सदस्यहरुको सहभागिता नदेखिनु।

संस्थागततर्फ

- समूहका पदाधिकारीहरुले प्राप्त गरेका कबुलियती वन विकास सम्बन्धी मार्गदर्शन, सूचना, नियमहरुको प्रचारप्रसारको कमी हुनु।
- समूहका पदाधिकारी तथा सदस्यहरुले तालिम, गोष्ठी आदिबाट प्राप्त ज्ञान, सीप, प्रविधिको प्रसार र हस्तान्तरण सीमित मात्रामा मात्र हुने गरेको।
- समूहको अभिलेख व्यवस्थापन पक्ष नाजुक हुनुको साथै वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन कानुन बमोजिमको समयमा पेश गर्न नसक्नु।

विकास कार्य, वन व्यवस्थापन तथा समन्वयतर्फ

- वन विकास कार्य सञ्चालनका लागि समूहले स्वीकृत वन कार्ययोजना अनुरुप कार्य गरेको नदेखिनु।
- कबुलियती वनमा आयमूलक कार्यक्रम, जडिबुटी खेती तथा वनसँग सम्बन्धित रोजगारमूलक कार्यक्रमहरुको ज्ञान, योजना निर्माण गर्ने कार्यको अनुभवको कमी हुनु।
- समूहको विकासको लागि अन्य सरोकारवाला निकाय, संघसंस्थाहरुसँग समन्वय राख्ने कार्यमा कम पहल हुनु।
- वन कार्यालयका कर्मचारी र समूहका सदस्यहरु बीच नियमितरुपमा अन्तर्कृया नहुनु।
- कार्य अवधि समाप्त भएका कबुलियती वन कार्ययोजनाहरुको नवीकरण गर्न विशेषतः दुर्गम तथा धेरै पुराना समूहबाट कम चासो देखाउनुका साथै बजेटको सीमितताका कारण वन कार्यालयबाट सबै समूहहरुलाई समेट्न नसकिनु।

समस्या समाधानका लागि सुझावहरु

- कबुलियती वन समूहले आफ्नो समूहभित्र विभिन्न कार्यक्रम गरी कार्ययोजनामा भएका व्यवस्था र वन सम्बन्धी नीति नियम बारे जानकारी दिई वन विकास र व्यवस्थापनमा सहभागिता जुटाउनुपर्ने।
- नयाँ पदाधिकारी चयन भएपछि पुरानाले आफ्नो जिम्मामा रहेको नगदी, जिन्सी, स्रेस्ता, कागजात तथा रेकर्ड फाइल र रजिष्टरहरु समयमै अनिवार्यरुपमा बरबुझारथ गर्नुपर्ने।
- समूहले अनिवार्यरुपमा तोकिए बमोजिम वार्षिक प्रतिवेदन सहित लेखापरीक्षण प्रतिवेदन समयमै डिभिजन वन कार्यालयमा बुझाउनुपर्ने।
- कबुलियती वन समूहका सदस्यहरुले विभिन्न तालिमबाट प्राप्त गरेका ज्ञान, सीप र अनुभवको साटासाट

गर्नुका साथै त्यस्ता श्रोत व्यक्ति तयार गरी उनीहरुको माध्यमबाट समूह व्यवस्थापनमा परिचालन गर्नुपर्ने ।

- कार्य अवधि समाप्त भएका कबुलियती वन समूहहरुको कार्ययोजनाको नवीकरण कार्यको लागि स्थानीय तहबाट समेत सहयोग हुनुपर्ने ।

कबुलियती वनका अवसर

- गरिबीको रेखामुनिका जनतालाई जिल्लामा रहेका हैसियत बिग्रेको वनक्षेत्रमा विविध क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि कबुलियती वन समूह गठन गर्न सकेमा केही मात्रामा भएपनि गरिबी घट्नुका साथै पर्यावरणको समेत सुधार हुनसक्ने देखिन्छ ।

३. धार्मिक वन

परिचय

प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भएका धार्मिक निकाय, समूह वा समुदायलाई परम्परागत वा सनातनदेखि चली आएको धार्मिक कार्यको लागि प्रयोग गरिरहेको वनको व्यवस्थापन सुनियोजित तवरले गर्न चाहेमा धार्मिक वनको नाम, वन संरक्षणको लागि अपनाइने व्यवस्थापन सम्बन्धी तरिका, वन पैदावार संकलन गर्ने तरिका, वृक्षारोपण र वनको सुधार सम्बन्धी तरिका तथा अन्य आवश्यक विवरणसहित समावेश गरी कार्ययोजना बनाई धार्मिक वनको रुपमा सुम्पन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । यसरी सुम्पेको धार्मिक वनको वन पैदावार सम्बन्धित निकाय, समूह वा समुदायले धार्मिक कार्यमा मात्र उपयोग गर्न पाउने व्यवस्था रहेको छ । मिति २०६६/५/३ गते धार्मिक वनको रुपमा भरतपुर महानगरपालिका वडा नं. २ स्थित श्री महाबौद्ध धार्मिक वन हस्तान्तरण भएको देखिन्छ । हालसम्म जिल्लामा विभिन्न संघसंस्थालाई ७ गोटा धार्मिक वन सुम्पेकोमा सोको विवरण निम्न तालिकामा दिइएको छ -

तालिका नं. २१ : आ.व. अनुसार हस्तान्तरण भएको धार्मिक वनको विवरण

सि.नं.	सब डिभिजन	धार्मिक वनको नाम	ठेगाना	समूह दर्ता मिति	क्षेत्रफल (हे.)	कै.
१	भरतपुर	महाबौद्ध गुम्बा धार्मिक वन	भरतपुर-२	२०६६/५/३	१.४४	
२	भरतपुर	ॐ शान्ति धार्मिक वन	भरतपुर-११	२०६६/६/२२	३.००	
३	कालिका	कालिका भगवती धार्मिक वन	कालिका-८	२०६७/५/२०	३.००	
४	भरतपुर	गणेशथान धार्मिक वन	भरतपुर-११	२०६७/६/१	२.४३	
५	भरतपुर	वागेश्वरी धार्मिक वन	भरतपुर-२	२०७३/६/९	३.९	
६	राप्ती	साङ्गाग छोथर लिङ्ग बौद्ध गुम्बा धार्मिक वन	राप्ती-१	२०८०/२/३२	७.७९	
७	कालिका	हिष्य कक्यु बौद्ध धार्मिक वन	कालिका-८	२०८०/३/३१	८.२९	

स्रोतः- वार्षिक प्रगति पुस्तिका २०८०/०८१, डि.व.का. चितवन

४. निजी वन

परिचय

कुनै व्यक्ति वा संस्थाले आफ्नो निजी जग्गामा संरक्षण गरी वा नयाँ वृक्षारोपण गरी हुर्काएको वनलाई निजी वन भनिन्छ। निजी वनको धनीले आफ्नो इच्छा अनुसार निजी वनको विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन गर्न तथा वन पैदावारको उपभोग गर्न मूल्य निर्धारण गरी बिक्री वितरण गर्न सक्नेछ। निजी वन दर्ता गराउन चाहने कुनै व्यक्ति वा संस्थाले त्यस्तो निजी वन दर्ता गराउन चाहेमा आवश्यक कागजात सहित वन कार्यालयमा निवेदन दिन सकिने र कार्यालयले आवश्यक प्रकृयाहरु पूरा गरी निजी वन दर्ता गर्ने कानुनी व्यवस्थामा हाल संशोधन भई वन ऐन, २०७६ लागू भएपश्चात् सो दर्ता गर्ने अधिकार स्थानीय तहमा सुम्पेको छ। जिल्लामा पहिलोपटक २०४५/९/११ मा साविक कुमरोज गा.पं. वडा नं. ६ हाल खैरहनी न.पा. वडा नं. १२ का श्री हठन महतोले आफ्नो निजी जग्गा (कि.नं. ६/क ३२७ र ३३७, क्षेत्रफल १६ कठ्ठा) मा वृक्षारोपण गरी निजी वन दर्ता गरेको अभिलेखबाट देखिन्छ। जिल्लामा दर्ता भएका निजी वनहरुको अनुगमनका क्रममा निजी वन दर्ता तथा बिरुवा रोपण पछि वन व्यवस्थापनको क्रियाकलापहरु नभएको देखिन्छ साथै सो निजी वनहरु दर्ता भए पछिको हालको अवस्थाको बारेमा समेत अनुगमन निरीक्षण र विस्तृत नापजाँच गरी बोटबिरुवाहरुको लगत कायम गरी अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिएको छ। जिल्लामा निजी वनको सम्भाव्यता बढी नै भएको हुँदा निजी वन प्रवर्द्धनको लागि निजी वनधनीहरुलाई स्थान सुहाउँदो बोटबिरुवा (जडिबुटी, गैरकाष्ठ वन पैदावार समेत) वितरण गरी व्यावसायिकरुपमा वन विस्तार गर्नु पनि अपरिहार्य छ। यस जिल्लामा हालसम्म २६१ गोटा निजी वन दर्ता भएकोमा १७३ गोटा निजी वनले मात्र वन व्यवस्थापन गरेको देखिन्छ। निजी वन सम्बन्धी विवरण अनुसूची ५ मा समावेश गरिएको छ।

परिच्छेद ४

कार्यालयबाट सम्पादन गरिने प्रमुख कार्यक्रम तथा विविध गतिविधिहरु

वन विज्ञानमा आधारित वन सम्वर्द्धन शास्त्रसम्मत वनको सुरक्षा र व्यवस्थापन गर्नु यस कार्यालयको प्रमुख कर्त्तव्य हो । राज्यले अँगाल्ने समयसापेक्ष नीति बमोजिम उपयुक्त कानुन बनाई वनलगायत विविध प्राकृतिक स्रोतसाधनको संरक्षणको साथै व्यवस्थापनको जिम्मा सम्बन्धित विषयगत निकाय गठन गरी ती निकायहरुमा राज्यले सुम्पँदै आएको विगत छ । यस परिप्रेक्ष्यमा वनक्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्न मुलुकमा प्रजातन्त्र स्थापना (वि.सं. २००७) देखि नै हालको भन्दा पृथक स्वरुपको वन संगठन खडा गरेको पाइन्छ । तत्पश्चात् विभिन्न कालक्रममा फेरबदल भएका राजनैतिक व्यवस्था प्रणाली र सरकारहरुले आफ्नो नीति, सिद्धान्त अनुसारको कानुन बनाई मुलुकको वनजङ्गल र वन्यजन्तुको संरक्षण गर्दै आएका छन् ।

वन संरक्षणको सवालमा नेपालको अवस्था अनुपम छ । राष्ट्रको कुल क्षेत्रफलको ४४.७४% भूभाग वन क्षेत्र छ, जुन दक्षिण एशियामा मात्र नभई विश्वकै लागि उदाहरणीय हो । नेपालको समयसापेक्ष वन संगठनले यस चुनौतीलाई सहजै पार गरेको अवस्था छ । डिभिजन वन कार्यालय चितवन वन संगठन सोपानको सबैभन्दा तल्लो निकाय हो, यद्यपि यसका मातहतमा ६ गोटा सब डिभिजन वन कार्यालयहरु रहेका छन् । उपल्लो तहमा निर्णय भएका नीति तथा कार्यक्रमहरु जनताको घरदैलोमा पुर्‍याउने निकाय यही हो । सो काममा यस कार्यालयको पर्याप्त संस्थागत अनुभव (Institutional Memory) रहेको छ । सोही संस्थागत अनुभवलाई भविष्यको पुस्तासमक्ष विरासतका रुपमा हस्तान्तरण गर्नु पनि प्रमुख चुनौती बनेको छ ।

यस कार्यालयबाट गरिने नियमित कार्यक्रमहरु निम्न तालिका बमोजिम छन् -

तालिका नं. २२ : कार्यालयबाट सम्पादन हुने प्रमुख कार्यक्रमहरु

सि.नं.	कार्यक्रमको नाम	मुख्य मुख्य गतिविधिहरु	कै.
१	वन, वन्यजन्तु एवम् जैविक विविधता संरक्षण	- वन गस्ती - अभियुक्त पक्राउ तथा खोजतलास - मुद्दाको अभियोजन तथा फैसला - घाइते/बेवारिसी वन्यजन्तुको उद्धार - वन डँढेलो नियन्त्रण तथा प्रचारप्रसार	
२	वन व्यवस्थापन	- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह पहिचान/गठन - सामुदायिक वनको विधान/कार्ययोजना स्वीकृति/दर्ता सहजीकरण - सामुदायिक वनको कार्ययोजना नवीकरण/पुनरावलोकन सहजीकरण - कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहयोग - वन सम्वर्द्धन प्रणाली छनौट/कार्यान्वयन सहयोग - सामुदायिक वनको सुखड, ढलापडा काठदाउरा संकलन तथा बिक्री वितरण - कबुलियती वन समूह पहिचान/गठन सहजीकरण - कबुलियती वनको जीविकोपार्जन योजना (LIP) तयारी सहजीकरण - धार्मिक वन कार्ययोजना तयारी प्राविधिक सहयोग	

सि.नं.	कार्यक्रमको नाम	मुख्य मुख्य गतिविधिहरु	कै.
		- धार्मिक वन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहयोग - निजी वन दर्ता गर्न सहजीकरण/प्राविधिक सहयोग	
३	प्रचारप्रसार	- सरकारको वन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम एवम् प्रचलित नियम कानुन बारे प्रचारप्रसार - समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनबाट लक्षित वर्गले पाउने फाइदाहरुको विषयमा प्रचारप्रसार	
४	तालिम/गोष्ठी/ अध्ययन भ्रमण	- मौजुदा जनशक्ति एवम् लाभान्वित वर्ग लक्षित नवीन ज्ञान, सीप, प्रविधि, अवधारणाको जानकारी - कार्यरत जनशक्तिको पुनर्ताजगीकरण	
५	वातावरण संरक्षण	- प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको कार्यसूची (ToR) तयारी/सहजीकरण - प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) प्रतिवेदन तयारी/ सहजीकरण - सिमसार/रिचार्ज पोखरी निर्माण तथा मर्मत संभार	
६	पर्यापर्यटन	- सामुदायिक वनमा इकोपार्क संभाव्यता अध्ययन - संरचना सर्भे तथा नक्सांकन - संरचना लागत अनुमान - संरचना निर्माण तथा मर्मत संभार	
७	अनुगमन मूल्याङ्कन	- सामुदायिक तथा कबुलियती वनको नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण - प्रत्येक वर्ष उत्कृष्ट सामुदायिक वन छनोट गरी ३ गोटा सामुदायिक वनलाई पुरस्कार वितरण - प्रत्येक वर्ष उत्कृष्ट कबुलियती वन छनोट गरी ३ गोटा कबुलियती वनलाई पुरस्कार वितरण - उत्कृष्ट निजी वनको छनोट गरी निजी वनधनीलाई प्रोत्साहन/पुरस्कार	
८	बिरुवा उत्पादन	- मौसम अनुसार बहुमूल्य/आयमूलक प्रजातिको बीउ संकलन/भण्डारण - नर्सरी निर्माण/मर्मत - बिरुवा उत्पादन तथा वितरण	
९	वन पैदावार आपूर्ति समिति (जिल्लावासीको लागि)	- दैवीप्रकोप पीडितलाई काठदाउरा वितरण - घर निर्माण तथा मर्मतको लागि काठदाउरा वितरण - जनसहभागिताद्वारा गरिने विकास निर्माणको लागि काठदाउरा वितरण - धार्मिक प्रयोजनको लागि काठदाउरा वितरण - दाहसंस्कार प्रयोजनको लागि दाउरा वितरण - बाकल/बेसाइजको काठ वितरण	
१०	मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन	- मानव वस्तीमा छिर्ने वन्यजन्तुबाट हुने मानवीय तथा अन्य भौतिक क्षतिको लागि कानुन बमोजिम राहत तथा क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउने गरेको।	
११	वन पैदावारमा आधारित उद्योग दर्ता तथा सूचीकरण	- वन पैदावारमा आधारित सःमिल, फर्निचर उद्योग आदिको उद्योग दर्ता गर्नुका साथै उद्योगसँग सम्बन्धित टाँचा, पावर चेन सः तथा अन्य भौतिक संरचनाको दर्ता एवम् सूचीकरण - वन पैदावारमा आधारित उद्योगको नजिकको वनक्षेत्रको दूरी निर्धारण	
१२	वन पैदावार सदुपयोग	- जिल्लाभित्रको राष्ट्रिय वन, सामुदायिक वन, कबुलियती वन तथा निजी वनसमेतबाट उत्पादित काठ, दाउरा तथा अन्य वन पैदावारको रीतपूर्वक नाप पैमाईस गरी नियमानुसारको राजश्व दस्तूर लिई संकलन तथा ओसारपसार इजाजत दिने गरेको।	

परिच्छेद ५

चुनौती तथा अवसर

चितवन जिल्ला वनक्षेत्रमा धनी जिल्ला हो । जिल्लाको कुल क्षेत्रफल २२३८ व.कि.मी. को ६६% अर्थात् १४७५ व.कि.मी. वनक्षेत्रले ढाकेको छ । त्यत्रो परिमाणमा रहेको वनजङ्गलको व्यवस्थापन गर्ने नियमनकारी निकाय दुईगोटा छन् । चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्रले समेटेको कुल ६१% को व्यवस्थापन चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय कसराबाट हुँदै आएको छ । बाँकी ३९% वनक्षेत्रको व्यवस्थापन डिभिजन वन कार्यालय चितवनबाट हुँदै आएको छ । वन संरक्षण तथा व्यवस्थापनमा दुवै निकायले सामना गर्ने चुनौती र अवसर समान प्रकृतिका छन् । डिभिजन वन कार्यालय चितवनको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत देखिएका चुनौती र समस्याका बारेमा यहाँ चर्चा गरिएको छ ।

प्रमुख चुनौतीहरु

क) वन संरक्षण

यस जिल्लामा काठ चोरीको समस्या अन्य जिल्लाहरुभन्दा अधिक रहेको तथ्य कार्यालयमा दर्ता हुने मुद्दा संख्याले बताउँछ । वागमती प्रदेशभरि सबैभन्दा धेरै मुद्दा संख्यामा काठमाण्डौं जिल्लापछि चितवन जिल्ला रहेको देखिन्छ । हाल यस जिल्लामा मिति २०८२/२/१५ सम्म कुल १७० वन मुद्दा चालु अवस्थामा रहेका छन् । यसमध्ये करिब ९५% मुद्दा राष्ट्रिय वनबाट काठ (चिरान र गोलिया दुवै) चोरी निकासीसँग सम्बन्धित छन् भने बाँकी करिब ५% मुद्दा अन्य विषयका अर्थात् वन्यजन्तु चोरी शिकार, संरक्षित वन्यजन्तुको आखेटोपहार ओसारपसार, वन अतिक्रमण आदि छन् । दायर वन मुद्दा संख्याको विश्लेषण गर्दा कालिका, पदमपुर, भरतपुर सब डिभिजन अत्यन्त संवेदनशील देखिन्छ भने खैरहनी, राप्ती, इच्छाकामना सब डिभिजन तुलनात्मक रुपमा शान्त देखिन्छन् । वन अपराधको केन्द्रबिन्दु (इपिसेन्टर) का रुपमा रहेका क्षेत्रहरु चित्र नं. ४ मा देखाइएको छ ।

ख) वन अतिक्रमण

शुरुवातमा एककोषीय जीवबाट क्रमशः विकसित हुँदै मानव सभ्यता हालको अवस्थामा आइपुगेको हो । जीवको विकास सबभन्दा पहिले जलमा त्यसपछि स्थलमा र पहिले वनस्पति कोष त्यसपछि प्राणी कोषको विकास भएको कुरा आधुनिक विज्ञान तथा धर्मशास्त्रहरु दुवैमा उल्लेख भएको पाइन्छ । नेपाल राष्ट्र एकीकरणको समयमा राज्यहरु पहाडकेन्द्रित थिए भने तराई क्षेत्र घना जङ्गल र औलोको चपेटामा थियो । जङ्गल फाँडी वस्ती विस्तार गर्दै जाने राज्यको नीति थियो, जसलाई रस्ती रसाउने वस्ती बसाउने भनिन्थ्यो । राणा शासनको समयसम्म वन अतिक्रमणको समस्या देखिंदैन । त्यस समय र प्रजातन्त्र स्थापनापछि वि.सं. २०१३ सम्म वनजङ्गलको संरक्षण गाउँघरका थरी, जिम्मावालहरुले गर्ने गर्दथे ।

वि.सं. २०१३ सालमा जारी भएको निजी वनजङ्गल राष्ट्रियकरण ऐन, २०१३ (लालमोहर सदर मिति २०१३/१०/१२) जारी भएपछि सम्पूर्ण निजी वनजङ्गल राष्ट्रको नाममा परिणत भएकोले त्यसपछि भने वन फडानीको समस्या शुरु भएको हो । त्यसका साथै नेपालमा दीर्घकालीन जारी राजनैतिक अस्थिरताबीचको सङ्क्रमण कालमा पहिलो निशानामा वनक्षेत्र पर्ने गरेको छ । गाउँघरका टाठाबाठा अवसरवादी राजनीतिकर्मीहरुले दलको समर्थनका नाममा जबर्जस्ती दलको झण्डा गाडी वन अतिक्रमण गरेका अनेकौं उदाहरण छन् । वि.सं. २०७२ सालको विनाशकारी

भूकम्पले प्रभावित भूकम्पपीडितको पुनर्स्थापनाका लागि बढीमा ६ महिनाको लागि साविक दाहाखानी ८ मा अस्थायी बसोबासको व्यवस्था मिलाएकोमा हाल १० वर्ष बितिसक्दा पनि सो भूकम्प प्रभावितले उक्त स्थान छोडेका छैनन्। त्यस्तै समस्या कालिका-८ मा समेत रहेको छ। यस जिल्लामा जिल्लाव्यापी वन अतिक्रमणको समस्या रहेको छ, विशेषतः यस्तो अतिक्रमण शहरी क्षेत्र तथा राजमार्ग नाकामा देखिन्छ। हालसम्म यस कार्यालयमा अभिलेख भएको वन अतिक्रमणको अवस्था निम्नबमोजिम छः-

तालिका नं. २३:- वन अतिक्रमण विवरण

सि. नं.	अतिक्रमित क्षेत्र	क्षेत्रफल (हेक्टर)	पक्की घर	जस्तापाताको घर	कच्ची घर	मन्दिर	गुम्बा	चर्च	स्कूल	अतिक्रमण शुरु मिति
(क) भरतपुर सब डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत										
१	लभ्ली मोड	१.७६		७						२०४८
२	रामवेल सामुदायिक वन	२.३८	४	१६	४					२०३५
३	आँपटारी	५.४३	५	२३२	१०		१			२०४८
४	देवघाट	१७.७९	७६	६३	१०					२०३०
५	गणेशस्थान	१६.६१	६०	६८८	८०					२०४८
६	के.बी. लाइन	२.७१	५	१००						२०५२
७	नयाँ वस्ती	१.०७		३५						२०४२
८	पोल्ट्री	०.४१		८	१					२०४२
९	टोड्के ताल	१.१४		१७						२०४०
१०	ठिमुरा मन्दिर	१.४३		५		१				२०५०
११	शिव मन्दिर	१.२१				१				२०५०
१२	आँपटारी स्कूल	०.५२							१	२०५२
१३	सतन्चुली सामुदायिक वन	१.०१			३					२०५०
१४	बालकुमारी क्याम्पस	०.४५							१	२०६२
१५	हाम्रो घर	०.१९								२०६३
१६	मनिङ्ग छयापल गुम्बा	०.२४								२०५६
१७	राष्ट्रिय नि.मा.वि.	१.११								२०५६
१८	सिद्धि गणेश मन्दिर	१.२१								२०४८
	जम्मा	५६.६८	१५०	११५१	१०८	२	१		२	
(ख) खैरहनी सब डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत										
१	कालिका सा.व. राइचुराङ	४७.२५		२						२०५२
२	कालिका सा.व. बाँसघारी आवादी	४१.०५		३	३७			२	१	२०५०
३	कालिका सा.व. कालीखोला आवादी	२२.९५		३	११					२०३६

सि. नं.	अतिक्रमित क्षेत्र	क्षेत्रफल (हेक्टर)	पक्की घर	जस्तापाताको घर	कच्ची घर	मन्दिर	गुम्बा	चर्च	स्कूल	अतिक्रमण शुरु मिति
४	कालिका सा.व. गंगटे चौर आवादी	७.९१		३	३					२०४६
५	कालिका सा.व. खोला खर्के डाँडा	१.१९		१	२					२०४६
६	कालिका सा.व. पुरानो मेला क्षेत्र	२.२५		१	५					२०४७
७	कालिका सा.व. तामाङ च्यानडाँडा	०.०५								२०३०
८	कालिका सा.व. रातमाटे चौर	२.५०		५	३					२०५०
९	कालिका सा.व. कोखे गाउँ	२.००		१	४					२०५२
१०	कालिका सा.व. टोल	२.५०		२	७					२०५३
११	कालिका सा.व. शिकारीटार	५.००		५	५					२०५१
१२	कालिका सा.व. आले	१.००		१	३					२०५१
१३	कालिका सा.व. कावर	२.००		२	६					२०५१
१४	कालिका सा.व. दोबाटे	६.००		४	११			१		२०५१
१५	कालिका सा.व. मान्द्रे ढुङ्गा	१.००			१					२०५१
१६	अजिङ्गरे सा.व.	१०.००		१०	१५					२०५०
१७	दुधकोशी सा.व. सितल टोल	१२.९४	१	९	२					२०४६
१८	दुधकोशी सा.व. झाँक्री टोल	०.७३		५	१					२०४६
१९	दुधकोशी सा.व. क्याम्पा डाँडा	४.७७	२	५	२		१	१		२०४६
२०	दुधकोशी सा.व. सुक्खा खोला	१.६८			३					२०४६
२१	दुधकोशी सा.व. गैरीबारी	१०.४९		१८	२					२०३६
२२	दुधकोशी सा.व. एक्लेडाँडा	०.१२			१					२०३६
२३	दुधकोशी सा.व. तमु च्यान डाँडा	०.४२								२०३०
२४	अमृतधारापानी सा.व. चौकीडाँडा	४.०७	२	१५	८					२०३६
२५	अमृतधारापानी सा.व. पिकनिक स्पट	२.७३				२				२०४०
२६	अमृतधारापानी सा.व. मिलन टोल	१८.९०			१					२०३६
२७	अमृतधारापानी सा.व. विपत् व्यवस्थापन	२०.००		२५						
२८	अमृतधारापानी सा.व. रसौली बुर्दे खोला	७.९६	१	१०	५	१				२०३८
२९	कंकाली सा.व. ठकुरीडाँडा	०.१०								२०३८
३०	कंकाली सा.व. छिम्केश्वरी मन्दिर	०.२५				१				२०६५
३१	कंकाली सा.व. चण्डेश्वरी डाँडा	१.७४								२०३८
३२	कंकाली सा.व. सुकुम्वासी डाँडा	०.५७								२०३८
३३	कंकाली सा.व. शोनी लाफा युवा क्लब	०.२८		१						२०६८
३४	कंकाली सा.व. दुर्गा मन्दिर	०.३०								२०५०

सि. नं.	अतिक्रमित क्षेत्र	क्षेत्रफल (हेक्टर)	पक्की घर	जस्तापाताको घर	कच्ची घर	मन्दिर	गुम्बा	चर्च	स्कूल	अतिक्रमण शुरु मिति
३५	कंकाली सा.व. सशस्त्र वेस क्याम्प	१७.७२								२०६३
३६	कंकाली सा.व. पिकनिक स्पट	६.९३		१४						२०६२
३७	कंकाली सा.व. सभा हल	०.२६	१							२०६२
३८	कंकाली सा.व. विपत् व्यवस्थापन	१०.००		१५						
३९	कंकाली सा.व. माछा पोखरी	२.२७		१						२०७०
४०	रसौली ब्यारेक	३५.८०								
	जम्मा	३१९.७०	७	१६७	१४२	४	१	४	१	
(ग) राप्ती सब डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत										
१	शिवशक्ति सा.व.	१७.७७	२०	५००	८५	३		२	१	२०४७
२	शिवपुरी सा.व.	२०.६४	४५	२७६	९	४		२	१	२०४७
३	शिखर सा.व.	८९.३३	१२०	३६२	२२	२	१	३	३	२०४७
४	परेवाश्वरी सा.व.	६२.६९		२१५	९	३	१			२०४८
५	पशुपति कैलाशपुरी सा.व.	२०.७९	४२	२१		१		१		२०४७
६	वनदेवी सा.व.	२०.३८	२६	१९१		३			२	२०४७
७	बाघदेवी सा.व.	९३.४१	५	७४	८५	१	१	४		२०३७
	जम्मा	३२५.०१	२६४	१६३९	२१०	१७	३	१२	७	
(घ) तत्कालीन हरिपुर सब डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत										
१	सिमलढाप	३२.४३	२	१४९	११	१	१	१	१	२०४१
२	भालुमारेझुल	९०.९	३	१८७	१५		३	३	१	२०३९
३	ढाँडबारी	२३.२८	२	३१	११					२०४६
४	धैबुङ्गे आरन	६.१८		११	९					२०४६
५	गर्दास	४०.६	४	४१	१०	१				२०५२
६	पिपलटार	२७.६१	१०	३१	४५	१		१	१	२०४१
७	घट्ट आवादी	२.९८		४						२०५६
	जम्मा	२२३.९८	२१	४५४	१०१	३	४	५	३	
(ङ) तत्कालीन खगेडी सब डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत										
१	बुच्चे सालघारी	६.००	१	२००	३०	१	१		१	२०४८
२	र.न.पा.१० पंचकन्या सा.व.	३५.४१		१०५	२६	१			१	२०४२
३	थाङखोला सा.व.	४५.४३	३५	४५०	२००			८	१	२०५०
४	उदयपुर सा.व.	३४.२७	३१	०	३४४		१	१	१	२०५०
	जम्मा	१२१.११	६७	७५५	६००	२	२	९	४	

सि. नं.	अतिक्रमित क्षेत्र	क्षेत्रफल (हेक्टर)	पक्की घर	जस्तापाताको घर	कच्ची घर	मन्दिर	गुम्बा	चर्च	स्कूल	अतिक्रमण शुरु मिति
(च) तत्कालीन कोराक सब डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत										
१	पर्वत	२९.८२		२०	६०			२	१	२०३२
२	सत्यदेवी	४५.३७	१०	८५	२००			१	१	२०३४
३	चत्राङ कालिका सा.व.	१०.७९			१२		१			२०३२
४	वागेश्वरी सा.व.	३.७४			५	१			१	२०३२
५	थाकलटार सा.व.	३७.२१	५	२५	५०		१	१	१	२०३२
६	जनकल्याण सा.व.	७८.८४	४०	७३	१०२		२	३	१	२०३६
७	कमेरेपानी सा.व.	३६.४३	१६	३२	९८	१	२	१	१	२०३२
	जम्मा	२४२.२०	७१	२३५	५२७	२	६	८	६	
(छ) कालिका सब डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत										
१	तोलाजे सिद्धि ६	०.३७								२०५४
२	तोकन्जे सिद्धि १	०.३०								२०५४
३	कालिका न.पा.-४	९९.५०	१०	९०						२०४६
४	कालिका न.पा. ३	४३.२४	३	९७						२०४५
५	मंगलादेवी फूटबल ग्राउण्ड	१.७५								२०४६
६	गैरीबारी चोक फूटबल ग्राउण्ड	०.९५								२०४६
७	शक्तिखोर क्षेत्र	३४.४०	५०	२००	३६				१	२०३६
८	उत्थान डेरी	०.५२	२							२०५८
९	शक्तिखोर ८ फूटबल ग्राउण्ड	०.३३								२०५८
१०	पुष्पाञ्जली समूह	०.४९		१						२०५१
११	खानेपानी ट्याङ्की ३	०.१३								२०५१
१२	खानेपानी ट्याङ्की २	०.२५								२०५१
१३	खानेपानी ट्याङ्की १	५.१०								२०५१
१४	शक्तिखोर ८	२६.९२	२	१९८						२०३६
१५	सिंहनाथ गण	१८१.४१								२०६२
१६	पिठुवा खानेपानी	०.५१								
१७	कयरखोला जल उपभोक्ता समूह	०.९६		१						२०६५
१८	भूकम्पपीडित आवास	०.६३		२४						२०७२
१९	श्री निम्न मा.वि.	१.३७							१	२०६४
	जम्मा	३९९.१६	६७	६११	३६	०	०	०	२	
	कुल जम्मा	१६८७.८३	६४७	५०१२	१७२४	३०	१७	३८	२५	

ग) राष्ट्रिय वनको अनियमित प्रयोग

कुनैपनि बहानामा राष्ट्रिय वनको भू-उपयोग परिवर्तन गर्न वन ऐन, २०७६ को दफा ४१ ले निषेध गरेको छ। तथापि सोही ऐनको दफा ४२ ले वनक्षेत्रको प्रयोग गर्नुबाहेक अन्य कुनैपनि विकल्प नभएमा र प्रचलित कानुन बमोजिमको वातावरणीय परीक्षणबाट त्यस्तो योजना सञ्चालन गर्दा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपर्ने देखिएमा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना, लगानी बोर्डबाट स्वीकृत भएको योजना, राष्ट्रिय गौरवको आयोजना सञ्चालन गर्न बाधा पुर्‍याएको छैन। उक्त कानुनी व्यवस्थाका बाबजुद स्थानीय तहहरुले भोगाधिकार नलिई आफूखुशी वनक्षेत्र प्रयोग गर्ने गरेका छन्। देशव्यापीरुपमा स्थानीय तहहरुले सरकारी बजेट खर्च गरेर मुख्यतः निम्न प्रयोजनको लागि वनक्षेत्र प्रयोग गरेको देखिन्छः-

१) जथाभावी डोजर चलाई बाटो खन्ने,
२) डम्पिङ साइट बनाउने,
३) स्थानीय तहको भवन बनाउने,
४) खेल मैदान निर्माण गर्ने,
५) ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन् गर्ने इत्यादि।

स्थानीय तहबाहेक अन्य सरकारी निकायहरु जस्तैः- नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाली सेना आदिले भने कानुन बमोजिम भोगाधिकार लिएर मात्र वनक्षेत्र प्रयोग गर्ने गरेका छन्। विद्युत् उत्पादन, विद्युत् प्रशारण लाइन बनाउने काम गर्दा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले भोगाधिकार लिएर मात्र गर्ने गरेको छ भने नेपाली सेनालगायतका सरकारी निकायले पनि भोगाधिकार लिएर मात्र निर्माण कार्य सञ्चालन गरेका छन्।

यसका अलावा भूकम्प, बाढी, पैह्रोजस्ता प्राकृतिक विपत्तिमा तत्काल राहत उद्धारका लागि मानवीय नाताले सरकारले व्यवस्था मिलाएको तात्कालीन वैकल्पिक व्यवस्थाको दुरुपयोग गर्दै वर्षौंसम्म वनक्षेत्र खाली नगर्नु र उल्टै कब्जा गर्ने नियत देखिएको छ। उदाहरणको लागि २०७२ सालको भूकम्पपीडित दाहाखानी-६, कुयलघारीका १२७ घरधूरीलाई मन्त्रिपरिषद्मा प्रस्ताव पेश गर्न विभागीय मन्त्रीबाट मिति २०७२/०३/१४ मा स्वीकृति प्राप्त भए बमोजिम आपत्कालीन पुनर्स्थापनाका लागि तत्काल ६ महिनाको लागि मात्र दाहाखानी-९, भालुमारा झुलमा व्यवस्था मिलाएकोमा हाल एक दशकसम्म पनि सो स्थान खाली नगरी उल्टै त्यहाँको कबुलियती वन दर्ता खारेज गर्न दवाब दिने काम भइरहेको छ।

अवसरहरु

जुनसुकै क्षेत्रमा खालि समस्या मात्र आउने होइन, अवसर पनि सङ्गसङ्गै लिएर आएको हुन्छ। कालो बादलमा चाँदीको घेरा वा रातपछि दिन भनेजस्तै समस्यासँग समाधान पनि हुन्छ। डिभिजन वन कार्यालय चितवनमा उपलब्ध अवसर निम्नबमोजिम छन्:-

(क) जनसहभागितामा सुधार
(ख) वनजङ्गल र वन्यजन्तु संख्यामा वृद्धि
(ग) दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था
(घ) नवीनतम प्रविधि र उपकरणको बढ्दो प्रयोग आदि।

सन्दर्भ सामग्री :

१. जिल्ला प्रशासन कार्यालय चितवन, मिति २०७५/१२/२५ को लेख daochitwan.moha.gov.np
२. जिल्ला पार्श्वचित्र २०७०, चितवन
३. स्कन्दपुराण, हिमवत्खण्ड
४. चितवन जिल्लाको जिल्ला वस्तुगत विवरण २०८०, तथ्याङ्क कार्यालय, चितवन
५. NEPAL FORESTRY HANDBOOK, Swoyambhu Man Amatya, Ph.D. et. al.
६. वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन २०८०/८१, राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइ, भरतपुर, चितवन
७. चुरे संरक्षणको आवश्यकता र उपाय (leaflet), राष्ट्रपति चुरे-तराई संरक्षण विकास समिति, खुमलटार, ललितपुर
८. नेपाल पञ्चाङ्ग निर्णायक विकास समिति, नारायणहिटी दरबार परिसर, नारायणहिटी पथ, काठमाण्डौं
९. वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, आ.व. २०७९/०८०, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय, कसरा
१०. वागीश्वरी रजत स्मारिका २०७९, श्री वागीश्वरी आध्यात्मिक परिषद् योगी नरहरिनाथ आश्रम, भरतपुर-१, चितवन
११. शिवनारायण चौधरी, नेपाल रफ्तार, बुधवार, असार २७, २०८१
१२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन-२०७९, वन निर्देशनालय, हेटौंडा, मकवानपुर
१३. राष्ट्रिय जनगणना २०७८
१४. जिल्लाको पञ्चवर्षीय योजना, डिभिजन वन कार्यालय चितवन
१५. बरण्डाभार संरक्षित वनको दश वर्षीय वन व्यवस्थापन कार्ययोजना (आ.व. २०७३/०७४ - २०८२/०८३) को प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन (IEE) २०७३
१६. वार्षिक प्रगति पुस्तिका २०८०/०८१, डिभिजन वन कार्यालय चितवन
१७. चिउरी चेपाङ र चमेरो, विष्णुप्रसाद आचार्य, डि.व.अ., डिभिजन वन कार्यालय, राप्ती, मनहरी, मकवानपुर
१८. ज्ञानेश्वर भट्टराई, सामान्य ज्ञान
१९. विकीपिडिया
२०. विभिन्न मितिका नेपाल राजपत्रहरु
२१. विभिन्न मितिमा प्रकाशित राष्ट्रिय दैनिक पत्रिका तथा अनलाइन समाचारहरु

अनुसूची-१
मध्यवर्ती क्षेत्रको सिमाबिन्दुको स्थानमान र स्थलगत फोटो सम्बन्धी

२७२७४० ३०५३३०१ २३१ सुरदेवीघोल,
राप्ती १ र २ को सिमाना

२७२२८४ ३०५३०३९ २२६ खानेपानीचोक

२७१३७१ ३०५३६०९ २२० सुरदेवी घोल

२६९००० ३०५३९५५ २१२ ढुङ्ग्रेखोला पुल,
राप्ती ३ र ४ को सिमाना

२६७४१७ ३०५४७५६ २०५ ढुङ्ग्रेखोला पुल,
राप्ती ६, भण्डारा मावि छेउ

२६५१७० ३०५४८०५ २०४ ढुङ्ग्रेखोला पुल,
राप्ती ६, साविक भण्डारा ३ लौगाईं र पुरवारि गाउँ

२६३३३७ ३०५४८०३ २०२ खैरहनी १०, साविक कठार ६

२५८७९५ ३०५३८०० १९३ खैरहनी ५, साविक कठार ६

२५७८०० ३०५४०७८ १८९ खैरहनी १३, गौवा

२५७८६८ ३०५४२५१ १८८ त्रिनेत्र चोक साविक खैरहनी र बछयौली सिमाना, हाल खैरहनी ५ र रत्ननगर ५

२५६९०५ ३०५५०१२ १८७ टरौलीको बाँसको झ्याङ, खैरहनी ५ र रत्ननगर ५ को सिमाना

२५६२९१ ३०५४७३७ १८५ चकरीघाट, रत्ननगर ५ र खैरहनी ५ को सिमाना

२५५१५८ ३०५४९८१ १८१ पडरिया पुल,
रत्ननगर ४ र ७ को सिमाना

२५३६७८ ३०५५००१ १८२ चित्रसारी पुल,
रत्ननगर ७ र ८ को सिमाना

२५३२६१ ३०५४७४६ १७९ रत्ननगर ८, चित्रसारी पुलबाट
पश्चिमतर्फको बाटबाटै बकुलहर जाने बाटो

२५३१५९ ३०५४८०७ १७८ रत्ननगर ८, गोठौली

२५३२२४ ३०५४८९९ १७८ रत्ननगर ८, गोठौली

२५२७४४ ३०५५१५३ १७७ रत्ननगर ८, बाघमारा चोक

२५२८९२ ३०५५७२७ १७६ रत्ननगर ८, शान्तिचोक

२५२८१० ३०५६७३१ १७८ रत्ननगर ८, मोइना

२५३००५ ३०५७१८० १८२ रत्ननगर ९, साविक रत्ननगर ५ र ७ को सिमाना भेडीचोक

२५३००५ ३०५७१८० १८२ रत्ननगर ९, साविक रत्ननगर ५ र ७ को सिमाना भेडीचोक

२५३३९३ ३०५८३५९ १८८ रत्ननगर १, निपनी चोक

२४८८५४ ३०६२१४९ १९० भरतपुर ९, गोन्द्राङ, साविक नहरको मुख

२४८३७१ ३०६१२८१ १८९ वनदेवी चोक,
भरतपुर ८ र ९ सिमाना

२४७५३६ ३०६०५४१ १८९ सल्यानी चोक

२४७३२८ ३०६००८८ १८९ संसारीदेवी चोक, भरतपुर ८

२४७२२३ ३०५९७४६ १८९ इन्द्रचोक

२४५९१३ ३०५९९८८ १८६ गौरीगञ्ज स्कूललाई दाहिने पारेर
जाँदा आउने चोक

२४५६६१ ३०५८६८४ १८४ पाण्डेघुम्ती

२४५२७२ ३०५८२८० १७८ पारसनगर नहर घोल

२४५१८९ ३०५८३६५ १७९ पारसनगर नहर चोक

२४४८७७ ३०५८२४४ १७८ पारसनगर नहर चोक

२४४६९९ ३०५७८१३ १७७ भरतपुर ६, केशरबाग

२४४२६१ ३०५७२९९ १७६ भरतपुर ६, पराजुली चोक

२४३९२४ ३०५६९०४ १७५ अठ्ठाईसहजार पुल, खगेरीनहरको डिल, भरतपुर ६, देवनगर

२४३७३७ ३०५६७४२ १७५ टुप्पीचोक पूर्वको कल्भर्टको पुल

२४३४६८ ३०५६२४५ १७५ पचासबिघा पुल, जुल्किनी चोक, भरतपुर ६, देवनगर

२४३४३५ ३०५५६८१ १७४ हवेलीको पुल, पिपलटाँडीबाट पूर्व, भरतपुर ६ र १३ को सिमाना

२४२९७४ ३०५५०९० १७२ उज्ज्वलनगर, चम्पानगर, देवनगर साविक गितानगर १,२,४ को वडा सिमाना

२४२३११ ३०५४५०९ १६९ गुरौको घोल, भरतपुर १३, उज्ज्वलनगर

२४१८२२ ३०५४०९८ १६८ कुशलफिट घोल, भरतपुर १३, उज्ज्वलनगर चोकबाट पश्चिम

२४१६६८ ३०५५११४ १७३ दण्डपाणिचोक, गोल्डेन चोक, भरतपुर १३ साविक पटिहानी ७, गितानगर ३ को सिमाना

२४१०६२ ३०५५१२३ १७३ सहकारी चोक, भरतपुर १३ साविक पटिहानी ७ र ३ को सिमाना

२४०५०७ ३०५५०९१ १७३ ब्रम्हपुरी, पिपलचोक, भरतपुर १३

२३९८२० ३०५४४३४ १७१ धनौजी घोल, पकौडी घोल पुल, भरतपुर १३ र १४ को सिमाना

२३९५४८ ३०५३९२४ १७१ भरतपुर २२ नं वडा कार्यालय, साविक पटिहानी गाविसको कार्यालय, धनौजी

२३८७३७ ३०५३९४२ १६९ भरतपुर २२ बेलोध चोक, साविक पटिहानी ३

२३८७३७ ३०५३९४२ १६९ भरतपुर २२ बेलोध चोक, साविक पटिहानी ३

२३८२७३ ३०५४०३६ १७० अमर मा.वि., भरतपुर २२

२३८२६४ ३०५४१७१ १७२ अमर मावि पछाडि, भरतपुर २२, पदमपोखरी

२३८०८५ ३०५४१८० १७१ खडक ब गुरुङ, सभापति चोक, भरतपुर २२, साविक पटिहानी ३, पदमपोखरी

२३८०९२ ३०५४३७९ १६९ भरतपुर २२, खैराङ खोला (स्थानीय नाम केरुङ खोला)

२३७८८१ ३०५४४०२ १६८ केरुङखोला घोल पुल, भरतपुर २२

२३६७६१ ३०५३७२१ १६८ भरतपुर २३ र २१ को सिमाना, ७ नं बजार चोक

२३४६२४ ३०५४१२१ १६८ भरतपुर २३ र २१ को सिमाना, कृष्ण चोक

२३४३९५ ३०५४१९१ १६९ भरतपुर २३ र २१ को सिमाना, कृष्ण चोक

२३४३४८ ३०५४६२३ १६९ कच्ची बाटो

२३४०६७ ३०५४७८९ १६९
भरतपुर २१/२३ तिनकुने चोक

२३३८७५ ३०५४७७८ १६९
भरतपुर २३/२५ त्रि चोक

२३३८८५ ३०५४६९४ १६९ भरतपुर
२३/२५ त्रि चोक

२३३२८५ ३०५४६४७ १६९
भरतपुर २५, शिवालय चोक

२३१८५५ ३०५४४०४ १६७ भरतपुर २५,
रत्न चोक (पुनःनामाकरण अमृतचोक)

२३१८०० ३०५४७८९ १६० पुठारे खोला
(स्थानीय नाम बटारे खोला)

२३०५९३ ३०५४१५५ १५६
पुठारे खोला, भरतपुर २५, शोशीघोल

२२८९३० ३०५३९५५ १५३ भरतपुर २७/२५
सीमाना, बटारे खोला निर्माणाधीन पुल

२२९०२५ ३०५४१६१ १५१ भरतपुर
२७/२५ सीमाना, भगवती चोक

२२८९४३ ३०५४२४१ १५२
भरतपुर २७/२५ सीमाना

२२८९३८ ३०५४५३९ १५३ भरतपुर
२७/२५ सीमाना, पर्साढाप, जनकपुर

२२८९९९ ३०५४७५३ १५३ भरतपुर
२७/२५ सीमाना, पर्साढाप, मेबौली

२२८९६९ ३०५५०१० १५४ भरतपुर
२७/२६ सीमाना, मेघौली गेट

२२८३८६ ३०५५१५१ १४७
भरतपुर २७, ढेबौली (भंगाहा कुलो)

२२७८८९ ३०५५०२७ १४६
भरतपुर २७, तिनकुने पुल

२२७१५७ ३०५५२६७ १४५
भरतपुर २७, खयरघारी, गौतमार

२२७९४५ ३०५६१८९ १४७ भरतपुर
२७/२६ सीमाना, अञ्जनताल नहर

२३०६६२ ३०५८२६८ १५२
भरतपुर २६, अञ्जनताल नहर पुल

२३०९६७ ३०६००४१ १५७ भरतपुर १८/२६ सीमाना,
सिमरीटाउन

२३३९८७ ३०६१६०९ १५९ भरतपुर १८, विष्णुचोक

२३३८१५ ३०६२०१० १५४ भरतपुर १८, गोब्रेनी

२३४२४५ ३०६२३२९ १५६ भरतपुर १८, गोब्रेनी

२३३६४२ ३०६२४३५ १५४ भरतपुर १८, मझुवा/दियालो
सावउस सिमाना

अनुसूची २

वन्यजन्तु उद्धार रेकर्ड

सि.नं.	मिति	समय	जात/नाम	लम्बाइ	उचाइ	मोटाइ	संख्या	भेटेको स्थान	छाडेको ठाँउ	कैफियत
१	२०८१-०४-०२		अजिङ्गर				१	कालिका न.पा.-५ पृथ्वीचोक गाइफार्म	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२	२०८१-०४-०३		रतुवा मृग				१	इच्छाकामना-६ जलविरे प्रहरी विटमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
३	२०८१-०४-०४		अजिँगर				१	भरतपुर-११ कोलटाँडी	बागेश्वरी सामुदायिक वन भरतपुर-२९	उद्दार
४	२०८१-०४-०४		अजिँगर				१	र.न.पा.-१० प्रकौली टोल	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
५	२०८१-०४-१०		अजिँगर				१	टाँडी इलाका प्रहरी चौकीवाट	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६	२०८१-०४-१२		अजिँगर				१	खैरहनी -८ पर्सा प्रहरी विट	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
७	२०८१-०४-१४		अजिँगर				१	र.न.पा.-१५ माधापुर	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
८	२०८१-०४-१४		अजिँगर				१	खैरहनी न.पा.-१ ज्यामिरे गणेस्थान टोल	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
९	२०८१-०४-१५		अजिँगर				१	भरतपुर-१४ पार्वतीपुर प्रहरी विटवाट	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
१०	२०८१-०४-१५		धाम सर्प				१	गौरीगञ्ज हाइस्कुल नजिक भरतपुर	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
११	२०८१-०४-२०	विहान १०.३	पोथी चित्तल	५४	३४	३१	१	देवघाटको झोलुङ्गे पुल नजिक जलदेवी सामुदायिक वन किनारमा	डि.व.का.को कम्पाउण्डमा मुचुल्का गाडेको	मृत्त
१२	२०८१-०४-२०	राती ९.०	भाले पाटेबाघ				१	नारायणी नदी किनार चितवन महोत्सव लाग्ने क्षेत्र नर्कटघारी	राष्ट्रिय प्रकृती संरक्षण कोष सौराहा	उद्दार
१३	२०८१-०४-२३	विहान ९.३	अजिँगर				१	पदमपुर सव डि.व.का अन्तर्गत गडुवाचोक भन्दा १०० मिटर वर घरमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
१४	२०८१-०४-२३	दिउँसो २.०	अजिँगर				१	कालिका न.पा.-५ पुष्पाञ्जलीचोक नजिकको घरमा हाँस मारेर खाएको अवस्थामा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
१५	२०८१-०४-२६	विहान ८.३०	पोथी चित्तल	४६	२६	२४	१	भरतपुर-४ लाङ्घालीचोक (प्रेश) छापाखाना पछाडी	डि.व.का.को कम्पाउण्डमा मुचुल्का गरी गाडेको	मृत्त

सि.नं.	मिति	समय	जात/नाम	लम्बाइ	उचाइ	मोटाइ	संख्या	भेटेको स्थान	छाडेको ठाँउ	कैफियत
१६	२०८१-०४-२९	दिउँसो २.२०	अजिंगर				१	र.न.पा.-१४ वाट टाँडी इलाका प्रहरी चौकीमा ल्याईराखेको	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
१७	२०८१-०४-२९	दिउँसो २.४०	अजिंगर				१	र.न.पा.-१२ घेघौलीचोक नजिक घरमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
१८	२०८१-०४-२९	दिउँसो ३.००	बाँदर				१	भरतपुर वडा नं.२ क्षेत्रपुर	रानीखोला सामुदायिक वनमा	उद्दार
१९	२०८१-०५-०१	विहान ८.३०	अजिंगर				१	भरतपुर-१७ रामपुर	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२०	२०८१-०८-०७	राती ९.३०	अजिंगर				१	भरतपुर वडा नं.१० आरोमा स्कुल नजिक	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२१	२०८१-०५-०९	दिउँसो ११.४५	किङ्ग कोब्रा				१	नारायणगढ पुल्चोक भन्दा तल पट्टी वडा कार्यालय नजिक	जलदेवी सा.व को जँगल	उद्दार
२२	२०८१-०५-११	विहान ८.३०	अजिंगर				१	खैरहनी -९ वन ग्रुप टोलमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२३	२०८१-०५-११	विहान ८.००	अजिंगर				१	राप्ती न.पा.-२ गड्यौली	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२४	२०८१-०५-१२	विहान १०.१५	अजिंगर				१	भरतपुर-१२ हाम्रोचोक श्री मेडीकल टेक्नकिल कलेज नजिक	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२५	२०८१-०५-१२	दिउँसो २.३०	अजिंगर				१	कालिका न.पा.-७ जमुनापुर	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२६	२०८१-०५-१२	राती १२.३०	अजिंगर				१	खैरहनी इलाका प्रहरी कार्यालयमा ल्याई राखेको	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२७	२०८१-०५-१३	विहान १०.३०	मगर गोही				१	भरतपुर-१२ धनगडा मन्दीरवाट १ कि.मि. जँगल तर्फ माछा फर्म पोखरीमा	नारायणी नदीमा लगि छाडीएको	उद्दार
२८	२०८१-०५-१३	राती ९.३०	अजिंगर				१	भण्डारा शशस्त्र तालिम केन्द्र नं.३ वाहिनी हातामा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
२९	२०८१-०५-१५	राती ११.३०	अजिंगर				१	भरतपुर-५ क्यासरगेट भन्दा तल नयाँ प्लटिङ्गमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
३०	२०८१-०५-१५	विहान १०.३०	अजिंगर				१	भरतपुर-९ धारेचोक लालिगुँरासटोल	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार

सि.नं.	मिति	समय	जात/नाम	लम्बाइ	उचाइ	मोटाइ	संख्या	भेटेको स्थान	छाडेको ठाँउ	कैफियत
३१	२०८१-०५-२२	दिंउसो १२.३०	भाले चित्तल	४८	३०	२८	१	भरतपुर-१ दियालो वँगलावाट	डि.व.का चितवनको कम्पाउण्डमा मुचुल्का गरी गाडेको	मृत्त
३२	२०८१-०५-२३	दिउँसो १२.४५	अजिँगर				१	मुग्लिङ्ग नारायणगढको सिमलताल भन्दा माथि	सतनचुली सामुदायिक वन मा	उद्दार
३३	२०८१-०५-२६	दिउँसो २.३०	अजिँगर				१	भरतपुर पुल्चोक सस्त्र प्रहरी विटमा ल्याइ राखेको	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
३४	२०८१-०५-२६	राती ११.३०	अजिँगर				१	भरतपुर-२० मंगलपुरवाजार	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
३५	२०८१-०५-२८	राती ८.१५	अजिँगर				१	भरतपुर-१० सिनर्जि चोकवाट भित्रपट्टि घरको ट्वाइलेटमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
३६	२०८१-०५-३१	राती ९.०	अजिँगर				१	भरतपुर-११ अमनचोक नजिक घरमा	नवजागृती सामुदायिक वनमा	उद्दार
३७	२०८१-०९-०१	दिउँसो १२.३०	अजिँगर				१	कालिका न.पा.-गढुवाचोक नजिक घरमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
३८	२०८१-०६-०३	राती ११.३०	अजिँगर				१	खैरहनी सव डि.व.का नजिक मुडे भन्ने गाउँ	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
३९	२०८१-०६-०७	राती १.०	अजिँगर	७ फिट	१० वजन		१	भरतपुर-९पारसवसपार्क नजिक पारीपट्टी रोडमा मृत	डि.व.का. कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडीएको	मृत्त
४०	२०८१-०६-०७	राती ३.०	भाले चित्तल	५८	३२	३५	१	भरतपुर-१२ गोन्द्रङ्गवाट १ कि.मि अगाडी रोडमा मृत	डि.व.का. कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडीएको	मृत्त
४१	२०८१-०६-१२	विहान ११.३०	पोथी जरायो वच्चा				१	भरतपुर बाह्रघरे चोक भन्दा पछाडी पट्टी चाउमिन फ्याक्ट्रि नजिक	नवजागृती सामुदायिक वनमा	उद्दार
४२	२०८१-०६-१३	विहान ७.१५	अजिँगर				१	र.न.पा.-१ जागृतीटोलमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
४३	२०८१-०६-१३	वेलुका ६.०	अजिँगर				१	भरतपुर-७ प्रेमस्ती टोलमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
४४	२०८१-०९-१४	राती ११.०	अजिँगर				१	भरतपुर-११बर्मेलीटोल	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
४५	२०८१-०६-१६	राती १०.०	अजिँगर				१	भरतपुर-१ पोखरा बसपार्क नजिक	देवघाट जाने वाटो जलदेवी सा.व को जँगल	उद्दार

सि.नं.	मिति	समय	जात/नाम	लम्बाइ	उचाइ	मोटाइ	संख्या	भेटेको स्थान	छाडेको ठाँउ	कैफियत
४६	२०८१-०६-१९	राती ९.४५	मगर गोही				१	भरतपुर-११कोलटाँडीको कुलोमा	नारायणी नदीमा लगि छाडीएको	उद्दार
४७	२०८१-०६-२०	दिउँसो ४.३०	अजिंगर				१	गितानगर प्रहरी चौकीमा उद्दार गरी राखिएकोलाई	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
४८	२०८१-०६-२०	राती १२.३०	भाले चित्तल	६२	३२	३५	१	र.न.पा.-११ पञ्चकन्या शितलहोटल नजिक तस्कर द्वारा मारिएको	जिल्ला सरकारी पशु कार्यालयको चिकित्कद्वारा पोष्टमार्टम गरी डि.व.का.को कम्पाउण्डमा गाडियो	मृत्त
४९	२०८१-०६-२५	विहान ८.००	अजिंगर				१	भरतपुर-११ र १२ नं को सिमाना नजिक घरमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
५०	२०८१-०६-२६	राती १०.३०	अजिंगर				१	भरतपुर-९ पारस वसपार्क नजिक घरमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
५१	२०८१-०६-२७	दिउँसो ११.०	भाले रतुवा मृग	२४	१२	१०	१	कुरिनटार वजार देखी अलि माथि घाइते अवस्थामा	डि.व.का मा ल्याइ उपचार गर्दा पनि ठिक नभइ मरेको र खाडल खनी गाडेको	मृत्त
५२	२०८१-०६-२९	दिउँसो १.३०	अजिंगर				१	भरतपुर-४ रामघाट रानाहोटल भन्दा पछाडी पट्टि भेटिएको	बागेश्वरी धार्मिक वनमा छाडिएको	उद्दार
५३	२०८१-०७-०१	विहान ५.३०	चित्तल	५८	३१	३५	१	र.न.पा.-९ टिकौली नजिक सिँचाईगेट वावर वाटोमा गाडीले हानी मारेको	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त
५४	२०८१-०७-०२	विहान ८.३०	मगर गोही				१	र.न.पा.-१ भोकाहा गाउँमा	भरतपुरको बिसहजार तालमा छाडीएको	उद्दार
५५	२०८१-०७-०५	बेलुका ६.०	मलसाप्रा				१	भरतपुर-८ गौरीगँज मोटर ड्राइभिङ्ग सेन्टर नजिकको घरमा	रामवेल सामुदायिक वनमा छोडिएए	उद्दार
५६	२०८१-०७-०६	राती १०.०	चित्तल	५१	२८	३०	१	टिकौली गोन्द्रङ्गवाट १ किलो मिटर अगाडी वाटोमा	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त
५७	२०८१-०७-०८	दिउँसो १.३०	अजिंगर				१	भरतपुर १५ फुलवारीचोक	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
५८	२०८१-०७-०८	दिउँसो २.०	अजिंगर				१	भरतपुर-७ सिताराम चोक	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार

सि.नं.	मिति	समय	जात/नाम	लम्बाइ	उचाइ	मोटाइ	संख्या	भेटेको स्थान	छाडेको ठाँउ	कैफियत
५९	२०८१-०७-०८	राती १०	अजिंगर				१	भरतपुर-५ क्यासरगेट भन्दा भरतपुर-५ तेह्रसालचोक नजिक प्रहरी कार्यालयमा ल्याइ राखेको	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६०	२०८१-०७-०९	राती ९.३०	अजिंगर				१	र.न.पा.-२ भोकाहामा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६१	२०८१-०७-११	विहान १०.३०	अजिंगर				१	कालिका न.पा.-५ खोलेसिमल	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६२	२०८१-०७-१२	राती ८.३०	अजिंगर				१	भरतपुर-७ यज्ञपुरी	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६३	२०८१-०७-१३	दिउँसो ३.०	अजिंगर				१	भरतपुर-१७ सारदानगर	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६४	२०८१-०७-१४	दिउँसो	चित्तल				१	भरतपुर-१६ मझुवा देउराली	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६५	२०८१-०७-१५	दिउसो २.४५	अजिंगर				१	भरतपुर-१७ सारदानगर टाउन	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६६	२०८१-०७-१९	राती १.१५	पोथी चित्तल	४८	३७	३०	१	भरतपुर-९ गोन्द्रङगवाट टिकौली विचवाटोमा गाडीले हानेको	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	उद्दार
६७	२०८१-०७-२१	५.३०	अजिंगर				१	कालिका-३ लाहुरेचोक	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
६८	२०८१-०७-२१	दिउँसो ११.०	वन विरालो	३२	२१	१८	१	भरतपुर -११ विशालचोक	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त
६९	२०८१-०७-२१	वेलुका ७.०	अजिंगर				१	भरतपुर-७ विशालचोक	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
७०	२०८१-०७-२३	राती ८.०	अजिंगर				१	भरतपुर-१२ गोन्द्रङ्ग नजिकको घरमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
७१	२०८१-०७-२६	विहान ७.३०	पोथी चित्तल	६०	३२	३५	१	र.न.पा.-९ पुर्व-पश्चिम राजमार्ग टिकौली रोडमा	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त
७२	२०८१-०७-२६	वेलुका ५.३०	अजिंगर				१	भरतपुर-६ पारसनगर हरियालीटोलमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
७३	२०८१-०७-२८	विहान १०.०	अजिंगर				१	भरतपुर-९ बसन्तचोक नजिकको घरमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
७४	२०८१-०७-२९	राती ९.३०	स्याल	३६	१७	२०	१	भरतपुर-७ गितानगर वजारमा गाडीले ठक्करवाट मृत्यु	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त

सि.नं.	मिति	समय	जात/नाम	लम्बाइ	उचाइ	मोटाइ	संख्या	भेटेको स्थान	छाडेको ठाँउ	कैफियत
७५	२०८१-०८-०२	विहान १०.०	पोथी रतुवा	४०	२०	२४	१	भरतपुर-१ बागेश्वरीभाम नजिक वाटोमा मृत अवस्थामा	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त
७६	२०८१-०८-०२	दिउँसो २.३०	भाले चित्तलको वच्चा				१	भरतपुर-३ नं को वडाकार्यालयमा ल्याइ राखेको	कार्यालयमा सुरक्षित साथ राखी चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज पठाइएको	उद्दार
७७	२०८१-०८-०८	राती २.०	पोथी चित्तल	५५	२८	३०	१	र.न.पा.-९ सिँचाइगेट अगाडिको रोडमा मृत अवस्थामा भेटीएको	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त
७८	२०८१-०८-११	वेलुका ६.३०	चितुवाको वच्चा				१	दुधकोशी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको कार्यालय क्षेत्र नजिक	राष्ट्रिय प्रकृती संरक्षण कोष सौराहा	उद्दार
७९	२०८१-०८-१४	विहान १०.०	अजिँगर				१	भरतपुर-११ भोजाड नजिक देव गुरुङ्गको घरमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
८०	२०८१-०८-१४	दिउँसो ३.३०	अजिँगर				१	भरतपुर-३ न्यूरोड गाडी ग्यारेजमा	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
८१	२०८१-०८-१६	विहान ८.००	बाँदर आतंक				१	ज्ञानेश्वर इलाकामा भेटीएको	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
८२	२०८१-०८-१८	दिउँसो ३.३०	अजिँगर				१	भरतपुर गितानगर प्रहरी चौकोमा उद्दार गरी राखीएको	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
८३	२०८१-०८-२१	विहान ६.३०	पोथी चित्तल				१	पञ्चकन्या सामुदायिक वनको पिक्नीक स्टोर्टमा बारमा अड्कीएको	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त
८४	२०८१-०८-२२	विहान १०.३०	अजिँगर				१	भरतपुर वडा नं.२ क्षेत्रपुर रामेश्वर मन्दीर नजिक	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
८५	२०८१-०९-०३	विहान १०.४५	चितुवा	४	२०	२४	१	पदमपुर सव डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गत हरीपुर जाने वाटो धमिलेखोला भन्दा ३०० मिटर दक्षिणमा वनको विचमा मृत भेटीएको	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त

सि.नं.	मिति	समय	जात/नाम	लम्बाइ	उचाइ	मोटाइ	संख्या	भेटेको स्थान	छाडेको ठाँउ	कैफियत
८६	२०८१-०९-०८	राती ८.३०	वन विरोलो				१	भरतपुर वर्मेलीटोल अगाडी हाइवेयमा वाटो क्रश गर्ने क्रममा गाडीले हानेको	डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्डमा खाडल खनी गाडेको	मृत्त
८७	२०८१-०९-०८	दिउँसो ३.४५	रतुवा				१	भरतपुर वडा नं.-१ जोरकुसुममा घाइते अवस्थामा	राष्ट्रिय प्रकृती संरक्षण कोष सौराहा	उद्दार
८८	२०८१-०९-११	दिउँसो १.३०	अजिँगर				२	भरतपुर ठिमुरा दुग्ध विकास केन्द्र नजिक भेटीएको २ वटा अजिँगर	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार
८९	२०८१-०९-२८	दिउँसो १२:१५	चित्तल भाले	६५	३८	४०	१	भरतपुर ४, लक्ष्मीपुर गौंडाचोक (बाल मन्दिर) पारि नारायणी नदी भंगालो	डि.व.का. परिसरमा खाल्डो खनेर गाडेको।	मृत्त
९०	२०८१-०९-२९	दिउँसो १२:३०	रतुवा मृग				१	मुग्लिङ्ग बजार	कुरिनटार इलाकामा छाडेको	उद्दार
९१	२०८१-१०-०४	दिउँसो १६:३०	चित्तल भाले	५८	३०	३५	१	पञ्चकन्या सामुदायिक वन, र.न.पा. ९	डि.व.का. परिसरमा खाल्डो खनेर गाडेको।	मृत्त
९२	२०८१-१०-१९	दिउँसो १६:००	कछुवा					भरतपुर-९, केरुङ्गा घोल	बीस हजारी ताल	उद्दार
९३	२०८१-१०-१९	राति २०:३०	कछुवा					भरतपुर-९, केरुङ्गा घोल	बीस हजारी ताल	उद्दार
९४	२०८१-१०-२१	दिउँसो ११:३०	चित्तल पोथी बच्चा					भरतपुर-१, ठिमुरा दुग्ध फ्याट्री	भरतपुर-१, रामनगर इलाका	उद्दार
९५	२०८१-१०-२३	राति २०:३०	धामन सर्प					भरतपुर-११, विशाल चोक	जलदेवी सा.व को जँगल	उद्दार
९६	२०८१-१०-२६	दिउँसो १५:००	चित्तलको बच्चा					भरतपुर-३, नगरवन इलाका	डि.व.का. मा पालन	उद्दार
९७	२०८१-१०-२७	बिहान ९:३०	जरायो					भरतपुर-४, बारघरे चोक	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जँगल	उद्दार

अनुसूची ३

सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुको विवरण

सि. नं.	सव-डिभिजन	सामुदायिक वन	ठेगाना		उपभोक्ता समूह दर्ता मिति	सामुदायिक वन हस्तानान्तर मिति	सामुदायिक वनको कोड	हालको कार्ययोजना		क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी	जनसंख्या			कार्ययोजना म्याद समाप्त हुने आ.व.	सम्पर्क व्यक्ति		
			पालिका	वडा नं.				स्वीकृत मिति	अवधि			महिला	पुरुष	जम्मा		नाम	पद	मो.नं.
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९
१	इच्छाकामना	पाँचकन्या	भरतपुर	२९	२०७१/०३/२२	२०७१/०३/२२	CHI/HA/२२/०६	२०७८/०३/३०	५	१८८.८८	६०	२१९	२५८	४७७	२०८१-८२		अध्यक्ष	९८४५२०८२४४
२	इच्छाकामना	जुरेथुम	भरतपुर	२९	०६७/०७/१०	२०६७/०७/१०	CHI/HA/२२/०४	२०६७/०६/१०	५	१९७.४८	१०८	२८४	२८८	५७२	संशोधन गर्नुपर्ने	कुल ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५५४१६६९
३	इच्छाकामना	ईन्द्रेणी	भरतपुर	२९	०६२/०९/०७	२०६५/१२/०९	CHI/HA/२२/०१	२०७९/०३/३१	५	२०७.७	४९९	१२४०	१२५५	२४९५	२०८३-८४	टेक ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५०६३४४१
४	इच्छाकामना	बागेश्वरी	भरतपुर	२९	०६३/०७/०२	२०६५/१२/०९	CHI/HA/२२/०२	२०८१/०३/२३	१०	२०१.२	१९०	५७०	५६०	११३०	२०९०-९१	बलराम तामाङ्ग	अध्यक्ष	९८४५२०५३१३
५	इच्छाकामना	रातमाटे लामिडाँडा	भरतपुर	२९	२०६७/०७/१०	२०६७/०७/१०	CHI/HA/२२/०५	२०७३/०३/१४	५	४६.९	५४	१७३	१८२	३५५	२०८१-८२	भरत ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५६७२२७६
६	इच्छाकामना	अकाला देवी	भरतपुर	२९	२०६३/०९/०५	२०६५/१२/०९	CHI/HA/२२/०३	२०७५/०३/३१	५	२०१.५९	१३७	३८८	३९८	७८६	२०८३-८४	नविन साही	सचिव	९७४५११८४४८
७	इच्छाकामना	सत्यदेवी	भरतपुर	२९	२०६९/०३/३१	२०६९/०३/३१	CHI/JU/२२/०२	२०७५/०३/३१	५	१९.७५	६०	१९१	२२१	४१२	संशोधन गर्नुपर्ने	लाल प्र. गुरुङ्ग	उपाध्यक्ष	९८६५०८८७८१
८	इच्छाकामना	सिद्धिदेवी	भरतपुर	२९	२०६९/०३/३१	२०६९/०३/३१	CHI/JU/२२/०३	२०८१/०८/०५	१०	१८५.४७	७१	२१६	२६२	४७८	२०९१-९२	तुलसा गुरुङ्ग	सचिव	९८६०२९३६७३
९	इच्छाकामना	साल बिसना	भरतपुर	२९	२०६८/०३/०१	२०६८/०३/३१	CHI/JU/२२/०१	२०७३/०३/२१	१०	४२.५८	५३	१४६	१५१	२९७	२०८१-८२	पुर्ण ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५२०८२२४
१०	इच्छाकामना	सिराईचुली	इच्छाकामना	१	२०७०/१०/२८	२०७२/०३/३१	CHI/SI/१९/०२	२०७८/०३/३०	५	१३२.५८	१४१	३७५	३८५	७६०	२०८२-८३	रामचन्द्र पुरी	अध्यक्ष	९८४५३२७८१८
११	इच्छाकामना	अजमुरि सत्यनारायण सिद्धेश्वरी	इच्छाकामना	२	२०७३/०१/०८	२०७३/०१/०८	CHI/SI/१९/०४	२०८१/०८/०५	१०	१३४.२६	१०८	३१६	३१४	६३०	२०९१-९२	रण ब. प्रजा	अध्यक्ष	९८४४२४६०९०
१२	इच्छाकामना	दम्कनाचुली	इच्छाकामना	२	२०७२/०३/३१	२०७२/१२/२९	CHI/SI/१९/०३	२०८१/०५/०५	१०	१५४.५४	७५	२०४	२१८	४२२	२०९१-९२	टेक ब. मगर	अध्यक्ष	९८४५५९०४६६
१३	इच्छाकामना	मनकौरी	इच्छाकामना	६	२०७१/०३/२२	२०७१/०३/२२	CHI/MU/२०/०१	२०८१/०८/०५	१०	१३१.८९	५१	१४७	१६३	३१०	२०९१-९२	सुकलाल भुजेल	अध्यक्ष	९८०६८०१८८४
१४	इच्छाकामना	चेपाङ्ग	इच्छाकामना	१	२०६४/०७/१२	२०६६/१०/२६	CHI/MU/२१/०१	२०८०/०३/३१	५	६४.९६	७९	२४४	२७७	५२१	२०८४-८५	फुलमती चेपाङ्ग	अध्यक्ष	९८०६८१४६५६
१५	इच्छाकामना	गुरुङ्ग	इच्छाकामना	२	२०७५/०३/३२	२०७२/११/०३	CHI/MU/२१/०३	२०७८/०३/३१	५	१३२.०९	६६	२१५	१५८	३७३	२०८१-८२	बाबुराम गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४६७४६४६७
१६	इच्छाकामना	वुद्धदर्शन	इच्छाकामना	३	२०७२/१२/१८	२०७१/१२/१८	CHI/MU/२१/०४	२०८१/०८/०५	१०	२२९.१७	८४	२६३	२६७	५३०	२०८२-८३	२०९१-९२	अध्यक्ष	९८४५२०६७१८
१७	इच्छाकामना	सिद्धिवावा	इच्छाकामना	६	२०७३/०३/३१	२०७३/०३/३१	CHI/MU/२०/०२	२०८१/०८/०५	१०	१३४.१८	५४	१८२	१४२	३२४	२०९१-९२		अध्यक्ष	९८६०२४१८८५
१८	इच्छाकामना	ईच्छाकामना	इच्छाकामना	१	२०६३/०९/०५	२०७५/०५/१३	CHI/MU/२०/०३	२०८०/०३/३१	५	१८६.९७	८४	२०१	२०५	४०६	२०८४-८५	एन ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५०६७७९४
१९	इच्छाकामना	नर्सिडथान	इच्छाकामना	२	२०७५/०३/३२	२०७५/०२/१३	CHI/MU/२०/०३	२०८०/०३/३१	५	८७.०४	८१	१७५	२२३	३९८	२०८४-८५	मन ब. थापा मगर	अध्यक्ष	९८६६३६६९५७
२०	इच्छाकामना	ओरेक	इच्छाकामना	१	२०७५-१०-०८	२०७५/०९/१०	CHI/MU/२१/०६	२०७५/०९/१०	५	२३४.२३	४३	१०५	१२०	२२५	संशोधन गर्नुपर्ने	कमला चेपाङ्ग	अध्यक्ष	९८०७२५३०२३
२१	इच्छाकामना	सिद्धदेवी	इच्छाकामना	६	२०६३/०९/०५	२०७५/१०/०८	CHI/MU/२१/०४	२०८०/०३/३१	५	७३.४७	४८	११५	१३२	२४७	२०८४-८५		अध्यक्ष	९८६९७५२८८७

सि. नं.	सब-डिभिजन	सामुदायिक वन	ठेगाना		उपभोक्ता समूह दर्ता मिति	सामुदायिक वन हस्तानान्तर मिति	सामुदायिक वनको कोड	हालको कार्ययोजना		क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी	जनसंख्या			कार्ययोजना म्याद समाप्त हुने आ.व.	सम्पर्क व्यक्ति		
			पालिका	वडा नं.				स्वीकृत मिति	अवधि			महिला	पुरुष	जम्मा		नाम	पद	मो.नं.
२२	इच्छाकामना	केरावरी विसौनी	इच्छाकामना	१	२०७२/०३/११	२०७२/०३/३१	CHI/MU/२१/०२	२०७७-०३-३१	५	४५.५५	४९	१४१	१६५	३०६	२०८१-८२	लक्ष्मण थापा	अध्यक्ष	९८६००५२०२९
२३	इच्छाकामना	अकलादेवी	इच्छाकामना	२	२०६३/०९/०५	२०७१/०३/२४	CHI/SI/१९/०५	२०७१/०३/२४	१०	३२.६९	४८	१२८	१५९	२८७	संशोधन गर्नुपर्ने		अध्यक्ष	९८६३३१६०१६
२४	इच्छाकामना	रिग्दीखोला	इच्छाकामना	१	२०७७/०३/३१	२०७७/०३/३१	CHI/ICH/१८/०८	२०७७/०३/३१	५	२१९.५७	१०२	२५३	२८८	५४१	२०८१-८२	कविराज गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८५५०४७५०९
२५	इच्छाकामना	नागेन	इच्छाकामना	२	२०७७/०३/३१	२०७७/०३/३१	CHI/ICH/१८/०९	२०७७/०३/३१	५	८०.८२	७९	२२८	२५७	४८५	२०८१-८२	विक्रम चेपाङ्ग	अध्यक्ष	
२६	कालिका	उदयपुर	कालिका	७	२०६०/०८/१४	२०६७/०५/२४	CHI/JU/१६/०१	२०७८/०३/३०	५	१९९.१९	४४७८	११२७५	११२४८	२२५२३	२०८३-८४	शंकर लामा	अध्यक्ष	९८४१९५७१३३
२७	कालिका	बटौली	कालिका	९	२०६३/०७/२९	२०६५/०७/१५	CHI/AM/०५/०५	२०७०/०८/२५	१०	२३९.४३	२२४	६६८	६६६	१३३४	संशोधन गर्नुपर्ने	निराजन प्रजा	अध्यक्ष	९८४१३५५५१३
२८	कालिका	चित्राम कमिनचुली	कालिका	११	२०६३/०७/२९	२०६५/१२/०९	CHI/AM/०५/०७	२०७०/०९/१४	१०	३१४.३३	८७	२३४	२४८	४८२	संशोधन गर्नुपर्ने	नेपाराम चेपाङ्ग	अध्यक्ष	९७४५३३३९५१
२९	कालिका	देउजर	कालिका	१०	२०५८/०३/१३	२०५९/०९/०८	CHI/AM/०५/०२	२०७०/०३/११	१०	२८२.७९	५२	१६७	१४९	३१६	संशोधन गर्नुपर्ने	कविराज प्रजा	अध्यक्ष	९८६१६२२९११
३०	कालिका	निवुवाटार	कालिका	१०	२०५९/०६/१७	२०६३/०२/१४	CHI/AM/०५/०४	२०७९/०३/२८	१०	४९१.५२	१९५	५२५	५३९	१०६४	संशोधन गर्नुपर्ने	डिल ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८५५०४८२१०
३१	कालिका	ईन्द्रेणी	कालिका	११	२०५३/१२/२४	२०६३/०२/१४	CHI/AM/०५/०१	२०७८/०३/३०	५	४८७.	३०७	५०७	४७७	९८४	२०८१-८२	सन्देश चेपाङ्ग	अध्यक्ष	९८४५६७१२७४
३२	कालिका	जनप्रगति	कालिका	९	२०५८/०६/२३	२०६०/०३/३२	CHI/SH/१७/०२	२०७२/०३/३१	१०	१५४.२२	२८४	८६८	८३६	१७०४	संशोधन गर्नुपर्ने	एक ब. अधिकारी	अध्यक्ष	९८४५९५७१८६
३३	कालिका	प्रगति	कालिका	९	२०५९/११/०२	२०६१/०६/०५	CHI/SH/१७/०१	२०७२/०३/३१	१०	१५३.८८	१६६	४२७	४४७	८७४	२०८१-८२	भोज ब. राणा मगर	अध्यक्ष	९८४५०९१९१९
३४	कालिका	कालिका	कालिका	८	२०५७/०२/०४	२०६१/०८/२०	CHI/SH/१७/०४	२०७३/०१/२२	१०	१९७.१४	२१२	५७६	५७८	११५४	२०८१-८२	हरि गोतामे	अध्यक्ष	९८४५५३१६०९
३५	कालिका	धारापानी	कालिका	८	२०६१/०८/१८	२०६४/०१/०५	CHI/SH/१७/०५	२०७७/०३/३१	१०	२००.४१	१२५	३०६	३३९	६४५	संशोधन गर्नुपर्ने	भरत ढुंगाना	अध्यक्ष	९८५५०५९५४१
३६	कालिका	जमुना	कालिका	९	२०५८/०६/२३	२०६१/०६/०५	CHI/SH/१७/०३	२०७५/०३/३२	१०	३०.१७	३९	१००	११०	२१०	२०८४-८५	पवित्रा मगर	अध्यक्ष	९७४५३७४२३१
३७	कालिका	समफार्याङ्ग	कालिका	९	२०६१/०८/२०	२०६७/०६/०६	CHI/SH/१७/०६	२०७३/०३/३१	१०	९२.४८	१२९	३४४	३५०	६९४	२०८१-८२	भिम ब. बि.क.	अध्यक्ष	९८४०५३३३८०
३८	कालिका	मंगलादेवी	कालिका	८	२०६२/११/१२	२०६७/०७/१०	CHI/SH/१७/०७	२०७३/०३/३१	१०	७१.६३	११५	२९८	३०६	६०४	२०८१-८२	निराजन श्रेष्ठ	अध्यक्ष	९८४५०५६२२२
३९	कालिका	देवीढुंगा	कालिका	८	२०६३/१२/१४	२०६७/०७/१०	CHI/SH/१७/०८	२०७३/०३/३०	१०	१७९.८४	१८३	५००	५०६	१००६	२०८१-८२	राम मगर	अध्यक्ष	९८६६३५८६६५
४०	कालिका	चेलिवेटि	कालिका	८	२०६७/०७/१०	२०६७/०७/१०	CHI/SH/१७/०९	२०८१/०८/११	१०	५५.७१	५६	१२४	१२३	२४७	२०९१-९२	बुल कुमारी मगर	अध्यक्ष	९८६११९५०३५
४१	कालिका	अमलाचुली	कालिका	८	२०६८/१२/०९	२०७०/०३/३१	CHI/SH/१७/१०	२०७५/०९/२४	५	२५२.१९	२३५	६७९	६९३	१३७२	संशोधन गर्नुपर्ने	मिन ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५३४७७५१
४२	कालिका	झरना	कालिका	९	२०७०/०३/३१	२०७०/०३/३१	CHI/SH/१७/११	२०७६/०३/३०	५	३३८.५५	१०५	३१३	१३५	४४८	संशोधन गर्नुपर्ने	राम कुमार श्रेष्ठ	अध्यक्ष	९८४५६३०९०५
४३	कालिका	लटौली	कालिका	९	२०७०/१०/२८	२०७२/०३/३१	CHI/SH/१७/१२	२०७२/०३/३१	१०	६९.९२	१६१	४३६	४५९	८९५	संशोधन गर्नुपर्ने	धन ब. बस्नेत	अध्यक्ष	९८१२२११८१५
४४	खैरहनी	पर्वत	राप्ती	१०	२०५९/०९/०८	२०६३/०१/२१	CHI/KO/०४/०३	२०७७/०३/३१	१०	४६१.११	१६५	१४९५	१५६६	३०६१	संशोधन गर्नुपर्ने		अध्यक्ष	९८६५००५८५७
४५	खैरहनी	सातकन्या	रत्ननगर	१६	२०५८/१०/०५	२०६१/०५/२७	CHI/AM/१३/०१	२०७१/११/१९	१०	७१.५८	४२३	१२७९	१२५९	२५३८	संशोधन गर्नुपर्ने	रामहरी पनेरु	अध्यक्ष	९८४५१४२०४५
४६	खैरहनी	कंकाली	खैरहनी	४	२०५२/०३/०६	२०५२/०३/०६	CHI/AM/०९/०१	२०७४/०३/३०	१०	७४९.१३	२०९८	६३४८	६०५०	१२३९८	संशोधन गर्नुपर्ने	देवी प्र. न्यौपाने	अध्यक्ष	९८५५०६६९३५

सि. नं.	सब-डिभिजन	सामुदायिक वन	ठेगाना		उपभोक्ता समूह दर्ता मिति	सामुदायिक वन हस्तानान्तर मिति	सामुदायिक वनको कोड	हालको कार्ययोजना		क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी	जनसंख्या			कार्ययोजना म्याद समाप्त हुने आ.व.	सम्पर्क व्यक्ति		
			पालिका	वडा नं.				स्वीकृत मिति	अवधि			महिला	पुरुष	जम्मा		नाम	पद	मो.नं.
४७	खैरहनी	अजिंगरे	खैरहनी	३	२०५३/०६/१७	२०५४/०१/१९	CHI/AM/०९/०२	२०७४/०३/३०	१०	२७८.९८	१०५६	२७०८	२५५७	५२६५	संशोधन गर्नुपर्ने	रत्न ब. घिसिङ्ग	अध्यक्ष	९८४५०४८२३७
४८	खैरहनी	अमृतधारापानी	राप्ती	९	२०५३/०६/२२	२०५५/०३/२१	CHI/AM/१४/०१	३०७३/०३/३१	१०	८५३.१८	८६८	२१५०	२०२६	४१७६	२०८२-८३	मेख ब. खड्का	अध्यक्ष	९८४२०९८६२४
४९	खैरहनी	दुधकोशी नमूना	राप्ती	९	२०५३/०४/२९	२०५७/०६/२७	CHI/AM/१४/०२	२०७४/०३/२९	१०	६४०.७१	१२८१	३६९५	४०२३	७७१८	संशोधन गर्नुपर्ने	फत्तेजंग तामाङ्ग	अध्यक्ष	९८५५०५०५४९
५०	खैरहनी	कालिका	राप्ती	८	२०५७/१२/१३	२०५८/०३/३१	CHI/AM/१४/०४	२०७४/०७/२९	१०	१०५७.२८	२०४७	५७७४	५५८७	११३६१	संशोधन गर्नुपर्ने	माधव गिरी	अध्यक्ष	९८४५३७०३१७
५१	खैरहनी	सत्यदेवी	राप्ती	१०	२०५९/०३/३१	२०६३/०७/१७	CHI/KO/०४/०४	२०८१/०३/२३	१०	४९१.०३	२२३	६७५	६६७	१३४२	२०९०-९१	इन्द्र ब. तामाङ्ग	अध्यक्ष	९८५५०६६०४८
५२	पदमपुर	तिनकन्या	ईच्छाकामना	७	२०६७/०५/२९	२०६७/०५/२९	CHI/JU/१८/०३	२०७९/०३/३१	५	१९८.२९	१८५	५४३	४२१	९६४	२०८३-८४	मन ब. मगर	अध्यक्ष	९८५५०२४१७४
५३	पदमपुर	चण्डिस्थान	ईच्छाकामना	७	२०६७/०५/२९	२०६७/०५/२९	CHI/HA/१८/०४	२०७९/०३/३१	५	१९८.५५	१९४	४७९	४९४	९७३	२०८३-८४	अमृत गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८५५०१९९४०
५४	पदमपुर	कालिखोला देउराली	ईच्छाकामना	७	२०६७/०५/२४	२०६७/०५/२४	CHI/HA/१८/०१	२०७९/०३/३१	५	१९७.५३	३७४	९५४	९१६	१८७०	२०८३-८४	राम ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५५८६७२१
५५	पदमपुर	रानीखोला	ईच्छाकामना	७	२०६७/०५/२४	२०६७/०५/२४	CHI/HA/१८/०२	२०७९/०३/३१	५	१९९.६१	२६२	७८६	७७८	१५६४	२०८३-८४	राज कुमार मगर	अध्यक्ष	९८४२५६८०८१
५६	पदमपुर	कालिका पिपलटार	ईच्छाकामना	७	२०६७/०५/२९	२०६७/०५/२९	CHI/HA/१८/०५	२०७९/०३/३१	५	२००.२८	१९५	४९२	४४४	९३६	२०८३-८४	मन ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५०५६२८१
५७	पदमपुर	सोमरी	ईच्छाकामना	७	२०६७/०५/२९	२०६७/०५/२९	CHI/HA/१८/०६	२०७९/०३/३१	५	१५२.८४	७२	१८३	१७६	३५९	२०८३-८४	मनिराज गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८६९८९१९३७
५८	पदमपुर	देवीथान	ईच्छाकामना	७	२०७१/०३/२२	२०७१/०३/२२	CHI/HA/१८/०७	२०७८/०३/३०	५	७२.	६०	१६५	१७५	३४०	२०८२-८३	होम ब. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५१७५४१३
५९	पदमपुर	चतुर्मुखी	कालिका	१	२०५७/०२/१८	२०६७/०५/२९	CHI/JU/१६/०२	२०७८/०३/३०	५	१९७.६५	४५०	१२३२	१२४३	२४७५	२०८२-८३	हरि कु. गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८४५०६८६८५
६०	पदमपुर	थाङ्गखोला	कालिका	२	२०६०/०३/१२	२०६७/०५/२९	CHI/JU/१०/०२	२०७८/०३/३०	५	१९९.८५	१७६६	५०९२	४९६३	१००५५	२०८२-८३	राम ब. कार्की	अध्यक्ष	९८५५०६३१२९
६१	पदमपुर	भिमवली	कालिका	५	२०६७/०५/२९	२०६७/०५/२९	CHI/JU/१०/०३	२०७८/०३/३०	५	१९९.५३	७६२	२०३१	१९७६	४००७	२०८२-८३	जयचन्द्र प्र. चौधरी	अध्यक्ष	९८५५०५१४५२
६२	पदमपुर	पदमपुर	कालिका	४	२०६७/०५/२४	२०६७/०५/२४	CHI/JU/१०/०१	२०७८/०३/३०	५	१९९.४०	१०३७	२११४	२०३४	४१४८	२०८२-८३	सन्त ब. चौधरी	अध्यक्ष	९८५५०६४६१९
६३	पदमपुर	पञ्चकन्या	रत्ननगर	११	२०५८/०४/१७	२०६७/०६/०४	CHI/JU/१२/०१	२०७८/०३/३०	५	१९८.७३	२३३०	६४२०	६३९५	१२८१५	२०८२-८३	कृष्ण प्र. बगाले	अध्यक्ष	९८५५०६२२९०
६४	भरतपुर	रामबेल	भरतपुर	१२	२०५८/०३/११	२०६७/१०/१८	CHI/AP/०१/०३	२०७८/०३/३०	५	१९७.११	१७९४	४४६१	४६७६	९१३७	२०८२-८३	मादब धिताल	अध्यक्ष	९८४५१५५३३५
६५	भरतपुर	सतनचुलि	भरतपुर	१	२०५८/०५/११	२०६७/०५/२९	CHI/AP/०१/०१	२०७८/०१/२९	५	१९८.१	८४१	१४८५	१४६६	२९५१	२०८१-८२	चुडामनी गुरुङ्ग	अध्यक्ष	९८५५०२२३३३
६६	भरतपुर	जलदेवी	भरतपुर	२	२०५८/०६/०१	२०६७/०६/०४	CHI/AP/०१/०२	२०७८/०३/३०	५	१९७.८७	१५३०	२८६४	२९४२	५८०६	२०८२-८३	रिक्रकेष आर्याल	उपाध्यक्ष	९८५५०५१३१०
६७	भरतपुर	नवजागृति	भरतपुर	११	२०५६/११/२४	२०७३/०३/०२	CHI/AP/०१/०४	२०७८/०१/२९	५	३१५.७६	३८६४	१०८२५	१०१७९	२१००४	२०८१-८२	नारायण के.सी.	अध्यक्ष	९८५५०४७५५२
६८	भरतपुर	सेतिदेवी	भरतपुर	१६	२०६१/०९/२१	२०६३/०३/३२	CHI/GU/२३/०२	२०७४/०३/३०	१०	१५३.१६	५४४	१४१४	१३१४	२७२८	२०८२-८३	सुकमान घले	अध्यक्ष	९८४९०८९३७५
६९	भरतपुर	ज्ञानेश्वर	भरतपुर	१६	२०५९/०६/१७	२०५९/०६/१७	CHI/GU/२३/०१	२०७५/०२/११	१०	२३०.१५	२२५०	५९८०	५२७०	११२५०	२०८४-८५	निर्मला श्रेष्ठ	अध्यक्ष	९८४५०७८९७४
७०	भरतपुर	सिद्धिगणेश	भरतपुर	१६	२०६१/०८/०८	२०६८/०१/०६	CHI/GU/२३/०३	२०७८/०३/३०	५	१०५.००	२३८१	२२१५	२२४२	४४५७	२०८३-८४	विष्णु हरी	अध्यक्ष	९८५५०५४३२१

सि. नं.	सव-डिभिजन	सामुदायिक वन	ठेगाना		उपभोक्ता समूह दर्ता मिति	सामुदायिक वन हस्तानान्तर मिति	सामुदायिक वनको कोड	हालको कार्ययोजना		क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी	जनसंख्या			कार्ययोजना म्याद समाप्त हुने आ.व.	सम्पर्क व्यक्ति		
			पालिका	वडा नं.				स्वीकृत मिति	अवधि			महिला	पुरुष	जम्मा		नाम	पद	मो.नं.
७१	भरतपुर	मझुवा	भरतपुर	१७	२०६०/०१/१४	२०७०/०३/३१	CHI/GU/२८/०१	२०७९/११/१४	५	१९९.८०	४०७८	१०६८३	१०९०७	२१५९०	२०८३-८४	भरतराज पौडेल	अध्यक्ष	९८४५९४४००७
७२	भरतपुर	भगवानस्थल	भरतपुर	१५	२०५५/११/२०	२०७२/०३/३१	CHI/GU/२६/०१	२०७८/०३/३१	५	६.३४	९३	२४०	२६०	५००	२०८२-८३	शिव चापागाई	अध्यक्ष	९८४५०७०१२८
७३	भरतपुर	नारायणी	भरतपुर	१३	२०७२/०३/३१	२०७३/०३/३१	CHI/GU/२६/०२	२०७३/०३/३१	१०	१०९.११	४२४	१०४५	१०३८	२०८३	२०८२-८३	नारायण गौतम	अध्यक्ष	९८४५६१२२१६
७४	राप्ती	शिवशक्ती	राप्ती	२	२०५३/०६/०९	२०५८/०३/३१	CHI/GA/०२/०३	२०८१/०३/२३	१०	१५८.८२९	७७५	१६६०	१६५१	३३११	२०९०-९१	राम ब. राई	अध्यक्ष	९८५५०५२८२४
७५	राप्ती	चात्राङ्ग	राप्ती	१२	२०६९/०३/३१	२०६९/०३/३१	CHI/KO/३७/०२	२०७४/०३/३०	१०	१९२.१८	१३५	३३३	३२०	६५३	२०८३-८४		अध्यक्ष	९८४५६७५६६१
७६	राप्ती	शिवपुरी	राप्ती	२	२०५३/०६/२१	२०५८/०३/३१	CHI/GA/०२/०४	२०८०/११/१८	१०	१६४.३७४	३७५	९५०	८६६	१८१६	२०८९-९०	गोविन्द ब. बतौंला	अध्यक्ष	९८४५६९४४७४
७७	राप्ती	थाकलटार सालघारी	राप्ती	११	२०६१/०६/०१	२०६१/०६/०१	CHI/KO/०४/०२	२०८०/११/१६	८	८८७.६६	२१२	५३६	६२९	११६५	२०८७-८८	एरोन मोक्तान		९८४५३४५७७८
७८	राप्ती	सुरदेवी	राप्ती	१	२०५३/०५/२४	२०५३/०५/२४	CHI/GA/०२/०१	२०८०/११/०९	७	१८७.६८	५३५	१३४०	१३३५	२६७५	२०८६-८७	रामहरी डल्लाकोटी	अध्यक्ष	९८४५०४९४४२
७९	राप्ती	बागेश्वरी	राप्ती	१२	२०६३/०६/२६	२०६३/०९/०३	CHI/KO/३७/०१	२०७४/०३/३०	१०	१९१.५२	१९९	२५०	२५०	५००	२०८३-८४		अध्यक्ष	९८४५६७१३८८
८०	राप्ती	जय श्री ब्रह्मस्थानी	राप्ती	३	२०५८/११/०२	२०६२/०९/०१	CHI/GA/०२/०७	२०७२/०३/३१	१०	३१८.८६	२०३	५००	७००	१२००	संशोधन गर्नुपर्ने	पवित्र पाठक	अध्यक्ष	९८४५२१७८३६
८१	राप्ती	पशुपति कैलाशपुरी	राप्ती	२	२०५३/०६/१७	२०५८/०६/०१	CHI/GA/०२/०६	२०८०/११/२१	१०	१४४.५०८	४०५	९२२	१०२८	१९५०	२०८९-९०	हरिराम पाठक	अध्यक्ष	९८२५२६२७६५
८२	राप्ती	वनदेवी	राप्ती	३	२०५३/०६/१७	२०६०/०३/३२	CHI/GA/०२/०५	२०७२/०३/३१	१०	१३५.७३८	३३०	१००५	९७५	१९८०	संशोधन गर्नुपर्ने	ध्रव खत्री	अध्यक्ष	९८६२४४६६६१
८३	राप्ती	परेवाश्वरी	राप्ती	१	२०५३/०४/२८	२०५३/०६/२१	CHI/GA/०२/०२	२०७३/०८/२७	१०	१३१६.५	७२५	२१००	२०२५	४१२५	२०८२-८३	सिंह ब. तामाङ्ग	अध्यक्ष	९८४५०८३०३१
८४	राप्ती	शिखर हरियाली	राप्ती	३	२०५८/११/०६	२०६३/०८/०७	CHI/GA/०३/०१	२०७८/०३/३०	१०	६७३.	१४००	७८७३	८१०७	१५९८०	२०८२-८३	गिरीराज पाठक	अध्यक्ष	९८४५५२२६१८
८५	राप्ती	जनकल्याण	राप्ती	११	२०५९/०३/१८	२०६३/०७/१७	CHI/KO/०४/०५	२०७५/०३/३२	१०	६२०.५२	३३८	७६४	७००	१४६४	संशोधन गर्नुपर्ने	बोधराज रुम्बा	अध्यक्ष	९८६९७७६२६२
८६	राप्ती	शिखर	राप्ती	५	२०६३/०१/०३	२०६४/०२/०८	CHI/GA/०३/०२	२०८१/०३/२३	७	२९९.१२	१२३६	२७८१	२७८०	५५६१	२०८७-८८	नरेन्द्र रुवाली	अध्यक्ष	९८५५०६६६७७
८७	राप्ती	बाघदेवी	राप्ती	७	२०५४/०८/१७	२०५८/०३/०७	CHI/GA/१४/०३	२०८०/११/०९	७	५५८.३९	१२८३	३३८१	३६५६	७०३७	२०८६-८७	शिव नागरायण चौधरी	अध्यक्ष	९८४५०६९०२२
८८	राप्ती	कमिरेपानी	राप्ती	१०,११	२०५९/०९/२८	२०६०/०३/३२	CHI/KO/०४/०१	२०७५/०३/०५	१०	३३२.७७	१८७	६१७	५१६	११३३	संशोधन गर्नुपर्ने	खेतराज घलान	अध्यक्ष	९८४५३२१३५१
८९	राप्ती	किराँती	राप्ती	१०,११	२०६३/११/०८	२०६४/०७/१५	CHI/KO/०४/०७	२०८१/०७/२५	५	३३४.६२	८५	२८५	२३०	५१५	२०८६-७७		अध्यक्ष	९८४५०८९८३५
९०	राप्ती	चक्रदेवी	राप्ती	१३	२०६९/०३/३१	२०६९/०३/३१	CHI/KO/३७/०३	२०७४-०३-२४	१०	१६४.४२	६५	२३८	२५६	४९४	२०८३-८४		अध्यक्ष	९८४५७९३१२७
९१	राप्ती	श्री गणेश	राप्ती	१३	२०६९/०३/३१	२०६९/०३//३१	CHI/KO/३७/०४	२०७४/०३/३०	१०	१९३.७९	७७	३०१	२८२	५८३	२०८२-८३	रुद्र ब. प्रजा	अध्यक्ष	९८४५५९१८५३
९२	राप्ती	जोगिनी	राप्ती	१२	२०६३०६/२६	२०६३/०९/१०	CHI/KO/०४/०६	२०७५/०३/३०	१०	१७२.८६	९८	४३६	४५०	८८६	२०८३-८४	नविन प्रजा	अध्यक्ष	९८४५४७०५५४
९३	राप्ती	दाङ्लो	राप्ती	१२	२०५८/०३/१३	२०६५/०७/१५	CHI/KO/०४/०८	२०७०-१२-२४	१०	४९३.३२	११०	३३७	३२३	६६०	संशोधन गर्नुपर्ने		अध्यक्ष	९८४५७९३५८८
	कूल जम्मा									२३२४६.२८	५११९७	१३७५०२	१३६३८०	२७३८८२				

अनुसूची ४

कबुलियती वनहरुको विवरण

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि.एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
१	३	४	५	६	४२	४३	४४	४५	४६
१	एक्लेसाल	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७९ / २०८०	ठिकै	२४७६३३	३०७६१३५	
२	चनौटे	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७८ / ०७९	ठिकै	२४७५२०	३०७५९५४	
३	सिमलताल	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ६	२०७८ / ०७९	डिकै	२५२१९९	३०७९५१८	
४	ठूलोढाप ए	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ६	२०७८ / २०७९	ठिकै	२५१११९	३०७८९२३	
५	ठूलोढाप वि	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ६	२०७८ / २०७९	निश्क्रिय	२५१११९	३०७८९२३	
६	ठूलोढाप सि	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ६	२०७८ / २०७९	ठिकै	२५११०३	३०७८९१२	
७	कैंचलघारी	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७८ / २०७९	ठिकै	२४८३०२	३०७५४०८	
८	स्याउली	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७६ / ०७७	सक्रिय	२४९३०५	३०७५८७३	
९	जमूनेश्वरा	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७८ / ०७९	ठिकै	२४८४२७	३०७५६९०	
१०	छतिवनटार	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ८	२०७७/०७८	सक्रिय	२५३२९२	३०७९१८४	
११	लामोदुवाली	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ८	२०७७/२०७८	सक्रिय	२५३०५२	३०७९२०२	
१२	अकलादेवि	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७६ / ०७७	ठिकै	२४८८६२	३०७५९०२	
१३	करमटोड्केपाखा	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७६ / २०७७	सक्रिय	२५०१०२	३०७६०८५	
१४	लोप्राडे ओढार	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७६ / ०७७	निश्क्रिय	२५०१०२	३०७६०८५	
१५	कुसुमडाडां	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७८ / २०७९	निश्क्रिय	२४७१६९	३०७६३३६	
१६	झाँक्रीखोला	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७६ / ०७७	निश्क्रिय	२४९५११	३०७६२१०	
१७	बाडेसाल	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास २	२०७७/२०७८	सक्रिय	२५३०३४	३०७९३३२	
१८	गाईखुरी	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ४	२०७९ / ०८०	सक्रिय	२४८९४०	३०७९३०४	
१९	कालिका	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ४	२०७९ / ०८०	सक्रिय	२४९०६३	३०७९२६०	
२०	छिम्केशवरी	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ४	२०७९ / ०८०	सक्रिय	२४८८३८	३०७९२७६	
२१	पञ्चकन्या	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ४	२०७९ / ०८०	सक्रिय	२४८७०२	३०७९४४०	
२२	देउराली	भरतपुर म.न.पा.	२९	कविलास ४	२०७९ / ०८०	सक्रिय	२४८७३५	३०७९४४३	
२३	सिमलडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०८० / ०८१	सक्रिय	२५७२७८	३०७१७०४	
२४	स्यांदी	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०८० / ०८१	सक्रिय	२५७५२४	३०७१६५२	
२५	कोइरालाटार	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०८० / ०८१	सक्रिय	२५७०६२	३०७१३५०	
२६	लखनकोट	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०८० / ०८१	सक्रिय	२५७४१७	३०७१५०६	
२७	सिमलधाप	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०८० / ०८१	सक्रिय	२५६९६३	३०७१३१५	
२८	खेतवारी	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०८० / ०८१	सक्रिय	२५७१९५	३०७१४०३	
२९	घट्टेकुना	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०८० / ०८१	सक्रिय	२५८२१६	३०७२४५२	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
३०	स्याउलीडांडा	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०८०/०८१	सक्रिय	२५८१४३	३०७२२८७	
३१	जलजले	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०८०/०८१	सक्रिय	२५८१६७	३०७२२५९	
३२	डाम्रेबास	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०८०/०८१	सक्रिय	२५७४९३	३०७१५७२	
३३	चुवाडी	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०८०/०८१	सक्रिय	२५७६८०	३०७१९७१	
३४	माफ्फटाँडी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ७	२०८०/०८१	निश्क्रिय	२५७४८३	३०७११८७०	
३५	वैद्यशिखर	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०८०/०८१	ठिकै	२५७८४९	३०७२०१६	
३६	चण्डिथान (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०७८/०७९	ठिकै	२५८१५५	३०७२०१०	
३७	चण्डिथान (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.		दाहाखानी ३	२०७८/०७९	ठिकै	२५८१९२	३०७२२००	
३८	चुस्कोटाँडी (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०७७/२०७८	ठिकै	२५८२०९	३०७१९९०	
३९	चुस्कोटाँडी (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ३	२०७७/२०७८	ठिकै	२५८२०१	३०७१९७७	
४०	वेलघारी (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०७२/२०७३	निश्क्रिय	२५५५०१	३०७०६२६	
४१	वेलघारी (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०७२/२०७३	निश्क्रिय	०	०	
४२	वेलघारी (ग)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०७२/२०७३	निश्क्रिय	०	०	
४३	वेलघारी (घ)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०७२/२०७३	निश्क्रिय	०	०	
४४	वेलघारी (ङ)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०७२/२०७३	निश्क्रिय	२५५५२५०	३०७०३४२	
४५	सिकारीकुना	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०८०/०८१	ठिकै	२५६३३६	३०७११७८	
४६	दोभान	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ८	२०८०/०८१	ठिकै	२५६३३६	३०७११७८	
४७	ईन्द्र	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०७३/२०७४	निश्क्रिय	२५५८२९	३०७२७१०	
४८	सुन्दर	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०७३/२०७४	निश्क्रिय	२५५८११३	३०७३२५६	
४९	उतम	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०७३/२०७४	निश्क्रिय	२५५८६७	३०७३०१८	
५०	नयाँगाउँ	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	ठिकै	२५७१७४	३०७६०३६	
५१	मुलडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	ठिकै	२५७१४४	३०७६०४०	
५२	वेसिवारी	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	ठिकै	२५७६३५	३०७६१३२	
५३	टार	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७७/०७८	ठिकै	२५८४२५	३०७६८२८	
५४	केउसरा	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	ठिकै	२५७६७३	३०७६१५१	
५५	आँपडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	सक्रिय	२५७६६३	३०७६१४९	
५६	कन्या	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	सक्रिय	२५७६८४	३०७६१५४	
५७	उन्युघारी	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	ठिकै	२५७५११	३०७६११७	
५८	थाकलडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	ठिकै	२५७५२२	३०७६१२४	
५९	टोड्के	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	ठिकै	२५४९५१	३०७८४०२	
६०	भिमसेन	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७६/०७७	ठिकै	२५६८३१	३०७५८७०	
६१	घलेडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७७/०७८	ठिकै	२५७६५१	३०७६१३५	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
६२	पिपलटार(क)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२५५८२९	३०७२५०४	
६३	पिपलटार (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२५५६६०	३०७२३५२	
६४	पिपलटार (ग)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी ७	२०७२/२०७३	निश्क्रिय	२५५६०५	३०७२२८८	
६५	लेकखोरिया (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७७/०७८	ठिकै	२५७४१४	३०७६१०६	
६६	लेकखोरिया (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	७	दाहाखानी २	२०७७/०७८	ठिकै	२५७२२५	३०७६०३७	
६७	खानीगाउं	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०५९/०६०	निश्क्रिय	२५५००२	३०७८४२२	
६८	टोड्के	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०५९/०६०	भूकम्पको कारण वसाई सरी गई निस्क्रिय भएको	२५७७०६	३०७६३०९	
६९	शिखर	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२५३३४४	३०७९६६३	
७०	वराहामाई	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२५३३८४	३०७९२५०	
७१	धनकाली	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२५३४१२	३०७९१०५	
७२	गैरिस्वाँरा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२५३३९२	३०७८९५५	
७३	वालकुमारी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२५३५७४	३०७८७३०	
७४	सरस्वती	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७४/०७५	भूकम्पको कारण वसाई सरी गई निस्क्रिय भएको	२५५०१६	३०७८४९१	
७५	आहाल	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७४/०७५	भूकम्पको कारण वसाई सरी गई निस्क्रिय भएको	२५४९९७	३०७८४८३	
७६	सूर्यदेवि	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७४/०७५	भूकम्पको कारण वसाई सरी गई निस्क्रिय भएको	२५४७७७	३०७८६६६	
७७	शान्ति	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७४/०७५	भूकम्पको कारण वसाई सरी गई निस्क्रिय भएको	२५५०३७	३०७८५११	
७८	पल्लोगाँउ	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७४/०७५	भूकम्पको कारण वसाई सरी गई निस्क्रिय भएको	२५५०६०	३०७८९९३	
७९	त्रिशुली	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२५५०४६	३०७९०५२	
८०	गण्डकी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७४/०७५	भूकम्पको कारण वसाई सरी गई निस्क्रिय भएको	२५४९८७	३०७९०००	
८१	फोम्रेपानी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२५६४८०	३०७५०७१	
८२	पातिस्वाँरा (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७७/०७८	ठिकै	२५६५५२	३०७५८९६	
८३	पातिस्वाँरा (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	६	दाहाखानी ६	२०७७/०७८	ठिकै	२५६५८२	३०७५८५१	
८४	सुनाचरी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ८	२०७९/०८०	राम्रो	२५९२९१	३०७८९१८	
८५	गणेश तिनकन्या	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	ठिकै	२५७४९४	३०७८४२१	
८६	कालीखोला	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७४/०७५	निश्क्रिय	२५९१४३	३०८१०७५	
८७	जलदेवि	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	समुह सक्रिय	२५७२९०	३०७८७४९	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
८८	तल्लो बाँसघारी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याa !	२०७९/०८०	ठिकै	२६२११८	३०७५३८०	
८९	पहराकुना	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	ठिकै	२५६६९०	३०७८९८३	
९०	खेतबारी पाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२५७५४९	३०७८४०८	
९१	चौतारी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२५७४९६	३०७८७०१	
९२	देविभञ्ज्या·	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२५९२१४	३०८१२५४	
९३	सल्लेरीपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ७	२०७९/०८०	ठिकै	२६०७४९	३०७८३९३	
९४	विर्कोडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७९/०८०	ठिकै	२५९९२८	३०८०९४६	
९५	तिनघरे	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७९/०८०	ठिकै	२५८६७७	३०८०७५९	
९६	सिरुडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७३/०७४	सक्रिय	२६१५१०	३०७७७१६	
९७	जलजले(क)	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	राम्रो	२५६०१९	३०८००१८	
९८	जलजले -ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	राम्रो	२५५७८०	३०७९६५०	
९९	सालविस्ना	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	राम्रो	२५६३२३	३०७८९३८	
१००	चिउरीगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	राम्रो	२५६२२४	३०७८८४९	
१०१	रिद्धिखोप	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२६०८१२	३०८०४२९	
१०२	निउरेनीगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२५९७१५	३०८०८३९	
१०३	अमारेभित्ता	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२६०२०३	३०८००२६	
१०४	जाम्वाला	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०८०/०८१	राम्रो	२६००५५	३०७९८९९	
१०५	सिस्नेखर्क	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७९/०८०	ठिकै	२६०२१०	३०७९२२६	
१०६	कालीठुटी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७९/०८०	ठिकै	२६०५१०	३०७९२२६	
१०७	खरखरे -क)	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७८/०७९	सक्रिय	२६१०६३	३०७९२३९	
१०८	खरखरे -ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७८/०८०	सक्रिय	२६०९०३	३०७९३०८	
१०९	कालीमाटीगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२६०१४८	३०७८०२९	
११०	हुस्लिङ्गपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ८	२०७७/०७८	सक्रिय	२५९७९१	३०७८४५०	
१११	एकलेकटुस	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ८	२०७७/०७८	राम्रो	२५९८६५	३०७८६४७	
११२	अरखलेगैहा्	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ८	२०७७/०७८	राम्रो	२५९३७५	३०७८५४७	
११३	सिरान डाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ७	२०७७/०७८	ठिकै	२६०२३६	३०७७९९०	
११४	कालीका	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ३	२०७८/०७९	ि७कै	२६११०३	३०७९०७१	
११५	वात्युङ	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ३	२०७९/०८०	ि७कै	२६२६५८	३०७८५७१	
११६	धानखोरे	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ३	२०७९/०८०	सक्रिय	२६२४७८	३०७८१५०	
११७	अमिलेघारी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ३	२०७९/०८०	ठिकै	२६१४९८	३०७८१९८	
११८	जमुनडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ७	२०७८/०७९	सक्रिय	२६०८४५	३०७८२८८	
११९	साउनेपानी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ७	२०७८/०७९	सक्रिय	२६१२५२	३०७८४५२	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि.एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
१२०	चाँपगैरी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७८/०७९	ठिकै	२६०९५७	३०७८४८१	
१२१	छतिवनपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ३	२०७९/०८०	ठिकै	२६२०४६	३०७८१२९	
१२२	दुन्दुरपाखा -क)	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/२०७७	राम्रो	२५७०५८	३०७९०८०	
१२३	दुन्दुरपाखा -ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/२०७७	राम्रो	२५७०२१	३०७९०९१	
१२४	माथिल्लोभिरघारी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/०७७	राम्रो	२५६१३६	३०७८७७०	
१२५	पर्धैंरापाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/०७७	राम्रो	२५७०४६	३०७८७७५	
१२६	भुईंथान	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/०७७	राम्रो	२५६४७०	३०७९४८६	
१२७	अमलापाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/०७७	सक्रिय	२५६००७	३०७९२५६	
१२८	मनकौरी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	राम्रो	२५७२५४	३०७९७५७	
१२९	भोर्लेडाडाँ	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/०७७	सक्रिय	२५७६४९	३०७९३४९	
१३०	माधनेडाडाँ	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	ठिकै	२५७९२६	३०७८५८८	
१३१	चिलाउनेपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७९/०८०	ठिकै	२५८०८५	३०७८८८३	
१३२	काईंयोघारी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/०७७	ठिकै	२५८०४४	३०७८८३४	
१३३	धारापानी	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/०७७	राम्रो	२५७७२९	३०७९१९७	
१३४	मौवागैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ६	२०७९/०८०	राम्रो	२५९७१५	३०८०८३९	
१३५	चंग्रवाङ	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७९/०८०	राम्रो	२५९४०९	३०८०७२०	
१३६	वतासेभञ्ज्याङ	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ३	२०७८/०७९	सक्रिय	२६१४०३	३०७७९२९	
१३७	वनकसीगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७९/०८०	ठिकै	२६०७२७	३०८१४२५	
१३८	संरक्षण	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	राम्रो	२५७९५१	३०८०१२४	
१३९	फुस्रोमाटो	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	राम्रो	२५७९५१	३०८०१२४	
१४०	स्कुलडाडाँ	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	सक्रिय	२५७९५१	३०८०१२४	
१४१	दुम्सिघार	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	ठिकै	२५७९५१	३०८०१२४	
१४२	विरलीखोला	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	राम्रो	२५७९५१	३०८०१२४	
१४३	कोदोखोरिया	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	ठिकै	२५७९५१	३०८०१२४	
१४४	छरछरे	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	सक्रिय	२५८१४७	३०७९८८७	
१४५	मायाँडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	सक्रिय	२५८१४७	३०७९८८७	
१४६	सिद्धथान	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	ठिकै	२५८१०७	३०७९६३२	
१४७	फटिकपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७९/०८०	ठिकै	२६१४८८	३०८११२७	
१४८	जोरसाल	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७९/०८०	सक्रिय	२६१०८३	३०८०७७१	
१४९	जलदेवि	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०८०/०८१	सक्रिय	२६०९१७	३०८१५१२	
१५०	कदमटारपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ८	२०७९/०८०	राम्रो	२५८३१५	३०७८१७२	
१५१	फलेदोगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ८	२०७९/०८०	राम्रो	२५८३१५	३०७८१७२	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
१५२	चमेरापाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७८/०७९	ठिकै	५५२९११	३०७९०९८	
१५३	च्यानडांडा	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ९	२०७६/०७७	राम्रो	२५६४६८	३०८०८५६	
१५४	भालुढुङ्गा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७९/०८०	राम्रो	२५७००५	३०८०५५८	
१५५	सिरिगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७९/०८०	सक्रिय	२५६३५२	३०८०८६६	
१५६	चिलाउनेढाँड	ईच्छाकामना गा.पा.	५	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७९/०८०	ठिकै	२५६४०५	३०८०९११	
१५७	चण्डिथान	ईच्छाकामना गा.पा.	५	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७९/०८०	राम्रो	२५६२७४	३०८०७८९	
१५८	विसाउनेडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्जयाङ५	२०७९/०८०	राम्रो	२६०९२०	३०८१६५३	
१५९	वेलडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ५	२०७७/०७८	राम्रो	२६२९३३	३०८२६९६	
१६०	छतिवनढाँड	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्ज्याङ ६	२०७९/०८०	ठिकै	२६०५५८	३०८०७३३	
१६१	लातिसेभञ्ज्याङ	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्जयाङ ६	२०७८/०७९	ठिकै	२६१०९०	३०८०५८३	
१६२	गोपिनडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	६	चण्डिभञ्जयाङ ६	२०७८/०७९	ठिकै	२६०७९७	३०८०७५९	
१६३	लांघालि	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	ठिकै	२६२०५१	३०८५३५९	
१६४	जनजागरण	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	राम्रो	२६२२०४	३०८५४३२	
१६५	मगर	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७८/०७९	राम्रो	२६२३४२	३०८५६४६	
१६६	प्रजा	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ७	२०७९/०८०	ठिकै	२६७०९०	३०८३२४४	
१६७	सिसौदी पाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७६/०७७	ठिकै	२६२२८२	३०८२६४७	
१६८	इच्छाकामना	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७६/०७७	ठिकै	२६०३५६	२०८३७७३	
१६९	चौतारी भञ्ज्याङ	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७६/०७७	ठिकै	२६२५६०	३०८२६५६	
१७०	चिउरीढाँढ	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७६/०७७	ठिकै	२६२१८४	३०८२५४९	
१७१	थानीमाई	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक २	२०७९/०८०	सक्रिय	२६२५९७	३०८२३८९	
१७२	छतिवन	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ३	२०७८/०७९	सक्रिय	२६३५९२	३०८३८६१	
१७३	धुसा	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२६९०६१	३०८०७१४	
१७४	सिरुडाँडा	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दोचोक ९	२०७९/०८०	राम्रो	२६९६२१	३०८२४३२	
१७५	ठुलोढुङ्गा	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ९	२०७८/०७९	सक्रिय	२६३६९८	३०८३६८०	
१७६	छरछरे	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७६/०७७	सक्रिय	२६२१९८	३०८२२३७	
१७७	पिपलडाडां	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७८/०७९	राम्रो	२६३०९०	३०८४१३६	
१७८	सिद्ध	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७८/०७९	सक्रिय	२६४७६८	३०८३९९७	
१७९	गौडा	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	सक्रिय	२६४३२९	३०८४८४२	
१८०	धापपाखा(क)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	सक्रिय	२६१४४२	३०८०४३६	
१८१	धापपाखा(ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	सक्रिय	२६१४४२	३०८४४३६	
१८२	वम्वईआँप (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१		२६२३८८	३०८५८२५	
१८३	वम्वईआँप (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	ठिकै	२६२९४९	३०८५८५१	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
१८४	वम्वईआँप (ग)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	राम्रो	२६२९४९	३०८५८५१	
१८५	लेवाटार (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	राम्रो	२६४०४१	३०८५०६६	
१८६	लेवाटार (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०८०/०८१	राम्रो	२६४०४१	३०८५०६६	
१८७	भित्रे (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७८/०७९	सक्रिय	२६४२०२	३०८४१२२	
१८८	भित्रे (ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७८/०७९	सक्रिय	२६३६७४	३०८४२८७	
१८९	छतिवनपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७९/०८०	राम्रो	२६२७९५	३०८४५५४	
१९०	लसुनेपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७८/०७९	सक्रिय	२६४३८८	३०८४९८७	
१९१	साउनेदिपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७९/८०	सक्रिय	२६२७९५	३०८४५८७	
१९२	छत्रेआँपपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ३	२०७९.०८	राम्रो	२६१९६८	३०८४३६५	
१९३	सिस्नेगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ३	२०७९/०८०	राम्रो	२६११२६	३०८४१४५	
१९४	कुम्भडाँडा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७९/८०	ठिकै	२६५९००	३०८३४९९	
१९५	सुरुङपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ३	२०७८/०७९	राम्रो	२६३२६४	३०८५६४८	
१९६	दवदवेगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७८/७९	राम्रो	२६०९८३	३०८४०५५	
१९७	कुम्भिडाडाँ	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७८/०७९	सक्रिय	२६११३१	३०८४१३२	
१९८	न्याउरीवास	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ३	२०७८/०७९	राम्रो	२६४३०६	३०८३७९२	
१९९	रिठेखोला	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ३	२०७८/०७९	सक्रिय	२६४७७६	३०८३४९६	
२००	ठुलोकरम	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ९	२०७७/०७८	सक्रिय	२६९१२५	३०७९९७२	
२०१	अमिलोआँप	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ९	२०७०/०७१	ठिकै	२६९२५२	३०८०८४३	
२०२	सांखरभिर	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ९	२०७७/०७८	राम्रो	२६८६२९	३०८००७०	
२०३	इजिनडाँडा	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक९	२०७७/०७८	सक्रिय	२६८४२२	३०८०१२५	
२०४	कात्राक	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक९	२०७९/०८०	सक्रिय	२६४४७२	३०८००५७	
२०५	चुम्लीभित्ता	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ७	२०७९/०८०	ठिकै	२६८१०८	३०८३६६७	
२०६	पानिधारा	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक९	२०७७/०७८	सक्रिय	२६८९४३	३०८१२२३	
२०७	पारीपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७८/०७९	राम्रो	२६२९३३	३०८२६९७	
२०८	सेपपाखा -क)	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७८/०७९	राम्रो	२६२१४७	३०८३३९३	
२०९	सेपपाखा -ख)	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७८/०७९	ठिकै	२६२४५२	३०८३४०८	
२१०	खानीगैह्रा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७८/०७९	सक्रिय	२६२६२१	३०८३४५८	
२११	गल्ड्ङ्गुल्डुङ	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०७९/०८०	सक्रिय	२५८००४	३०८१४४१	
२१२	पर्धेंरीखोला	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ४	२०७९/०८०	सक्रिय	२६५६०८	३०८३४८१	
२१३	मृगस्थली	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२६५९००	३०८३४९९	
२१४	हरीयाली	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ४	२०७९/०८०	सक्रिय	२५५५३२	३०८३९१९	
२१५	सिमलगैरी	ईच्छाकामना गा.पा.	३	दारेचोक ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२६५७१२	३०८३५२९	

सि. नं	कबुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वाडे)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
२१६	ठुलोपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	४	दारेचोक ४	२०७९/०८०	सक्रिय	२६५५०८	३०८३७३३	
२१७	भालुढुङ्गा	ईच्छाकामना गा.पा.	५	दारेचोक ४	२०८०/०८१	सक्रिय	२६२७९९	३०८२७०६	
२१८	गल्लीपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ७	२०७६/०७७	ठिकै	२६७५१५	३०७७०१९	
२१९	माथिल्लोपधैंरा	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ७	२०७६/०७७	राम्रो	२६६८४०	३०७६९३५	
२२०	कालिवन	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ७	२०७६/०७७	राम्रो	२६६५९९	३०७७४२९	
२२१	दुम्सीपुक	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ३	२०७६/०७७	ठिकै	२६७७२०	३०७३९००	
२२२	सौरडाडाँ	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ७	२०७६/०७७	ठिकै	२६६८७४	३०७६९७१	
२२३	घुमाउने	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ७	२०७८/०७९	सक्रिय	२६६८४९	३०७६०९८	
२२४	भरेङखोप	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७८/०७९	ठिकै	२६७०६०	३०७६३७४	
२२५	भोटेखोला	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७८-०७९	ठिकै	२६६६९९	३०७६५४४	
२२६	ठुलोपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६६६३९	३०७६५४४	
२२७	मोहनीघारी (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७८-०७९	सक्रिय	२६७०४६	३०७५४८६	
२२८	मोहनीघारी (ख)	ईच्छाकामना २	२	काउले ६	२०७८-०७९	सक्रिय	२६७२२५	३०७५४३७	
२२९	विजोग (क)	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६७०७०	३०७५०७७	
२३०	ईनवाङ	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७८/०७९	सक्रिय	२६९२३४	३०७३०८३	
२३१	जवाङचुली	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७८/०७९	ठिकै	२६७६०१	३०७३३६५	
२३२	सोलाभाजा	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले २	२०७८-०७९	ठिकै	२६७६९३	३०७३१८९	
२३३	थुम्की क.व.स.	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६७५४९	३०७४१९८	
२३४	नयाँघरटोल	ईच्छाकामना गा.पा.	१	काउले ६	२०७७/०७८	राम्रो	२६७५८४	३०७४१२८	
२३५	विजोग	ईच्छाकामना गा.पा.	१	काउले ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६७३५५	३०७३६५८	
२३६	देवीथान	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७७/०७८	राम्रो	२६७६५९	३०७४१०५	
२३७	गैह्रीगाँउ	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६७९८५	३०७४०९४	
२३८	कोकथली	ईच्छाकामना गा.पा.	१	काउले ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६७११४	३०७५०४०	
२३९	छाम्पुक	ईच्छाकामना गा.पा.	१	काउले ६	२०७७/०७८	राम्रो	२६७७८३	३०७४१०६	
२४०	विरपाती	ईच्छाकामना गा.पा.	१	काउले ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६८२९०	३०७५५६८	
२४१	भोटेगाउँ जलदेवी	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले २	२०७९/०८०	सक्रिय	२६५४३९	३०७४४१७	
२४२	लैईथापचुली	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले २	२०७९/०८०	सक्रिय	२६४८५७	३०७४६५०	
२४३	नन्दवाङजलदेवी	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले २	२०७८/०८०	सक्रिय	२६५११४	३०७४३८८	
२४४	नारराङ	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ४	२०७९.०८	सक्रिय	२६६०१०	३०७४२९२	
२४५	पन्थर	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले २	२०७९/०८०	सक्रिय	२६५३१५	३०७५०३९	
२४६	गोरीपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०८०/०८१	ठिकै	२६५१६६	३०७७०३२	
२४७	हुक्काबाङ	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०८०/०८१	ठिकै	२६४७१८	३०७७०९८	

सि. नं	कबुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
२४८	कल्याणटार	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०८०/०८१	ठिकै	२६५७८९	३०७६६८३	
२४९	रनबिरे	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०८०/०८१	ठिकै	२४३०५१	३०६५१४४	
२५०	सुकरिङपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०८०/०८१	ठिकै	२६५२०५	३०७६५९२	
२५१	स्याउलीपाखा	ईच्छाकामना गा.पा.	२	काउले ६	२०८०/०८१	ठिकै	२६५७६७	३०७६९०५	
२५२	सानोभञ्ज्याङ	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६१९०२	३०६८९२२	
२५३	कुवापानी	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ५	२०७९/०८०	राम्रो	२६३०३२	३०६९६९१	
२५४	इराङेडांडा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६२२३६	३०६९५९९	
२५५	कुम्भीडांडा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०७२/०७३	निश्क्रिय	२६०४४२	३०७०९५६	
२५६	सेवाङेडाडां	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ५	२०७९/०८०	राम्रो	२६२४६५	३०६९७३८	
२५७	कमेरेभिता	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०७९/०८०	राम्रो	२६४५५५	३०६८९११	
२५८	दलानटार	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०८०/०८१	राम्रो	२६४३९९	३०७००४७	
२५९	मिठोअमारे	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०७२/०७३	निश्क्रिय	२६०३२४	३०७०४६८	
२६०	सानो विकटा(क)	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ७	२०७९/०८०	राम्रो	२६१३९४	३०६८५७१	
२६१	सानो विकटा(ख)	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ७	२०७९/०८०	राम्रो	२६१६२३	३०६८७६९	
२६२	सानोविकटा (ग)	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ७	२०७९/८०	राम्रो	२६१२३१	३०६८२३३	
२६३	साझगैह्रा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६१८१७	३०६९२३७	
२६४	गोर्खालीडाँडा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६२३८७	३०६७७६९	
२६५	सुलिटार	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ५	२०७९/०८०	राम्रो	२६३४४६	३०६९५८१	
२६६	अरेलिडाडां	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०८०/०८१	राम्रो	२६२२२५	३०६७६२६	
२६७	बाघखोर	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ५	२०७९/०८०	राम्रो	२६३२९३	३०६९३०८	
२६८	वेलडांडा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०७९/०८०	राम्रो	२६४२३६	३०६९४०२	
२६९	आंपगैह्रा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	सक्रिय	२६१२१४	३०६५९३०	
२७०	साउनेपानी	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६२०४७	३०६७४८२	
२७१	सरकारीटांडी(क)	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ७	२०७९/०८०	राम्रो	२६१७२२	३०६८६२८	
२७२	चिउरीगैह्रा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६१२१८	३०६५९२९	
२७३	तिरतिरेपाखा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६१७९५	३०६७३३५	
२७४	उत्तरहिमाली	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६१६८१	३०६८९५९	
२७५	रातमाटे पाखा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६१९९५	३०६६९९५	
२७६	दोगरा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०८०/०८१	राम्रो	२६४३२४	३०६८८६६	
२७७	खानीढुङ्गा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६१२२२	३०६६२८५	
२७८	चिसापानी	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ७	२०७९/०८०	राम्रो	२६०८९१	३०६७४६१	
२७९	सरकारीटाँडी(ख)	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६१७८८	३०६८९७४	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
२८०	सरकारीटाँडी(ग)	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६१७०२	३०६९०२७	
२८१	सिमलेपाखा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०७९/०८०	राम्रो	२६४१५४	३०६८९४४	
२८२	खागति पाखा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०७९/०८०	राम्रो	२६३९९५	३०६९५३६	
२८३	ठूलोविकटा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ७	२०७८/०७९	राम्रो	२६१३७०	३०६८३८८	
२८४	आंपडांडा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६१९३८	३०६९३६८	
२८५	समिनिडाडां	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०७९/०८०	राम्रो	२६४०४४	३०६९१३५	
२८६	चौतारी डाडां	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६२१३९	३०६६६८८	
२८७	नुनिलो पानी	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ७	२०७९/०८०	राम्रो	२६१४०५	३०६८६५८	
२८८	पैरेनीपाखा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०७९/०८०	राम्रो	२६४३०८	३०६९१२८	
२८९	जोरसालपाखा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०७९/०८०	राम्रो	२६११५८	३०६८३७०	
२९०	ठूलोगैह्रा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर १	२०७९/०८०	राम्रो	२६४२५०	३०७९२०३	
२९१	गोठेरीपाखा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०८०/०८१	राम्रो	२६०६९३	३०७०४९४	
२९२	चुवारटांडी	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०८०/०८१	राम्रो	२६०१३१	३०७०७२९	
२९३	हातिकाने	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०८०/०८१	ठिकै	२६०४४८	३०७०५७५	
२९४	करमडाडाँ	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ७	२०७९/०८०	राम्रो	२६१२९९	३०६८५३०	
२९५	पूर्वेलीडाडां	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ७	२०७९/०८०	राम्रो	२६२३२५	३०६६१३६	
२९६	सुगाभञ्ज्या·	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर ५	२०७९/०८०	राम्रो	२६३३१३	३०६९८०६	
२९७	वडहरपाखा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६२२००	३०६८०२१	
२९८	पंधेरीपाखा	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६२३४०	३०६७९५२	
२९९	चौरदह	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६२००५	३०६७०४०	
३००	अजिंगरे	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०८०/०८१	राम्रो	२६२७५८	३०६५६८८	
३०१	गैंडाघारी	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ८	२०७९/०८०	राम्रो	२६२८९८	३०६८३३६	
३०२	सिद्धथान	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर २	२०८०/०८१	राम्रो	२६३९०६	३०७०४८३	
३०३	आँपटारी	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर २	२०८०/०८१	राम्रो	२६४०९२	३०७०८५७	
३०४	नमूना	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर २	२०८०/०८१	राम्रो	२६३९१६	३०७९८८३	
३०५	सिमलपाखा	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर २	२०८०/०८१	राम्रो	२०२९३७	३०७०७६५	
३०६	देविथान	कालिका न.पा.	९	शक्तिखोर २	२०८०/०८१	राम्रो	२६३६१५	३०७०५१७	
३०७	सिरुटाँडी	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०७७/०७८	राम्रो	२५९९९६	३०६९०३१	
३०८	चुहारखोला	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०७७/०७८	राम्रो	२६०१११	३०६९५४३	
३०९	ठुलोटाँडी	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०७७/०७८	राम्रो	२६००६४	३०६९२३८	
३१०	जिउँडी	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०७७/०७८	राम्रो	२६०००२	३०६९०४१	
३११	ईच्छाकामना	कालिका न.पा.	८	शक्तिखोर ४	२०७७/०७८	राम्रो	२६००४९	३०६९१४६	

सि. नं	कबुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
३१२	पर्धेरीपाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि २	२०७७/०७८	सक्रिय	२६५७३६	३०६६९४४	
३१३	कोटराङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६८६०२	३०६६१७६	
३१४	कालिकापाखा	कालिका न.पा.	१०	सिद्धि २	२०७७/०७८	सक्रिय	२६५३१८	३०६७०९९	
३१५	ह्याङकापाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६८६४३	३०६६११४	
३१६	कोसरापाखा	कालिका न.पा.	१०	सिद्धि २	२०७७/०७८	सक्रिय	२६५९५०	३०६७०८५	
३१७	रानीघाट	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७८/०७९	सक्रिय	२६९१७८	३०६५८४९	
३१८	इनदयो	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	ठिकै	२६८८९०	३०६६५१५	
३१९	लाइसिराङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	ठिकै	२६८९६५	३०६६६४८	
३२०	गुँरासपाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	ठिकै	२६८५६२	३०६६१५१	
३२१	चिलाउनेपानी	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७५/०७६	सक्रिय	२६८७६१	३०६६३१६	
३२२	रुन्तेस	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६८६०१	३०६६३५२	
३२३	वावियोराङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७८/०७९	डिकै	२६७८३४	३०६६४०९	
३२४	निक्लाङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७५/०७६	सक्रिय	२६८९०९	३०६६४९९	
३२५	जलदेवि	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६७६१३	३०६५८७९	
३२६	ग्लासवोम	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६९१३३	३०६६३९५	
३२७	भालुखाने	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७८/०७९	राम्रो	२६८०१७	३०६६४३०	
३२८	चैतेपाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७८/०७९	सक्रिय	२६८९१५	३०६६३५२	
३२९	चाइराङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६९३७१	३०६५८०४	
३३०	पाडेरीपाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६७६१४	३०६५९७२	
३३१	टाङलायोपाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७५/०७६	सक्रिय	२६९३६४	३०६६६०४	
३३२	मलायोपाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६९१५६	३०६५७१५	
३३३	भलायोपाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७७/०७८	सक्रिय	२६८९३३	३०६५७९४	
३३४	गिराईराङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७५/०७६	सक्रिय	२६७८३७	३०६६४२१	बावियोराङ क.व.को जोडिएको उत्तर
३३५	ओभ्रेलीपाखा	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७५/०७६	सक्रिय	२६९३९७	३०६५७५३	
३३६	दारिराङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ६	२०७८/०७९	सक्रिय	२६७८३८	३०६६४०९	बावियोराङ क.व.संग जोडिएको पुर्व
३३७	देउगला	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ५	२०८०/०८१	ठिकै	२६९९०२	३०६४९९०	
३३८	गामेदुङ्ग	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ५	२०८०/०८१	ठिकै	२६९३९२	३०६५३१५	
३३९	जेङवाङ्ग	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ५	३०८०/०८१	ठिकै	२६९२१९	३०६५१८४	
३४०	बासवाङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ५	२०८०/०८१	ठिकै	२६९२७९	३०६५३१९	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
३४१	तिकाउराङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ५	२०८०/०८१	ठिकै	२६९९२०	३०६५१८३	
३४२	खोबोराङ	कालिका न.पा.	११	सिद्धि ५	२०८०/०८१	ठिकै	२६९५३७	३०६५३९४	
३४३	कालिखोला	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२६७०९२	३०६०६५४	
३४४	ठूलोझ्यालजवाङ्ग	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ९	२०८०/०८१	सक्रिय	२६८२११	३०५९९७८	
३४५	रातामाटे	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०७८/०७९	सक्रिय	२६८५९१	३०६०९१३	
३४६	मान्द्रेढुंगा	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०७८/०७९	सक्रिय	२६८५४८	३०६०९१०	
३४७	पोखरी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ८	२०७८/०७९	ठिकै	२६८५३९	३०६२०९५	
३४८	असुवारे दर्लामी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ७	२०७९/०८०	राम्रो	२६७८०२	३०५९७८९	
३४९	चांपगैह्रा	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ९	२०८०/०८१	राम्रो	२६६९५८	३०५९९२४	
३५०	चिप्लेटि	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२६७५१४	३०५९८३६	
३५१	आहाले	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ९	२०७७/०७८	राम्रो	२६८०६९	३०६०९७४	
३५२	थामटार	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०७७/०७८	राम्रो	२६८८१७	३०६०२५८	
३५३	सिक्वेवाङ	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ९	२०७७/०७८	राम्रो	२६८४७०	३०६०८२९	
३५४	सानोझ्याङजवाङ	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ९	२०७९/०८०	सक्रिय	२६७८९९	३०६०२६४	
३५५	दोवाटे	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/८१	सक्रिय	२६८२८६	३०६०८५७	
३५६	थामखोला	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०७८/०७९	राम्रो	२६९३९७	३०६०४२७	
३५७	चिहानडाडां	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/८१	सक्रिय	२६७५७६	३०५९८३९	
३५८	थाकलटार	राप्ती न.पा.	११	कोराक ८	२०७७/०७८	सक्रिय	२६९५६२	३०६०९७०	
३५९	नेष्टार	राप्ती न.पा.	११	कोराक ९	२०७८/०७९	ठीकै	२६८४४८	३०६१८८६	
३६०	कुचुर	राप्ती न.पा.	११	कोराक ८	२०७६/०७७	सक्रिय	२७४९६२	३०६०८५९	
३६१	माता	राप्ती न.पा.	११	कोराक ८	२०७६/०७७	सक्रिय	२७४५९०	३०६०४८८	
३६२	देविकालीका	राप्ती न.पा.	११	कोराक ८	२०७६/०७७	सक्रिय	२७४७५२	३०६०४०१	
३६३	कालीका	राप्ती न.पा.	११	कोराक ८	२०७६/०७७७	सक्रिय	२७४८५१	३०५९९३४	
३६४	शिद्धकालीका	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७६/०७७	सक्रिय	२७४८८८	३०६०३०९	
३६५	दमार	राप्ती न.पा.	११	कोराक ९	२०७६/०७७	सक्रिय	२७४३३२	३०५९६५०	
३६६	संगालो	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७६/०७७	सक्रिय	२७४५३४	३०५९२१९	
३६७	केउरानी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ५	२०७६/०७७	सक्रिय	२७४१३१	३०५९७७३	
३६८	कल्लेखोला	राप्ती न.पा.	११	कोराक ५	२०७६/०७७	सक्रिय	२७४३४३	३०५९८३७	
३६९	दैत्यटार	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०७९/०८०	सक्रिय	२६८८६६	३०५९५९२	
३७०	फाल्छीर्ने	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ७	२०७९/०८०	सक्रिय	२६७६५०	३०५९०२०	
३७१	खहरेकुना	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ५	२०७९/०८०	ठिकै	२६८९४५	३०५९८९७	
३७२	वाकन्दी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ७	२०७९/०८०	सक्रिय	२६७८१४	३०५९४५६	

सि. नं	कबुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
३७३	सुपारीखोला	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ५	२०७९/०८०	सक्रिय	२६७९४५	३०५९६८४	
३७४	धापकुना	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ७	२०७९/०८०	सक्रिय	२६८९२०	३०५९६९८	
३७५	कामीटार	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ७	२०७९/०८०	सक्रिय	२६९६०७	३०५९१७१	
३७६	तासभञ्ज्याङ	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०८०/०८१	राम्रो	२६९२५८	३०५९६०२	
३७७	चिउरीटार	राप्ती न.पा.	११	कोराक ५	२०८०/०८१	सक्रिय	२६९८२६	३०५८२०९	
३७८	खिरटार	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ५	२०८०/०८१	राम्रो	२६९४८४	३०५९७८६	
३७९	तोकेवाङ्ग	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ७	२०८०/८१	सक्रिय	२६९७०५	३०६११४६	
३८०	शिवशक्ति	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	सक्रिय	२६९७५६	३०६००४२	
३८१	खरवारी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ७	२०८०/०८१	सक्रिय	२६९८३१	३०६१६१४	
३८२	साजघारी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	राम्रो	२६९९९५	३०६११२५	
३८३	चिउरीखोला	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०८०/०८१	सक्रिय	२७००३१	३०५९३८५	
३८४	वाइविसौना	राप्ती न.पा.	१०	कोराक १	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०२०३	३०६१८२३	
३८५	चिउरीदमार	राप्ती न.पा.	११	कोराक १	२०८०/०८१	सक्रिय	२६९७३७	३०५८६५०	
३८६	लामीडांडा	राप्ती न.पा.	११	कोराक १	२०७९/०८०	ठिकै	२७०५१४	३०५८०४०	
३८७	घुम्तिडाडां	राप्ती न.पा.	११	कोराक १	२०७९/०८०	सक्रिय	२७०३५०	३०५८२७९	
३८८	दुसाराङ	राप्ती न.पा.	१०	कोराक १	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०३७८	३०६१४०७	
३८९	गोठरी भञ्ज्याङ	राप्ती न.पा.	१०	कोराक १	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०८८४	३०५९१९८	
३९०	सतिसाल	राप्ती न.पा.	११	कोराक १	२०७९/०८०	राम्रो	२७०६२७	३०५९९७५	
३९१	आँपपानी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक १	२०७९/०८०	ठिकै	२७१४६१	३०५९१७३	
३९२	कालापानी	राप्ती न.पा.	११	कोराक १	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०८९१	३०५९२८०	
३९३	चिसापानी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७३३४४	३०६०७६९	
३९४	उन्नती	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	राम्रो	२७२५६९	३०६०३४५	
३९५	जनजाग्रीती	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	डिकै	२७२७६१	३०६०६२४	
३९६	गोठेरी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७२५३३	३०६०९०७	
३९७	चुहार	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७६/०७७	राम्रो	२७२३६७	३०५९६२०	
३९८	डाडांघरे	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७६/०७७	राम्रो	२७२२८१	३०५९४८९	
३९९	हरियाली	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७६/०७७	सक्रिय	२७१७३५	३०५९७५४	
४००	केराघारी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७१२०४	३०६००९७	
४०१	खन्युघारी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७०६६८	३०५८९०४	
४०२	देउराली	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७६/०७७	सक्रिय	२७२०२१	३०५८६२९	
४०३	लालीगुरास	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७६/०७७	ठिकै	२७१९०३	३०५८७१६	
४०४	खरवारी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७६/०७७	ठिकै	२७२१८९	३०५९००२	

सि. नं	कवुलियती वनको नाम	गा.पा. / न.पा. / म.न.पा. / म.न.पा.	वडा नं.	साविकको नाम ठेगाना (गा.वि.स. र वार्ड)	क.व.को चालु कार्ययोजनाको म्याद सकिने वर्ष	समुहको अवस्था (सक्रिय/ ठिकै/ निष्क्रिय)	क.व.रहेको स्थानको जि.पि. एस.लोकेशन		कैफियत
							X	Y	
४०५	चौतारी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७२०७८	३०५९१५९	
४०६	गुम्बडांडा	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७१०८२	३०५९५७६	
४०७	पल्टार	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	ठिकै	२७१४५१	३०६०९९५	
४०८	प्रगतिशिल	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	ठिकै	२७१६९३	३०५९५९२	
४०९	बुद्ध	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७११८०	३०५९९९०	
४१०	एकताफुलवारी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	राम्रो	२७१६६३	३०५८८५७	
४११	वानेवाङ	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७१५३४	३०६०९६९	
४१२	हातेमालो	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७७/०७८	सक्रिय	२७१३३०	३०५८४९२	
४१३	शक्तिशाली	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७९/०८०	सक्रिय	२७२७२९	३०६०६०८	
४१४	नमुना	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७९/०८०	सक्रिय	२७२७२८	३०६०५६०	
४१५	जोगिनी ढाँड	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७८/०७९	सक्रिय	२७३२९९	३०६१६३४	
४१६	गग्रेटार	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७८/०७९	सक्रिय	२७३३११	३०६१७४७	
४१७	धोवडाडाँ	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७८/०७९	सक्रिय	२७३६९८	३०६१८०९	
४१८	लेगरा	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७८/०७९	सक्रिय	२७३१४६	३०६२२६१	
४१९	वाँसघारी	राप्ती न.पा.	११	कोराक ७	२०७८/०७९	सक्रिय	२७३६९७	३०६१४७२	
४२०	भुमिथान	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ५	२०७९/०८०	सक्रिय	२७०१५२	३०६११७६	
४२१	पार्वती	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ५	२०७९/०८०	राम्रो	२७०००१	३०६०९३१	
४२२	सागिनीघारी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ५	२०७९/०८०	राम्रो	२७०८४७	३०६०८५१	
४२३	शिवशक्ती	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ५	२०७९/०८०	राम्रो	२७०५२०	३०६११६५	
४२४	धारापानी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ५	२०७९/०८०	राम्रो	२७०५१३	३०६११९३	
४२५	गैरीवारी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	सक्रिय	२६९६४५	३०६१८७६	
४२६	झरना	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०६०२	३०६२७०५	
४२७	खानदीङ	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०३५१	३०६२४९५	
४२८	खिर्राघारी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०३६६	३०६१४३९	
४२९	रोङ्गलिङ्ग	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०३७४	३०६२५३३	
४३०	सिस्नोघारी	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०४८४	३०६२१०२	
४३१	टँकीभञ्ज्याङ	राप्ती न.पा.	१०	कोराक ८	२०८०/०८१	सक्रिय	२७०३३१	३०६२०८३	

अनुसूची ५

निजी वन सम्बन्धी जानकारी

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
१	श्री ओम प्रकाश गौचन	निजी	१–१९–१७ १/२	२०४५।१२।११	सिसौ-	
२	श्री तुलसीराज भुसाल	जगतपुर गा.वि.स. वडा नं. २ खड्गौली	१–०–०	२०४६।१।११	सिसौ- १५००	
३	श्री डोलराज भुसाल	जगतपुर गा.वि.स. वडा नं. २ खड्गौली	१–१–०	२०४६।२।११	सिसौ- १५००	
४	श्रीमति ईन्दिरा पिया	भ.न.पा. २	०–१७–१२	२०४६।२।२०	सिसौ- १२०० खयर र टीक- ५०	
५	श्री टँक राज ओली	नारायणपुर –३	२–१०–४ ०–५–१९	२०४६।२।२५	सिसौ-१२०० खयर- ५००	
६	श्री विष्णु प्रजा	पिप्ले –३	०–१०–०	२०४६।४।८	सिसौ-१०९५	
७	श्री ह.गणेश व. भण्डारी	भ.न.पा.–१ रामनगर	२–४–२ १/२	२०४६।८।१९	सिसौ-२५००	
८	श्री लीला व. भण्डारी	भ.न.पा.–१ रामनगर	०–१०–०	२०४६।८।१९	सिसौ-५००	
९	श्री जंग वहादुर भण्डारी	भ.न.पा.–१ रामनगर	०–१०–०	२०४६।८।१९	सिसौ-५००	
१०	श्री महेन्द्र व.भण्डारी	भ.न.पा.–१ रामनगर	०–१०–०	२०४६।८।१९	सिसौ-५००	
११	श्री जीवनाथ रीजाल	भ.न.पा.–८	०–६–० ०–२–०	२०४६।९।१२	सिसौ- १४० बकाइनो - १५०	
१२	श्री उपेन्द्र प्र.रिजाल	भ.न.पा.–८	०–७–० ०–३–०	२०४६।९।१७	सिसौ- २०० बकाइनो- ५०	
१३	श्री नेत्र वहादुर भण्डारी	भ.न.पा.–१ रामनगर	०–१०–०	२०४६।१२।१०	सिसौ- ५००	
१४	श्री गोविन्द वहादुर पन्त, गणेश प्रसाद शर्मा, दुर्गा लक्ष्मी श्रेष्ठ	भ.न.पा.१०, ११ र १	१–३–२ १/२ ०–१७–२	२०४६।१२।१२	सिसौ- २३००	
१५	श्री गणेश प्र. लोहनी	भ.न.पा. –११ वसेनी	०–३–०	२०४६।१२।१२	सिसौ- २५०	
१६	श्री राज कुमार श्रेष्ठ	भ.न.पा.–१ रामनगर	०–६–१०	२०४६।१२।१२	सिसौ- २७५	
१७	श्री वसन्ती पन्त, राजकुमार श्रेष्ठ, कुल प्रसाद लोहनी	भ.न.पा.१० ,१, र ११	०–४–१७ ०–२–० १–१३–३ ०–८–०	२०४६।१२।१२	सिसौ- २५०० ईपिल- २००	
१८	श्री नित्यानन्द त्रिपाठी	भण्डारा –५	१–१४–६ ०–१४–०	२०४७।१।११	सिसौ- ११००	

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
१९	श्री अम्वर वहादुर श्रेष्ठ	वीरेन्द्रनगर–३	०–८–५ ०–१२–७	२०४७।२।१६	सिसौ-	
२०	श्री देविदत्त ढकाल	कुमरोज–७	०–१५–० ०–१०–० १–८–१९ १–०–०	२०४७।३।२८	सिसौ- ३००० ईपिल- १५०० टीक- ३००	
२१	श्री ठाकुर प्र. सिलवाल	पिप्ले –१	१–०–१८	२०४७।४।२४	सिसौ- २२००	
२२	श्री सिद्धार्थ व्लन(लामा)	गुञ्जनगर –२	४–१–५	२०४७। ५।२१	सिसौ- ९०३१	
२३	श्री इन्द्र जंग तामाङ	खैरहनी –१	४–०–० ०–३–०	२०४७।६।२०	विभिन्न जातका- १०९	
२४	श्री रत्नाकर भट्ट	मंगलपुर –८	०–१२–०	२०४७।७।१८	सिसौ- ९५०	
२६	श्री हरीलाल श्रेष्ठ	भ.न.पा–३ नारायणघढ	४–९–१३	२०४७।८।११	सिसौ- ८०००	
२७	श्री राधादेवी अग्रवाल	भ.न.पा.– ३	१–०–० ०–१६–२	२०४७।८।२४	सिसौ- ३०००	
२८	श्री नर वहादुर पुन मगर	दाहाखानी –८	०–१०–०	२०४७।१०।८	सिसौ- २९०० कर्मा-५० सिमल- १०० खयर- ५०	
२९	श्री फत्ते कुमारी गजुरेल	खैरहनी –९	०–१८–२ ०–९–८	२०४८।३।२१	सिसौ- २००० सिमल-२५ कटहर- १०० आँप- १५	
३०	श्री वुद्धिराज पाठक	मंगलपुर –२	१–३–५	२०४८।११।८	सिसौ- ५० वडहर- ३०० ईपिल-५० टाँकी- १० अन्य-१००	
३१	श्री ईश्वरलाल रामुदामु	भ.न.पा. –३	१–५–०	२०४८।११।१	सिसौ- ४००० खयर- १००	
३२	श्री राम वहादुर थापा	जि. गोर्खा, महादेवडाँडा गा.वि.स. वडा नं. ५	०–६–३ १/२ ०–१–१४ १/२	२०४८।८।२६	सिसौ- ८५०	

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
३३	श्री लक्ष्मी प्रसाद गौतम	भ.न.पा. –१	१–७–८ १/४	२०४८।९।७	सिसौ- २२५०	
			२–४–१		खयर- ३५१	
			०–४–०		सिमल- ४	
३४	श्री जगत वहादुर गुरुङ्ग	गुञ्जनगर –६	०–९–१५	२०४९।८।२३	सिसौ- ६५०	
३५	श्री तीर्थराज ओली	भण्डारा –८	०–५–१९	२०४९।७।२५	खयर-४५०	
					सिसौ- १००	
					ईपिल-५०	
					साल-१	
३६	श्री चिरञ्जिवी ओली	भण्डारा –८	०–१५–०	२०४९।५।३१	खयर- ४०००	
३७	श्री श्रीमति शिला वर्मा	भ.न.पा १०	०-१०-५	२०५०।२।४	सिसौ- ११००	
३८	श्री पूर्ण वहादुर क्षेत्री	शुक्रनगर -१	०-३-२ १/२	२०५०।२।७	सिसौ- ५००	
			०-०-१७			
			०-१-०			
३९	श्री वलराम श्रेष्ठ	भ.न.पा.- ११	०-५-६	२०५०।५।१५	सिसौ- ५०	
४०	(क) वावुराम रिजाल	मंगलपुर -३	०-१९-५	२०५०।६।१२	सिसौ- १०००	
					बकाइनो- १००	
					सिसौ- १०००	
					बकाइनो- १५०	
					आँप- ७०	
					कटहर- २०	
४१	श्री कुलराज रिजाल	मंगलपुर -३	०-११-०	२०५०।६।१२	सिसौ- ९००	
			०-२-०		बकाइनो- १०००	
४२	श्रीमति जुनुमायाँ, राज भण्डारी	भ.न.पा.३	२-१६-४	२०५०।६।६	सिसौ- ५०००	
४३	श्रीमति डीलकुमारी सापकोटा	भ.न.पा.-६ यज्ञपुरी	०-१५-१०	२०५०।८।२७	सिसौ- ३०००	
					बकाइनो- ७००	
					सिमल- ७	
					आँप- ३	
४४	श्री निर्मला कायस्था	भ.न.पा. -१०	०-७-४	२०५०।८।३	सिसौ- ६००	
४५	श्री टेक वहादुर श्रेष्ठ	कुमरोज-१	०-१९-४	२०५०।४।३	सिसौ- ७००	
			१-१५-१७			
४६	श्री किरण श्रेष्ठ	कुमरोज -१	२-१३-१३	२०५०।४।३	सिसौ- १५५०	
४७	श्री अरुण कुमार श्रेष्ठ	कुमरोज-१	१-४-१७	२०५०।४।३	सिसौ- १९००	
			०-५-०			

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
४८	श्रीमति सुनमायाँ गोले	जुट्पानी -३	०-१६-१	२०५०।५।१६	सिसौ- २१००	
४९	श्री पदम वहादुर गोले	जुटपानी -३	०-१३-० ०-३-० १/२	२०५०।५।१६	सिसौ- १२८०	
५०	श्री खेमराज थपलिया	पिप्ले -३	०-८-१७	२०५०।६।६	सिसौ- ८५०	
५१	श्री सुखकृष्ण श्रेष्ठ	काठमाडौं सिनामंगल -९	०-४-५	२०५०।७।२४	सिसौ- १२७५	
५२	श्री धरणीदेव पन्त	हुंगी गा.वि.स. -७	०-४-५	२०५०।७।२४	सिसौ- १२७५	
५३	श्रीमति समिता श्रेष्ठ	काठमाडौं-२३ ज्ञानेश्वर	०-६-१०	२०५०।७।२४	सिसौ- १९५०	
५४	श्री गोपाल पाण्डे	रत्ननगर -२	०-४-३ /४	२०५०।९।२६	सिसौ- ३००	
५५	श्री गोविन्द व. वस्नेत	र.न.पा.-२	०-४-१/२	२०५०।६।१७	सिसौ- ६०१	
५६	श्रीमति डोलमायाँ खरेल	भण्डारा -८	१-०-०	२०५०।१२।१७	सिसौ- ६७५	
५७	श्रीमति ठेसरिया थरुनी	चैनपुर -१	२-२-९	२०५१।४।२०	सिसौ- २५००	
५८	श्री होसियार सिङ गुरुङ	कुमरोज-२	०-१०-०	२०५१।४।२०	सिसौ- १६००	
५९	श्री अमर सिं तमाङ	विरेन्द्रनगर -८	०-८-१०	२०५१।५।९	सिसौ- ५००	
६०	श्री विर वहादुर तमाङ	विरेन्द्रनगर -८	०-३-०	२०५१।५।९	सिसौ- १६०	
६१	श्री सुर्यमान् तमाङ	विरेन्द्रनगर-८	०-९-३	२०५१।५।९	सिसौ- २००	
६२	श्री गोविन्द व. तमाङ	वीरेन्द्रनगर -६	०-७-१८ ०-१३-१	२०५१।५।३१	सिसौ- ६००	
६३	श्री लिला वहादुर उप्रेती	खैरहनी -४	१-०-०	२०५१।५।३१	सिसौ- १२००	
६४	श्री सुर्य वहादुर थापा	भ.न.पा.-११	१-१५-१२ १/२	२०५१।६।३	सिसौ- ७००० सिमल- १०० खयर- ५०	
६५	श्री जमन वहादुर थापा	भ.न.पा.-११	०-५-१८ ३/४	२०५१।६।३	सिसौ- १००० कदम- १	
६६	श्री कृष्ण लाल तिवारी	शिवनगर ५	१-०७-१७ ०-१७-३ १/४	२०५१।७।९	सिसौ- १६०	
६७	श्री दुर्गानारायण सुभाजु	का.न.पा. २८ न्यौखा	०-११-१४	२०५१।११।२५	सिसौ- ७५० खयर- १० बकाइनो-५०	
६८	राजेन्द्र प्रसाद सुभाजु	का.न.पा.-२८ न्यौखा	०-११-१३ ३/४	२०५१।११।२५	सिसौ- ८००	
६९	कृष्ण कुमारी त्रीपाटी	बच्छौली -३	०-२-० ०-१७-४	२०५१।९।२२	सिसौ- १५२५ बकाइनो- १०० खयर- ५० सिमल- २५ टिक- २५	

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
७०	राम वहादुर दराई	खैरहनी -१	०-४-०	२०५३।४।२५	सिसौ- ४३८	
७१	अनमोल पाण्डे	खैरहनी -४	०-१५-०	२०५३।४।२८	सिसौ- ११००	
७२	जगत पाण्डे	खैरहनी -४	०-७-१० १/२	२०५३।४।२८	सिसौ- १०००	
७३	विकास पाण्डे	खैरहनी -४	०-१०-०	२०५३।४।२८	सिसौ- ७३५	
७४	गणेश पाण्डे	खैरहनी -४	०-१०-०	२०५३।४।२८	सिसौ- ८००	
७५	रोशन पाण्डे	खैरहनी -४	०-१५-०	२०५३।४।२८	सिसौ- ११९०	
७६	दान वहादुर वज्रचार्य	वीरेन्द्रनगर -५	०-१०-० ०-१९-१६	२०५३।६।१०	सिसौ- १०००	
७७	प्रेम नारायण तिमल्सीना	विरेन्द्रनगर -९	०-१२-११ ०-१३-११	-	सिसौ- २४५०	
७८	पुस्कर प्रसाद पन्थ	पिठुवा -७	०-८-०	२०५३।४।२८	सिसौ- १८०० बकाइनो २००	
७९	वेलकुमारी श्रेष्ठ	दारेचोक -७	०-१३-१८	२०५३।४।२५	सिसौ- १७१८	
८०	निमा वाङदी लामा	वीरेन्द्रनगर -८	०-०-४ १/२ ०-९-८ ०-२-० ०-१०-१६ १/४ ०-१०-१६ १/२	२०५३।६।१०	सिसौ- २७००	
८१	दिवाकर बस्नेत वस्नेत	वीरेन्द्र नगर -८	०-१०-०	२०५३।६।१०	सिसौ-- ९५०	
८२	दिवाकर उपाध्याय	भ.न.पा. ८	२-६-१५	२०५४।१०।२०	सिमल- ९४६	
८३	केशव राज पौड्ेल	भ.न.पा -८	०-१-१६ १/२	२०५२।६।१०	सिमल- ५२	
८४	माधव प्रसाद पौडेल	भ.न.पा. -८	१-६-०	२०५३।६।१४	बकाइनो - १४८९	
८५	भरत राज पौडेल	भ.न.पा.-८	१-९-१६ ३/४	२०५३।१।१०	बकाइनो, सिमल - १३०५	
८६	चेतो भक्त उप्रेती	खैरहनी -४	०-१६-८	२०५३।६।१०	सिसौ- १२००	
८७	हरी प्रसाद बुढाथोकी	र.न.पा.-१	२-५-१४	२०५३।६।१०	बकाइनो - ४१००	
८८	विष्णु मायाँ लुईंटेल	पटिहानी -३	२-०-१०	२०५३।६।२२	सिसौ- ४०० बकाइनो- २५०	
८९	टेक वहादुर घले	गुञ्जनगर -४	०-१२-३	२०५३।८।२०	सिसौ- १०९०	
९०	बुद्धिराम चौधरी	रत्ननगर देवौली	०-१३-१३	२०५३।९।२२	बकाइनो- ७०० सिसौ- ८००	
९१	दल वहादुर रायमाझी	चैनपुर -५	१-०-१८ ०-३-१०	२०५३।९।२२	सिसौ- २००	

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
९२	विभा कुमाल	जुटूपानी -७ सुर्यपुर	०-१०-०	२०५३।९।२४	सिसौ- ११००	
९३	उमाकान्त सापकोटा	कविलास -२	०-१५-३/४	२०५३।१०।२४	सिसौ- ४८३०	
			१-०-१८	२०५३।१०।२४	कर्मा- ३०	
					चिउरी- ३	
					वर्रो-३	
९४	देवि प्रसाद खरेल	चैनपुर -४	०-५-१०	२०५३।११।२	ईपिल- ८	
			०-०-१५		बकाइनो-१५	
					अन्य-२०	
९५	काजी लाल खरेल	चैनपुर -४	०-२-१२ १/२	-	सिौ- ४४	
					बकाइनो- २०	
					अन्य- ५०	
९६	तेज वहादु खरेल	चैनपुर-४	०-२-४ १/२	-	बकाइनो- २०	
					अन्य- ५०	
९७	खेमकुमारी थापा	पिठुवा -२	०-१९-१४	२०५३।१०।२९	खमारी- ४६६	
			०-४-०			
९८	युवराज वज्रचार्य	सिंन्चाहिटि ल.पु.-१७	०-१३-१०	२०५३।८।२०	सिसौ- १७८६	
			०-३-१०			
			०-१०-०			
९९	(क) प्रेम वहादुर थापा	दारेचोक -७	०-०-११ १/२	२०५३।११।२	सिसौ- ५५	
१००	(ख) प्रेम वहादुर थापा	दारेचोक -७	०-७-१८	-	सिसौ- ७११	
					सिमल- २	
१०१	छलिमायाँ थापा	दारेचोक -७	०-०-१८ १/३	२०५३।११।८	सिसौ- १७६	
			०-०-८ १/२			
१०२	थमन वहादुर थापा मगर	दाहाखानी -८	०-१३-१४	२०५४।१।९	सिसौ- १२००	
			०-२-०		दवदवे- २०	
१०३	यादव कुमारी वोगटी	गुञ्जनगर -५	०-४-०	२०५४।१।९	सिसौ- ३५०	
१०४	मदन मोहन जोशि	भ.न.पा -३	०-१४-१९ १/४	२०५४।१।९	सिसौ- ५५०	
					सतिसाल- ३००	
					बकाइनो- २५	
१०५	नवराज अधिकारी	गुञ्जनगर -५	०-१६-०	२०५४।१।९	सिसौ- ९००	
१०६	कृष्ण वहादुर अधिकारी	गुञ्जनगर -५	०-८-०	२०५४।१।९	सिसौ- ४००	
१०७	विमला वाग्ले	र.न.पा.७	०-५-०	२०५४।२।६	सिसौ- ५००	
			०-१-०		बकाइनो २०	

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
१०८	राम प्यारी शर्मा (प्रधान)	भ.न.पा.-११	०-३-०	२०५४।२।६	सिसौ- २००	
					बकाइनो ६०	
१०९	ज्ञान वहादुर वाइवा	पिठुवा-८	०-१५-०	२०५४।२।८	सिसौ- ५५०	
			०-३-१४ १/२		आँप- ३	
११०	राष्ट्रिय प्राथमिक विधालय	शिरकोट	१-०-०	-	सिसौ- १०००	
१११	ईश्वरी प्रसाद भट्ट	पिठुवा -९	०-१८-१०	-	सिसौ- १८०००	
११२	धन जोशि	भ.न.पा.३	०-८-१८	२०५४।९।२५	सिसौ-	
११३	श्रीमति शान्ति देवी थपलिया, श्री अनिल कुमार थपलिया, अनुपकुमार थपलिया	भ.न.पा. -१०	१-१-१	२०५४।१२।३	सिसौ- २०००	
११४	गौरि शंकर कृषि वाटिका प्रा.लि.	गुञ्जनगर -६	११-१८-१६	२०५४।१२।३	वकाईनो- ५०००	
					सिमल- १५०	
					मसला- २००	
					टिक-२५०	
११५	रमा कुमारी पिया	चैनपुर -८	१-१६-१६	२०५६।७।१६	सिसौ- ३४८८	
११६	माहिली लामा	भ.न.पा.-४	१-११-११ ४/२	२०५५।११।३०	सिसौ-	
११७	राजेन्द्र प्र. वुर्लाकोटी	कठार-४	१-१०-१२	२०५५।११।३०	सिसौ- २६००	
११८	रामचन्द्र गुरुङ	भ.न.पा.-२	१-७-४	-	सिसौ- १९८८	
११९	बावुराम बोहोरा	भ.न.पा -७	०-११-१०	-	बकाइनो - २००	
					कपोक- २५०	
१२०	विष्णु वहादुर नेपाल	दारेचोक -३	१-०-०	-	साल- ६००	
					सिसौ- ३०००	
					बकाइनो- २००	
१२१	एम कुमारी अधिकारी	भ.न.पा.-१	०-६-०	-	सिसौ- १५०	
१२२	मिनु कार्की	भ.न.पा.-१	०-२-०	-	सिसौ- १००	
			५-५-१८			
१२३	शोभा शाह धिमिरे	पिठुवा	२-५-०-०	-	विकासेसाल- २५७६	
					अष्ट्रेलियन टिक- ५०	
					विकासे चाँप- १५०	
					महोगोनी- २६००	
					वर्मेली टिक- ७८४	

सि.नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
१२४	प्रेम वहादुर पौडेल	र.न.पा. १०	०-१७-१३	-	बकाइनो- ५०	
			०-१५-६		मसला- २००	
			१-१०-०		अन्य- १५००	
१२५	मायाँदेवी पौडेल	र.न.पा. १०	०-५-१०	-	मलेसियन साल- १००	
					अन्य- ५००	
१२६	देवीलाल कडेल	पदमपुर ९	०-३-०	२०७२।१।१७	महोगोनी- २५	
					मलेसियनसाल- २४५	
१२७	कर्ण वहादुर गुरुङ्ग	पदमपुर ९	०-७-०	२०७२।१।१७	महोगोनी- ३११	
					मलेसियनसाल- ४१८	
					टिक- ३०	
१२८	दधिकला शर्मा	कालिका न.पा. ११	१६१९	२०७२।८।२८	जामुन-२	
					रुद्राक्ष- १	
					रक्तचन्दन- १	
					वोधिचित्त- १	
					श्रीखण्ड- १	
					महागोनी- ६१४	
१२९	महेन्द्र प्रसाद चौधरी	खैरहनी न.पा. ७	०-१-१६	२०७३।१०।१८	मलेसियनसाल- २२४	
					सिसौ- २	
					बकाइनो-१७०	
१३०	शोभा शाह घिमिरे		२-५-०	२०६९।९।१२	विकासेसाल- २५७६	
					टिक- ५०	
					चाँप- १५०	
					महागोनी- २६००	
					बर्मेली टिक- ७८४	
१३१	महेन्द्र प्रसाद चौधरी	खैरहनी न.पा. ७	०-१-१६	२०७३।१०।१८	मलेसियन साल-२२४	
					सिसौ-२	
					बकाइनो-१६०	
१३२	त्रृषिराम वाग्ले	र.न.पा. ११	०-१९-०.२५	२०७३।५।१५	टिक-१५५	
	कृष्ण वाग्ले				मलेसियनसाल- १०१२	
	राजन वाग्ले					
	कविता वाग्ले					

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
१३३	सानुकाजि श्रेष्ठ	कालिका न.पा ९	०-१०-०	२०७४।३।३०	साल- २००	
					चिउरी- ५	
					जामुन- १५	
					तेजपात- १५	
					सिमल- १३	
					सान्दान- १०	
					सिसौ- ४०	
					असना- २५	
१३४	चित्रलाल सापकोटा	भरतपुर म.न.पा १५	०-१-३ १/४ ०-१-३ १/२	२०७४।३।३०	बकाइनो- ११०	०२३९६२६/ ३०६२९४३
१३५	भिम बहादुर थापा	कालिका न.पा ९	०-८-१०	२०७४।३।३०	टिक- १४५ टाँकी- २५	
१३६	हिरा बहादुर भण्डारी	भरतपुर म.न.पा १५	०-११-१८	२०७४।३।३०	बकाइनो- २५८ सिमल- २	०२३९५३६/३०६३३९२
१३६	दयाराम पौडेल	भरतपुर म.न.पा ५	१-४-३	२०७४।३।३०	बकाइनो- ८००	०२४३३०९/३०५९७८५
१३६	मिरा कुमारी पौडेल	भरतपुर म.न.पा ५	०-६-१	२०७४।३।३०	बकाइनो- ८००	०२४३८०१/३०६०५२६
१३९	विजय कुमार गुरुङ	भरतपुर म.न.पा १५	०-१२-१४	२०७४।३।३०	बकाइनो- २००	०२३९५२५/३०६२२०२
१४०	शेलिना श्रेष्ठ	भरतपुर म.न.पा १५	१-९-८	२०७४।३।३०	टिक- १०८ पाउलेनिया- १२ मलेसियनसाल- ६१७	०२४० ९१२/३०६२३२०
१४१	निष्ठा श्रेष्ठ	भरतपुर म.न.पा १५	०-१०-१० ०-११-२	२०७४।३।३०	टिक- ११२ मलेसियनसाल- ४१०	उ. ०२४१० ९५/३०६२२१४
१४२	ईन्द्र प्रसाद कडेंल	भरतपुर म.न.पा १५	०-१२-१ १/४	२०७४।३।३०	टिक- ४३५ मलेसियन साल- १००	०२३९८४४/३०६२७६७
१४३	रवि कुमार श्रेष्ठ	भरतपुर म.न.पा ४	०-१२-१५ १-१८-१२	२०७४।३।३०	टिक- २० पाउलेनिया- ९७ मलेसियन साल- ३२४	०२४० ९६३/३०६२२३३
१४४	शारदा पौडेल (आचार्य)	भरतपुर म.न.पा १५	०-५-० ०-१६-०	२०७४।३।३०	बकाइनो- २०० टिक- ५००	०२४००५२/३०६३४५५
१४५	चन्द्र दत्त पाध्या	भरतपुर म.न.पा ४	०-२-१८ ०-६-११	२०७४।३।३०	टिक- ५००	०२४५२८३/३०६३९७०
१४६	राजेन्द्र सुवेदी	भरतपुर म.न.पा २५	२-६-१५ १/२	२०७४।३।३०	बकाइनो- ३००० सिसौ- ३० सिमल- १५०	

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
१४७	भिमावती सापकोटा	भरतपुर म.न.पा ६	०-५-१० १/२	२०७४।३।३०	टिक- २३५	
१४८	निमा श्रेष्ठ	भरतपुर म.न.पा १५	०-१६-१७	२०७४।३।३०	मलेसियनसाल- ७०	०२४०१३६/३०६१६०१
१४९	सुनिता कडेंल	भरतपुर म.न.पा १५	०-१-७ ०-२-१३	२०७४।३।३०	बकाइनो- ३०२	उत्तर ०२३९६००/३०७३३९०
१५०	बुदिराम दराई	भरतपुर म.न.पा १५	१-७-१५	२०७४।३।३०	मलेसियनसाल- ११६ महागुनी- १०२ टिक- १२ पाउलेनिया- ५ चाँप- ५	०२४१०७०/३०६२४६७
१५१	जंगविर तामाङ्ग	भरतपुर १९	०-९-१० र ०-७-२	२०७४।३।३०	बकाइनो- ३५००	०२३४५६५/३०५९९४६
१५२	सुक वहादुर गुरुङ्ग	भरतपुर-१९	०-६-१२-१/२	२०७४।३।३०	बकाइनो- ४६२०	०२३४२३०/३०६०३९०
१५३	सूर्यनाथ बराल	भ.म.न.पा.-२०	०-९-०	२०७५।३।३०	टिक-५००	
१५४	शरद श्रेष्ठ	भ.म.न.पा.-२३	०-५-११ र १-१-१२	२०७५।३।३०	टिक- २१० पाउलेनिया- ६५० महोगोनी- २०	
१५५	शमिर श्रेष्ठ	भ.म.न.पा. ३	०-१६-१८ १/२	२०७५।३।३०	पाउलेनिया- १२० महोगोनी- ५४०	
१५६	टिका बहादुर नेपाल	खैरहनी ४	०-८-७ र ०-४-७	२०७५।३।३०	सिसौ- १००	२५८९३९/३०६१००१
१५७	बैकुण्ठ बहादुर नेपाल	खैरहनी ४	१-१-९	२०७५।३।३०	सिसौ- १५० सिमल- १५	२५८९५०/३०६११८३
१५८	डिल्लीजँग थापा	खैरहनी ४	१-१-९	२०७५।३।३०	सिसौ- ७६ सिमल- ११	२५८९८४/३०६११७५
१५९	बोधनाथ दवाडी	भ.म.न.पा २५	०-२-५-०, ०-९-१७ र ०-११-१८	२०७५।३।३०	चाँप- २ बकाइनो- ५०	
१५९	बोधनाथ दवाडी	भ.म.न.पा २५	०-२-५-०, ०-९-१७ र ०-११-१८	२०७५।३।३०	सतीसाल- ५ टिक- ३०० रक्तचन्दन -२ रुद्राक्ष- २	
१६०	मिनादेवी तमाङ	भ.म.न.पा. २१	०-३-८ १/२	२०७५।३।३०	टिक- १२५	

सि. नं.	नाम थर	ठेगाना	क्षेत्रफल	दर्ता मिति	जात र संख्या	जि.पि.एस. फिल्डवुक
१६१	बद्री तिवारी	र.न.पा. ११	०-१४-८ र ०-११-४	२०७५।३।३०	मलेसियनसाल- ७७	
१६२	खडानन्द पौडेल	भ.म.न.पा. ५	०-१२-१९ र ०-११-१	२०७५।३।३०	मलेसियनसाल- १०००	०२४१९२२/३०६११८९
१६३	राजेन्द्र बावु ढकाल	भ.म.न.पा.-७	०-२-०	२०७५।३।३०	मलेसियनसाल- ८० टिक- २१	
१६४	भुवानी शंकर ढुङ्गाना	भ.म.न.पा. १५	०-५-०, ०-१५-१४, ०-३-७ र ०-१-७	२०७५।३।३०	मलेसियनसाल- ११०० रक्तचन्दन- १० ओखर- १ वोधिचित्त- १	
१६५	चन्द्रकुमार ओली	राप्ती न.पा. ३	०-४-२	२०७५।३।३०	सिसौ- ३० बकाइनो- १०० १६५टिक- १२०	२७०४२५.५/३०५४४१४
१६६	दधिलाल सापकोटा	भ.म.न.पा.-१५	०-११-०, ०-३-१/२	२०७५।३।३०	बकाइनो- १५०	
१६७	जँग बहादुर पुन मगर	भ.म.न.पा. ८	०-०-२, ०-१९-१८, ०-२-०,	२०७५।३।३०	टिक- ४०३ वकाईनो- २५०	
१६८	राम प्रसाद घिमिरे	भ.म.न.पा. २१	०-५-४, ०-४-२-६	२०७५।३।३०	मलेसियनसाल- ८०० टिक- २०० बकाइनो- ९०० सिसौ- १७५	
१६९	झपेन्द्रराज घिमिरे	भ.म.न.पा. २१	०-७-१६१/४, ०-०-११/२ र ०-३-४ ३/४	२०७५।३।३०	सिसौ- २५ सिमल-१०० बकाइनो- १०० सिरिष- २५० टिक- ६५	
१७०	कृष्ण प्रसाद सापकोटा	भ.म.न.पा. ५	०-१४-१/६७	२०७५।३।३०	मलेसियनसाल- २५०	
१७१	बाँसुदेव पाठक	भ.म.न.पा. २२	०-१६-०	२०७५।३।३०	मलेसियन साल- १५० टिक- १०० बकाइनो-२००	